

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik *Bilimleri* *Dergisi*

Ankara 2019

Gendarmerie and
Coast Guard
Academy
Security Sciences
Institute

G

Journal of Security
Sciences

B

Cilt/Vol.: 8

Sayı/Num.: 1

Mayıs/May 2019

D

ISSN: 2147-2912
www.jsga.edu.tr

***Güvenlik Bilimleri
Dergisi***

The Journal of Security Sciences

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Yıl 8* Sayı 1* ISSN 2147-2912

İMTİYAZ SAHİBİ

Hüseyin KURTOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanı*

BAŞ EDITÖR / SORUMLU MÜDÜR

Dr. Gökhan SARI, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

EDİTÖRLER

Doç.Dr. Serhat Ahmet ERKMEN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Engin AVCI, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KURULU

Doç.Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Gültekin YILDIZ, *Milli Savunma Üniversitesi*

Doç.Dr. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Cenker Korhan DEMİR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç.Dr. Aref FAKHRY, *World Maritime Üniversitesi (İsveç)*

Dr.Öğr. Üyesi Tekin AVANER, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr.Öğr. Üyesi Belma BULUT, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Giovanni ERCOLANI, *Murcia Üniversitesi (İspanya)*

Dr. Mehmet KURUM, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Erdem ÖZGÜR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Tarık AK, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

DÜZELTMENLER

Dr. Ayça İrem YILMAZ, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Fatma Jale Gül ÇORUK, *Ankara Üniversitesi*

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

İsmail FİDAN, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Her hakkı saklıdır. Güvenlik Bilimleri Dergisi yılda iki defa yayımlanan; yayın prensipleri, bağımsız, ön yargısız ve çift-kör hakemlik ilkelere dayanan ulusal hakemli bir dergidir.

Yayın Kurulu, yayınladığı makalelerde, konu ile ilgili en yüksek etik ve bilimsel standartlarda olması ve ticari kaygı taşımaması şartını gözetmektedir.

Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin veya Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün görüşlerini ifade etmez.

Makaleler, Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne referans verilerek akademik amaçlarla kullanılabilir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayımlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz olup, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi; TR Dizin, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS), Sosyal Bilimler Atf Dizini (SOBİAD) ve Araştırmaz Bilimsel Yayın İndeksi veri tabanlarında taranmakta olup makalelere DOI numarası alınmaktadır.

BASKI

Jandarma Basımevi Müdürlüğü/ANKARA

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Beytepe / ANKARA

Telefon:0312 464 74 74 Dâhili: 6900 / 6910 / 6922

Web: www.jsga.edu.tr/guvenlik_bilimleri_dergisi/index.html

E-posta: editorgbd@jandarma.gov.tr

THE JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Year 8* Issue 1* ISSN 2147-2912

LICENSEE

Hüseyin KURTOĞLU, *President of Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITOR IN CHIEF

Gökhan SARI, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORS

Assoc.Prof. Serhat Ahmet ERKMEN, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Engin AVCI, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORIAL BOARD

Assoc.Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc.Prof. Gültekin YILDIZ, Ph.D., *National Defense University*

Assoc.Prof. Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc.Prof. Cenker Korhan DEMİR, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc.Prof. Aref FAKHRY, Ph.D., *World Maritime University (Sweden)*

Tekin AVANER, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Belma BULUT, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Giovanni ERCOLANI, Ph.D., *Murcia University (Spain)*

Mehmet KURUM, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Erdem ÖZGÜR, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Tarik AK, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PROOFREADING

Ayça İrem YILMAZ, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Fatma Jale Gül ÇORUK, *Ankara University*

PUBLICATION COORDINATOR

İsmail FİDAN, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

All rights reserved. The Journal of Security Sciences published twice a year; is a nationally peer-reviewed journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration.

In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern.

The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Gendarmerie and Coast Guard Academy or Security Sciences Institute.

Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Security Sciences.

Articles sent to The Journal of Security Sciences will not be sent back.

Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

The Journal of Security Sciences is being searched in the database of TR Index, Academia Social Sciences Index (ASOS), Social Sciences Reference Index (SOBİAD) and Arastirmax Scientific Publication Index and DOI number is received to the articles.

PRINTED BY

Gendarmerie Printing House Directorate /ANKARA

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Gendarmerie and Coast Guard Academy Beytepe / ANKARA

Telephone: +90 312 464 74 74 ext: 6900 / 6910 / 6970

Web: www.jsga.edu.tr/guvenlik_bilimleri_dergisi/index.html

E-mail: editorgbd@jandarma.gov.tr

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdülkadir ÇEVİK, <i>Ankara Üniv.</i>	Prof. Dr. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, <i>Başkent Üniv.</i>
Prof. Dr. Ahmet İNAM, <i>ODTÜ</i>	Prof. Dr. Nurettin GÜZ, <i>Gazi Üniv.</i>
Prof. Dr. Ali ÇAĞLAR, <i>Hacettepe Üniv.</i>	Prof. Dr. Osman CELBİŞ, <i>İnönü Üniv.</i>
Prof. Dr. Ayla Sevim EROL, <i>Ankara Üniv.</i>	Prof. Dr. Recep AKDUR, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Canan ATEŞ EKŞİ, <i>Gazi Üniv.</i>	Prof. Dr. Sadi ÇAYCI, <i>Başkent Üniv.</i>
Prof. Dr. Abdulkadir VAROĞLU, <i>Başkent Üniv.</i>	Prof. Dr. Salih CENGİZ, <i>İstanbul Üniv.</i>
Prof. Dr. Doğan KÖKDEMİR, <i>Başkent Üniv.</i>	Prof. Dr. S.Hami BAŞEREN, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Feridun YENİSEY, <i>Bahçeşehir Üniv.</i>	Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. Gökhan KOÇER, <i>KATÜ</i>	Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN, <i>Gazi Üniv.</i>
Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA, <i>TOBB Üniv.</i>	Prof. Dr. Zehra DÖKMEN, <i>Ankara Üniv.</i>
Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, <i>JSGA</i>	Prof.Dr. Lawrence SUSSKIND <i>Massachusetts Teknoloji Üniv. (ABD)</i>
Prof. Dr. Marco GERCKE, <i>Director, Cybercrime Research Institute (İngiltere)</i>	Doç. Dr. Özgür ÖZDAMAR, <i>Bilkent Üniv.</i>
Prof. Dr. M.Emin ÇAĞIRAN, <i>Gazi Üniv.</i>	Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN, <i>TOBB</i>
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, <i>Yeditepe Üniv.</i>	Doç. Dr. Edalet HESENOV, <i>Adli Tıp Kurumu (Azerbaycan)</i>
Prof. Dr. Hakan KARAN, <i>Ankara Üniv.</i>	Doç.Dr.Ayça GELGEÇ BAKACAK, <i>Hacettepe Üniv.</i>
Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN, <i>Hacettepe Üniv.</i>	

JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Advisory Board

Prof. Abdülkadir ÇEVİK, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Prof. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>
Prof. Ahmet İNAM, Ph.D., <i>ODTÜ</i>	Prof. Nurettin GÜZ, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>
Prof. Ali ÇAĞLAR Hacettepe, Ph.D., <i>Univ.</i>	Prof. Osman CELBİŞ, Ph.D., <i>İnönü Univ.</i>
Prof. Ayla Sevim EROL, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Prof. Recep AKDUR, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Canan ATEŞ EKŞİ, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Prof. Sadi ÇAYCI, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>
Prof. Abdulkadir VAROĞLU, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Prof. Salih CENGİZ, Ph.D., <i>İstanbul Univ.</i>
Prof. Doğan KÖKDEMİR, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Prof. S.Hami BAŞEREN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Feridun YENİSEY, Ph.D., <i>Bahçeşehir Univ.</i>	Prof. Şennur TUTAREL KIŞLAK, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. Gökhan KOÇER, Ph.D., <i>KATÜ</i>	Prof. Türel YILMAZ ŞAHİN, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>
Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D., <i>TOBB Univ.</i>	Prof. Zehra DÖKMEN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>
Prof. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Ph.D., <i>GCGA</i>	Prof. Lawrence SUSSKIND, Ph.D., <i>Massachusetts Inst.of Technology (ABD)</i>
Prof. Marco GERCKE, Ph.D., <i>Director, Cybercrime Research Institute (England)</i>	Assoc.Prof. Özgür ÖZDAMAR, Ph.D., <i>Bilkent Univ.</i>
Prof. M.Emin ÇAĞIRAN, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Assoc.Prof. Nihat Ali ÖZCAN, Ph.D., <i>TOBB</i>
Prof. Mesut Hakkı CAŞİN, Ph.D., <i>Yeditepe Univ.</i>	Assoc.Prof. Edalet HESENOV, Ph.D., <i>Forensic Medicine Institute (Azerbaijan)</i>
Prof. Hakan KARAN, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Assoc.Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>
Prof. Nevin GÜNGÖR ERGAN, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>	

Bu Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Doğan KÖKDEMİR, <i>Başkent Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Ali Burak DARICILI, <i>Bursa Üniv.</i>
Prof. Dr. Hatice Yelda DEMİRAG, <i>Başkent Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ERENDOR, <i>Alparslan Türkeş Üniv.</i>
Prof. Dr. Fuat SEKMAN, <i>Sakarya Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Belma BULUT, <i>JSGA</i>
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, <i>Yeditepe Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Serdar Vural UYGUN, <i>Nevşehir Üniv.</i>
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL, <i>Gazi Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Hacı Murat ARABACI, <i>JSGA</i>
Prof. Dr. Mete YILDIZ, <i>Hacettepe Üniv.</i>	Dr. Öğr. Üyesi Tekin AVANER, <i>JSGA</i>
Prof. Dr. İlkay SALİHOĞLU, <i>Girne Üniv.</i>	Dr. Gökhan SARI, <i>JSGA</i>
Prof. Dr. Tayfun ÇINAR, <i>Ankara Üniv.</i>	Dr. Engin AVCI, <i>JSGA</i>
Prof. Dr. Umut TÜRKŞEN, <i>Coventry Üniv.</i>	Dr. Mehmet KURUM, <i>JSGA</i>
Doç. Dr. Oktay BİNGÖL, <i>Arel Üniv.</i>	Dr. Hakan AKIN
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, <i>JSGA</i>	Dr. Erdem ERCİYES, <i>J.Gn.K.lığı</i>
Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR, <i>JSGA</i>	Dr. Şafak OĞUZ, <i>Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmalar Merkezi</i>
Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK, <i>Hacettepe Üniv.</i>	Dr. Yusuf ÖZER
Doç. Dr. Halil ALPAYDIN, <i>Marmara Üniv.</i>	Dr. Tuğba Evrim MADEN
Doç. Dr. Arif BAĞBAŞIOĞLU, <i>Ahiyevran Üniv.</i>	Dr. Tarık AK, <i>JSGA</i>
Doç. Dr. Serpil ALTINIRMAK, <i>Anadolu Üniv.</i>	Dr. Cengiz ÖZEL, <i>JSGA</i>
Doç. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ, <i>TOBB Üniv.</i>	Dr. Erdem ÖZGÜR, <i>JSGA</i>
Doç. Dr. Murat Volkan DÜLGER, <i>İstanbul Aydın Üniv.</i>	Dr. Bürke Uğur BAŞARANEL, <i>JSGA</i>
Doç. Dr. Serhat Ahmet ERKMEN, <i>JSGA</i>	Sabir ASKEROĞLU, <i>İran Araştırmaları Merkezi</i>

Referees of this Issue

Prof. Doğan KÖKDEMİR, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Instructor Ali Burak DARICILI, Ph.D., <i>Bursa Univ.</i>
Prof. Hatice Yelda DEMİRAG, Ph.D., <i>Başkent Univ.</i>	Instructor Mehmet Emin ERENDOR, Ph.D., <i>Alparslan Türkeş Univ.</i>
Prof. Fuat SEKMAN, Ph.D., <i>Sakarya Univ.</i>	Instructor Belma BULUT, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Mesut Hakkı CAŞİN, Ph.D., <i>Yeditepe Univ.</i>	Instructor Serdar Vural UYGUN, Ph.D., <i>Nevşehir Univ.</i>
Prof. Mehmet Seyfettin EROL, Ph.D., <i>Gazi Univ.</i>	Instructor Hacı Murat ARABACI, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Mete YILDIZ, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>	Instructor Tekin AVANER, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. İlkey SALİHOĞLU, Ph.D., <i>Kyrenia Univ.</i>	Gökhan SARI, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Tayfun ÇINAR, Ph.D., <i>Ankara Univ.</i>	Engin AVCI, Ph.D., <i>GCGA</i>
Prof. Umut TÜRKŞEN, Ph.D., <i>Coventry Univ.</i>	Mehmet KURUM, Ph.D., <i>GCGA</i>
Assoc. Prof. Oktay BİNGÖL, Ph.D., <i>Arel Univ.</i>	Hakan AKIN, Ph.D.
Assoc. Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., <i>GCGA</i>	Erdem ERCİYES, Ph.D., <i>Gendarmerie General Command</i>
Assoc. Prof. Cenker Korhan DEMİR, Ph.D., <i>GCGA</i>	Şafak OĞUZ, Ph.D., <i>International Strategic and Security Research Center</i>
Assoc. Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK, Ph.D., <i>Hacettepe Univ.</i>	Yusuf ÖZER, Ph.D.
Assoc. Prof. Halil ALPAYDIN, Ph.D., <i>Marmara Univ.</i>	Tuğba Evrim MADEN, Ph.D.
Assoc. Prof. Arif BAĞBAŞIOĞLU, Ph.D., <i>Ahiyevran Univ.</i>	Tarık AK, Ph.D., <i>GCGA</i>
Assoc. Prof. Serpil ALTINIRMAK, Ph.D., <i>Anadolu Univ.</i>	Cengiz ÖZEL, Ph.D., <i>GCGA</i>
Assoc. Prof. Olgun DEĞİRMENCİ, Ph.D., <i>TOBB Univ.</i>	Erdem ÖZGÜR, Ph.D., <i>GCGA</i>
Assoc. Prof. Murat Volkan DÜLGER, Ph.D., <i>İstanbul Aydın Univ.</i>	Bürke Uğur BAŞARANEL, Ph.D., <i>GCGA</i>
Assoc. Prof. Serhat Ahmet ERKMEN, Ph.D., <i>GCGA</i>	Sabir ASKEROĞLU, <i>Iranian Research Center</i>

İçindekiler

Editör'den..... I-IV

**Realizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası
Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi..... 1-24**
Mücahit ÖZDOĞAN

**Güvenlik İhracı Bağlamında Türkiye'nin Özel Askerî-Güvenlik
Sistemi 25-54**
Menderes ALPKUTLU

Türkiye'de Yerel Su Güvenliği..... 55-84
Hasibe KÖRBALTA

**Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları
Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği..... 85-106**
Hasan Sencer PEKER, Kübra ÖZTÜRK OKTAY, Yavuz ŞENSOY

**Vekillikten Çatışmaya, Çatışmadan Ortaklığa: PKK-Suriye
İlişkilerinin Değişen Karakteristiği..... 107-132**
Buğra SARI

**Rusya Federasyonu'nun Amerika Birleşik Devletleri 2016
Başkanlık Seçimlerine Yönelik Manipülasyonun İstihbarat
Teknikleri 133-150**
Ali Burak DARICILI

**Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu İç Güvenlik
Aktörleri 151-174**
Ahmet Burak İÇEN

Makale Yazım Esasları 175-189

Contents

Editor's Note I-IV

Evaluation of The Concept of Security in The Post Cold War Era in The Context of Realism and Neorealism..... 1-24

Mücahit ÖZDOĞAN

In The Context of Security Export Turkey's Private Military-Security System 25-54

Menderes ALPKUTLU

Local Water Security in Turkey 55-84

Hasibe KÖRBALTA

Turkey's Energy Security in The Framework of The Eastern Mediterranean Sea Jurisdiction and Energy Resources 85-106

Hasan Sencer PEKER, Kübra ÖZTÜRK OKTAY, Yavuz ŞENSOY

From Proxy to Conflict, Conflict to Partnership: The Changing Characteristics of The PKK-Syria Relations 107-132

Buğra SARI

Analysis of Manipulation of The Russian Federation in The 2016 Presidential Elections of The United States of America Within The Scope of Intelligence Techniques 133-150

Ali Burak DARICILI

Internal Security Units The Russian Federation After The Cold War 151-174

Ahmet Burak İÇEN

Publishing Principles 175-189

EDİTÖR'DEN

Değerli “Güvenlik Bilimleri Dergisi” okuyucularımız,

Gerek sistem yaklaşımı, gerekse durumsallık yaklaşımı içinde değerlendirilsin; bugün, bireyden uluslararası aktörlere kadar derinleşen büyük bir sistemden bahsetmekteyiz. Bu büyük sistem de birbirine bağlı ve/veya ilişkisel alt sistemlerden oluşan, aslında çok parametrelili, komplike ve sürekli değişen bir yapıdadır. Diğer bir değişle geline teknoloji ve iletişim çağıyla birlikte güvenlik veya güvensizliğin yarattığı kelebek etkisi bugün, geçmişten çok daha güçlü hissedilmektedir.

Bir tarafta değişen güvenlik anlayışı, diğer taraftan devlet tekeline ayrılan güvenlik sistemi, yakın zamana kadar göz ardı edilen çevresel güvenlik, terörizm ve istihbarat ikilemi ve mücadelede önemli bir argüman olan kolluk faaliyetleri güvenlik sarmalının önemli ayaklarını oluşturmaktadır. Mayıs ayı sayımız da bu çerçevede şekillendirilmeye çalışılmıştır.

ÖZDOĞAN makalesinde, mevcut güvenlik anlayışını realizm ve neorealizm teorileri perspektifinden analiz etmeye çalışmıştır. Özellikle iç savaşlar ve istikrarsızlıkların askeri seçenekleri zorunlu olarak öne çıkardığını ve dolayısıyla devletlerin uluslararası ortamdaki önemini de tekrar artmaya başladığını vurgulamaktadır.

Uluslararası sistem içinde devletin önemi giderek artarken devletin bunu sağlamaya yönelik enstrümanlarında değişiklik olmaya başlamıştır. **ALPKUTLU** bu kapsamda Türkiye özelinde Özel Askeri-Güvenlik Sistemini ulusal güvenliğin ön alıcı bir argümanı olarak incelemiştir.

Kopenhag Okulu ile dikkat çeken bir noktaya gelen çevresel güvenlik, özellikle bazı ülkeler için diğer güvenlik sektörlerinin de önünde yer almaya başlamıştır. Gelecekte su güvenliği konusu Türkiye gibi ülkeler için en elzem güvenlik sorunlarından biri olmaya aday gözükmektedir. **KÖRBALTA** çalışmasında bu konuya yönelmiş ve yerel su güvenliği konusunu çok yönlü olarak incelemiştir.

Çevre ve enerji aslında zaman zaman birbirini ötekileştiren iki kavramdır. Enerjiye bağımlılık zaman zaman diğer güvenlik sektörlerinin göz ardı edilmesine de neden olabilmektedir. Bu ekseninde son yıllarda Doğu Akdeniz’de ortaya çıkan enerji kaynakları ve kaynakların paylaşımına

yönelik çabalar Akdeniz’de suların ısınmasına neden olmaktadır. **PEKER, OKTAY** ve **ŞENSOY** çalışmasında Doğu Akdeniz’de yaşanan deniz yetki alanları anlaşmazlığını Türkiye’nin enerji güvenliği çerçevesinde ele almış ve gelecekte yaşanması muhtemel uluslararası hukuk sorunlarına vurgu yapmıştır.

Günümüzde güven(siz)lik denildiğinde ilk akla gelen terörizm olmaktadır. Türkiye açısından ise ilk akla gelen PKK terör örgütüdür. **SARI** çalışmasında PKK terör örgütünün 1980 yılından günümüze Suriye Devleti ile ilişkileri bağlamında ele alarak, ilişki boyutunun vekillikten ortaklığa dönüştüğünü ve ortaklık taraflarının da arttığına dikkat çekmektedir.

DARICILI İngilizce olarak ele aldığı çalışmasında istihbaratın yönü ve önemini vaka incelemesi şeklinde ele almıştır. Amerika Birleşik Devletleri 2016 Başkanlık seçimlerine yönelik yapılan manipülasyonlar, Rusya Federasyonu’nun siber espionajına karşılık ABD’nin kontr/espionaj kapasiteleri istihbarat teknikleri kapsamında ele alınmıştır.

Bu sayımızın son makalesi ise **İÇEN**’in Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu İç Güvenlik Birimleri’ni incelediği makalesidir. Bu çalışmada Rusya hinterlandındaki kozmopolit toplumsal düzene odaklı iç güvenlik birimleri Türkiye’deki ile mukayeseli olarak yapısal, işlevsel yönleriyle incelenmiştir.

2019 yılında ilk defa özel sayı (IDEF Özel Sayısı) ile yayın periyodumuza farklılık kattık. Bu çeşitliliği önümüzdeki yıllarda da devam ettirerek daha geniş kitlelere ulaşmayı arzulamaktayız. Geldiğimiz noktada alınan atıflar, geri bildirimler ve giderek artan yayın talepleri girmiş olduğumuz yolda bizi cesaretlendirmektedir.

Sizlerin desteği sürdüğü sürece daha güzel ve nitelikli çalışmalara kavuşacağımız konusunda hiç şüphemiz bulunmamaktadır. Bir ekip ruhu ile ortaya çıkan bu sayımızda da vefakâr dergi çalışanlarına, bizi destekleyen siz değerli okuyucularımıza, yazıları ile dergimizi güçlendiren kıymetli yazarlarımıza ve hakemlerimize şükranlarımızı sunmayı bir borç biliriz.

Saygılarımızla,

Dr. Gökhan SARI
Başeditör

EDITOR'S NOTE

Dear readers of “Journal of Security Sciences”,

It is mentioned that there is a great system deepening from individuals to international actors regardless of taking this into consideration within the system approach or contingency approach. This enormous system has a structure that depends on each other or/and includes relational subsystems, and is principally complicated, constantly changing and with multi-parameters. In other words, the butterfly effect created by security or insecurity is felt much more powerful than the past due to the age of technology and communication.

In one sense, changing security understanding; on the other hand security system which is not subordinated to the state, environmental safety ignored more recently, the terrorism and intelligence conundrum and law enforcement activities that are significant arguments in national struggle constitute important sources of security concept. It is aimed that May issue of the journal focuses on these concepts.

Ozdogan has aimed to analyze the current understanding of security within the framework of realism and neorealism in his article. He also emphasizes that civil wars and instabilities highlight military options necessarily, and thus the importance of states in the international context began to rise again.

As the importance of the state has increased in the international system, the state's instruments to achieve this have begun to change. In this sense, **Alpkutlu** has examined the Private Military-Security systems in particular in Turkey as a pre-emptive argument of the national security.

Environmental security which has come to a prominent point has begun to take precedence over other security sectors especially for some countries thanks to the Copenhagen School,. Future water security issue seems to be one of the most essential security problems for countries like Turkey. **Korbalta** has addressed this issue in his study and examined the issue of local water security in a multi-perspective approach.

The environment and energy are two concepts that sometimes marginalize each other. Addiction to the energy may cause other security sectors to be ignored. In this context, energy resources that have found in the East Mediterranean in recent years and the efforts to share the energy

resources and have caused the water to warm up in the Mediterranean. **Peker, Oktay** and **Sensoy** have addressed the conflict that took place in the eastern Mediterranean seas within the framework of Turkey's energy security and emphasized the problems likely to occur in the future international law.

Terrorism is the first concept coming to mind as far as the insecurity is concerned. As for Turkey's context, PKK is the first thing that is associated with insecurity. **Sarı** highlights the fact that the PKK terrorist organization has been transformed into a partnership from the position of the deputy to the partnership, and its partnerships have increased.

Daricili studied the aspect and importance of intelligence in a case study design in his article written in English. The manipulations of the United States 2016 Presidential Elections have been dealt with by the US counterfeiting / espionage capacities in the context of intelligence techniques against the Russian Federation's cyber espionage.

The last article of this issue is the article by **İcen** examining the internal security units of the Russian Federation after the Cold War. In this study, cosmopolitan social order based internal security units in the Russian hinterland in Turkey have been studied with its structural and functional aspects comparatively.

For the first time in 2019, we added a special number (IDEF Special Issue) to our publication period. We urge to continue this diversity in the coming years and reach the larger masses. The references, feedbacks, and increasing publication demands we received encourage us on this journey.

We have no doubt that we will have better and more qualified work as long as your support continues. In this issue, which emerged with a team spirit, we owe our gratitude to the approved team of this journal, our valuable readers who supported us, our valuable writers who have strengthened our journal with their writings and the journal referees.

Yours sincerely,

Gökhan SARI, PhD.

Editor-in-chief

REALİZM VE NEOREALİZM BAĞLAMINDA SOĞUK SAVAŞ SONRASI GÜVENLİK ANLAYIŞININ DEĞERLENDİRİLMESİ*

Mücahit ÖZDOĞAN**

Öz

Soğuk Savaş sonrası güvenlik alanı, birey güvenliğinin öne çıkması, ulus devletin zayıflaması ve askerî güvenliğin görece öneminin azalması itibarıyla köklü değişimlere uğramış olsa da bugün dünya çapında konuşulan konulara bakıldığında Realizm ve Neorealizmin öne sürdüğü fikrinsel çerçevenin hâlâ devam ettiği çeşitli verilerle birlikte görülmektedir. Bu makale Realizm ve Neorealizm çerçevesinde mevcut güvenlik ortamını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Terör ve sınır sorunları gibi problemlerden dolayı askerî seçeneklerin hâlâ güçlü bir koz olması, uluslararası ilişkiler teorileri bakımından değerlendirilecektir. Mevcut uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik ortamı analiz edilerek devletlerin hâlâ güçlü bir konumda yer aldıklarına dikkat çekilmiştir. Özellikle son yıllarda iç savaşların uluslararası gündemde daha fazla yer edinmesi ve insanları etkilemeye başlamasıyla birlikte askerî seçenekler ön plana çıkmaya başlamış, istikrarsız bölgelerde güçlü devletler çıkar yarışına girmişlerdir. Karşılıklı bağımlılığın gittikçe artmasının yanı sıra yeni ittifak yapılarının ve blokların oluştuğu, Suriye İç Savaşı gibi güncel konular izlendiğinde görülmektedir. İç savaşlar ve istikrarsızlıklar Realizm ve Neorealizmin tezlerini doğrulayabilecek özellikler taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Güvenlik, Realizm, Neorealizm, Uluslararası İlişkiler Teorileri

EVALUATION OF THE CONCEPT OF SECURITY IN THE POST COLD WAR ERA IN THE CONTEXT OF REALISM AND NEOREALISM

Abstract

Even though the security area has undergone radical changes after the Cold War due to the prominence of individual security, the weakening of the nation-state and the relative importance of military security, as world-wide issues are taken into consideration, that the realistic and neo-philosophical intellectual framework is still supported by various data. This article aims to analyze the existing security environment in the framework of realism and neorealism. The military options will still be a strong trump card for problems such as terrorism and border issues and will be evaluated in terms of international relations theories. It is emphasized that the states are still in a strong position through analyzing the current international relations and international security environment. Especially in the recent years since the civil wars are becoming topical issues and have begun to affect people, military options have started to come into prominence and powerful states have competed for their self interest in volatile region. In addition to the increasing interdependence, it is seen that new alliance structures and blocks are formed as current issues like the Syrian Civil War are observed. Civil war and instability have features that can confirm the hypothesis of realism and neorealism.

Keywords: International Security, Realism, Neorealism, International Relations, Theories

* Bu makale, yazarın Süleyman Demirel Üniversitesi Kamu Yönetimi anabilim dalında tamamladığı yüksek lisansın seminer çalışmasından üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, mucahitozd@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7127-3554>

GİRİŞ

Thucydides'in savaş ve çatışmaya yönelik analizlerinden bugüne gelişen uluslararası siyaset ve güvenlik yaklaşımları, bugünkü anlamıyla devletlerin oluşmasıyla birlikte kimi zaman devletten bireye, kimi zaman bireyden devlete doğru yansımış; kimi zaman da teknolojik gelişmelerden, buluşlardan, anlayışlardan etkilenecek çeşitli değişikliklerle uğramıştır.

İnsanlar arası etkileşimin ilk başladığı dönemle birlikte İpek ve Baharat Yolu ile bilinen dünyadaki insan topluluklarının veya günümüzdeki devletlerin karşılıklı etkileşimi arttırmasıyla başlayan süreçte, bir yönetim sistemi içerisinde yaşayan insanların en büyük uğraş alanlarından biri, karşıdaki insanı veya insan topluluğunu anlamak olmuştur. O dönemle ilgili yazılı kaynaklar çok az olmasına rağmen ilk karşılaşmanın ve sonrasında ilk iletişimin ardından insanların gündeminde diğer toplulukların yeri giderek artmıştır. Artı ürünün ve ticaretin sonucu olarak değerlendirilen bu ortam efsane ve mitlere de müsait bir ortam yaratmıştır (Falay, 1985: 97). Homojen toplumların kıtlık ve savaş gibi benzer kaygılardan dolayı benzer davranışlarının görüldüğü bu dönemlerdeki kabilelerin ve bu kabilelerin yaptığı savaşların irdelenmesi bugünü anlamak için de son derece önemlidir.

Eski dönemlerde özne, kabilelerden devlete doğru bir seyir izlemektedir. Bugünkü özneler çok parçalı bir yapı teşkil etmektedir. Özne niteliğindeki devletin ve özne niteliğindeki bireyin aynı anda var olabildiği matruşkaya benzeyen bu yapıdan dolayı günümüzü iyi analiz edebilmek geçmişe nazaran çok daha zordur. Geçmişte imkânlar kısıtlıyken yapı basittir; bugün ise imkânlar çok genişken, yapı karmaşıktır; günümüzde uluslararası ilişkiler teorilerinin önemi de buradan gelmektedir. Teoriler sadece uluslararası ilişkileri değil; insan doğasına, insan yaşamına ve hayata dair de çözümler içerir. Tümdengelim veya tümevarım varyasyonlarıyla insanların bilinçaltı dâhil olmak üzere pek çok konuda yorum ve analiz yapılabilir.

Makale, Soğuk Savaş sonrası gelişen terör, iç çatışmalar ve istikrarsızlıkların, Realizm ve Neorealizmin devlete ve sert güce vurgu yapan görüşlerini desteklediğini öne sürmektedir. Bu amaçla Soğuk Savaş sonrası ve bugünkü güvenlik ortamı analiz edilecektir.

1. GÜVENLİK KAVRAMI

Güvenlik kavramı, hayatın hemen hemen her alanında kullanılan bir kavramdır. Kullanıldığı alana göre insan güvenliği, çevre güvenliği, ulusal güvenlik gibi farklı isimler almaktadır. Kavram, zaman içerisinde kullanma alanları ve üzerine yüklenen anlam bakımından değişikliğe uğrasa da, bir insanın yemek

yemesi veya uyuma ihtiyacı kadar kritik bir önem taşıdığı için varlığını her zaman sürdürmüştür (Kula ve Çakar, 2015: 197).

Güvenlik, evrensel ve nesnel bir kavram değildir (Heywood, 2011: 293). Güvenlik, sürekli değişime uğrayan, her toplumsal ve siyasal kültürde farklı algılanan bir kavramdır. Bu durumun altında yatan nedenlerden biri, tehditlerin göreceliğidir. Tehdit, risk ve tehlike gibi kavramlar güvenlik algısını da şekillendirmektedir.

Güvenlik kavramı kullanıldığında genel olarak bir hâl ve durumdan bahsedilir. Güvenli olma hâli, yapılan tanımların temelini oluşturmaktadır. Güvenli olmak ifadesi genelde tehdit, risk tehlike gibi durumların olmadığı zamanları işaret etmek için kullanılır. Bu yüzden güvenlik kadar bu üç kavram da tanımlanmalıdır (Küçükşahin ve Şafak ve Dedeoğlu, 2009: 10).

Tehdit, “Bir tarafın iradesi dışında ona karşı yapılacak olan her türden saldırının haber verilmesi ya da korkutma aracı olarak kullanılması.” olarak tanımlanabilir. Ceza hukukunda tehdit, bir suç olarak tanımlanmıştır (Elmas, 2013: 74-75).

Risk, “Bir tehlikenin gerçekleşme olasılığı ile gerçekleşmesi halinde yol açacağı sonucun şiddetinin birlikte ele alınmasıdır. Risk, tehlikenin olasılığı ile şiddetinin bir fonksiyonu” (<http://www.turkcebilgi.com/risk>) olarak tanımlanmaktadır. Risk daha çok olasılıklara vurgu yapar. Çoğu zaman belirsizliğin hâkim olduğu günümüzde, risk kavramı daha iyi değerlendirilmelidir. Güvenlik söz konusu olduğunda bireyler, şirketler ve devletler dâhil olmak üzere hemen hemen herkes izleyeceği yolu risk değerlendirmeleri bağlamında şekillendirir. Risk, tehdit ve tehlikeye göre daha genel, daha soyut ve daha uzun bir zaman aralığına vurgu yapar. Genellikle anlık olaylarda tehlike kavramı tercih edilirken risk ise daha sonraki durumlara dikkat çekmek için kullanılır. Bir yönüyle tehlikenin ileri bir aşamasıdır denilebilir.

Tehlike kavramını TDK (<http://www.tdk.gov.tr>), “Büyük zarar veya yok olmaya yol açabilecek durum, muhatara ve gerçekleşme ihtimali bulunan fakat istenmeyen sakıncalı durum.” olarak tanımlamaktadır.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere tehdit, risk, tehlike birbirine çok yakın kavramlardır. Güvenli hâlin sağlanması için bu üç hâlin olmaması gerekir (Küçükşahin ve Şafak ve Dedeoğlu, 2009: 10). İnsan psikolojisinin getirdiği bazı özelliklerden dolayı bu üç kavram, güvenlik kavramının en temelde iki boyuta sahip olmasına neden olmuştur. Bu boyutlar objektif güvenlik ve subjektif güvenlidir (Sancak, 2013: 124) İnsanın endişe eden, korkan bir varlık olması kurduğu sistemlere de yansımıştır. Örneğin, bir olay yüzünden tartıştığı bir

kimseyle karşılaştığında diğer kişinin elinde zarar verici bir alet olması onu endişeye sevk eder ve herhangi fiili durum olmasa bile kendini güvende hissetmeyebilir. Bu konu, objektif güvenlik ve subjektif güvenlik ayrımının kökenini oluşturur. Objektif güvenlik, bir tehlikenin var olmaması durumunu ifade ederken; subjektif güvenlik ise, tehlike teşkil edecek bir durumun olmadığına inanma hâlidir. Güvenliğin algısal bir boyutu vardır. Tehdit teşkil edecek veya risk oluşturacak somut bir olay olmasa bile, insanın düşünce yapısı çeşitli vehimlere yol açabilmektedir. Bu, devletlerin politikasına da zaman zaman yansiyabilmektedir. Fakat önemli kararlar genelde medyaya açık olmayan kapalı kapılar ardında alındığı için bu husus gözden kaçabilmektedir. İnsan, bir konuyu düşünüp kendisine bir yol çizmek veya politika belirlemek istediğinde doğru bir karar için her türlü ihtimali düşünmek zorunda hisseder. En üst makamdaki karar alıcılar da bu ihtimalleri düşünmek zorundadır. Kimi zaman devlet organlarının birer insanmış gibi medya tarafından lanse edilmesi bu yönüyle anlaşılabilir bir husustur. İnsan doğasının ulusal ve uluslararası politikalara etki düzeyi tartışılrsa da az veya çok bir etkisinin olduğu görülmektedir (Sancak, 2013: 124).

Güvenliğin algısal boyutunu sağlamak için yapılması gerekenlerden biri, süreklilik arz eden bir istikrar ve düzen ortamı sağlamaktır. Örneğin, terörün amacının insanları korkutarak ve endişeye sürükleyerek politik hedeflere ulaşmak olduğu bilinir. İstikrarsız bir toplum ve siyaset yapısı içerisinde güvenlik geçicidir. Düzensiz ve istikrarsız bir toplum içerisinde halkın algıları bozulmaya müsaittir. İç karışıklık veya savaşların altında yatan nedenlerden biri budur. Örneğin, bir kişinin güvenlik algısının bozulması yüzünden farklı fikirdeki birini öldürmesi, hedef aldığı kişileri veya toplulukları da güvensizlik hissine iterek karşılık vermeye zorlayabilir.

Son yıllarda terör sayılarındaki artış, devletleri güvenlik önlemlerini artırmaya itmiştir. Terör saldırılarının ani olmasından dolayı devletlerin katı önlemlere gitmesi, toplumlar nezdinde ‘güvenlik eksenli toplumsal yaşam’ (Elmas, 2013: 3) tartışmalarını artırmıştır. Güvenlik önlemlerinin özgürlükleri kısıtlayıp kısıtlamadığı sürekli tartışılan bir konudur.

Beril Dedeoğlu (2014: 27), güvenliği, “*Bir birey için çeşitli kademelerdeki endişe bütünü*nü ifade eden bir kavram.” olarak değerlendirmektedir. İlk olarak Romalılar tarafından kullanılmaya başlanan güvenlik kavramı, “*’dertsiz, kedersiz’ anlamına gelen Latince ‘securitas’tan türemiştir.*” (Balcı ve Kardaş, 2014: 327) Daha sonra Ortaçağ’da “certitudo” olarak isimlendirilmiş ve modern anlamda ise Thomas Hobbes’un kendi dönemindeki iç karışıklıklardan etkilenerek kullanmasıyla bugünkü duruma gelmiştir. Güvenlik kavramının tarihî seyri incelendiğinde genelde barış ve savaş konuları ön plana çıktığında varlığı daha fazla hissettirdiği görülür. Atinalılar, imparatorluklarının ayakta kalması için bu

kavramı öne sürmüşlerdir. Romalılar “securitas”la Pax-Romana’ya (Roma Barışı) atıf yapmışlardır. Hobbes, iç savaşların önlenmesi ve güvenliğin tekrar sağlanması için güçlü bir devlet tahayyülü adına bu kavramı vurgulamıştır (Arends, 2015: 199).

Kavram daha sonra Fransız Devrimi sonrası Yurttaş Hakları Bildirgesi’nde kullanılmıştır. Kant’ın Sürekli Barış tezlerinden etkilenen Woodrow Wilson, 1919’da Milletler Cemiyeti Pakti’nda ‘kolektif güvenlik’ vurgusu yaparak kullanmıştır (Brauch, 2008: 3). Buradaki amacın, ortak bir güvenlik duygudaşlığı yaratarak, olası bir dünya savaşı riskini en aza indirmek olduğu söylenebilir. Devletlerarası ilişkilerde tek taraflı güvenlik yatırımları pek verimli olamamaktadır. 1919 yılında toplanan heyetin bu durumun farkında olduğu ‘kolektif güvenlik’ vurgusundan anlaşılabilir fakat barışın doğru temellere oturtulamaması yeni bir dünya savaşını doğurmuştur. Yani yapılan toplantı ve imzalanan ‘barış antlaşmaları’, güvensizliğin kaynağını oluşturmuştur sonucuna ulaşılabilir. Bu örnekten görüleceği üzere güvenliğin göreceli bir niteliği vardır. Bu nitelik, ulus devletlerin oluşmaya başlamasıyla birlikte daha da belirginleşmiştir; çünkü bir devletin güvende olmak için alacağı tedbirler, başka bir devlet için güvensizlik kaynağı olabilmektedir. Devletler nezdinde tehlike kaynağı olarak genellikle diğer devletler, farklı bir isimlendirme ve konumlandırma ile ‘ötekiler’ görülmektedir. Öteki algısı, devletlerin güvenlik algısını katı şekilde belirlemektedir. Nitekim İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki Antlaşması’nda yine güvenliğin herkes için gerekli olması ve öteki algısını yumuşatma adına ‘kolektif güvenlik’ vurgusu yapılmıştır. Daha sonra 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nde “Sosyal Güvenlik”, insan hakkı olarak kabul edilmiştir (Brauch, 2008: 3).

“Ulusal Güvenlik” kavramı, 1947’de ABD’nin diğer ülkelerle olan ilişkisinin oturacağı temeli açıklamak için kullanılmıştır (Birdişli, 2014: 17). İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan yeni sistemde, bu kavram devletlerin dış politikada ve ikili ilişkilerde kullandığı en önemli argümanlardan biri olmuştur. Günümüz sisteminde güvenlik, devletlerin aşılmaz sınırları olarak tahayyül edilebilir çünkü aksi örnekler olsa da devletlerin var oluş sebebinin ana motivasyonu güvenlidir. Bir devletin güvenlik endişelerinin diğer devletin endişelerini derinleştiren politikalar gütmesi, taraflar açısından savaşın habercisi olabilmektedir.

Soğuk Savaş dönemine gelindiğinde ise güvenliğin kaynağı olarak iki kutuplu güç dengesi sistemi görülmektedir. Bu dönemde askerî güvenlik ön planda tutulmuştur. Bu dönemde dünyanın siyasi olarak iki kutba ayrılması ve bu ittifak sisteminde ülkelerin rakiplerine karşı sert tedbirlere başvurması, bireyler nezdinde politik güvensizlikler oluşturmuştur; çünkü farklı fikirlere hoşgörü nispeten azalmıştır.

2. REALİZM

Birinci Dünya Savaşı sonrası ütopyacı anlayışı benimseyen idealistlere getirdikleri eleştirilerle temellerini oluşturan realist teori, uluslararası ilişkiler yazınında ve uluslararası sistemi anlamlandırma noktasında çok büyük bir etki bırakmıştır. Gittikçe çok yönlü hâle gelen uluslararası sistemde Realizm içerisindeki yönelimlerden özellikle klasik Realizmin ağırlığını yitirdiği düşünülmektedir.

Realizm, İkinci Dünya Savaşı Sonrası, Morgenthau tarafından ilk olarak sistemselsel olarak temelleri atılan bir teori olarak gözükmese de köken olarak daha eskiye, Thucydides'e kadar dayanır. Biraz daha bugüne yaklaşıldığında ise, John Baylis'in (2008: 70) de belirttiği gibi klasik felsefede Hobbesçu ve Kantçı fikirlerin ayrımı üzerine oturur ve bu bölünmede Hobbesçu anlayış içerisinde yer alır.

Realistler *high politics* ve *low politics* ayrımına gitmişlerdir. Güç, çıkar ve ulusal güvenlik gibi konulara daha çok önem verdikleri için askerî ve güvenlik konularına yüksek politika (*high politics*), diğer ekonomik, sosyal ve kültürel konulara ise düşük politika (*low politics*) demişlerdir (Arı, 2008: 110).

Realizmin İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda ve sonrasında önem kazanmasının en büyük sebeplerinden biri, dünyanın gerilim hatlarında bulunan ve askerî, ekonomik, siyasi ve coğrafi güç olarak büyük devletlerin yanında çok küçük oldukları gözlemlenen devletlerin kolaylıkla işgal edilmesidir. Nazi Almanya'sının çevresindeki neredeyse bütün Kıta Avrupası devletlerini ele geçirmesini ve kısa sürede doğuya yönelmesini güçlü bir ordu eliyle sağlaması, Realizmin fikirlerinin kök salmasına neden olmuştur (Uzer, 2013: 70).

Klasik Realizm, devletleri genelde ulus devlet temelli, üniter yapıya sahip ve rasyonel olarak görür. Bu devletler sürekli güç peşinde koşarlar. Güç onlar için amaçtır. Bu amacı gerçekleştirmek için ise Machiavelli'nin fikirlerinden etkilenecek her yolun meşru sayılabileceğini ön görürler. Machiavelli'nin devlet ve güç odaklı bir yaklaşım benimsemesinde, 15 ve 16. yüzyıllardaki İtalyan Şehir Devletleri arasında yaşanan karmaşanın büyük bir etkisi vardır. Machiavelli ise böyle bir ortamda bu devletlerin yeniden birliğe kavuşması için devlet ve güç merkezli çözümleri ortaya sunmuştur. Güçlü ve merkezi bir otorite olmamasından dolayı şehir devletlerinin dağıldığını düşünen Machiavelli, Realizmi de bu yönde etkilemiştir (Birdişi, 2014: 29).

Realizm, İkinci Dünya Savaşı sonrası, ABD'nin askerî harcamalarını meşrulaştırmasından dolayı, Anglo-Amerikan bir teori olarak değerlendirilmiştir (İbrahimov, 2016: 2). Ayrıca devletin güvenliğinin yanında bireylerin güvenliğine önemsiz derecede yaklaşması güç hastası bir görünüm çizmektedir (Karabulut, 2011: 58).

Realizmin Soğuk Savaş döneminde ağırlık kazanmasının, o dönem düşünüldüğünde sürpriz olmadığı açıktır. Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu güç dengesi, hâkim paradigmanın Realizme doğru kaymasına yol açmıştır (Gökbaş, 2016). Realistlerin güç dengesi görüşü, Soğuk Savaş'ta yaşanmayan bir savaşla daha da perçinlenmiştir. Bilindiği üzere realistler Atinalılar ve Spartalılar arasındaki Peloponez Savaşı'nı iki devlet arasındaki dengenin bozulmasına bağlamışlardır (Elmas, 2013: 49). İki taraf arasındaki denge, artık birinin çıkarına olup diğerinin çıkarına zarar verirse, devletler çıkar için her şeyi göze almaktadırlar.

Realizme getirilen en büyük eleştirilerden biri, insan doğasının çok bariz ve çözülmüş olduğu ve tekrarlanan davranışlarla tekrarlanan devlet davranışlarının sabit olduğu iddiasına rağmen, gelecek öngörülerinde başarısız olmasıdır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkmasına ve Soğuk Savaş döneminde ağırlığını koymasına rağmen Soğuk Savaşın biteceğini öngörememiştir (Aydın, 2004: 57).

Realizm eleştirilerinde genellikle uluslararası sistem analizlerinde artan karşılıklı bağımlılığın ve çoğu devlet tarafından kabul gören iş birliği modellerinin yaygınlık kazanması bir argüman olarak sunulur. Hem Realizmin kendisinin hem de ona yöneltilen teorik ve pratik eleştirilerinin en büyük açmazlarından biri bütün dünyayı tek bir sistem olarak görmeleridir denilebilir.

3. NEOREALİZM

Kenneth Waltz'ın 1979'ta yazdığı "Theory of International Politics" adlı eseri, Neorealizmin çıkışı olarak değerlendirilmiştir. Waltz, devletlerin uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda benzer davranışlar sergilemesini uluslararası yapıyla açıklar (Arı, 2013: 157).

Klasik realistler de anarşiye değiniyorlardı fakat Waltz'ın bu konudaki farkı, anarşiyi, aktörlerin davranışlarından bağımsız olarak bizzat uluslararası yapının özelliği olarak görmesiydi (Tuğtan, 2014: 122). Waltz'ın "*Kuvvet kullanımını engelleyecek bir otoritenin olmadığı*" (Balcı ve Kardaş, 2014: 123) anlayışı ve uluslararası yapının anarşik olduğuna dair tahayyülü, devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak için tek yapabileceklerinin güç kapasitelerini artırmak olduğu fikrine ve dolayısıyla askerî güvenliğe daha fazla önem vermelerine neden olmuştur (Balcı ve Kardaş, 2014: 123).

Realizm ve Neorealizm ayrımında şu hususlar önem arz etmektedir: "*Klasik Realizm ve Neorealizm arasında farklar olsa da Realizmin üç temel ögesi olan devlet(state), beka(survival) ve kendini koruma(self-help) kavramlarına yapılan vurgu değişmemiştir.*" (Çıtak, 2014: 31-32)

Neorealistler, uluslararası sistemi, büyük güçler arasındaki ilişkiye göre üçe ayırırlar: Tek kutupluluk, çift kutupluluk, çok kutupluluk. Neorealizme göre bir devletin büyük güç olarak tanımlanabilmesi için devletin askerî, ekonomik ve siyasi gücü sadece kendinde toplayıp beklemesi değil; küresel düzeyde de bu gücü kullanabilmesi gerekir (Kantarci, 2012: 60).

Neorealizm, Beril Dedeoğlu'nun (2014: 77) belirttiği gibi, "*Uluslararası ilişkiler tarihini büyük güçler tarihi olarak ele almaktadır. Sistem de büyük güçler tarafından belirlenmektedir.*" Sistemin karakteri de, bütün dünyayı domine edebilen büyük gücün karakter özelliklerine göre şekillenir (Dedeoğlu, 2014: 77).

Realistlerin uluslararası düzen tahayyülünde, insan egosuyla uluslararası sistemin içinde bulunduğu anarşi esastır. Realistlere göre devletleri güç politikalarına iten, bu iki realitenin aynı anda var olmasıdır. Neorealistler için güç politikasının sebebi, uluslararası sistemin anarşi içerisinde olmasıdır. Klasik realistlerde ise bunun sebebi insanın bencil doğasıdır. Özetle bu iki aynı köklere dayanan teoride temel farklılıklar, yapılan vurgularda karşımıza çıkar (Heywood, 2011: 86).

4. REALİZM AÇISINDAN GÜVENLİK

Bilindiği üzere realistlere göre devlet, güvenlik konusunun temel aktörleridirler. Onlara göre ulusal güvenlik, uluslararası ilişkilerde en önemli konularında başında gelmektedir. 1648 Vestfalya sonrası gelişen devlet anlayışı ve uluslararası yapı, Soğuk Savaş dönemine geldiğinde temel güvenlik parametrelerini oluşturmuştur. İdealizmin yeni dünya savaşını öngörememesinden hareketle kendi döneminin gerçeklerini yakalayamaması ve ütopyacı bir hüviyete sahip olması, kendi ağırlığını azalttıkça güce vurgu yapan Realizmin tezlerini güçlendirmiştir denebilir. Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında gelişen teorilerin önemli bir kısmına bakıldığında savaşlar nedeniyle tezleri güçlü olarak değerlendirilebilecek Realizmin eleştirisini yaptıkları görülmektedir. Bu durum yeni gelişmeler ve yeni güvenlik anlayışlarıyla açıklanabilir.

Realizm, güvenlik konusuna devlet merkezli yaklaşmaktadır. Realistlere devletler gücünü maksimize etme amacı güderler. Devletlerin diğer devletlere karşı ilk bakışı ve doğal politikası, onların hegemonik bir güç olmasını engellemektir (Baylis, 2013: 72).

Realistlerin devlet merkezli güvenlik anlayışlarının kökeninde Machiavelli ve Hobbes'un yanında Jean Bodin'i de unutmamak gerekir. Bodin, dünyada ilk defa egemenlik ve ulusal egemenlik gibi kavramların temellerini atarak, Realizme de bu yönde ilham vermiş sayılabilir. Bodin'e göre egemenlik, devletin olmazsa olmaz şartıdır (Birdişi, 2014: 30).

Realizmin önerdiği rasyonel davranış, devletlerin ulusal çıkarlarını, güç maksimizasyonu paralelinde gerçekleştirebileceğidir (Uğrasız, 2003: 144). Sisteme egemen iki kutbun kronik bir güvensizlik duyarak devamlı şekilde askerî güç kapasitesini artırma mücadelesi olarak şekillenen Soğuk Savaş dönemi bunun en tipik örneklerinden biridir. Soğuk Savaş dönemindeki bu mücadeleyi en iyi açıklayan yaklaşımlardan biri Neorealizmin *güvenlik ikilemi* yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre bir devletin güvenlik tedbirlerini artırması diğer devlet için güvensizlik kaynağıdır ve o devlet de güvenlik tedbirlerini artırmaya başlar. Bu yaklaşımın altında yatan nedenlerden biri, iki Realizm türünde de görülen *sıfır toplamlı oyun* anlayışıdır. Bu anlayışa göre bir devletin kazancı diğer devlet için kayıp anlamına gelir (Sandıklı ve Emekliler, 2011: 6-9).

Daha önce de söylendiği gibi Realizme göre savaş ve güvenlik konuları *high politics*dir. Güvenliği ön plana alan realistlerin bu güvenlik anlayışı içerisinde ön plana aldığı alt küme ise askerî güvenlidir. Devleti öne çıkaran bu görüşün askerî güvenliği de öne çıkarması doğal olarak gözükmektedir; çünkü dayandığı felsefi temeller olan düşünürlerin yaşadığı döneme bakıldığında sürekli kargaşanın ve çatışmaların yoğunlaştığı dönemler olduğu görülmektedir. Bu felsefi temel üzerine Soğuk Savaş döneminde Realizmin önemli isimlerinden biri olan E. H. Carr, askerî gücün yanı sıra gücün üç temel ögesi olarak belirlediği başlıklar içerisinde ekonomik gücü ve kanaatler üzerindeki gücü de saymıştır (Uzer, 2013: 71).

5. NEOREALİZM AÇISINDAN GÜVENLİK

Neorealistler, klasik realistler gibi uluslararası sistemin anarşik olduğuna dair fikri devam ettirmişlerdir. Neorealizmin ayrıldığı nokta, anarşinin sebebi olarak, uluslararası sistemin yapısını öne sürmeleridir. Hatırlanacağı üzere klasik realistler, bu konuda insan doğasına vurgu yapıyordu.

Neorealizmin, klasik Realizmden farklarından biri de askerî güvenliğin yanında ekonomik güvenliğin de önemli olduğunu belirtmeleridir (Sandıklı ve Emekliler, 2011: 11). Onları bu fikre götüren konuların başında Vietnam Savaşı'nda ABD'nin askerî üstünlüğüne rağmen kesin olarak istediği sonucu alamaması gelmektedir. Arap-İsrail Savaşları nedeniyle yaşanan 1973 Petrol Krizi ve Sovyetler'in salt askerî güce önem vererek ekonomiye yeterince eğilmemeleri de bu fikre giden yolda itici güç olarak sayılabilir.

Neorealistler güvenlik yaklaşımlarında şüphe kavramını ön plana çıkarırlar. Bir devletin bir tehdit algılaması için, karşı devletin niyeti de bu noktada önemlidir. Neorealistlere göre bekasını sağlamaya çalışan bir devlet, her zaman şüpheli olmak zorundadır (Gürsoy, 2005: 13).

Realizmin Soğuk Savaş'ta güç kazanmasının önemli sebeplerinden biri, realistlerin "güç dengesi" anlayışıdır. Neorealistlere göre bu denge, daha istikrarlı bir dünya yaratmaktadır. Ayrıca bu denge belirsizliği azaltır (Küçüksoğak, 2012: 204). Dengenin bozulması ise sadece kargaşa ve rekabet demektir. Bu dengeyi sağlayıcı unsurun, nükleer silahlar olduğu unutulmamalıdır. Bu silahların yaratacağı yıkımdan korkan iki taraf, yine çıkarlar üzerine bir düzen inşa etmişlerdir (Çiçekçi, 2012: 35).

Neorealizmin anarşiden kastı, bütünüyle bir kargaşa hâli veya hukukun çiğnenmesi değildir; Neorealistlerin anarşiden kastı, sistemde zorlayıcı üstün bir otoritenin olmamasıdır (Karabulut, 2011: 61-62).

Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından bugüne iş birliği, genellikle ana motivasyonu ekonomik ve kültürel temelli olarak gözükten iş birliğidir. İki tarafın da yararına olacak yakınlaşmalarda devletler iş birliğine daha isteklidir. Bu iş birliği, günümüzde maddi çıkarın yanı sıra kamu diplomasisi ve propaganda açısından da devletlere avantaj sağlamaktadır.

Realizm ve Neorealizm penceresinden Soğuk Savaş sonrası ve bugünü doğru bir şekilde okumak için doğru soruları sormak ve doğru yönlere yönelmek gerekir. Örneğin şu sorular sorulabilir: Ulus devletler bugün gerçekten zayıfladı mı? Hızına yetişilemeyen bilgi sirkülasyonuna teorik perspektifle bakıldığında güvenlik alanına yansımaları nasıl olmuştur/nasıl olacaktır? Küreselleşmenin ve teknolojinin dünyaya aynı derecede yayılmaması hem güvenlik açısından hem de diğer konular açısından hangi sonuçları doğurabilir?

6. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞINI TEORİK PERSPEKTİFLE YENİDEN DEĞERLENDİRMEK

Soğuk Savaş döneminin daha net, bilinebilir ve öngörülebilir özelliği, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle birlikte yok olmuştur. Artık uluslararası sistemde belirsizlik en önemli özelliklerden biridir. Uluslararası güvenliği etkileyen en önemli unsurlardan biri olan tehdit artık çok boyutlu hâle gelmiştir. Daha önce Batı ve Doğu olarak ayrılmış olan iki kutbun birbirlerine dönük güç projeksiyonları çerçevesinde dünyanın yaşadığı potansiyel askerî tehditlerin oluşturabileceği felaketlerin yarattığı korku, savaşın sona ermesiyle birlikte kendini iki güç odağıyla sınırlamak yerine terörizm, nükleer, kimyasal, biyolojik kitle imha silahlarının yayılımı, küresel boyutlu olabilen organize suçlar, etnik ve kimlik temelli çatışmalar, dini radikallik, kitlesel göç hareketleri, çevre sorunları ve ekonomik dengesizlikler gibi konular içerisine kendini bırakmıştır (Gürsoy, 2005: 4).

Soğuk Savaş döneminde devletler, sadece rakip bloğa karşı kullanılacak askerî-siyasi bir aktör iken, sonraki dönemde, siyasi yönünün yanında ticari,

kültürel ve turizm anlamında da değerlendirilmektedir. Realizmin burada yapısal dönüşümlere uğraması olağan gözükmemektedir. Çünkü Realizmin güç dengesi ve ulus-devlet temelli yaklaşımı 1648'den 1991'e kadar canlı şekilde hissedilmektedir. Soğuk Savaş sonrasında Sovyetler'in çökmesi, geçmişteki parçalanmaları andırır şekilde, yeni dengesizlikler ve çatışma alanları doğurmuştur. Yugoslavya'da yaşanan iç çatışma ve ülkenin bölünmesi Soğuk Savaş'ın bitişinin etkilerine dair en tipik örneklerinden biridir (Çiçekçi, 2012: 31).

6.1. Devletlerden Bireylere Doğru Dalgalanın Güvenlik Konuları

Soğuk Savaş sonrası gerilim hatları devletlerin tekelinden çıkmıştır. Özellikle kimlik ve kültür temelli yoğunlaşmalar, farklılaşmalar ve bu farklılardan doğan gerilim uluslararası gündemi de belirlen nitelikte olmuştur. İnsanların gitgide kendilerini tanımladıkları biçime göre hayatlarını, siyasi yaşamlarını, sosyal ilişkilerine yön vermesi, oluşturdukları devletlere de sirayet etmektedir. Örneğin Soğuk Savaş'ın bitişine yakın yıllarda yaşanan Irak-İran Savaşı mezhep temelli olarak görülmüştür. 1991'deki Birinci Körfez ve 2003'teki İkinci Körfez Savaşı'nı başlatan ABD'nin Başkanı olan George Bush, İkinci Körfez Savaşı için "Haçlı Seferleri" demiştir. Bu tarz konvansiyonel savaşların yanı sıra iç çatışmalar da yoğun şekilde görülmektedir. Örneğin, son yıllarda sıkça konuşulan Suriye İç Savaşı buna örnektir. Şu an Suriye'deki savaş, genel kanı itibarıyla iktidarı elinde bulunduran Nusayri mezhebine sahip azınlığa karşı çoğunluğu Sünni olan muhaliflerin başkaldırısı olarak gözükmemektedir. Bu tarz örnekler çoğaltılabilir. Balkanlarda yaşanan etnik ve dinsel temelli çatışmalar, Afganistan, Kafkasya, Ortadoğu gibi bölgelerde meydana gelen çatışmalar örnek olarak verilebilir. Bu çatışmalar çok kısa sürede uluslararası bir boyut kazanmaktadır. Çünkü her ülke kendi çıkarına hizmet eden grupları desteklemektedir. Bundan dolayı bu tarz çatışmalar için genelde Proxy War (Vekâlet Savaşı) tanımı yapılmaktadır.

Ülkeler arası ve ülke içi çatışmaları uluslararası hâle getiren özelliklerden biri, istikrarsızlığın, çatışmanın ve yıkımın devam ettiği bölgelerin dışarıya terör gibi faaliyetleri ihraç etmesidir. İç çatışmadaki taraflar, uluslararası hukuka genelde bağlı olmadıkları için çok kısa sürede radikalleşebilirler ve dünya çapındaki radikalleri de kendi bünyelerine katarak artık küresel oyunun parçaları olurlar. Bu kimlik ve etnik temelli çatışmalardan dolayı realist bakış açılarının yerini post-modern teorilerin aldığı değerlendirilmektedir. Fakat John Mearsheimer ve Kenneth Waltz gibi neorealist yazarların bu çatışmayı öngördükleri görülmektedir. Örneğin Mearsheimer, "Back to the Future" adı makalesinde Soğuk Savaş sonrası etnik temelli milliyetçiliğin yeni çatışma ve istikrarsızlık alanları yaratacağını belirtmiştir (Baylis, 2013: 72).

6.2. Soğuk Savaş Sonrası Devletin Gücünü Etkileyen Hususlar

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber küreselleşmenin de etkisiyle devletlerarasındaki sınırların anlamsızlaştığına dair söylemler ön plana çıkmıştır; fakat bu görüşe anti-tez teşkil edebilecek en önemli unsurlardan biri artan terör olaylarıdır. Her terör saldırısında devletlerin ilk reflexlerinden biri, sınır güvenliğinin yeniden değerlendirilmesi şeklinde olmaktadır. Teröre karşı cevap olarak ise genellikle askerî güç ön plana çıkarılır ve medya aracılığıyla büyük bir propaganda yapılarak terörün iyice ötekileştirilmesi ve bu asıl düşmana karşı verilen muazzam cevap işlenir. Terör olgusu, Realizmin belli sınırlar içerisinde egemen güce sahip olan devlet anlayışını tekrar canlandırabilmektedir. Örneğin 11 Eylül saldırısı sonrası ABD, güç-temelli bir strateji geliştirmiştir (Davutoğlu, 2011: 3). Bu strateji doğrultusunda ise Afganistan'a saldırmış; devamında da Irak'a savaş açmıştır. Tabii bu her örnekte geçerli olmayabilir; çünkü her ülkenin kapasitesi, çevresi, jeopolitiği, politik kültürü ve gücü farklıdır. Yine de kurumsal kimliğini tam şekilde oturtabilmiş devletlerin genel reflexinin bu yönde olduğu söylenebilir.

11 Eylül saldırıları, Soğuk Savaş sırasında ve öncesinde genel olarak güvenliğinin birincil aktörü olarak değerlendirilen fakat Soğuk Savaş sonrası etkisinin ve gücünün azaldığı düşünülen devletin önemini tekrar hatırlatmıştır. Bunu olay bazında 11 Eylül, olgu bazında ise terör yapmıştır. Ayrıca bu gelişmeler devletleri iş birliğine açık hâle getirmektedir. 11 Eylül'den sonra hegemon güç ABD'nin de teşvik ve zorlamasıyla artık hemen hemen bütün devletlerin kendini teröre karşı ispatlama çabasına girdiği görülmektedir. Devletler kendisinden çok uzak olan terör ağırlıklı olaylara müdahale etmeye ve güç projeksiyonu uygulamaya başlamıştır. Devletlerarasındaki mücadelede de yine terörün payı dikkat çekmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber, dünyanın geneli, görece bir özgürleşmeye kavuşmuştur. Günümüzde Soğuk Savaş tarzı sert bir kutuplaşma olmadığı için insanlar fikrî, maddî ve organizasyonel olarak kendilerini daha rahat hissetmektedirler. Bu sonucu yaratan sebeplerinden biri teknolojidir. Bu özgürleşme, insanların kendilerini daha iyi ifade edebileceği platformlar yaratmıştır. Eski Çağlardaki kabile düzenini andıran bu tarz topluluklar, eskisi gibi coğrafi nitelikli değil; genellikle ideolojik ve hayat görüşüne bağlı olarak kurulmaktadır. Bu yapılar devletleri kırılğan hâle getirmektedir. Bu toplulukların varlığının yanı sıra medyanın da gittikçe büyük önem kazanması, bazı devletleri kökünden sarsabilecek potansiyeli ortaya çıkarmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamının en önemli özelliğinden biri düşmanın eskiye nazaran daha az görünür ve bilinir olmasıdır. Bundan dolayı istihbaratın önemi artmıştır. İstihbarat önceden sadece devletlerarası casusluk olarak algılanırken, artık çok daha komplike bir hâle gelmiştir.

İstihbari mücadelede her zaman bir realist bakış açısı ve Machiavellist anlayış göze çarpar. Çünkü devletlerin hedeflerinde sadece düşman ülkeleri yoktur; müttefikleri de vardır ve devletler bilgi almak veya hedef aldığı ülkeyi kendi istediği doğrultuya çekmek için müttefiki olsa dahi o ülkede operasyon gerçekleştirebilmektedir. Bu operasyonların temel ve nihai amacı ise ulusal çıkar ve güvenlik olarak gözükmektedir. Birbirlerine faydası olmayan devletlerin ittifak yapması anlamsız görülmektedir. Buna karşılık birbirlerine coğrafi olarak çok uzak olan devletlerin ittifakı örnek olarak verilebilir; fakat bu tarz ittifaklar ya prestij için ya da kolektif bir aklın parçası olarak yapılmaktadır. Bir devletin pek çok ülkede elçilik, temsilcilik, konsolosluk açması, uluslararası toplum nezdinde hem meşruiyet ve prestij; aynı zamanda maddi çıkar da sağlayabilir. Devletler yurttaş ordulardan profesyonel ordulara kayarken, bir yandan da izleme, dinleme, gözetleme, internet takip sistemleri gibi alanlara büyük bütçeler ayırmaktadırlar. Bugünün ve geleceğin “gözetleme çağı” ve “büyük kulaklar” (Türkol, 2010: 51) dönemi olduğunu söylemek, abartı bir tespit olmaz.

6.3. Devletlerin Gücünü Zayıflatan Unsurlar

Devlet denilen öznenin önemini kaybettiğine dair yorumların arka planındaki en önemli unsurlar, uluslararası örgütler, ulus üstü şirketler ve hükümet dışı kuruluşlardır (NGO) (Yılmaz, 2006: 97-98). Askerî olarak NATO’ya, ekonomik olarak IMF’ye, Dünya Bankası’na, siyasi olarak da Batı’ya endeksli bir devletin uluslararası ilişkilerde sadece ulusal çıkarını düşündüğü fikri, gerçekçi bir ifade olarak görünmemektedir. En azından bu sayılan kuruluşların devletler üzerinde - her devlet için geçerli olmasa da- nispeten güçlü bir baskı kurduğu söylenebilir. Bu noktada hem iç politika ve dış politika ilişkisine hem de uluslararası kuruluşların devletleri zorlamasına yönelik örnek bir olay çizilebilir. Örneğin, ekonomik olarak dar boğazda olan ve memurlarının maaşlarını bile ödemekte zorlanan bir ülkenin IMF’den kredi isteyip alıp alamamasına göre iç politikası ve dış politikası değişecektir. Bütün devletlerin vatandaşlarının gelir seviyesi farklı olduğundan dolayı ekonomik gelişmişlik devletler için çok hassas bir konu teşkil etmektedir. Örneğin 2018 yılında IMF, Irak merkezi hükümetinden Kırak Kürt Bölgesel Yönetimi’ne para ödemesini talep etti (<https://tr.sputniknews.com>)

Uluslararası örgütlerin devlet üzerindeki baskısı, Realizmin, devletleri bütüncül, yekpare, tutarlı, rasyonel olarak gören anlayışını tehdit edebilen en önemli konulardan biridir. Geçmişe nazaran daha fazla ekonomiyi veya turizmi ve benzerini ön plana çıkaran devletler için büyük kuruluşlar veya uluslararası örgütler nezdindeki itibarı son derece önemlidir. Bu uluslararası örgütlerin yanında bankacılık sisteminin bütün dünyayı çepeçevre sarmasının da devletler üzerinde baskı yarattığı belirtilebilir. Ulus aşırı ekonomik kuruluşlar, kredi notlarıyla devlet yönetimlerini şekillendirme gücüne sahip olabilmektedir. Devletler bu tarz kendi

dışındaki örgütlerin yorumlarına kulak vermese bile, kendi devleti içerisinde yaşayan halklar, artık teknoloji ve iletişim araçlarıyla birlikte bu tarz gelişmeleri takip ederek devlet üzerinde baskı kurabilmektedir. Yani devletler hem kendine tabi halktan gördüğü iç baskı hem de küresel toplum ve ulus aşırı/uluslararası örgütler nezdindeki durumuna göre de dış baskıya maruz kalabilmektedir. Bu iç ve dış baskılar, devletleri, yeni dönüşümlere zorlamaktadır. Devletler hâlâ güçlü olsalar dahi hem aktörlerin ağırlığı olarak hem de kendilerine atfedilen önem itibarıyla bir düşüşe uğramışlardır (Bakan ve Tuncel, 2012: 59-60).

Bireylerin, Soğuk Savaş sonrası dönemde kendi başlarına ve üzerlerine yüklenen anlam itibarıyla önemi artmıştır. “Birey güvenliği” kavramının ilk olarak 1994’te resmî olarak ele alınması doğal bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Sovyetlerin yıkılması ve sosyalist sistemin açıklarının bütün dünyaca görülmesi, liberal söylemlerin önem kazanmasına yol açmıştır. Siyasi, ekonomik ve askerî olarak Soğuk Savaş’tan galip çıkan ABD, sonuçlar göz önüne alındığında fikirsel anlamda da galip çıkmıştır denilebilir. Birey güvenliğinin önem kazanmasında siyasi gelişmelerin etkisi olduğu kadar, ekonomik sebepler de başat rol oynamaktadır. Birey için en önemli konuların başında iş sahibi olmak, aile kurmak gibi eylemler gelir. Gelişen teknoloji ve büyük şirketlerin masrafları azaltmak adına ucuz iş gücü için belirli ülkelere yönelmesi, diğer ülkelerde işsizlik sorunlarını doğurur. Bu sorunu yaratan nedenlerden biri, makineleşme ve otomatikleşmenin gün geçtikçe hızını ve kapsamını artırmasıdır. Bundan dolayı ekonomik ve teknolojik olarak kalkınan ülkelerde bile işsizlik artmaktadır. Uzun süre iş bulamayan bireylerde psikolojik sorunlar, umutsuzluklar, davranış bozuklukları görülebilmektedir. İşsizlik, dünyadaki ülke içi veya uluslararası düzeydeki göç hareketlerinin de önemli bir sebebini oluşturmaktadır. Birey, yaşadığı sorunlar nedeniyle, kontrol edilmeye, manipülasyona ve tehlikelere açık hale gelmektedir. Dünyadaki organize suç yapılanmalarının ve terör örgütlerinin en önemli eleman havuzları arasında bu sorunlu işsiz nüfus yatmaktadır.

6.4. Realizmin Öne Sürdüğü Şekliyle Güçlü Olan Her Zaman Güvenli Midir?

Realizmin terör olgusu karşısında açmazları mevcuttur. Realizmin ‘Ne kadar güçlüysen o kadar güvenlisindir’ anlayışından ilerlendiğinde, terörün asimetrik yapısının, devletlerin ne kadar güçlü olduğuna bakmaksızın terör eylemlerini başarıya ulaştırdıkları bilinmektedir. Asimetrik niteliğiyle beraber terör örgütleri, devletler için daha fazla tehlikeli olmaya başlamıştır. Nerede, nereden, ne zaman ve hangi boyutlarda geleceğini bilmediğiniz saldırılara önlem almak zordur. Bu tespiti yapan devletler 11 Eylül sonrası caydırıcılık ve önleyici saldırı gibi yöntemleri denemeye başlamışlardır (Sancak, 2013: 130).

Önleyici saldırı kavramı, devletlerin asimetrik tehditle mücadelenin proaktif bir anlayışla yürütülmesi gerektiğini anladıkları noktada ortaya çıkmıştır. Temelde tehdidin, büyümesine izin vermeden, doğduğu yerde yok edilmesini hedefleyen saldırdır. Ayrıca ön alıcı ve ofansif karakterini kendi özünde barındırmaktadır. Bu anlayışın yan etkileri olduğunu da eklemek gerekli; çünkü bu anlayış, dünyanın tekrar askerî bir dönemece girdiğini hissettirmiştir.

Çeşitli etkileri halen devam etse de Soğuk Savaş sonrası güvenlik ortamında klasik Realizmin uluslararası ilişkilerde ekonomi güvenliği (enerji güvenliği bu konunun alt başlığı olarak değerlendirilebilir), birey güvenliği, çevre güvenliği gibi konularını es geçmesinin bu bakış açısına sahip analizlerin dikkate değerliliğini yitirdiği söylenebilir. Ayrıca örneğin devletlerin daha fazla iş birliğine açık olduğu çevre güvenliği gibi konular, yeni bakış açılarını gerekli kılmaktadır. Sosyal medya ve hukuk aracılığıyla insanlar/bireyler, devletlere meydan okuyabilmektedirler.

Tarihî seyir içinde güvenlik konularındaki değişimlere bakıldığında geçmişte her dönemde belirli alanlarda ağırlıkları olsa da şu anki uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik alanında bir oksimoron (zıtlıkların birliği) yaşandığı söylenebilir. Dünya üzerindeki farklı bölgeler içerisinde farklı yaklaşımlara ve farklı yaşanmışlıklara göre farklı güvenlik anlayışları sirayet eder. Bundan dolayı günümüzde her konuda olduğu gibi güvenlik konusunda da tek yönlü kesin yargılara varmak, birçok şeyi göz ardı etmek ve kaçırmak anlamına gelmektedir. Realizmin ve Neorealizmin kendilerini doğrulayan etkileri yer yer görünse de etkilerinin azaldığına dair olan genel kanı, Serdar'ın (2015: 19) da belirttiği gibi bu teorilerin bütün uluslararası sistemi sadece düzen ve anarşi perspektifinden yorumlamalarından dolayıdır. Ayrıca Soğuk Savaş sonrasındaki değişimlerin ortaya çıkışında Soğuk Savaş sırasındaki değişimlerin de etkisi olduğunu da bu görüşe ek olarak söyleyebiliriz.

Realizm, bilgileşim, birey güvenliği, çevre güvenliği gibi devlet dışı güvenlik alanlarına cevap verememektedir. Devletlerarası çatışma alanları bir tarafa bırakıldığında küresel ısınma, yaygın bulaşıcı hastalıklar ve suçluların yargılanması gibi konular devletleri iş birliğine zorlamaktadır. Dolayısıyla devletlerin güç parametrelerinin değiştiği söylenebilir.

6.5. Teknolojik Gelişmelerin ve Küreselleşmenin Güvenliğe Etkileri

Teknolojinin gelişmesi ve küreselleşmesi, yeni risk ve tehditleri beraberinde getirmektedir. Bu tehlikelerden en büyüğü olarak, kitle imha silahlarının yaygınlık kazanması ve terör örgütlerinin eline geçmesi olarak gözükmektedir. Teknoloji, bu tarz silahların yapım maliyetini azaltmıştır. Bu silahların engellenmesinin yanında, ekolojik konular da gün geçtikçe dünyanın gündemine oturtmakta ve devletten ziyade ulus aşırı veya uluslararası sorumluluk gerektirmektedir. Buna verilebilecek

en tipik örnek Birleşmiş Milletlerdir(BM). BM'nin kuruluşundan itibaren üzerine eğildiği en önemli güvenlik konularının başında bu kitle imha silahları gelmektedir (Karabulut, 2014: 57).

Küreselleşmenin yaygınlaşması, iç ve dış güvenliği birbirine yaklaştırmıştır. Artık devletler sınırlardan bağımsız tahayyüller geliştirebilmektedirler. Devletlerin sınırlarının ötesindeki bir gelişme, bir anda kendi iç meselesi olabilmektedir. Örneğin kitlesel göç hareketleri, iç ve dış güvenliğin iç içeliğine ve sınırların kutsallığının tartışılmasına sebebiyet vermektedir. Devletler bu göç hareketlerini, güvenlikleri açısından riskli olarak değerlendirmektedirler. Bu değerlendirmeyi yaparken sadece devletin üzerine binecek yük olarak değil; hayat standartlarını koruma içgüdüsüyle de bu tarz hareketlere soğuk bakmaktadırlar. Örneğin bugün ABD ve Avrupa'yla Suriye arasında binlerce kilometre olmasına rağmen Suriye'deki savaştan kaçanlar bu ülkelere gitmeye çalışmakta ve gelişmiş ülkeler için güvenlik tehdidi olarak değerlendirilmekte (Ağır, 2015: 110).

Soğuk Savaş sırasında ABD/NATO/Batı Bloğu-Sovyetler Birliği/Varşova Paktı/Doğu Bloğu kutuplaşması nedeniyle oluşan dehşet dengesinin Soğuk Savaş'tan sonra önemini azaltması ve askerî güvenliğin yanında çevre güvenliği, insan hakları, birey güvenliği gibi konuların öneminin artması, askerî güvenliğin çok daha geri plana atıldığına dair yorumlara sebebiyet verse de, günümüzde bilinmektedir ki, süper güç veya yeni-alternatif bir hegemon güç olabilmek için orduya da çok geniş bütçeler ayırmanız, yeni teknolojileri takip etmeniz ve askerî unsurları sürekli olarak yenilemeniz/modernleştirmeniz gerekmektedir. Bundan dolayı Sovyetler'in çökmesiyle ekonomik konuları geri plana atıp sadece askerî konuları önceleyen klasik Realizmin farklı bir vücutla hâlâ etkisini gösterdiği söylenebilir (Çetinkaya, 2012: 246).

Özellikle Batı'daki küçük devletler, Soğuk Savaş sonrasında konvansiyonel askerî yeteneklerini geliştirmekten ziyade, ekonomik olarak çekim merkezi haline gelmeye çalışmaktadırlar. Bankacılık sisteminin teknolojiyle beraber yoğun yayılımı, küçük devletler için çok çeşitli fırsatlar yaratmıştır. Ekonomik getiriler, sadece devletlerin refahı veya bütçenin kabarması anlamında değil; insan yaşamının kalitesi açısından da önemlidir. Soğuk Savaş sonrası gelişen teknoloji ve siyasi baskıların azalması nedeniyle kolaylaşan ulaşım, insanların sınırları belli toprak parçalarında egemenlik kuran devletlere bağlılığını zayıflatmıştır. Devletler bunun önüne geçebilmek için, iş olarak devlet memurluğunu daha çekici hale getirmek gibi önlemlere başvurumaktadırlar.

Günümüz uluslararası ilişkiler paradigmasında askerî seçenekler genelde 'son başvuru' olarak değerlendirilir. Devletlerin ordulara büyük bütçeler ayırması, istisnalar haricinde bu anlayışı pek değiştirmez. Klasik Realizm, bu noktada sıkışır; çünkü bilindiği üzere realistler uluslararası meselelerde en büyük sorun çözücü

olarak güç kullanımını öne sürerler. Artık en önemli problem çözücü olan diplomasi, ekonomik çıkarların uyumu, devletlerin angaje olduğu büyük güçlerin veya uluslararası örgütlerin anlaşmasıdır. İletişim teknolojileri de bu konuda etkilidir; çünkü artık bir devletin en son isteyeceği şey, ‘iş birliğine yatkın olmayan devlet’ yaftasını yemektir. İş birliğine açık oldukça insanların gözünde meşruiyetleri daha güçlü şekilde sağlanmaktadır. Fakat eğer sürekli zor ve güç kullanmaya çalışan bir devlet görüntüsü çizerlerse uluslararası toplum nezdinde itibarları azalabilir (Çetinkaya, 2012: 246).

Teoriler, zamanın ruhu göz ardı edilerek değerlendirilemez. Bugün zamanın ruhunu belirleyenlerin genellikle teknoloji şirketleri, ekonomi temelli şirketler, eğlence sektörü, dünyayı etkileyebilen güçlü devletler ve bu güçlere karşı olan terör örgütleri olduğu söylenebilir. Örneğin barışı sağladığı düşünülen, devletlerarası ilişkileri düzeltten, kısacası huzuru sağladığı düşünülen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’ndeki 5 (beş) daimi üye sistemi de bu yönde değerlendirilebilir. Neorealizme getirilen en büyük eleştirisiyle bu noktada karşılaşılmaktadır: Neorealizm, uluslararası sistem analizlerinde başat güçlerin etkisine yeterince değinmemiştir (Varlık ve Demir, 2013: 77).

21. yüzyıl ve sonrasına bakıldığında bilgi üstünlüğü, psikolojik savaş, algı yönetimi, kamu diplomasisi, medyanın çıkarlar için kullanılması, insan ve kitle manipülasyonu ve propaganda gücü devletlerin güç kıstasları olarak gözükmektedir. İki kutuplu gerilimli sürecin bitmesi ve teknolojinin gelişmesinin ardından günümüz toplumu için “Bilgi Toplumu” tabiri kullanılmaktadır. Bu bilgi toplumunun temel üretim aracı, bilgisayar; baskın sektörü, hizmet sektörü; hâkim sınıfı, bilim adamları ve bilimsel kurullar/kuruluşlar; temel gücü, bilgi, teknoloji ve inovasyon; temel toplumsal birimi, birey; baskın yönetim şekli, demokrasi; baskın yönetim anlayışı ise adem-i merkezîyetçi olarak gözükmektedir (Özer, 2005: 79).

6.6. Güncel Gelişmeler Çerçevesinde Sert Gücün Değerlendirilmesi

Devletler açısından hâlen askerî seçenekler büyük bir önem arz etmektedir; fakat eski dönemlere nazaran değiştiği söylenebilir örneğin askerî alanda özelleşme meyli görülmektedir. Devletlerin klasik orduların yanında özel askerî şirketleri kullandığı bilinmektedir. Bunun yanında devletler kendi memurlarından ziyade milis güçlere, paramiliter birliklere, vekil savaşçılara ihtiyaç duymaktadırlar. Devletler insanlar tarafından meşruiyeti sorgulanacak eylemlerden her zaman kaçınılmaktadırlar. Bu yüzden bugünün ve geleceğin güvenlik anlayışlarında meşruiyet önemli bir konu teşkil edecektir denebilir.

Ortadoğu’da Suriye İç Savaşı gibi olaylarda şehirlerin de yeni savaşa dâhil olduğu görülmektedir. Yeni savaşa dair, özellikle saha bazında gerilla yöntemlerinin öneminin arttığı gözlemlenmektedir. Askerî anlamda dünyanın en

büyük gücü olarak değerlendirilen ABD'nin bile Afganistan'da yaşadığı tecrübeler, terörün ve gerilla yöntemlerinin ne denli etkili olduğunun altını bir kez daha çizmiştir. Terörün kendi öz doğasından dolayı, olayı sadece askerî gücü artırarak çözülemeyeceği açıktır. Sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları atlayan devletlerin terörle doğru şekilde mücadele etmesi artık zor görünmektedir.

Rusya'nın son günlerde Doğu Avrupa'daki, Ukrayna'daki ve Suriye'deki hamleleri, kendisinin ve rakiplerinin daha fazla realist bakış açısına yönelmelerine sebebiyet verebilir. Yani Rusya'nın bu hamlelerinden dolayı ya da dolaysız etkilenen devletler ilk önce askerî güvenliğe önem verebilirler. Örneğin, Polonya'nın asker sayısını %50 oranında artırma kararı (<http://savunmaveteknoloji.com>) ve ABD'nin Doğu Avrupa'da varlığını artırma kararı (<http://www.bbc.com>) gibi gelişmeler buna örnek teşkil edebilir.

Küreselleşme ve medya ile birlikte artan farkındalık insan doğasındaki etki-tepki sisteminin etkisini artırmaktadır. Yani eğer bir devlet ne kadar tek yönlü bir politika izlerse, bu politikaya maruz kalan ülkede aynı şekilde tek yönlü politika izlemektedir. Diğer bir anlatımla bir devletin karşısında istediğini yapabileceğini iddia eden rakip bir ittifak varsa o devlet de kendi ittifakını kurmaya çalışabilir. Rusya'nın son yıllardaki sert güç odaklı hamleleri bu şekilde açıklanabilir. Eski Sovyet düzenini sağlayamasa da Avrasyacı tepkinin temsilcisi olmaya çalıştığı söylenebilir. Bunun yanı sıra Çin'in ekonomik yükselişi, Pasifik'e yöneleceğini açıklayan ABD ve onun müttefiki Japonya, Güney Çin'deki askerî yığılma, güçlenen ve daha cürekâr politikalar gütmeye başlayan İran'a karşı girişilen 'Arap İttifakı' tarzı projeler, söylemler, girişimler, politikalar bizi tekrar Realizmin iddia ettiği güçler dengesi yaklaşımına götürebilir.

Asya-Pasifik hattı, ABD ve Çin'in taraflarını oluşturduğu yeni bir ittifaklaşma neticesinde, ileriki dönemlerde çatışmalara sebebiyet verebilir. Şu an hali hazırda Neorealizmin güvenlik ikilemi tezi, bu bölgede yaşanmaktadır. Bir yandan ABD-Japonya hattı, askerî harcamalarını artırıp bu bölgeye yığınak yaparken, Çin de bunu kendisine karşı algılayıp tedbirlerini artırmaktadır. Bu gerilimin uygulama ve gözlem sahası ise Güney Çin Denizi'dir. Artan karşılıklı bağımlılığa atıf olarak Kortay Hıraoğlu'nun aktardığına göre ABD-Çin arasındaki rekabete rağmen 1978'den bu yana Çin'e askerî danışmanlık yapan ülkelerin başında İsrail gelmektedir. İsrail bilindiği üzere ABD'nin en önemli müttefikidir (Hıraoğlu, 2012: 168).

Devletlerin kırılğanlıklarıyla, küresel iş birliklerinin de kırılğanlık yaşaması, içinde bulunulan çağın ne kadar sofistike bir dönem olduğunu göstermektedir. NATO'nun zayıflamasına dair yorumlar buna bir örnektir. Buradan hareketle bölgeselleşme temayüllerinin artabileceği söylenebilir. Yani küreselleşmenin hızlanmasına rağmen devletler veya bölgeler, daha fazla "bizim işimizi bize

bırakın” mantığıyla hareket edebilirler. Bölgeselleşmenin içerisinde de tartışmalar yaşanmaktadır. Örneğin bölgeselleşmenin en iyi temsilcisi olarak sunulan Avrupa Birliği’nde Avrupalılığı ön plana çıkardığı düşünülen Fransa ve Almanya’yla, ABD’ye daha yakın olduğu değerlendirilen İngiltere arasında bu birliğin devamına ve yapısına yönelik tartışmalar yaşanmaktadır (Badie, 2008: 41).

Uluslararası alanda etki yapmak için sadece teorik söylemler yeterli olmamaktadır. Propagandanın önemi artmaktadır fakat bu propaganda fiili duruma somut şekilde yansımadağı zaman devletlerin istedikleri sonuçlar elde edilememektedir. Dolayısıyla bugünkü uluslararası düzen içinde pratiğin ve kararlı adımların önemini korumasından hareketle Realizmin ve Neorealizmin hâlâ güçlü argümanları olduğı yorumu yapılabilir.

SONUÇ

Makale boyunca anlatılan Realizmin devlete bakışının günümüzde eskiye nazaran etkisi azalsa da hâlâ devam ettiğı görülmektedir. Devletin var oluşunun getirdiğı doğal sonuçlar vardır. O davranışlar olmadan bir devletten bahsedemeyeceğimiz için Realizmin etkisi devam edecektir. Fakat şu da net olarak görülmektedir ki; devleti sorgulayışın önu alınamaz. Bir raddeden sonra bütün bir uluslararası toplum devlet iktidarını ve sınırları kaldırmaya yönelik hamleler de yapabilir. Hatta kimilerine göre şu an konuşulan “Yeni Dünya Düzeni” kavramı, tek dünya devletini simgelemektedir.

Neorealizmle birlikte, Realizm, devlet ve güce dair eleştirilerden kaçış yolunu kısmen de olsa bulmuştur. Yine de ulus devlet var oldukça realist paradigmanın etkisini az veya çok devam ettireceğı tahmini yapılabilir. Çünkü devlet dışı aktörlerin önemi artmasına rağmen uluslararası ilişkiler analizlerinde ve yazınında hâlâ en önemli çıkış yolu veya insanları sonuca götüren rampa devlettir. Bu devletlerin ise kendine has davranış örüntüleri vardır. Uluslararası ilişkilerde bir aktörün öneminin çok fazla azalabilmesi için tarihe meydan okuyabilen ve örtülü veya örtüsüz bir devrim veya paradigma değışikliğı olması gerekir. Bundan dolayı Realizmi eleştirmek sanıldığı kadar kolay değıldir.

Devletlerin askerî seçeneklere hâlâ kendi ekonomik ölçüleri çerçevesinde büyük yatırımlar yapmaları ve yeni teknolojik gelişmeleri askerî amaçla kullanmaya çalışmaları(örneğin ABD’nin yakın tarihte kurduğı Uzay Kuvvetleri), makalenin devletlerin hâlâ güç peşinde olduğuna dair hipotezini doğrulamaktadır. Dolayısıyla Realizmin etkileri hâlâ devam etmektedir.

Devletlerin benzer kaygılara sahip olması, onları hâlâ birbirlerinin rakibi olarak tutmaktadır. Küreselleşmenin olası etkileri olarak konuşulan devletlerin gücünün zayıflayacağına dair görüşler, bu kaygılardan dolayı pek doğru bir

yaklaşım olarak görülmemektedir; fakat devletlerin konu bazında gücünün azaldığı noktalar olmuştur.

Eğer devletlerin bu yüzyıldaki konumunun konuşulması gerekiyorsa zıtlıkların ve çok yönlü konuların farkında olmak gerekmektedir. Bu durum araştırmacının ve okuyucunun ne tarafa baktığına göre değişen sonuçları doğurmaktadır.

Küresel bazda ideolojilerin zayıflayıp ‘dünya vatandaşlığı’ gibi kavramların ön plana çıktığı zaman zaman görülse de yerelde ideolojik ve etnik yoğunlaşmanın hâlâ güçlü şekilde var olduğu görülmektedir. Özellikle iç savaşlar, kıtlık ve istikrarsız alanlar nedeniyle çeşitli ülkelerde ve toplumlarda görülen dışlayıcılık yeni gerilim alanları doğurabilir. Küreselleşme ve teknolojinin ilerlemesine rağmen aynı zamanda İslamofobi (İslam korkusu) ve Zenofobi (Yabancı korkusu) gibi kavramların daha fazla tartışılıyor olması bu kapsamda değerlendirilebilir. Uluslararası sistem içerisindeki bu tarz zıtlıklar belirsizliği derinleştirmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağır, B. S. (2015). Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 11, Sayı 22, 97-131.
- Arends, J.F.M. (2015). Homeros'dan Hobbes ve Ötesine: "Güvenlik" Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 22, 3-33.
- Arı, T. (2008). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, Bursa: Marmara Kitap Merkezi.
- Aydın, M. (2004). Uluslararası İlişkilerin "Gerçekçi" Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 1, 33-60.
- Aygül, C. (2011). Ulus Devletler ve Bölgecilik, Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.
- Badie, B. (2008). Kim Korkar 21. Yüzyıldan, İstanbul: NTV Yayınları.
- Bakan, S. & Tuncel, G. (2012). Küreselleşmenin Ulus Devlet Üzerindeki Etkisi, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, 51-65.
- Balcı, A. ve Kardeş, Ş. (2014). Uluslararası İlişkilere Giriş, İstanbul: Küre Yayınları.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18.
- Birdişi, F. (2014). Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Brauch, H.G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt, Sayı 18, 1-47.
- Çetinkaya, Ş. (2012). Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıkları, *21. Yüzyıl Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 70-79.
- Çıtak, E. (2014). Uluslararası İlişkilerde Gerçekçilik. İçinde Şahin, M. ve Şen, O. Uluslararası İlişkiler Teorileri: Temel Kavramlar, Ankara: Kripto Yayınları.
- Çiçekçi, C. (2012). Uluslararası Güvenlik Çalışmaları, İstanbul: Kriter Yayınevi.

- Çomak, H. ve Sancaktar, C. (2013). Uluslararası İlişkilerde Teorik Yaklaşımlar, İstanbul: Beta Yayınları.
- Davutoğlu, A. (2011). Küresel Bunalım, İstanbul: Küre Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2014). Uluslararası Güvenlik ve Strateji, İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- Demiray, M. ve İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası Sitemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 21, 141-170.
- Elmas, M. S. (2013). Modern Toplumun Güvenlik Çıkması, Ankara: USAK Yayınları.
- Erol, M. S. ve Efeğil, E. (2012). Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları, Ankara: Barış Kitap.
- Falay, N. (1985). Kentlerin Kökenlerine Toplu Bir Bakış, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, Sayı 1-3, 95-108.
- Gökbaş, S. (2016). Çok Kutuplu Yeni Uluslar arası Sistemde “Güvenlik” Algısı, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf> (Erişim Tarihi: 15.04.2016).
- Gürsoy, B. (2005). Soğuk Savaş’tan Günümüze Asimetrik Tehdit, Ankara: IQ Kültür Yayıncılık.
- Heywood, A. (2011). Küresel Siyaset, Ankara: Adres Yayınları.
- Hıraoğlu, K. (2012). Üçüncü Soğuk Savaş Dönemi, İstanbul: Profil Kitap.
- İbrahimov, R. (2016). Uluslararası İlişkilerde Realistler ve Realizm Paradigması, *Qafkaz Üniversitesi Dergisi*, Bakü, 1-11.
- Kantarıcı, Ş. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Sistem: Yeni Sürecin Adı: ‘Koalisyonlar Dönemi mi?, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 8, Sayı 16, 47-85.
- Karabulut, B. (2011). Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek, Ankara: Barış Kitabevi.
- Karabulut, B. (2014). Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Boyutu, Ankara: Barış Kitap.

- Kula, S. & Çakar, B. (2015). Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki, *Bartın Üni. İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt 6, Sayı 12, 191-210.
- Küçüksoğak, Ö. K. (2012). Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması, *Turan Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 4, Sayı 14, 202-208.
- Küçükşahin, A. & Şafak, İ. C. & Dedeoğlu, Ç. (2009), Güvenlik Bağlamında Risk ve Risk Yönetimi, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 9-34
- Özer, A. (2005). 11 Eylül, ABD, Türkiye ve Küreselleşme, İstanbul: Elips Yayınları.
- Sancak, K. (2013). Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü, *KTÜni. Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 6, 124-134.
- Sandıklı, A. & Emekliler, B. (2011). Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm, Uluslararası Balkan Kongresi: 21. Yüzyılda Uluslararası Örgütlerin Güvenlik Yaklaşımları ve Balkanlar'ın Güvenliği Bildiriler Kitabı, 28-29 Nisan, Kocaeli.
- Serdar, İ. (2015). Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivism ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası sistemsel Değişikliklere Bakış, *The Journal Of Europe – Middle East Social Science Studies*, Volume 1, 14-38.
- Tuğtan, M.A. (2014). Güç, Anarşi, Realizm, içinde Balta, E. Küresel Siyasete Giriş, İstanbul: İletişim Yayınları
- Türköl, B.S. (2010). Büyük Kulaklar, İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Uğrasız, B. (2003). Uluslararası İlişkilerde İki Farklı Yaklaşım: İdealizm ve Realizm, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 139-145.
- Uzer, U. (2013). 21. yüzyılda tek kutupluluk tartışmaları, *Bilge Strateji*, Cilt 5 Sayı 8, 69-93.
- Yılmaz, S. (2006). 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Varlık, A.B. ve Demir, S. (2013). Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı. içinde Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Teorik Yaklaşımlar*, (ss. 67 -88) İstanbul: Beta Yayınları.

- www.bbc.com. (2016). “ABD, Doğu Avrupa'da askerî varlığını artırıyor“, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160331_rusya_avrupa_abd (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- www.savunmateknoloji.com. (2016). “Rus Tehdidine Karşı Polonya Asker Sayısını Artıracak“, <http://savunmaveteknoloji.com/rus-tehdidine-karsi-polonya-asker-sayisini-arttiracak/> (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- <https://tr.sputniknews.com>. (2018). “IMF'den Bağdat'a: IKBY'ye 8 milyar dolar ödeyin“, <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201802051032109793-imf-bagdat-ikby/>, (Erişim Tarihi: 03.10.2018).
- <http://www.tdk.gov.tr>. (2016). “Tehlike“, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b165c06dbb093.41235356 (Erişim Tarihi: 22.04.2016).
- www.turkcebilgi.com. (2016). “Risk“, <http://www.turkcebilgi.com/risk>, (Erişim Tarihi: 22.04.2016).

GÜVENLİK İHRACI BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN ÖZEL ASKERÎ-GÜVENLİK SİSTEMİ

Menderes ALPKUTLU*

Öz

Yeni bin yılın dünyası da insan ve devlete ait değerleri hedef alan çok çeşitli risk, tehdit ve tehlike halleriyle dikkat çekmektedir. Hatta bugün, neredeyse hiçbir mekân ve zaman diliminin yüzde yüz güven vermediği, anlık yöntem değiştiren bir güvenlik örüntüsü öne çıkmaktadır. Bu hassasiyetin neticesi olan analitik bu çalışma, önalıcı güvenlik (preemptive) paradigmasıyla, Türkiye özel güvenlik uygulamasının sabiteleri üzerinden marka değeri yükseltilmiş askeri şirket yapılanmasını tartışmaktadır. Konunun alt başlıkları ise güvenlik olgusu ile Türkiye'nin bu sisteme eklemlenme mazisi ve günceline tahsis edilmiştir.

Yöntem boyutuyla makale, ulusal ve uluslararası nitel çalışmalar üzerinden, Türkiye'nin teorik güvenlik havuzuna katkısı önceleyen bir misyon ve tündengelelim metodunu içeren bir vizyonla şekillenmektedir. Bu yolda beliren taktik hedefler aracılığıyla da özel askeri şirketleşmenin avantajlarına ilişkin bir temaya odaklanılmaktadır. Böylece, faaliyet gösteren iki özel askeri şirket örneği üzerinden sektörün profesyonel bir yaklaşımla yapılandırılmasının Türkiye'nin önalıcı ulusal güvenliğini tamamlayacağı tezi temellendirilmeye çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Güvenlik, Önalıcı Güvenlik, Özel Askerî Şirketler

IN THE CONTEXT OF SECURITY EXPORT TURKEY’S PRIVATE MILITARY-SECURITY SYSTEM

Abstract

There are a lot of risks and threats that target human and state values in the new millennium too. In so much that today, no place and time period gives one hundred percent confidence to human around the world. In this context, this analytic work, discusses the Turkey's existing military companies system with the preemptive paradigm, as a increased brand value, through the constant application of the Turkey's private security. In the process, subtitles of the subject has been allocated to security, private military companies and Turkey's transition to this sector.

The text is being resulted with a vision that includes deductive method by national and international qualitative studies. The article aims to contribute to Turkey's current theoretical security pool. Through the tactical objectives have been focused on the advantages of private military companies to construct new approach to Turkey's preemptive based private military-security companies. As a result, it's being tried to contribute to national security through the example of two private military companies that have been activated in Turkey.

Key Words: Security, Preemptive Security, Private Military Companies.

* Dr.Öğr.Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, MKG/Özel Güvenlik ve Koruma Programı, malpkutlu@gmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4292-9136>

GİRİŞ

İnsan ve örgütsel yapıları, dünya gezegeninin neredeyse tüm tarihsel sürecinde, bir açılımı da hayat mücadelesi olan, savaş olgusunun ya etkeni ya da edilgeni olmuştur. Bu ilişkide yaşam; savaş ve bu savaşa en ideal karşılığı vermek ya da ondan korunabilme çabası etrafında şekillenmiştir (Sun Tzu, 2018). Bu dolayımında güvenlik de insanın, dünya gezegenindeki ilk gününden bugüne dek, dogmatik veya sonradan benimsenen maddî ve manevî tüm değerlerine yönelik hissedilen korunma ihtiyacı olarak görülmüştür. Bu belirleyici pozisyonundan hareketle güvenliğe sahip olmak, insanın yaşadığı dönem ve mekân itibariyle fizikî ve ruhsal bütünlüğüne, sağlık ve esenliğine ilişkin tehdit, korku ve tehlikenin olmaması hâli şeklinde kabul görmüştür (Karabulut, 2011). Nitekim bu olgu, bugün de hayatın gidişatında her an değişebilen dinamizmini korumakta (Giddens, 2004) ve tümelde tüm canlıların, tikelde insanın huzur, sükûn, refah ve yaşam kalitesine ilişkin anahtar rolünü sürdürmektedir.

Postmodernitenin ürünü dünya koşullarında ise insanın; mekân, zaman ve yöntem bağlamında yaşadığı doyumsuzluk ve anlaşılabilirlik çıkmazı, huzur ve emniyet algısını negatif etkileyerek talepkârını, her an ihtiyaç duyulan bir güvenlik arayışına itmiştir. Bir bakıma bu durum, edinilen pek çok imkânın doğurduğu yeni risklerin zorunlu bir sonucu olmuştur. Bu da demektir ki modern dünya; doğan her bir insanı, faaliyet gösteren her kurumu ve ben de varım diyen her devleti, örtük bir şekilde “hayat kalitesi, eşittir para; para, eşittir güvenlik” sloganıyla karşılamaktadır. Kapitalist ekonomi ile realist güvenlik yaklaşımının da bir fonksiyonu olarak yorumlanabilen bu tabelatik algı, özellikle son iki asrın yaşanan güven bunalımına zımnen işaret ederken, diğer yandan da çok sayıda ülke ve vatandaşını, güvenliğinin birer müşterisi yaparak özel askerî-güvenlik hizmet portföyünü beslemektedir.

Böylece, küresel yaşam döngüsünün aralıksız kabuk değiştiren güvenlik gereksinimine ucuz ve esnek yeni bir formül daha devreye sokulmuş olmaktadır. Muhtemelen bu ruh hâlinin neticesi olan güvenlik ihtiyacıdır ki özel güvenlik hizmetini, dünyanın dört bir köşesinde ve soluk alan çoğu bedeninde, günün geçer akçesiyle (parayla) huzura kapı aralayan imkânlardan biri kılmıştır. Ulusal ve uluslararası yelpazede bu özde kapsamlı bir karşılığı olan örtük ve aleni bu düzey güvenlik ihtiyacı, temel ihtiyaç olan tüm hizmet parametreleriyle önleyici eylemsellik yaklaşımını (pro-active) kaçınılmaz kılmıştır. Dolayısıyla, önalma kavramının güvenlik ve savunma gibi, insan hayatına direk hatla bağlı olan bu olgu üzerinden vitrine çıkması kaçınılmazdır.

Bu bağlamda Türkiye'nin de karşı karşıya kaldığı yeni risk, tehdit ve tehlike halleri meydana gelmeden onu sezinleyici, yerinde kuşatıcı ve amacına ulaşmadan bertaraf edici paradigması, özel güvenliği de içine alan yeni bir güvenlik misyonunu, vizyonu ve stratejisini gerekli kılmıştır (Alpkutlu, 2018: 181). Bu itici faktörden hareketle gelişen bu çalışma da küresel güç olma hedefiyle girdiği küresel yolda, Türkiye'nin güvenlik açılımına özel askerî-güvenlik şirketler uzanımında katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1. GÜVENLİK OLGUSU VE ÖNALICI YAKLAŞIM

İnsan geçmişi gösterir ki hayatın gidişatını, insanın huzur ve düzenini tehdit eden riskleri öngörme ve onların önüne geçebilme arayışı, her dönemin, devletin ve insanın önceliği olmuştur. Dünden bugüne aktarılan ve bugün de farklı araç ve gerekçelerle tedarik edilmeye çalışılan önalıcı güvenlik; insan, toplum ve dünya düzeni için güçlü ve egemen olmanın da belirleyici bir şartı görülmüştür. Bu ise daha risk aleni tehdiye, tehdit ise kapsamlı tehlikeye ve tehlike ise sonuç doğurucu eyleme dönüşmeden onun engellenmesini vadeder (www.tdk.gov.tr, 2018 ve Cambridge, 2017). Anlaşılan o ki bir gün en az güvenlik üreten insan ve devlet modeli ortaya konulana dek, fiziki-elektronik tedbir odaklı bu uygulanma geçerli olacaktır.

Şekil-1. Ekonomik Yeterlilik Merkezli Birey-Ortam Güvenlik Piramidi

Zira dün olduğu gibi bugün de insanın canı, malı ve modernite türevi yeni değerlerine dönük anlık çeşitlenen risk, tehdit ve tehlike halleri mevcuttur. Hatta

dün, görece daha somut tehdit ve tehlikeler söz konusu olup, bunlara karşı toplumsal bir kontrol mekanizmasıyla mücadele edilirken; bugün, hiçbir mekân ve zaman diliminin yüzde yüz güvenlik garantisi verilemeyen gizemli ve anlık kabuk değiştiren güvenlik koşulları öne çıkmaktadır. Buna karşı durabilmek ise fiziki ve elektronik araçları karşılayacak yeteri bütçe, doğru güvenlik felsefesi, ciddiyet, çeviklik, disiplin, liyakatli yönetim hiyerarşisine bağlıdır. Bu unsurlardan yönetici ehliyeti ise, “atı iyi bir binici sürdüğü zaman nereye gittiği bilinir” (Ranciére, 2018: 125) önermesinden hareketle cesaret, ilgi, bilgi ve yetki içeren bir özellikler setine bağlıdır.

21’inci yüzyılda güvenliğin insan ve mekâna yansıması ise, dogmatik veya teolojik güven değişkenleri nötr kabul edildiğinde, genelde ekonomik yeterlilik endeksli bir gölge doğurmaktadır. Bu ilişki; yararlanılan güvenlik personeli, fiziki tedbir ve elektronik araçlar etrafında kategorize edildiğinde ise yukarıdaki sayfada paylaşılan can ve mal güvenliği piramidi (Şekil-1) ortaya çıkmaktadır. Nitekim kişi ve mekâna içkin güvenlik düzeyini gösteren bu piramitte, riskle minimum düzeyde karşı karşıya kalma, birinci derecede güvenlik imkânı demektir. Beliren tehditi zarar ziyana yol açmadan savma yeterliliği, ikinci derecede güvenlik olanağı demektir. Yüz yüze kalınan tehdit ve tehlike neticesinde can ve mülk gibi öncelikli değerlerin kısmen telafisi olacak şekilde zarar görmesi durumu, üçüncü derecede güvenliğe sahip olmak demektir. En alt basamağı belirten, kişinin can başta olmak üzere temel insani değer ve haklarının telafisi olmayacak gasp edilme durumu ise güven(lik)siz hayat standartlarıyla dördüncü derece güvenliği ifade eder.

Diğer yandan, altı çizilebilecek bir diğer nokta da bir önceki sayfada paylaşılan güvenlik piramidindeki reel tedbir evreleri ile kişi ve ortama yansıyan güven algısının her zaman doğru orantı sonuç doğurmayacağı gerçeğidir. Örneğin, tüm güvenlik araçlarına sahip olan bir kişi, kurum ve devlet, yetersiz güvenlik algısına sahip olabileceği gibi, ortalama güvenlik tedbiri dışında ekstra hiçbir enstrüman kullanmayan bir özne, daha güven(lik)li bir algı oluşturulabilir ki bunun -başka bir çalışmanın konusu olabilecek- farklı nedenleri sıralanabilir.

Bir başka açıdan, bu piramidin ilk üç dereceli güvenlik basamağı, standart güvenlik hizmetiyle sağlanan bir güvenlik ortam ve algısına karşılık gelebilir. Dolayısıyla, kamusal güvenlik ile savunma gücü algı endeksinin düşmemesi için daha işlevsel bir güvenlik yönetimi gerekir. Ancak, çözüm formülü olarak görülüp, tartışmalı Bush doktriniyle uygulamaya konulan “önalıcı kuvvet” kullanımı ise meşruiyet sınırıyla tartışılmaya devam etmektedir (Canikoğlu, 2015: 124).

Demek ki farklı metotlara rağmen, uluslararası hukuk sınırlarında tutulamayan güvenlik ve savunma politikalarında, kolluk hizmetleri ile adli sürecin titiz işletilmesi, seri ardıl toplayıcı ve adalet sağlayıcı tutumla bozulan güvenlik imajını

hızla düzeltilebilir. Böylece, gönül rahatlatıcı boyutuyla süreç, birey ve ortama dönük güvenlik algısındaki sert düşüşün önüne geçer. Piramidin üç ve dördüncü kademeleri ise özel güvenlik ve savunma kuvvetiyle takviye edilmiş bir güvenlik donanımını ve ortamına karşılık gelir. Bu iki kategoride yer alan kesim ve ortam, tüm güvenlik donanımına sahip demektir. Ancak, yine de bu kategoride güvenliğe sahip ve kişinin de düzen ve huzuruna kast eden gelişmeler olabilir. Zira, tüm donanım ve tedbir setine rağmen, mutlak manada güvenlik veya güvensizlik yoktur. Dolayısıyla, bu iki kategorideki güvenlik olaylarında da, hukuk etrafında olay faillerinin yakalanıp ivedi şekilde adli mercilere intikalinin sağlanması, kamuda güvenlik bunalımını önleyici (preventive) ve güven verici fırsatlara da kapı aralayabilir.

Bu duruma, uluslararası hukuk normlarına tabi ve “üst güvenlik donanımına sahip bir mekânda” meydana gelen gizemli gazeteci cinayeti örnek gösterilebilir. 2 Ekim 2018’de dünyanın gündemine düşen ve mensubu olduğu ülkenin İstanbul konsoloslukunda dramatik yöntemle işlenen bu cinayetin (Telci, 2018) seri şekilde aydınlatılması, Türkiye’nin ‘seri ardıl toplayıcı ve hadiseyi çözücü güvenlik yönetimi’ başarısı olmuştur. Böylece, önalıcı güvenlik politikasına dair bir olay, meydana gelişi önlenemiyorsa, onu, yerinde ve zamanında çözücü paradigmanın güvene dönüşen işlevselliği bir kez daha güncellenmiştir.

Demek ki ulusal ve uluslararası yelpazede bu özde anlamlı bir karşılığı olan öncül ve ardıl güvenlik ihtiyacı, temel ihtiyaç olan tüm hizmet parametrelerinde önleyici eylemsellik yaklaşımını kaçınılmaz kılmıştır. Dolayısıyla, önalma kavramının güvenlik ve savunma gibi, insan hayatına direk hatla bağlı olan bir olgu üzerinden vitrine çıkması, anlamlı bir beklentinin neticesidir. Bu bağlamda; risk, tehdit ve tehlike halleri meydana gelmeden onu sezinleyici, yerinde kuşatıcı ve amacına ulaşmadan bertaraf edici paradigma, özel güvenliği de içine alan önalıcı güvenlik misyonunu, vizyonu ve stratejisini kaçınılmaz kılmıştır (Alpkutlu, 2018: 181).

Sonuç olarak, “göz odur ki dağın ardındakini göre, akıl odur ki başa geleceği bile” sözü, 21’inci yüzyıl güvenlik yaklaşımına da projeksiyon tutmaktadır. Bu anlamda son tasarım dünya koşullarında gerek devletlerin, gerekse bireylerin siyasi, sosyal ve ekonomik özgürlüğünü sağlama çabası, önalıcı güvenliği vazgeçilmez kılmıştır. Türkiye de bu yönde bir taraftan iç ve istihbari güvenlik ekipmanı ile mücadele taktiklerini kendi üreterek güçlendirirken, diğer yanda da her geçen gün çeperi değişen yeni tasarım bir güvenlik ve savunma ihtiyacıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu anlamda, terör başta olmak üzere, ulusal ve uluslararası boyutu olan bu güvenlik sarmalı, özel güvenlik ve özel askerî yöntemlerindeki çabayı daha da önemli kılmaktadır.

1.1. Özel Güvenlik Hizmeti

Özel güvenliğin yeni bir fenomen olmadığını, tarihin iç güvenlik ve savunma temalı farklı uygulamaları doğrulamaktadır. Özel askerî-savunma bağlamında uygulamaların tarihi izlerinden biri, Büyük İskender'in Pers seferi sırasında (MÖ 329) görevlendirdiği 50 bin savaşçı köleye kadar götürülmektedir. Bu bağlamda ve Ortaçağda ise "İngiltere'de 1258'de çıkarılan Winchester Yönetmeliği ile kırk kentte formal, ücretsiz, gün batımından gün doğumuna kadar merkezde devriye gezecek ve anayollardaki hırsızlıkları önleyecek bekçiler-gözcüler görevlendirilişi" konuya ilişkin bir fikir vermektedir (Newburn'dan aktaran Haspolat, 2012: 63). Benzer şekilde ve Türk iç güvenlik anlayışı bağlamında pazar ve mahalle güvenliğine dönük, finansmanı, hizmeti alanın kendisi olduğu bir tür bekçilik uygulaması, özel güvenlik benzeri hizmetin Selçuklu ve Osmanlı tarzı kadim bir şekli olarak okunabilir (Alyot, 2008: 61/101). Tabii bunun savunma boyutunu, Türklerin ordu millet yapısından ötürü, Batı tarzı özel (paralı) askerî-güvenlik uygulamasıyla karıştırmamak gerekir.

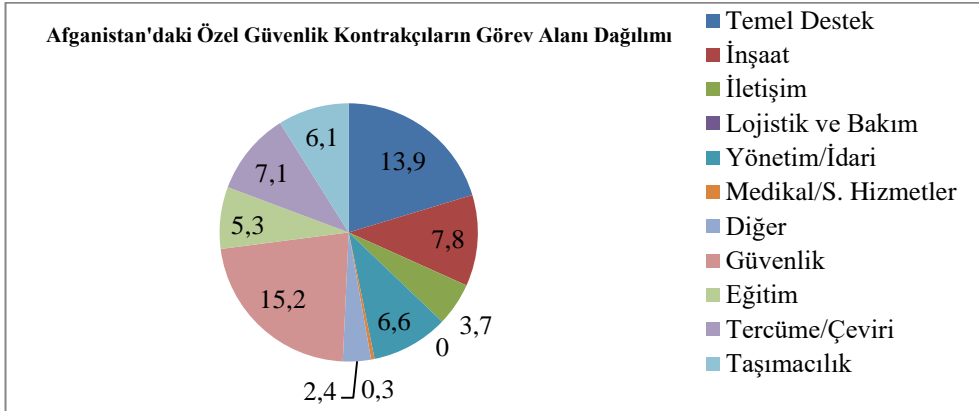
Klasik dönemin lider-savunma-güvenlik ilişkisiyle süregelen hayatta kalma anlayışının da bir karşılığı olan bu yaklaşımın Batı nezdinde 1648 Westfalya Antlaşması'na kadar devam ettiği söylenir (Malinić, 2014: X). Bu anlaşmayı takip eden dönemlerde, güç/şiddet kullanma ve kullandırma görev ve yetkisi adım adım tek güç olan merkezî-meşruti yönetimlere geçince, yeni ve yakınçağda şirket ve iş adamı gibi aktörlerin pratiğinden pay edinecekleri çok bileşenli yeni bir güvenlik-savunma ayrışmasında/paradigmasında askerî endüstri kaçınılmaz olmuştur. Bu uzanımda, modernleşmenin her bir evresiyle yeni bir devlet-savunma ilişkisi ve koordinasyon ihtiyacı nüksederken, ABD'nin bağımsızlık (devrim) savaşında George Washington'un, ordusuna yardım amaçlı kullanıldığı gruplar da özel savunma-güvenlik benzeri bir yapılanma olarak değerlendirilmiştir (Silverstein ve Waits'den akt Snell, 2011: 1129). Diğer yanda, modernleşmenin evrelerinden biri olarak kabul gören bu döngüde özel güvenliğin, Chicago ve New York örneğinde (1844), iç güvenlik açılımı da, polis yozlaşmasına ve yetersiz kalmasına binaen, hızla yayılarak polisle rekabet edecek seviyeye ulaşmıştır.

Bir başka perspektifle, polis ve askerî güvenlik ayrımını da kaçınılmaz kılan bu dönüşümde ölçek büyüten kentlerin getto bölgelerinin kompleksliği, hızla yeşeren yeni güvenlik ihtiyacının küresel düzeyde özelleşmesini hızlandırmıştır (DCAF, 2008; Karacan, 2011: 2004). Böylece, ABD'nin yanı sıra İngiltere örneğinde Avrupa özel güvenlik süreci de Sanayi Devrimi'nin topluma yansıyan ek güvenlik ihtiyacına, kişi ve kurum olanaklarıyla ve yüksek kâr beklentisiyle verilen cevaplardan biri olmuştur (Atılğan, 2009: 260-261). Bu güzergâhta özellikle 1990'lı yılların koşullarında hızla kabul gören özel askerî şirketler ile güvenlik şirketleri, 11 Eylül Olayları ile ABD'nin merkezde olduğu kapsamlı bir pazar sahasına kapı aralamıştır (Tangör, 2010: 128). Anlaşılan o ki kapitalist ve

merkantilist ekonomik yaklaşımın da bir türevi olarak gelişen sektör, insan kaynağı ve hizmete ait ekipmanın arz-talep ilişkisiyle de ekonomiye yeni bir kanal açmıştır (Yeldan, 2013). Zira özel kurum ve kuruluşların özel güvenlik hizmeti tedarik isteği ile bireylerin maruz kalıp askıda kalan güvenlik olaylarını çözmeyi vadeden dedektiflik vari yöntemlerden yararlanma eğilimi, güvenlikte her geçen gün gelişen bu sektörü hayatın pek çok başlığına sokmaya devam etmektedir.

Özelikle güvenlik ihtiyacının “iktisat, gıda, sağlık, çevre, kişisel veri, toplum, siyasi” (Booth, 2012: 385), trafik, sağlık, bilgi, çocuk ve iletişim gibi pek çok başlığa yayılımı, böyle bir sürecin sebebi olmuştur. Bir diğer ifadeyle, endüstriyel üretimin ve insan hayatının diğer evrelerinden edinilen kazanımların yol açtığı “kişi ve mal güvenliği” odaklı çok-uluslu ve katmanlı güvenlik-savunma ihtiyacı sektörü buna zorlamıştır (DCAF, 2008: 1). Örneğin İngiltere, Hong Kong ve ABD özelinde, kontrat hukukuyla polis sayısını geride bırakıp (Paker, 2012: 142) kârlı bir pazar hacmine ulaşan özel güvenlik, ABD'nin geniş çapta “uluslararası sivil polis” (Avant, 2008: 448) yaklaşımıyla uluslararası arenaya yansıtılmıştır.

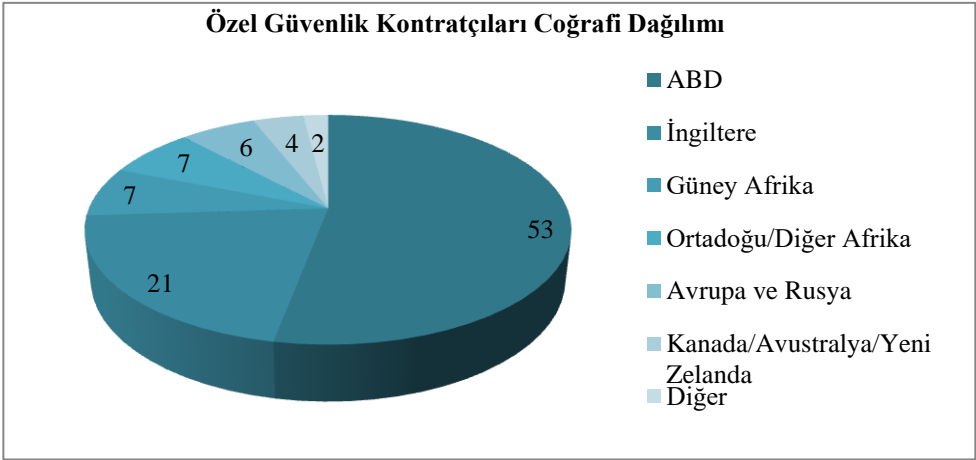
Sektörün insan kaynağı ise ülke içinde, ağırlıklı olarak, isteyerek veya istemeyerek kamu güvenliği örgütlenmesinin dışında kalan bir kitle iken; uluslararası çapta buna cevap, ağırlıklı olarak ihracatçı ülke, üçüncü ülke ve yerel halk unsurlarıyla verilir. İnsan potansiyeliyle de çok sayıda ülkenin iç güvenlik tedarik yöntemlerinden biri olan bu uygulama, bugün de Ortadoğu coğrafyası özelinde özel sektörün sermaye ve insan gücü hacmini de genişleterek faaliyetlerine devam etmektedir. Örneğin, ABD merkezî komutanlığının (UNCENTCOM) 2,002 silahlı özel güvenlik kontratçısı ve 26,922 personel ile ABD Savunma Bakanlığı aracılığıyla yaptığı sözleşmeyle (DoD contractors) sergilediği aşağıdaki faaliyet alanı pastası (Grafik-1), özel askerî şirketler boyutuyla bu sektörden yararlanma düzeyini göstermektedir (ODASD, 2018: 2).

Grafik-1. Afganistan'daki Özel Güvenlik Kontrakçılarının Görev Alanı Dağılımı (ODASD, 2018: 2)

Ancak, güvenlikte öne çıkan bu düzeyde bir özelleşme, yalnız Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı kalmayıp, Latin Amerika ülkelerini de içerecek kapsamda kıtanın çok sayıda ülkesinde görülmüştür. Öyle ki Guatemala’da 1 polise 6,7 özel güvenlik görevlisi, Brezilya’da ise 1 polise 4,9 özel güvenlik görevlisi karşılık gelecek şekilde kabarık bir istatistiğe ulaşılmıştır. Afganistan örneğinde, savunma başlığı da hızla özele kaymaktadır.

Aslında iç güvenlikte de karşılığı olan bu görev dağıtımını, çok sayıda ülkede farklı polis hizmetinin özel güvenliğe devriyle genişlemesine devam etmektedir. Bu anlamda, Arjantin’in hava güvenliği özelinde çok sayıda hizmet biriminin polis sahasından çıkarılarak özel güvenliğe aktarımı bu değişen güvenlik eğilimini örneklemektedir. Benzer durumda, dünyada ciddi küresel bir iddiası olmayan Nepal ve Portekiz gibi dünyanın çok sayıdaki ülkesinin de güvenlikte özel güvenlik-savunma hizmeti satın alma yolunu tercih ettiği anlaşılmaktadır (Bruneau, 2015: 230). Dinamik bir yaklaşımla polis ve askerî personel yerine ikame edilen bu tercihlerde; daha ekonomiklik, esneklik ve insan hakları ihlalleri bağlamında sınırlı bağlayıcılık etkili olmaktadır. Nitekim sektörün hizmet oranıyla kontratçı-ülke dağılımını resmeden aşağıdaki şekilde de özel güvenlik, dünyanın çok sayıda ülkesinde şirketler ve müteahhitler eliyle organize edilen çok katmanlı bir sektöre hızla yaklaştığı görülmektedir.

Grafik-2. Özel Güvenlik Kontratçılarının Coğrafi Dağılım Figürü (Dew’den akt. Bruneau, 2015: 231)

Bu ilginin bir neticesi olarak bugün dünyada adından söz ettiren ortalama 100 (2007’de 90 şirket) özel askerî şirketten (PMC) bahsedilmektedir. Bunlar, yüzü aşkın (2007’de 110 ülkede) ülkede faaliyet göstermektedir (Yılmaz, 2007: 45). Yukarıdaki grafikten de (Grafik-2) anlaşılacağı üzere, sektörün uluslararası

arenadaki liderliği ise ABD ve İngiltere yapmaktadır. Sektörün bu dağılımdaki arz-talep ilişkisi ise, sanayide ön planda olan Batı ülkeleri başta olmak üzere, farklı dünya ülkeleri ya iç güvenlik, ya da hem iç hem de dış güvenlik ağırlıklı iki anlayışla uygulamaya konulmaktadır.

Bir başka mercekten oluntuya bakıldığında, ABD Temsilciler Meclisinden bir grubun hazırladığı rapor dikkat çekmektedir. Bu rapora göre, Irak müdahalesinden sonra yeniden yapılandırma kapsamında rol üstlenen Blackwater, The Fluor Corp ve Kellogg Brown&Root gibi yüklenici özel güvenlik şirketleri ve müteahhitlerine yaklaşık 4 milyar dolar ayrılmıştır (GPO Report, 2007: 2-3). Benzer mantıkla, 2006 yılında da askerî ve sivil faaliyetler kapsamında Irak'a ayrılan parasal kaynak, bütün ABD Savunma Bakanlığı'nca özel kontratçılar (US DoD contract) için ayrılan 113 milyar doların yüzde 38,5'ini içermiştir (Perlo-Freeman, 2008: 17). Diğer yandan, 2008 yılında Irak'ta görev yapan 165 bin askerî personel dışında, 180 binden fazla kontratçının 20 binden 30 bine kadar değişen bir oranı silahlı görev yapmıştır (Hurst, 2008: 1310). Bu bağlamda ABD donanmasının eski çalışanı olup, Blackwater Şirketinin kurucu (1997-2011) yöneticiliğini yapmış olan Erik Pirince, 1997-2010 yılları arasında ABD hükümetleriyle 42 milyar dolar değerinde hizmet anlaşması imzalamıştır (www.trtworld.com, 2018).

Özel güvenliğin, ekonomik katma değeriyle de piyasaya yansıyan bu iş hacminde, gerek ulusal gerekse uluslararası uzanımda avantajları olduğu gibi, ülkenin imajını etkileyen dezavantajları da sıralanabilmektedir. Bunlar, özellikle ABD menşeli özel güvenlik şirket ve personelinin, sadece çatışma alanları değil, rutin uygulamalarda dahi karıştıkları kadına dönük şiddet ve taciz içeren davranışlar düzeyinde gündeme gelir (Snell, 2011: 1164-1165). Bu gibi kaba ve taciz içeren hukuk dışı davranış yalnız ABD şirketleri değil, farklı küresel özel güvenlik şirketlerinin de insan haklarını ihlal ve niteliksiz hizmet etrafında öne çıkan sorunlarından. Nitekim, "Irak'ı özgürleştirme" operasyonu kapsamında hızla büyüyen "askerî üsleri, konutları ve altyapı tesisleri, personel güvenliği ve koruması, konvoy güvenliği ve güvenlik operasyonları" (Davenport and Layfield, 2010: 1-3) özelinde çeşitli alanlarda görev alan özel askerî şirket ve personeli, zaman zaman karıştıkları hukuk dışı uygulamalarla dünya kamuoyunun gündemine girebilmektedirler. Bu bağlamda, ABD hükümetlerinin özellikle taciz ve sivil ölümleriyle Irak ve Blackwater örneğinde, özel güvenlik ilişkisi kapsamlı eleştiriler almıştır (Thurnher, 2008: 1). Bilhassa, ABD menşeli Blackwater şirketi çalışanlarının Irak'ta Eylül 2007 tarihinde görev yaparken ateş açıp 17 sivil öldürmesine, 27 kişinin de yaralanmasına sebebiyet vermesi (Hurst, 2008, 1309; Perlo-Freeman, 2008: 1), bu eleştirel durumun özeti olmuştur.

Bu olay da göstermiştir ki sektörün arz-talep ilişkisinin ne düzeyde meşru zeminde işlediği, ülkeden ülkeye, vatandaştan vatandaşa ve şirketten şirkete değişebilmektedir. Bunun pozitif ve negatif yönü ise, denetim, gözetim ve

“uluslararası hukuk, ABD iç hukuku ve yerel hukuk bağlamında,” (Davenport and Layfield, 2010: 43-44) hesap verebilirlik mekanizmasında düğümlenir. Örneğin, Irak merkezi hükümetinin, özel güvenlik sektörünü, yeterince denetleyip kontrol edemediği durumlarda, kamu kolluğu da süreçten negatif yönde etkilenmiştir. Öyle ki bu, kamu sektörü dışında kalan ulusal ve uluslararası çeşitli güç gruplarının, hukukun ihlaline yol açacak şekilde özel güvenliği araçsallaştırarak kamu güvenliği veya güçsüz hükümetler aleyhine kullanmasını da doğurabilir. Meşruiyeti sorgulanan bu tür tutumlara karşı, başta ABD olmak üzere, özel askerî-güvenlik ihracatçısı ülkeler ve sundukları hizmetlerin hukuki ve ekonomik maliyetiyle tekrar gözden geçirilmelerine yol açabilmektedir (Isenberg, 2009: 47).

Diğer yandan, uluslararası çatışma alanları odaklı faaliyet gösteren özel askerî şirketler, insan hakları sözleşmeleri, ceza kanunları, uluslararası sorumluluk gerektiren adımlar, uluslararası insani hukuk başlıkları, paralı askerî faaliyetleri içeren farklı toplantı ve anlaşmalarla meşru zeminde tutulmaya çalışılmıştır (DCAF, 2006: 6). Bu adımlara rağmen, bugünün sanal/soyut insan ve devlet ilişkilerinde, güvenlik ihtiyacının hangi kategoride korunduğunu ve özel askerî şirketler uygulamasında bunun pozitif algısını öngörmek kolay değildir.

Zira üçüncü mileniyumun başlarında da hızla farklılaşan güvenlik ihtiyacı ve tedarik yöntemleri, klasik güvenlik beklentilerinden hayli uzaklaşmıştır. Hâliyle güvenlik ihtiyacının gerek devlet nezdinde (ekonomik), gerekse vatandaş nezdindeki (demokrasi) sınırları çok uluslu bir tartışma konusu olabilmektedir. Nitekim bu eksenle Birleşmiş Milletler Güvenlik Yönetimi Sisteminde (UNSMS) hazırlanan özel güvenlik yönetim el kitabında, ideal özel güvenlik hizmetinin sınır ve politikasının nasıl olacağına ilişkin çok parametrelili bir yöntem ortaya konulmaya çalışılmıştır (UNDSS, 2012: 6). Güvenliğe yönelik bu yeni dönemeçten kontrollü geçerek güven eksenli yol almak için ise devletin ve vatandaşın güvenlikte masraf ve sorumluluk paylaşımı kaçınılmaz görülmektedir. Bunun şimdilik adı, belki de yarın başka düzey bir ihtiyaç, kavram, yöntem bulunana dek, özel güvenlik sektörüdür. Öğün’ün aşağıdaki satırlarda altını çizdiği düşünsel arka planda ise sektörün Ortadoğu özelinde uluslararası çıkar sonuç ilişkisi ortaya konulmaktadır ki bu:

“Batı’nın “...savaşacak silâhları var, ama savaşacak insanları yok. Bu onların en büyük açmazı.... Dolayısıyla, Fanon’un “Yeryüzünün Lânetlileri” dediği “Değersizleri” savaşırmanın son misâlleri, adına “Ortadoğu” demek sûretiyle ince bir şekilde değersizleştirilen bir coğrafyada tezâhür ediyor.” (Öğün, 2018)

Batı’nın asırlık iç savaşlar, Rönesans, Reform ve politik-ekonomik merkezli devrimlerinin yol açtığı yaşam koşullarının sonuçlarından biri olan devlet-insan-savaş eksenli bu yeni sürecin (Armaoğlu, 1999) son formlarından biri olan özel

askerî şirketleridir. Sektöre, aşağıdaki noktalarda öne çıkarılan genel kazanımlar da eklenince, Batı'nın özel askerî-güvenliği tercih edişinin zihinsel arka planı daha berrakça ortaya çıkmaktadır ki bunlardan birkaçı:

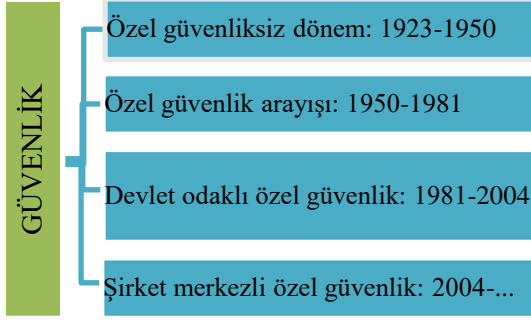
- Devleti, iç ve dış güvenlik bağlamında eleştirilere karşı rahatlatma,
- Güvenliğe ayrılan kaynakta tasarruf imkânı sunma (Abrahamsen ve Leander, 2015),
- Dünyanın farklı noktalarında girişilen her türlü netameli ilişkileri koruyup kollama,
- Güvenliğin ağır yükünü, sermaye ve finansal güç sahipleriyle paylaşılmasıdır,
- Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı gibi evrensel hizmet örgütlerine, faaliyet güvenliklerini kendileri sağlama imtiyazı sunmuş,
- Uluslararası çıkar denkleminde beliren güvenlik arz-talebinde vatandaşa öncelik ve sorumluluk alabilme olanağı sağlar (Cihan, 2016) ki bu hususlar, sektörün tercih edilebilirliğini her geçen gün artırmaktadır.

Kısaca, insan ve devlet örgütü, üçüncü bin yılın başlarında da farklı çıkar, sorun ve süreçlerin fonksiyonu bir güvenlik yarışına ihtiyaç duymaktadır. Bu güvenlik ihtiyacına binaen geliştirilen özel askerî-güvenlik, profesyonellik ve hukuk bağlamında minimum sorun üreten formuyla devlet, örgüt ve bireyler için ucuz ve kestirme yoldan paraya dönüştürülen yönüyle popülaritesini korumaktadır. Ancak sektörün dünya çapında bilinen sorunsalı da görmezlikten gelinemez. Belki de bu sorunsallık, özel güvenliğin gelişmiş ülkeler nezdindeki varlık sebebidir. Hakeza ABD uygulamaları örneğinde özel askerî şirketler son çeyrek asırlık zaman diliminde maliyet merkezli avantajlarıyla birlikte dezavantajlarıyla da sık sık gündem olmuştur. Dolayısıyla Türkiye de, hukuki zemin başta olmak üzere, ABD ve AB'nin başarılı özel askerî şirket uygulamasının başarılı uygulamaları ile eksikliklerini de göz önünde bulundurularak (Button ve Dalda 2014), özel askerî şirket yapılanmasını, henüz işin başında iken, THY misali bir marka değerine kavuşturma fırsatına sahiptir.

1.1.1. Türkiye'nin Özel Güvenlik Uygulaması

Şu aşamaya dek, güvenlik ve savunmanın özelleşmesini anlaşılır kılabilen tarih ve pratik sürece ilişkin epistemolojik bir çerçeve oluşturulmaya çalışıldı. Benzer zemin üzerinde yükselen Türkiye Cumhuriyeti özel güvenlik serüveni ise güvenlik-liberalleşme denkleminde dört evrede kategorize edilebilir. Bunlardan ilki, özel güvenlikten bahsedilemeyecek olan 1923-1950 yılları arası dönemdir. İkincisi, artan kent sorunlarının iticiliğiyle özel güvenliğe ihtiyacın arttığı 1950-

1981 yılları arası dönemdir. Üçüncü evre, 22/7/1981 tarih, 2495 sayılı Kanun ile 2/7/1992 tarih ve 3832 sayılı Kanunla devlet kontrolünde şekillenen dönemdir (2495 sayılı Kanun Yönetmeliği, 1994) ve devam etmekte olan son dönem olarak, 2004 sonrasının tasarımı olup, şirket odaklı liberal uygulanmanın öne çıktığı süreçtir (ÖGHK Kanun, 2004).

Şekil 1: Türkiye özel güvenliğinin geçiş dönemleri

Kuşkusuz yukarıdaki şekilden de (Şekil-1) anlaşılacağı gibi bu süreçte özel güvenlik hizmeti; siyasi, sosyal ve ekonomik çerçevedeki gerekçeleriyle 1950’li yıllarla başlatılabilir. Zira çok partili sistemle yaşanan çok fonksiyonlu değişimin bir sonucu olarak dönemin Türkiye’inde yoğunlaşan kontrolsüz göç, politik-güvenlik olaylarıyla da kendini hissettirmiştir (Alpkutlu, 2015: 312-314). Bunun neticesinde, klasik güvenlik algısını değiştiren yeni risk, tehdit ve tehlikeler; İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere çeşitli büyükşehirlerde hızla artmıştır (Karpaz, 2011). Böylece, “kent havası özgür kılar” yasası ve algısı hızla negatif yönde değişerek özel güvenlik sektörüne olan ihtiyaç da tırmanmıştır (Fırat, 2008: 202).

Bu ekseninde öncelikle büyükşehirlerin banliyölerinde görülen gecekondulaşma ve ürünü asayiş problemleri, dönemin politikacıları ile güvenlik bürokrasisini çok geçmeden, sorumluluk ve maliyet paylaşabilecek çözüm arayışlarına zorlamıştır (Karacan, 2011). Bu gelişmeler neticesinde, o koşulların Milli Güvenlik Kurulu’ndan baraj güvenliği odaklı çıkan tavsiye kararları (1966/97) Enerji Bakanlığı hareketine geçmiştir. Bu arayışlar, müteakip yıllarda da devam ederek, “Sabotajlara Karşı Koruma Kanunu”na dayandırılarak çıkarılan “Barajları Koruma Yönetmeliği” üzerinden hizmet, yasal dayanağa kavuşturulmuştur (Alpkutlu, 2017: 82). Bu ekseninde ilk uygulamaları gün yüzüne çıkan özel güvenlik, farklı hükümetler tarafından da yasal zeminde güçlendirilmeye çalışılmıştır. Bu arayışlar mukabilinde “Banka ve Diğer Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun Tasarısı” etrafında özel güvenlik

yeniden gündeme gelmiştir. Ancak bu tasarı da dönemin Adalet Komisyonunda anayasaya aykırı bulunarak kanunlaşmadan gündemden kalkmıştır. Bu süreç, 12 Eylül Askerî Darbesi koşulları oluşurken hızlanmış ve hizmet, ilk özgün yasal düzenlemeyle 2495 sayılı Kanun ile ulaştırılmıştır.

Mevcut uygulamaya ise “kamu güvenliğini tamamlayıcı” (5188 sayılı Kanun: Md. 1) tanımıyla 2004 yılında geçilmiştir. Zira Türkiye, 2000’li yılların ilk on yılında, bir yandan siyasi, ekonomik ve sosyal parametrelerde dinamik bir sürece sahne olurken, öteki tarafta özel-güvenliğin de payını alacağı kapsamlı bir güvenlik reformuna ihtiyaç duymuştur (ÖGHDK, 2004). Ancak, bu kavşaktan sonra hızla nicel bir büyüme kat eden özel güvenlik hizmeti, işverenlerinin kâr ve sermaye birikimine duyarlı yaklaşımıyla iç güvenlikte kapsamlı bir iş hacmine ulaşmasıyla dikkat çekmiştir (Alpkutlu, 2017: 259). Ancak Türkiye’nin, aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, kimi ülkenin kolluk kümesinden de kapsamlı büyüyen özel güvenlik kümülatifi, askerî boyutuyla eksik bir uygulama olmuştur (Derdiman, 2013).

Tablo-1. Türkiye Özel Güvenliğine Dair Örnek İstatistik Tablo
(2017)(www.sinavsonuc.ozelguvenlik.pol.tr)

Kriter	Polis Bölgesi	Jandarma Bölgesi	Genel Toplam
Faaliyet İzin Belgesi Verilen Şirket Sayısı	1.508	3	1.511
Faaliyet İzin Belgesi Verilen Eğitim Kurumu Sayısı	743	2	745
Özel Güvenlik İzni Alan Yer Sayısı	59.158	7.936	67.094
Sertifika Alan Özel Güvenlik Gör. Sayısı	1.014.521	3.059	1.017.580
Kimlik Alan Özel Güvenlik Gör. Sayısı	578.873	107.743	686.616
Tahsis Edilen Özel Güv. Gör. Kadrosu	410.735	65.833	476.568
Mevcut Özel Güvenlik Gör. Sayısı	238.586	32.259	270.845
Kapanan/Kapatılan Şirket Sayısı	225	1	226
Kapanan/Kapatılan Eğitim Kurumu Sayısı	159		159
Alarm Merkezî Sayısı	298	1	299

Sonuç olarak, Türkiye özel güvenlik hizmeti, iç güvenlik ağırlıklı faaliyet göstermektedir. Sektörün askerî şirketleşme boyutu ise 2010'lı yıllara kadar gündeme pek gelmemiştir. Dolayısıyla, önalıcı felsefi temel üzerinden Türkiye özel askerî ve güvenlik şirketlerinin (private military and security services/PMSCs) güçlü yönetişimi, sektörün markalaşması fırsatını da taşımaktadır. Bilhassa, önalıcı askerî şirketler penceresinden sürecin kapsamlı bir reforma tabi tutularak profesyonel bir yapıya kavuşturulması, Türkiye'nin makro güvenlik paradigması açısından da önemli bir ihtiyacı giderecektir. Aksi takdirde, üstünkörü bir yaklaşımla niceliksel büyüyen bir özel askerî şirket uygulamasının, iç güvenliğe hitap eden özel güvenlik şirketlerinde olduğu gibi, doğuracağı sorunlar listesi, devletin güvenlik başlığına yeni bir başlık olarak eklenilebilir. Bu ise, iç güvenliğe hitap eden özel güvenlik uygulamasından daha riskli bir gediğin özel askerî şirket uygulamasında da belirerek devleti zor durumda bırakılması demektir.

1.1.1.1. Sektörün güncel durumu ve dönüşümü

Yerkürede; “duygu ve davranışta aşırılık ve karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” şeklinde tanımlanan şiddet (www.tdk.gov.tr, 2018) girmediği alan bırakmamış gibidir. Öyle ki dünya; zaman, mekan ve imkân sınırı tanımayan çok çeşitli avantaja rağmen, “şiddet ve medenilik” veya “herkesin herkesle savaşı” (Balibar, 2014: 36) şeklinde tanımlanabilen bir güven(lik)sizlik paranoyaklığıyla karşı karşıyadır. Dolayısıyla 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde de ne insan, ne örgüt ne de herhangi bir devlet tatmin edici düzeyde bir güvenlik ortamına sahip gözükmemektedir (Booth, 2012: 385).

Bu nedenle devletlerin, sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası kuruluşların özel askerî ve güvenlik şirketlerine olan rağbeti artmaktadır (DCAF, 2017: 7). Hatta bu; kaygı, korku ve parçalanmışlıklar yumağında yaşayan modern dünya ve insanı için birincil bir ihtiyaç haline almıştır (Köni, 2005). Özellikle devlet ve insan hayatını etkileyebilecek her nevi yeni risk, tehdit ve tehlikenin ilk belirtide önlenmesi ihtiyacı, bu ihtiyacın bir türlü tamamlanamayan personel ve elektronik açılımının da kaynağı olarak öne çıkmaktadır.

Ne var ki bu özdeki kabarık özel-genel askerî-güvenlik arz-talep ilişkisine rağmen “özgürlük, güvenlik ve mülkiyet” (Neocleus, 2013: 101) üçlemesini bozucu girişimler artmaya devam etmektedir. Örneğin, küresel boyutta spor, turizm ve alışveriş merkezleri gibi yüksek insan dolaşımı yaşanan kurum ve kuruluşlara yönelik artan holiganist, vandalist ve katliam türü olaylar gittikçe artmaktadır. Bu anlamda 22 Temmuz 2011 tarihinde Norveç'te (www.nytimes.com, 2019) ve 15 Mart 2019 tarihinde Yeni Zelanda'da ve cami gibi masumane bir ortamda sergilenen toplu katliam tasarımları, insan ve olay bağlamında geline noktanın ürperticiliğini göstermektedir (www.theguardian.com, 2019). Demek ki ülkede, vatandaş olan veya olmayana hedef alan bu tür aleni saldırı, suikast ve toplu

katliam girişimlerini önlemek bir tarafa, sürecin yeterince aydınlatılmaması, nitelikli özel askerî-güvenliğin de önleyiciliğine olan ihtiyacı tırmandırmaktadır.

Nitekim özel askerî-güvenlik hizmeti, Türkiye iç güvenliğinde de kapsamlı bir güvenlik ve ekonomik karşılığa haizdir. Fakat altı çizilebilir ki çalışanları “paralı asker, muharip, muharip olmayanlar, sivil ve silahlı kuvvetlere refakat eden” (Topal, 2011: 1015) ateşli ve ateşsiz silahlı personelden oluşan bu sektör, klasik toplumun dünya ve ülke genelinde eriyen uyarıcı, önleyici ve uzlaştırıcı değerlerini karşılamadığı da aşikârdır. Ne var ki modern insan ve devlet yaklaşımının mevcut ahlak değerleri; komşu, yakın akraba ve iş arkadaşlığı gibi farklı pozisyonlarda insan kümesinden birinin başına gelen bir güvenlik olayına, yeterince olumlu yansımaktadır. İnsanın insana dönük bu nötr tavrı, güvenlik ihtiyacının seviyesini artıran sosyolojik temel bir gerçektir. Dahası, yerkürede bu çerpe bir güvenlik olayındaki bir ihmal veya insani duyarsızlık, güvenlik kuvvetinin süreci aydınlatıcı ardl faaliyetlerinin sertleşmesine de yansıyabilmektedir (Lindley-French, 2004: 1).

Bu çerpevede Türkiye özel güvenlik şirketlerinin, çok sayıda katkısının yanında öne çıkabilecek dezavantajları da sıralanabilir. İç güvenlik dolayımında aşağıdaki satırlarda sıralanan bu noktalar iyi analiz edilmeli ki özel askerî güvenlik uygulamasının idealize edilmesi kolaylaşabilsin. Bunlar:

- Sektörün, hem hizmetin alıcıları, hem kurucuları, hem uygulayıcıları nezdinde finans veya sermaye temelli kabulü,
- Özel güvenlik hizmetinin risk alabilecek yeteri motivasyon seçeneğine sahip olmaması,
- Sektör çalışanlarının görev sınırı, süresi ve çerpevesinin hukuken ve pratik boyutuyla muğlaklığı,
- Özel askerî-güvenlik personelinin cesaret, özgüven, bilgi ve sevgi yetersizliği,
- Sektörün kirlî iş ve operasyonların aracı kılınması şeklindeki noktalar sıralanabilir

O halde, bu gibi faktörler de göz önünde bulundurularak özel askerî şirket boşluğunun doldurulması, genel güvenlik hizmetine de olumlu yansıyacaktır. Tam da bu noktada daha da anlamlı hale gelen önalıcı özel güvenlik-savunma hizmetinin başarısıyla Türkiye'nin iç ve dış güvenlikteki algısına da pozitif etki yapacağı savlanabilir. Aynı şekilde, özel askerî-güvenlik uygulaması, ülke içinde polisiye hizmeti, ülke dışında ise orduyu rahatlatıcı etkisiyle güvenlik-savunma harcamalarını da azaltacaktır. Demek ki sektör, zaman zaman meşrû zeminden çıkmış veya çıkmak üzere olan kişi ve grupların aktörü olduğu tehdit ve tehlike hâllerinde yetersiz kalsa da güvenlik akışına olan olumlu yansımısını sürdürmektedir.

Muhtemel ki Türkiye askerî-güvenlik uygulamasının bu noktalarda bir sorunlar kümesi barındırmaması için 15 Haziran 2015 tarihinde hükümet yetkililerince yapılan toplantıda, özel güvenlik sektörünün de iç güvenlik boyutuyla revize edilmesi gündeme gelmiştir. Bu vesileyle, özel güvenlik ve askerî şirket uygulaması, güvenlik sektörü reformuyla (SSR) yeniden yetkin ve motive edilmediği sürece, tüm kolluk birimlerinin geçtiği önalıcı güvenlik paradigmasının pratikteki bir ayağı yeterince yere sağlam basmayacaktır. Öyle ise bu yolda daha başarılı bir özel güvenlik-savunma hizmetinden bahsedebilmek için popüler güvenlik politikası olan “tehdit ve tehlikeyi yerinde ortadan kaldırıcı tutumla” eşgüdümlü bir dönüşüm şarttır. Bunun temelinde ise insan haklarına saygı eşliğinde kâr ve memnuniyet olmadan sektörün kalıcılığa ulaşamayacağı mantığı yer alabilir. Bu düzlemde ihtiyaç duyulan önalıcı özel askerî şirket uygulamasına dönük, Türkiye’nin yaklaşık yarım asırlık mazisi olan özel güvenlik uygulaması da göz önünde bulundurularak, aşağıdaki noktaların altı çizilebilir:

- Özel askerî şirketlerin nicelikten ziyade nitelik yönüyle teşvik edilmesi,
- Özel askerî şirketlerin yasal sorumluluklarının ülke imajını da bozmayacak şekilde netleştirilmesi,
- Sınır dışında da marka değeri olabilecek özel askerî-güvenlik hizmetinin genişletilmesi,
- Özel askerî şirketlerde, işveren, yönetici ve çalışanın kolaylıklar vazgeçemeyeceği motivasyon kaynaklarının olması,
- Merkezî yönetime net bir hukukla bağlı özel askerî şirketler arasındaki şeffaf ilişki, denetim, yaptırım ve ilgi faktörüne göre geçişkenliğin olması şeklinde sıralanabilir.

Bu koşullarda teşkil edilecek özel askerî şirketleri, temel yeteneklerinden biri de barışı esas alıp yaşlıyı, çocuğu ve kadını dokunulmaz kılan Türk güvenlik felsefesiyle (Niyazi, 2007) buluşunca başarı kaçınılmaz olabilir. Bu bağlamda, özellikle askerî ve polisiye tecrübeden de hareketle, Türkiye’nin tümel güvenliğini pozitif etkileyecek özel güvenlik sektörünün, hassas bir elekten geçirilerek, önalıcı yönüyle düzenlemesi, hizmetin ihracına dönük önemli katkılar yapabilir. Özellikle güvenlik ihracı bağlamında bu fikir, Anadolu coğrafyasının yakın çevresinin Suriye, Irak ve Afganistan örneğinde beliren (tasarlatılan) iç ve dış güvenlik açıkları göz önüne getirildiğinde, bu başarıya yansiyacak geniş bir talebin olacağı açıktır.

Kısaca, ABD merkezli özel askerî şirket uygulaması, Türkiye’nin son yıllarda güney sınırlarındaki ülkeler başta olmak üzere, farklı bölgelerdeki hegemonyanın bir aracı olmaktadır. Bu durumda, Ortadoğu’da “sosyal inşacı” (social constructivist) yaklaşımla (Baylis, 2008: 79) uyguladığı insani ve ticari

performans da göz önüne alındığında, Türkiye'nin ekonomik ve ulusal güvenlik refleksiyle sınır bölgelerine dönük hissettiği askerî özel-güvenlik ihtiyacı daha kolay anlaşılabilir. Buna bir de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin doğrudan yıpratılmaması ve bölge halkının kendi halinden anlayan bir güvenlikçi kümesinden hizmet satın alabilmesi seçeneği eklenince Türk özel askerî ve güvenlik şirketlerinin dolduracağı boşluk iyice somutlaşır.

1.1.1.2. Özel askerî şirket boyutu ve güvenlik ihracı

Batı kökenli modern uygulamaları, ağırlıklı olarak 19'uncu yüzyılın ortalarında iç güvenlikte meydana çıkan özel güvenlik sistemi, 20'nci yüzyıl askerî sahadaki güçlü açılımla da devlet tekelindeki çok sayıdaki hizmetten pay alarak ekonomi ve güvenliğe yansıtılmıştır. Nitekim Milletler Cemiyeti'nin (MC) de idealist güvenlik beklentilerini karşılayamayışıyla önu iyice açılan Soğuk Savaş Dönemi (1945-1991) sonrasında tedavüle sokulan realist güvenlik akımı, özel-kamu finansmanlı yeni güvenlik uygulamalarını kaçınılmaz kılmıştır (Baylis, 2008: 70). Müteakip dönemin Birleşmiş Milletleri (BM) nezaretinde de istendik sonuç yeterince alınamayınca uluslararası sistemin meşru ve adil güvenlik üretemeyen sistemi sorgulanmaya ve savunmaya dönük farklı yöntemler aranmaya devam etmiştir. Avrupa'nın, sömürge politikalarının da etkisiyle, hızla yaygınlaşan özel tedarik yöntemi, son 50 yılda çok sayıda ülkede savunma ve güvenlik ihracı ya da tedarik yöntemi haline gelmiştir. Önceki çağların dünya çapında "paralı/ücretli asker" tipolojisinin nispeten aktüel pratiği gözüken sektör, 1960-1970 yılları arasında Afrika ve Yemen'de sergilenen operasyonlarda adından söz ettirerek, gerek ihraç, gerekse ithal eden ülkeler bağlamında önemli bir savunma-güvenlik alternatifi olmuştur (Kinsey, et al, 2009: 147-148).

Nitekim Afganistan, Suriye ve Irak gibi ülkelerde, yaşanan savaş ve iç çatışmalardan da beslenen ABD ve İngiltere menşeli DynCorp, CACI International, Global Security, Control Risk Group, Securitas (54 ülkede güvenlik hizmeti satmakta) ve BAE Systems gibi kuruluşlar, bu zeminde öne çıkan şirketlerden yalnız birkaçıdır. Bu anlamda, *The Center for Public Integrity*'in bir araştırmasına göre (2004-2006 aralığı), Irak'taki özel askerî şirketlerinin aldığı ihaleler her yıl yüzde elli artmıştır. Bu oranın, Afganistan'daki uygulamanın yedi katı olmuş, bunda en büyük payı ise 16 milyar Amerika Dolar ile KBR ve DynCorp almıştır (Tangör, 2010: 129).

Türkiye cephesinden uygulamaya bakmak gerekirse, Anadolu coğrafyası, Osmanlı Devleti'nin son iki yüzyılından günümüz Türkiye'sine dek, çok uluslu hesapların güven(lik)siz/leştirdiği periferisinin tazyiki altında kalmaya devam etmektedir. Fakat çokuluslu bu mücadele sahasının yol açtığı göçlerle, bir yandan ticareti sekteye uğrayan, öteki yandan ise terör gibi ağır bir oluntuya maruz kalan

Türkiye'nin bölgede öne çıkan askerî özel güvenlik şirketleşmesinden yeterince söz etmek mümkün değildir. Bu dolayında Türk ordusuyla alınan sınır güvenliğine dönük tedbirlerin yanı sıra başvuru yöntemlerinden biri de bölge halkından oluşan Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) gibi bir örgütün eğitsel ve lojistik bakımdan desteklemesidir. Ancak bu uygulama, uluslararası ilişkiler bağlamında iç-dış politikada bazı eleştirileri de beraberinde getirebilmektedir (www.bbc.com, 2018). Dolayısıyla, güçlü özel askerî şirket yapılanmasıyla sağlanacak güvenlik ihracı, önalıcı savunma uzanımında Türkiye'ye dönük uluslararası tonda bazı eleştirileri de azaltacaktır.

Diğer yandan, söz konusu coğrafyaya yönelik çokuluslu politik senaryolar ve Türkiye'nin bölgeye dönük yeni paradigması, bölgede yaşanmakta olan yeni karmaşık ve kaotik sürecin, bundan sonra da, pek de stabil geçmeyeceğini gözler önüne sermektedir. Nitekim şu sıralar, bölgenin aktörlerinin, ellerindeki birçok farklı planı ve yakaladıkları her uygun fırsatı örtülü üslûp ve yöntemlerle devreye koyma gayreti de bu dinamizme yorumlanabilir. Aynı yelpazede Ortadoğu, Akdeniz ve hinterlandın diğer sahalarında yaşanmakta olan enerji merkezli konvansiyonel ve asimetric gövde gösterileri de göstermektedir ki bölgesel bu mücadele yakın zamanda da dinmeyecektir. Bu gerçekten ötürü, 21'inci yüzyılın post kolonyal nitelemeyle taliplisi çok olan bu bölgede, fırtınasız bir ortamın pek kolay olmayacağı savlanabilir. Öyle ise Türkiye, "esnek ve hızlı strateji ve taktiklerle" "bütüncül ulusal güvenliğini" güçlendirme adına, bir yandan öteleyici (post-emptive) tedbirler alıp (Yalçın, 2017: 316), insani yardım kartını kullanırken, öteki tarafta bu bölge özelinde dünyaya yönelik özel silahlı şirketleri aracılığıyla güvenlik ihraç ederek hukuki ve ekonomik açıdan elini güçlendirebilir.

Bu optikten mevcut sektöre bakıldığında, Türkiye'nin iki özel askerî-savunma şirketinin mevcudiyeti dikkat çekmektedir. Türkiye'nin yeni denilebilecek bu şirketlerinden biri, Akademi Sancak Eğitim ve Danışmanlık Anonim Şirkettir. Bu şirket, "özel savunma ve askerî eğitim" şirketi temasıyla kendini, Ortadoğu ve Afrika özelinde hizmet sunan kuruluş olarak kamuoyuna tanıtmıştır. Diğer yandan aynı şirket, İstanbul Teknik Üniversitesi ile imzaladığı, Katar Deniz Harp Okulu öğrencilerinin İstanbul Teknik Üniversitesi'nde (İTÜ) eğitimini içeren mutabakatla da dikkatleri üzerine çekmiştir (www.hurriyet.com.tr, 2017; www.kkctc.itu.edu.tr, 2016). Aynı şekilde adından söz ettiren bir diğer şirket de Uluslararası Savunma Danışmanlık İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirkettir. Kısaltılmış ismiyle SADAT olan bu şirket, 23 emekli subay ve astsubay tarafından 28 Şubat 2012 tarih ve 8015 sayılı Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi yayımıyla faaliyetlerine başlamıştır. Uluslararası savunma ve askerî eğitim alanında faaliyetlerine başlayan bu şirket de dünya güvenlik pastasından pay almaya aday bir diğer ilk özel askerî şirketlerinden biri olmuştur (www.sadat.com.tr, 2018). O halde Türkiye özel askerî-savunma sektörünün, uluslararası hukukta detaylı bir tanımı olmasa da (Topal, 2011: 1015),

Cenevre Sözleşmesi Ek Protokol 1 (1977), paralı askerlerin kullanımını içeren BM Uluslararası Konvansiyonu (2001) ve Paralı Askerliğin Kaldırılmasına Dair Sözleşme (Eroğlu, 2015: 154) etrafında hukuki bir zemine oturtulması, dünya güvenliğine katkı olacaktır.

Zira, Huntington'un medeniyetler çatışması tezinin devamı niteliğinde gelişen küresel mücadelenin geldiği noktada, çatışmanın yaşanmadığı bir günün neredeyse geçmediği koşullar öne çıkmaktadır. Bölgesel aksiyonların da öne çıktığı güvenlik-ekonomik odaklı bu bölgesel çalkantının en büyük etkileneni ise Türkiye olmaktadır. Örneğin, son on yılda ortalama 3,5 milyon mültecinin (refugee) yol açtığı sosyolojik bir gerçek olan Suriye krizinin maliyeti yaklaşık 84 milyar liralık (2017) masraftır ki bunun başat etkileneni Türkiye olmaya devam etmektedir (www.aa.co.tr, 2018). Ne var ki Türkiye, bu gelişmeler yaşanırken, 2015 yılının ortalarına kadar savunma odaklı ve stabil bir seyirde devam eden iç ve bölgesel güvenlik vizyonunu, tam bağımsız bir devlet refleksiyle önalıcı politikaya dönüştürmüştür. Daha berrak bir cümleyle, üzerinde jeopolitik ve jeostrateji kaynaklı ekonomik, sosyal ve psikolojik ağır fatura varken Türkiye, hava ulaşımı ve inşaat sektöründeki hizmet performansıyla özel askerî ve güvenlik şirket oluşumunu da dünyaca aranır bir niteliğe ulaştırarak mevcut güvenlik krizini bir fırsata dönüştürebilir. Bunun ticari açılımı, Ortadoğu özelinde, 'sat petrolü ve doğal gazı, satın al Türk özel güvenlik hizmetini' yaklaşımıyla "kazan kazan" yaklaşımına entegre edilebilir. Diğer yandan, topraklarını savunma isteyen bölge insanına da Türk özel askerî şirketleri eğitim verebilir. Bir bakıma Katar örneği üzerinden görücüye çıkan bu açılım (www.kkctc.itu.edu.tr, 2016), Türkiye'nin uluslararası güvenlik ve ekonomik düelloya yeni bir pencereden katılarak ticari gücünü de artırmasına fırsat olacaktır.

Nispeten yeni gözükten bu sektörde, Türkiye'nin kamu güvenliğinde markalaşan "özel hareket polisi" deneyiminden de esinlenilerek özel askerî şirketler, güçlü eğitim ve milli savunma sanayi ekipmanıyla donatılabilir. Bunun yanı sıra, Türkiye'den Ortadoğu'ya yönelik insani trafiği de işin içine katıldığında, böyle bir adımda, eğitilecek insan potansiyeliyle de sorun yaşanmayacağı ve bölgeden kaynaklanan tehditlerin azaltılarak güvenlik masraflarının da minimize edileceği iddia edilebilir. Hatta böyle bir açılımla, gerek işsiz genç vatandaşın ve gerekse de bölge gençliğinin meşru zeminde istihdamına bir imkân oluşturularak, güvenliğe meyilli genç kitleyi terör örgütlerine kaptırmanın da önüne geçilecektir. Ayrıca, savunma sanayideki yeni ürünlerini dış pazara çıkarılması açısından da özel askerî şirketlerin oluşumu önemli fırsatlara kapı aralayabilir. Bu çerçevedeki katkılarıyla Türk özel savunma-güvenlik şirketleri vasıtasıyla güvenlik hizmeti ihracı, Türk milletinin zengin güvenlik ruhu, tarihi ve kabiliyeti ile çeşitlilik arz eden kimlikleriyle de desteklenerek hem iç hem de dış güvenliği de tahkim edecektir. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Bon Konferansı

sonuçları uyarınca Afganistan'a yönelik NATO yönetiminde oluşturulan ISAF görevinde Türk askerinin üstlendiği misyonda Türk askerine gösterilen pozitif ilgi ve görevin başarısı ortadadır (www.ntv.com.tr, 2017). Sektöre dönük bu tür bir deneyim seti, özel askerî şirketlerinin de görev aldıkları ülkelerindeki olası başarısına dair bir fikir vermektedir.

O zaman, neorealistlerin savladığı gibi, her an bir savaşın çıkmasının bir yağmur gibi doğal karşılandığı 21'inci yüzyılın uluslararası politikasında egemenliğin metodu değişmiştir (Baylis, 2008: 31). Bu dolayısıyla bölgenin kilit ülkesi addedilen Türkiye'nin güvenlik ekseninde zamanın ruhuna ayak uydurarak ekonomi, istihbarat ve güvenlik politikalarını güncel tutması kaçınılmazdır. Zira küresel güçler, göreceli de olsa, mevcut başarılarını, devlet gücünü denetim düzeyinde bırakıp, güvenlik politikalarını özel sektör eliyle de destekleyerek bu eksende ivme yakalamış gözükümlerler. Bu durumda Türkiye de içindeki insan potansiyelini de değerlendirerek asayiş meselesini çözmek adına, II Abdülhamid'in kurduğu güvenlik-istihbarat örgütlenmesinin de artışı ve ekisiyle değerlendirilerek, özel askerî savunma şirketleri formülasyona katacağı önemli katkılar olabilir (Kodaman, 2010).

Tüm bu deneyim havuzuna rağmen, özel askerî-güvenlik şirketleşmesindeki açığı gidermede gecikilmesi durumunda, Türkiye, karşısına çıkabilecek yeni dış güvenlik sorunlarını sadece kamu savunma ve güvenlik gücüyle karşılamaya mecbur kalabilir. Bu da kendisine dönük olası manipülatif girişimlerle askerî gücü zayıflatabilir. Nitekim güney sınırı özelinde 6-7 Ekim Olayları da böyle bir zemin üzerinden tetiklenip, iç çatışmalarla Türkiye'nin sınır bölge ve illerini kaosa sürükleyerek savunma gücünü yıpratma arayışının bir denemesi şeklinde değerlendirilir (Akbaba, 2014).

Kısaca; ulusal ve uluslararası boyutuyla çağın “efendisizleri(ni)¹ yönetmek, düzeni dayatma(k)” (Neocleous, 2013: 33) ya da bu dayatmayı hafifletmek hâlâ güvenlik enstrümanlarıyla sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu araçlardan biri de polis teşkilatı ile askerî örgütlenmenin ücretli formu görülen özel askerî-güvenlik şirketleridir. Türkiye'nin de Ortadoğu özelinde uluslararası bu pazardan pay alma arayışı son derece önemlidir. Nitekim Amerika ve İsveç gibi Batı ülkelerinin özel güvenlik ordularıyla yer aldığı Ortadoğu'da, Kafkaslarda ve Balkanlarda Türkiye'nin yeterince olmaması, ağır sonuçları olan bir eksikliklerdir. Öyle ise bu bölgeler özelinde dünya coğrafyasına güvenlik hizmeti satan bir Türkiye, hem içten hem de dıştan, gelişimini hedef alan aktörlere karşı önemli bir avantaja ulaşabilir. Bu bağlamda Alatlî'nin da değindiği gibi, “dünyanın iyiliği için yaşaması ve

¹ Parantez içleri, cümlelerin gramer akışını sağlamak için yazarın ilave ses ve hecelerini ifade etmektedir.

yaşatılması gereken (bir) Türkiye” (Alatlı, 2018) ihtiyacı ve beklentisi vardır. Dolayısıyla Türkiye'nin, genel güvenlik politikasında yaptığı paradigma değişimine, “özel askerî ve güvenlik şirketler” başlığını da ekleme ihtiyacı vardır. Çünkü marka değeri yüksek Türk özel askerî-savunma sektörü, Ortadoğu özelinde dünyada savunma-güvenlik açığını kapatmaya da güçlü bir alternatif olacaktır. Hatta, sektörün sağlam temeller etrafında güçlendirilerek askerî sahaya uyarlanması, Türkiye'nin, yakın çevresinde nükseden her güvenlik sorununa Türk Silahlı Kuvvetleriyle cevap verilmesine alternatif oluşturarak, ordunun ve ülke ekonomisinin rahatlamasına katkı olacaktır.

SONUÇ

İnsan, bütünüyle tanınması güç bir yapıyla sahipken, bugün, bu varlığa dönük, değil ömürlük öngörü, bir yıllık tahminin bile yapılması güçleşmiştir. Kuşku odaklı böyle bir küresel yaşam döngüsünde insan, yılın hiçbir ayı, haftası, günü, saati ve neredeyse hiçbir mekânında tatmin edici güvenlik hissine sahip olamamaktadır. Bu durumu doğrular şekilde, dünyanın su geçiren şemsiye örgütlerinin gölgesinde yükselen nükleer silah söylemleri, dünyanın her bir köşesini güvensiz bir ortama dönüştürmüştür. Temel nedenlerinin perdelendiği uluslararası bu güvensizlik ve güvenlik diyalektiğinde Türkiye'nin özel askerî-güvenlik ihtiyacı, sürdürülebilir ulusal savunmanın da vazgeçilmez bir parçasıdır. Hal böyle olunca, milli savunma ve güvenlik tedarik yöntemlerini, zamanın ruhuna uygun inovasyonel yaklaşımlarla güncellenmenin önemi birkaç kat daha önemli hale gelmektedir.

Bu da önemli ve az önemli ayrımı yanılgısına düşmeden, özel askerî-güvenlik tedarik yöntemlerini de içerecek şekilde tüm güvenliğe, “bir mış bir nal kurtarır, bir nal bir at kurtarır” felsefesiyle yaklaşmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Zira güvenlik kümesindeki tüm yöntemler kullanılarak geliştirilecek önleyici özel askerî-güvenlik katkısıyla ancak tümel savunma hizmetinde etkinlik ve verimlilik sağlanabilir. Örneğin, komşu ülkelerden birinde hizmet veren bir Türkiye özel askerî şirketinin, o ülke sınırlarında Türkiye aleyhine organize edilen herhangi bir terörize olayı deşifre ederek Türkiye'yi bilgilendirmesi, bu anlamda önemli bir önalıcı hamle olacaktır. Bu gibi dolaylı faydalarıyla Türkiye özel askerî-savunma şirketlerinin, henüz sürecin başında iken gerek uluslararası gerekse ulusal hukuk ve güvenlik birikimi dikkate alınarak profesyonelleştirilmesi, Türkiye'nin “tehdit kapıya dayanmadan, onu yerinde yok etme anlayışını” da tamamlayıcı bir araç olacaktır. Bu gibi gerekçelere binaen güçlendirilecek bir özel güvenlik ve savunma yapılanmasına yönelik yaklaşımın nasıl olması gerektiğine ilişkin ise şu noktaların altı çizilebilir:

➤ Uzanımı “Özel Savunma-Güvenlik Şirketi” (ÖSGŞ) olacak bu sektöre, güvenlik bürokrasisinden isteğiyle ayrılanlar ve temel yeteneği güvenlik olup, ülkesinin küresel vizyonuna güçlü hislerle bağlı yerli sermaye sahipleri teşvik edilebilir,

➤ Türkiye, sonuçları, kendisini etkileyen sınır dışı tehditlere dönük bazı operasyonel planlarını da bu şirketlere ihale ederek, hem ordusunu rahatlatabilir hem de bu özel orduların uzmanlaşmasına katkı sağlayabilir,

➤ Dünyanın farklı kıta ve ülkelerinde başarılı performanslarıyla adından söz ettiren özel askerî-güvenlik şirketleri, Türkiye'nin adalet ve etik temellerde dillendirdiği itirazlarını daha dinlenilir kılabilir,

➤ Ortadoğu ülkelerinden, eğitim (ÖSO misali) ve personel istihdamı bağlamında talebi olanlara, özel askerî şirketler üzerinde yanıt verilerek Türkiye aleyhindeki oluşumların önüne geçilebilir,

➤ Özel savunma-güvenlik şirketleri, sözleşme imzalanan ülkeler ile Türkiye arasında güçlü güvenlik iletişimi ile istihbarat paylaşımında da pozitif katkı sağlayabilir,

➤ Türkiye'nin, özel savunma-güvenlik şirketi, dünyanın farklı coğrafyalarında olması, o ülkelerdeki ticari ve insani faaliyetlerin de gidişatını pozitif etkileyebilir,

➤ Özel askerî ve güvenlik şirketleri üzerinden güvenlik ihraç ederek Türkiye, o ülkelerde Türkiye aleyhine yapılan dezenformasyonların da azalmasına katkı sağlayabilir.

Böyle bir mühendislik ürünü özel askerî şirket uygulamasıyla Türkiye, komşu ve müttefikleri pahasına, bölgesinde üretilen her türlü risk, tehdit ve tehlikeye karşı, yalnız kamu güvenliği araçlarıyla çözüm arayışına alternatif bir araç üretmiş olacaktır. Bu da hem iç politikada hem de uluslararası arenada devletin zor durumda kalabileceği birçok açığı kapatmaya fırsat doğuracaktır. Bu bağlamda itici neden olarak, sabote edilerek güvenlik hesaplaşmasına evrilen Gezi Parkı Protestoları (2013), “MİT Tırları ile 6-8 Ekim Olayları (2014) üzerinden Türkiye'yi hedef alan ulusal ve uluslararası kamuoyu çalışmaları (public relation: hakla ilişkiler) ve bu algının dünya kamuoyuna yansıtılışı, hafızalardaki tazeliğini korumaktadır.

Fakat Türkiye, başarısız bu hamlelerden de anlaşılacağı gibi, istese de istemese de çeyrek asır önceki kabulleri, refleksleri, hedefleri ve hasımları olan ülke kategorisinde değildir. Öyle ise, yalnız merkezî bütçe ile finanse edilen Türk Silahlı Kuvvetleri ile önalcı güvenlik hizmeti sunmak, sürecin, çok çeşitli riskleri olan bir ayağını boşlukta bırakmak demektir. Bu da önü alınmak istenen karmaşık güvenlik olaylarından bir kısmının ya sorunlu önlenişi ya da olay vuku bulduktan

sonra, farklı ülkelerin güvenlik ekip ve araçlarının sabotajıyla, daha komplike hale dönüşmesi demektir. Nitekim Suriye özelinde sınır coğrafyasının -yüz yıl önce batı cephesine konuşlandırılan Yunanlılar misali- savaş lojistik merkezine dönüştürülmesi de Türkiye'nin 21'inci yüzyıl politik vizyonuyla uyumlu ve çokuluslu hizmet suna(n)cak özel askerî şirket yapılanmasının vaktinin geldiğini göstermiştir.

O halde, 'özgüven olmadan özel askerî-güvenlik olmaz' yaklaşımıyla, Türkiye özel askerî şirketlerinin de güçlü sermaye, insan kaynağı, şeffaf hukuki temel üzerinden güçlü bir formülasyonla ihraca dönüşmesi şarttır. Bu yöndeki güçlü adım, yalnız sınır güvenliğine değil, ülkenin iç güvenlik kalitesine, bütçesine, istihbaratına, ürettiği milli güvenlik ekipmanının ihracına da olumlu yansıtacaktır. Nitekim çok sayıda Avrupa ve Amerika menşeli askerî-savunma şirketinin, ait oldukları ülkenin güvenlik politikalarını rahatlatarak şekilde, uluslararası savunma ve güvenlik sözleşmelerinden kazandıkları milyonlarca dolarları bulan ekonomik performansı ortada olan bir sonuçtur.

Nihai olarak, yeni bin yılın başlarında yen bir düzen arayışı, güvenlik ihtiyacı ve savunma şekline ihtiyaç doğmuştur. Türkiye de jeopolitik ve jeostratejik konumu ile özgün yapısalından ötürü, bu durumu en berrak hisseden ülkelerin başında gelmektedir. Haliyle savunma ve güvenliğinin, dünyanın en donanımlı ve gözde örgütlenmesi olma ihtiyacı birkaç kat daha artmıştır. Nitekim Türkiye; bu özü, pratiği ve insan kaynağı olan ender ülkelerden biridir. Bu bağlamda, N. Bonaparte'nin, "Bana Türklerden kurulu bir ordu verin dünyayı rehin alayım" sözünden de çıkarımı destekleyerek, Türkiye özel askerî şirketlerinin de dünya ve Türkiye savunması ve güvenliğine gerek realist gerekse idealist özde katacağı çok sayıda kazanım vardır. Bu manada Türkiye'nin milli ekipman ve önalıcı güvenlik açılımıyla güncellenecek tarihi dinamizmi ve karakteristik güvenlik yapısalıyla eşleştirildiğinde uluslararası huzur ve asayişe dönük bu katkı daha iyi anlaşılacaktır. Buna bir de iç güvenlikte hizmet sunan özel güvenlik nicelik kümülatifıyla bakıldığında, sektöre dönük çok yönlü beklentinin altyapısı ve hassasiyeti de belirginleşmektedir. Bu yönde ortaya konan özel askerî-güvenlik şirketlerinin katkısının devletlerarası hukuk, hak, saygınlık ve inovasyonel donanımla güçlendirilmesi ise sektörel başarının kalıcı şekilde önünü açacaktır.

KAYNAKÇA

- Abrahamsen, R. ve Leander, A. (Ed.) (2015), Routledge Handbook of Private Security Studies, First Published by Routledge 2 Park Square, Milton Park: Abingdon, Oxon OX14 4 RN New York: Printed in the United States of America.
- Akbaba, Y. (2014), “6-7 Ekim Olayları” ve Çözüm Süreci, SETA Perspektif (setav.org), Sayı: 78 (Ekim 2014), ss. 1-5.
- Alatlı, A. (2018), Liyakati Çözersek 21. Yüzyıl Türklerin Yüzyılı Olur, (YT. 20.07.2018) Röportaj: Gülsüm İncekaya, <https://www.aa.com.tr/tr/roportaj/liyakati-cozersek-21-yuzyil-turklerin-yuzyili-olur/1209288>, (Erişim Tarihi: 27.11.2018).
- Alpkutlu, M. (2015), Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Kamu Güvenliğine Etkisi, Kamu Yönetimi Sempozyumu II (Yer: İnönü Üniversitesi: 07-08.05.2015) Ankara: Türkiye Ortadoğu Amme Enstitüsü Yayınları.
- Alpkutlu, M. (2017), Türkiye’de Özel Güvenlik Politikasının Analizi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Polis Akademisi/Güvenlik Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alpkutlu, M. (2018), Türkiye Özel Güvenlik Sektörüne Dönük Yeni Bir Hizmet Strateji, JSGA/Güvenlik Bilimler Dergisi, 7 (2), 175-202.
- Alyot, H. (2008), *Türkiye’de Zabıta*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü, Polis Akademisi Türk Polis Tarihi Araştırmaları Merkezî Yayınları-1, Kozan Ofset.
- Armaoğlu, F. (1999), 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914), 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Atılğan, A. (2009), “Özel Güvenlik”, Almanak Türkiye (2006-2008): Güvenlik Sektörü ve Demokratik Gözetim, Ali Bayramoğlu ve Ahmet İnsel (Ed.), TESEV Yayınları: İstanbul.
- Avant, D. D. (2008), “Private Security”, Security Studies: An Introduction, Paul D. Williams (Edited), Routledge, ss. 438-451.
- Aydın, A. H. (2002), “Özel Güvenlik Teşkilâtı: Kuruluşu, Görevleri, Yetkileri”, Polis Bilimleri Dergisi, C.4 (1-2), ss.123-136.
- Balıbar, E. vd. (2014), Şiddet, Siyaset ve Medenilik: Karabasanlar İçinde Türkiye, Marie-Claire Caloz- Tschopp (Der.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baylis, J. (2008), “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz, 2008), s.69-85.

- Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, (YT. 28 Mart 1994), Resmi Gazete Sayısı: 21888 <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21888.pdf> (erişim tarihi: 27.11.2018).
- Karabulut, B. (2011), *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*, Ankara: Barış Kitap Yayınları.
- Booth, K. (2012), *Dünya Güvenliği Kuramı, Çağdaş Üngör (Tercüme)*, İstanbul: Küre Yayınları: 107.
- Bruneau, T. C. (2015), "The US Experience in Contracting Out Security and Lesson for Other Countries", *Rev. Bras. Polit. Int.* 58 (1), p. 230-248.
- Button, M. ve Dalda, Y. (2014), "Private Security Regulation in the European Union: Lesson for Turkey", *Improvement of Civilian Oversight of Internal Security Sector Project (OCOISS Phase II, TR 2011/324.02, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı*.
- Cambridge Dictionary, (2017), "Proactive and Preventive/pre-emptive" <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/proactive-preventive-pre-emptive>, (Erişim Tarihi: 15.01.2017).
- Canikoğlu, E. (2015), Uluslararası Politika ve Birleşmiş Milletler Sisteminde Önalıcı Kuvvet Kullanma, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, (Kasım 2015), C. 4(2), ss. 123-148.
- Cihan, A., (2016), "The Private Security Industry in Turkey: Officer characteristics and their perception of training sufficiency", *Security Journal*, Volume: 29, Issue: 2, pp. 169-184.
- Davenport, D. W. and Layfield, S. R. (2010), *Handbook for Armed Private Security Contractors in Contingency Operations: Joint Warfighting Center Joint Doctrine Suffolk/Virginia, United States Joint Forces Command*.
- DCAF (2006), "Private Military Companies " United Nations instraw, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)- (04/2006) Gender and SSR Toolkit- Tool 10, p. 1-8 .
- DCAF (2008), Schulz, S. and Yeung, C. (Ed.), "Private Military and Security Companies and Gender" United Nations instraw, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF)- Gender and SSR Toolkit- Tool 10, p. 1-24+4.
- DCAF (2017), "A Contract Guidance Tool for Private Military and Security Services: Promoting Accountability and Respect for Human Rights and International Humanitarian Law" A Centre for Security Development and the

Rule of Law (DCAF)- Federal Department of Foreign Affairs (FDFA), Geneva/Switzerland p. 1-39.

Derdiman, C. (2013), “Özel Güvenlik Hizmetlerinin Niteliği ve Etkin Bir Şekilde Yürütülmesi İçin Yapılması Gereken Düzenlemeler” 3. Ulusal Özel Güvenlik Sempozyumu (1-2 Mart 2013/ Gaziantep Fıstık Basın Yayın Reklamcılık, ss. 37-56.

Eroğlu, E. (2015), Özel Askerî Şirketlerin Devlete Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Fırat, S. (2008), Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmeti Verilmesi, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10/3, ss. 201-228.

Giddens, A. (2004), Modernliğin Sonuçları, Ersin Kuşdil (Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

GPO Report, (2007), İraçî Reconstruction: Reliance on Private Military Contractors and Status Report (February 7, 2007), Fist Session, Serrial No: 110-11, U.S. Government Printing Office, Washington, p. 36-546.

Haspolat, E. (2012), Neoliberalizm ve Baskı Aygıtının Dönüşümü: Türkiye’de ÖG’nin Gelişimi, Ankara: NotaBene Yayınları.

Hurst, M. (2008), “After Blackwater: A Mission-Focused Jurisdictional Regime for Private Military Contractors During Contingency Operations, The George Washington Law Review, Vol. 76, No: 5, ss. 1308-1326.

Isenberg, D. (2009), Private Military Contractors and U.S. Grand Strategy, International Peace Research Institute, PRIO Report 1/2009, Oslo/ Hausmanns gate 7-Norway, p.1-50.

Karacan, E. (2011), Job Satisfaction of Private Security Guards, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (22) 2011/2: 203-239.

Karpat, K. H. (2011), Türk Siyasi Tarihi: Siyasal Sistemin Evrimi, Ceren Elitez (Çev.), 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

Kinsey, C. P., Hansen, S. J. and Franklin, G. (2009) 'The İmpact of Private Security Companies on Somalia's Governance Networks', Cambridge Review of International Affairs, 22: 1, 147-161.

Kodaman, B. (2010), Ermenileri Aşiret Süvari Alayları ve II. Abdulhamid, Sosyal Bilimler Dergisi, S. 24, ss. 1-12.

Köni, H. (2005), “Küresel Yönetişim ve Ulus Devletler”, Küreselleşme Ekseninde Türkiye İçin Stratejik Öngörüler, Bilal Karabulut (Ed.), 2. Baskı, Ankara: Platin Yayınları.

- Lindley- French, J. (2004), “The Revolution in Security Affairs: Hard and Soft Security Dynamics in the 21’st Century”, *European Security*, 13: 1-2, p. 1-15.
- Malinić, B. (2014), *Confluence of Power: Private Military And Security Companies in Asymmetric Governance*, Unpublished Master Thesis, School of Advanced Social Studies, Nova Gorica.
- Neocleous, M. (2013), *Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi*, (Çeviren: Ahmet Bekmen), İstanbul: h2o Yayınları.
- Niyazi, M. (2007) *Türk Devlet Felsefesi*, 7. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ODASD, (2018), “Contractor Support of U.S. Operations in the USCENTCOM Area of Responsibility” (Irak, Afganistan ve Suriye’deki Özel Askerî Şirketler ile Personel Durumunu İçeren Rapor) United States of America Department of Defense and Deputy Assistant Secretary of Defense, Prepared by ODASD (July 2018), p. 1-6.
- ÖGHDK (Özel Güvenlik Hizmetlerine Dâir Kanun), (2004), Kanun Numarası: 5188, (Kabul tarihî: 10.06.2004), (Yayımlandığı Resmî Gazete: 26.06.2004), S. 25504.
- Öğün, S. S. (2018), Açmaz, (yayın tarihi: 18.10.2018), <https://www.yenisafak.com/yazarlar/suleymanseyfiogun/acmaz-2047751>, Erişim Tarihi: 16.11.2018).
- Özel Güvenlik Yönetmeliği, (1994), Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanmasında Hakkın Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, (Resmî Gazete yayım tarihi ve sayısı. 28 Mart 1994-21888).
- Paker, E. B. (2012), *Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Perlo-Freeman, S. at el (2008), “The Private Military Services Industry”, *SIPRI Insights on Peace and Security*, No: 2008/1, p. 1-20.
- Ranciére, J. (2018), *Cahil Hoca: Zihinsel Özgürlük Üzerine Beş Ders*, 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Snell, A. (2011), *The Absence of Justice: Private Military Contractors, Sexual Assault, and The U.S. Government’s Policy of Indifference*, *University of Illinois Law Review*, Voll. 2011, pp. 1125-1164.
- Sun Tzu, (2018), *Savaş Sanatı*, (Çeviren: Sevda Baytaş), İstanbul: Destek Yayınları.
- Tangör, B. ve Yalçınkaya, H. (2010), *Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askerî Şirketler*, *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergisi*, Vol. 7, No: 25 (Bahar/spring 2010), pp. 127-154.

- Telci, İ. N. (2018), Cemal Kaçıkçı Cinayeti ve Ortadoğu Siyasetinin Geleceği; Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları S. 259 (Ekim), www.setav.org.
- Thurnher, J. (2008) “Drowning in Blackwater: How Weak Accountability Over Private Security Contractors Significantly Undermines Counterinsurgency Efforts” (July 1, 2008). *Army Lawyer* 64 (July 2008). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2296362>.
- Topal, A. H. (2011), Özel Askerî Şirketler, *AUHFD*, 60 (4), 2011, ss 963-1071.
- TRTWorld (2018), News: Erik Prince, TRTWorld Nexus, Yapımcı: L. Desborough (yayın tarihi: 02.12.2018/00:35).
- UNDSS, (2012), “UNSMS Security Management Operations Manuel”, Guidelines on the Use of Armed Security Services from Private Security Companies-Annex B/ Model Contract, Date: 08 November 2012, p. 1-63.
- www.aa.com.tr (2017), Başbakan Yardımcısı Akdağ: Suriyeliler için harcanan toplam maliyet 84 milyar 880 milyon lira, (yayın tarihi: 05.12.2017), <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/basbakan-yardimcisi-akdag-suriyeliler-icin-harcanan-toplam-maliyet-84-milyar-880-milyon-lira/990509> (Erişim Tarihi: 06.12.2018).
- www.bbc.com, (2018), “2011’den 2018’e Suriye Ordusunun Dönüşümü”, (yayın tarihi: 30 Ocak 2018), <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>, (Erişim Tarihi: 07.12.2018).
- www.hurriyet.com.tr, (2014), “Başkente Özel Komando Akademisi” (YT. 14.10.2014), <http://www.hurriyet.com.tr/baskent-e-ozel-komando-akademisi-27356509>, (Erişim Tarihi: 22.11.2018).
- www.kktc.itu.edu.tr, (2018), “İTÜ ile Akademik Sancak İşbirliği İmzaladı” (yayın tarihi: 29.12.2016), <http://www.kktc.itu.edu.tr/index.php/tr/newscategoryblog/36-rektorluk/133-29-12-2016-haber>,(Erişim Tarihi: 22.11.2018).
- www.ntv.com.tr, (2017), Türk Askerî İki Yıl Daha Afganistan’da (yayın tarihi: 05.01.2017), https://www.ntv.com.tr/turkiye/turk-askeri-2-yil-daha-afganistanda,iEJlwExVLE6_V7Mpr6_dZUw (Erişim Tarihi: 06.12.2018).
- www.ozelguvenlik.pol.tr, (2017), “5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetleri Kanunu Çerçevesinde Yürütülen Faaliyetler ile İlgili İstatistikî Tablo” <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/>, (Erişim Tarihi: 26.02.2017).
- www.sadat.com.tr (2018), SADAT Uluslararası Savunma Danışmanlığı, <http://www.sadat.com.tr/tr/> (Erişim Tarihi: 22.11.2018).

- www.tdk.gov.tr, (2018), Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c0d8eb781cd89.08738441, (Erişim Tarihi: 10.12.2018).
- www.sinavsonuc.ozelguvenlik.pol.tr/Teskilat/GenelTeskilatIstatistik.aspx (Erişim Tarihi: 10.12.2017).
- Yalçın, H.asan B.asri, (2017) Ulusal Güvenlik Stratejisi: ABD- İngiltere-Fransa-Rusya-Çin, 2. Baskı, İstanbul: SETA Yayınları.
- Yeldan, E. (2013), Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, 17. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, S. (2007), “21’inci Yüzyılda Güvenlik Alanının Yeni Sivil Aktörleri: Özel Askerî Şirketler ve Kontratçı Firmalar”, Güvenlik Stratejileri Dergisi, S. 6, C. 3, ss. 45-70 .

TÜRKİYE'DE YEREL SU GÜVENLİĞİ

Hasibe KÖRBALTA *

Öz

Değişen güvenlik olgusu sonucunda ortaya çıkan su güvenliği, su kaynaklarının giderek tükenmesi, kirlenmesi ve buna karşılık dünya nüfusunun hızla artmasından dolayı günümüzün en önemli güvenlik unsurlarından birisi haline gelmiştir. Suyun insan yaşamı, çevresel sürdürülebilirlik ve kalkınma açılarından vazgeçilmez özelliğe sahip oluşu, onu uluslararası ve yerel ölçekte bir paylaşım unsuru haline getirmektedir. Uluslar, fiziksel olarak su kaynaklarını işgal edebildikleri gibi suyun ticari bir meta olarak algılanması sebebiyle küresel şirketler tarafından da ekonomik kazancın bir kaynağı olarak görülmektedir. Su, dolaylı olarak gıda güvenliği, ekonomik güvenlik ve çevresel güvenliğin odak noktasına yerleşmektedir. Türkiye'nin içerisinde bulunduğu coğrafya hâlihazırda fiziksel ve ekonomik su kıtlığının yaşandığı bir bölge olmakla birlikte, ilerleyen zaman diliminde bu kıtlık olgusunun daha da derinleşeceği öngörülmektedir. Yakın çevresinde suyla ilgili ihtilafların arttığı Türkiye'de yerel su güvenliğini tehdit edebilecek gelişmeler yaşanmaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin sınırları içerisindeki su güvenliği konusu miktar, kalite, erişilebilirlik ve yönetim açılarından incelenerek yerel su güvenliğini olumsuz yönde etkileyen unsurlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Su Güvenliği, Su Çatışmaları, Su Paylaşımı, Su Tahsisi, Türkiye.

LOCAL WATER SECURITY IN TURKEY

Abstract

As a result of the changing security phenomenon, water security has become one of the most important security elements of our time due to the decreasing water resources, pollution and the rapid increase in the world population. The fact that water has an indispensable feature in terms of human life, environmental sustainability and development makes water a component of sharing on international and local scale. As nations can occupy water resources physically, water is perceived as a commercial commodity, which can be seen as a source of economic gain by global companies. Water is indirectly located at the focal point of food, economic and environmental safety. The geography, where Turkey is located in, is already a region where physical and economic water scarcity is experienced and it is foreseen that the phenomenon of scarcity will deepen and deepen in the future. Developments that may threaten the local water security are emerging in Turkey whose surroundings has started to experience more water related conflicts. In this study, the water security issues within Turkey's borders will be examined in terms of the quantity, quality, accessibility, management and negative factors affecting the local water security will be analyzed.

Key Words: Water Security, Water Conflicts, Water Sharing, Water Allocation, Turkey.

* Dr. Şehir Plancısı, Tarım ve Orman Bakanlığı 4. Bölge Müdürlüğü, h.boyar@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3206-7309>

GİRİŞ

Geçtiğimiz yüzyıl, güvenlik anlayışındaki değişim açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Geleneksel anlamda ulusların sınır güvenliği açısından ele alınan güvenliğin fiziksel boyutu, soğuk savaş dönemi sonrasında bireysel ölçekten küresel ölçüğe uzanan bir yelpazede genişlerken, güvenliğin alt bileşenleri anlamında çevresel güvenlik, gıda güvenliği, ekonomik güvenlik gibi konular önem kazanmaya başlamıştır. Bu alt başlıklardan biri de “su güvenliği”dir. Gerek insanın gerekse dünya üzerindeki yaşamın temel gereksinimi olan su kaynakları; nüfus artışı, ekonomik ve endüstriyel gelişme, küresel ısınma gibi etkenlerle hem miktar hem de kalite açısından yetersiz kalmaya başlamış ve bu durum su kıtlığını gündeme getirmiştir. Otoriteler ilerleyen zaman diliminde yaşanacak savaşların su sebebiyle çıkacağı görüşünü paylaşmaya başlamışlardır. Su güvenliği; gıda güvenliğini, çevresel güvenliği ve ekonomik güvenliği birbirine bağlayan kilit bir unsur halindedir. Bu sebeple gerek geçmişte gerekse günümüzde su kaynakları askerî işgallerin bir hedefi ya da aracı durumundadır.

Türkiye, Ortadoğu coğrafyası içerisinde, çevresi su kıtlığı yaşadığı halde kendisine yeterli su kaynaklarına sahip bir ülke durumundadır. Fırat ve Dicle gibi sınır aşan ya da sınır oluşturan sular kimi askerî-politik süreçlerde sıklıkla gündeme gelse de iç sulara yönelik güvenlik konusu çok fazla irdelenmemektedir. Oysa ki geleceğe yönelik hesaplamalarda Türkiye’nin de ilerleyen zamanlarda tıpkı bulunduğu coğrafyadaki diğer ülkeler gibi su kıtlığı yaşayacağı öngörülmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’nin su kaynakları fiziksel ve yönetsel süreçlerle ele alınarak ülke sınırları içerisindeki yerel su güvenliği incelenecek ve bu kapsamda yaşanan toplumsal gerginlikler irdelenecektir. Bunun için öncelikle suyun nasıl bir güvenlik unsuru haline geldiği ile ilgili literatür bilgisi verilecek, ardından çalışmanın özünü oluşturan Türkiye’deki yerel su güvenliği konusu su kaynaklarının fiziksel ve yönetsel özellikleri kapsamında sayısal veriler ve yaşanan toplumsal gerginlikler yardımıyla açıklanacaktır.

1. SU GÜVENLİĞİ

“Su güvenliği” son yıllarda literatüre girmiş bir kavram olarak “water security” ve “water safety” terimleri kapsamında incelenmektedir. Bunlardan “water safety” genellikle insani gelişme ve yoksulluğun azaltılabilmesi için kaliteli suya güvenli erişimle ilgili bir kavramdır (<http://www.who.int>). “Water security”nin ise daha çok suyun paylaşımı, suyun ya da susuzluğun verdiği zararlar, kalkınma, üretim vb. gibi konularla ilişkilendirilen bir kavram olduğu söylenebilmektedir. “Water security” Birleşmiş Milletler tarafından, “bir toplumun barış ve siyasi istikrar ortamında ekosistemleri koruyarak, su kaynaklı kirlilik ve

hastalıklara karşı korunaklı olarak, nüfusun yaşam kalitesini ve sosyo-ekonomik kalkınmasını sürdürebilmek için kabul edilebilir kalitede ve yeterli miktarda suya sürdürülebilir erişimini sağlayabilme kapasitesi” olarak tanımlanmaktadır (<http://www.unwater.org>). Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında Su Güvenliği, “Water Security” anlamıyla ele alınacaktır.

1.1. Su Güvenliğinin Gelişim Süreci

Tarihsel sürece bakıldığında ilk medeniyetlerin su kaynaklarının kıyısında kurulduğu, su kaynaklarının ulusların her daim sahip olmak üzere çaba sarf ettiği, uğruna savaştığı temel kaynaklardan birisi olduğu görülmektedir. Ancak suyun bir güvenlik unsuru olduğuna yönelik genel kabul süreci soğuk savaş sonrası değişen güvenlik kavramına ve çevresel güvenlik anlayışının ortaya çıkışına dayanmaktadır.

1.1.1. Güvenlik Anlayışındaki Değişim

Güvenlik kelimesi en basit tanımıyla; tehditler, kaygılar ve tehlikelerden uzak olma hissi anlamına gelmekte olup, bireyin diğerlerinin verebileceği zararlardan uzak olduğunu hissettiği bir ruh hali olarak tanımlanabilmektedir (Brauch, 2008: 8).

Tarih boyunca, çoğunlukla güvenliğin fiziksel boyutu üzerinde durulmuştur. Devletlerin sınırlarını başka devletlerin saldırıları ve tehditlerinden uzak tutmak güvenlik anlayışlarının en önemli unsuru olarak belirlemiştir. “Geleneksel güvenlik” anlayışının temelini oluşturan bu yaklaşımla güvenlik, askerî tehdit odaklı yorumlamıştır. Soğuk savaş sonrası dönemde ise güce dayalı, devleti merkeze alan, anarşik bir uluslararası sistem anlayışını kapsayan bu görüş değişmeye başlamıştır. Küreselleşmenin etkileri ile birlikte tehdit algılamaları çeşitlenmiş, bu bağlamda güvenlik kavramının genişleme ve derinleşme süreci hızlanmıştır (Yorulmaz, 2014:120). Bu yeni dönemde ulusal güvenlikle uluslararası güvenlik arasındaki ayırım büyük oranda kaybolmuştur. Ayrıca değişen ve çeşitlenen tehdit unsurları uluslararası güvenlik kavramının içeriğini de değiştirmiş ve sınırlarını genişletmiştir. Çevre sorunlarından insan haklarına, kitlesel göçlerden bulaşıcı hastalıklara kadar birçok tehdit unsuru uluslararası güvenlik kapsamında ele alınarak güvenlik kavramının içeriğinin değişmesine ve sınırlarının genişlemesine neden olmuştur (Koçer, 2005:289). Bu yeni dönemde Barry Buzan (1991:433) güvenliği askerî güvenlik, siyasi güvenlik, ekonomik güvenlik, toplumsal güvenlik ve çevre güvenliği alt başlıklarında inceleyerek farklı bir güvenlik kurgusu ortaya koymuştur. Soğuk Savaş sonrasında yaşanan on yıl, küreselleşmenin yoğun baskısı neticesinde devlete karşı bireyi ön plana çıkaran eğilimlerin arttığı bir süreç olmuştur (Dedeoğlu, 2010:3-25).

Güvenlik kavramının küresel nitelik kazanmasındaki başlıca unsurlardan birinin “çevresel güvenlik” anlayışı olduğu söylenebilir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, savaşların çevreye verdiği yıkımlar ile bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle artan sanayileşmenin yanında dünya nüfusunun ve nüfusun ihtiyaçlarındaki artış doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmıştır. Doğanın “taşıma kapasitesi” sınırlara dayanmış ve hatta aşılmıştır. Yirminci yüzyılda ekosistem üzerindeki derin tahribatlar küresel toplumun ontolojik devamlılığının yok olma tehdidini gündeme getirmiştir (Bozdoğan, 2005:1026). Önceleri ulusal düzeyde değerlendirilen çevre sorunları 1970’li yıllardan itibaren uluslararası düzeye taşınmaya başlamıştır. 1972 yılında “Büyümenin Sınırları Raporu (Limits to Growth)”nın yayımlanması ve Stockholm’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı çevre ve kalkınmanın birlikte ele alındığı alanda atılan ilk küresel adımlar olmuştur. 1980’lerde küresel ısınma ve ozon tabakasının incilmesi gibi küresel çevresel sorunlarının ortaya çıkışıyla birlikte çevresel güvenlik hakkındaki tartışmalar hız kazanmıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında Ortak Geleceğimiz adlı çalışmanın (Brundtland Raporu) yayımlanması ile “sürdürülebilir kalkınma” kavramının ilk resmî tanımı yapılarak çevresel güvenlik terimi uluslararası tartışmalara girmiştir. Ulusların çevre sorunları karşısında ortak çözüm getirmeleri gerekliliği ortaya çıkmış, bu maksatla, politik, hukuki, ekonomik, etik, kültürel, sosyolojik ve askerî müdahale gerektirebilen koruyucu güvenlik tedbirlerini kullanabilme gerekliliği doğmuştur (Caşın, 2001:288). OECD’nin bir alt birimi Kalkınma Yardımları Komitesi’nin 2000 yılında yayınladığı bir raporunda (OECD, 2000a), çevresel değişimin ulusal güvenlikle doğrudan bağlantılı olduğu belirtilmiş, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (OSCE) çevresel sorunlar konusunda güvenliği ve istikrarı sağlamaya yönelik çalışmalara başlamıştır. NATO Konseyi’nde ise 1991 yılında İttifak’ın güvenliğine yönelik en önemli tehdidin ekonomik, sosyal, çevresel ve siyasi sorunlardan kaynaklanabileceği ve bu sorunların istikrarı bozup, dahası silahlı çatışmalara yol açabileceği, açıkça ifade edilmiştir (Çolakoğlu, 2012: 102-103).

Diğer yandan güvende küreselleşmeden bireyselliğe uzanan kavram yelpazesinde devletten ziyade bireyi güvenlik göstergesi olarak kabul edip çevreyi bireysel güvenliğin bir bileşeni olarak ele alan araştırma projelerine (Global Environmental Change and Human Security-GECHS) rastlanmaktadır (Dedeoğlu, 2010:3-25). 1994 yılında Birleşmiş Milletlerin yayımladığı İnsani Kalkınma Raporu, insani güvenlik kavramını tanımlarken insanların gündelik hayatlarında karşılaştığı sorunlara odaklanmıştır. Bu bağlamda hastalıklar, açlık, işsizlik, suçlar, sosyal çatışmalar, siyasi baskılar ve çevresel tehlikelerin insanların güvenliğine tehdit oluşturduğu belirtilmiştir. İnsani güvenlik olgusunun birey-halk merkezli, evrensel nitelikte olduğunu öne süren rapor, insani güvenliğin bileşenlerini tanımlamıştır.

1.1.2. Su Güvenliği

Su, dünyadaki yaşamın devam edebilmesi için gerekli temel madde olmasının yanı sıra ülkelerin ekonomik gelişmelerini sağlamaları açısından da büyük öneme sahiptir. Günümüzde nüfus artışı, kirlilik, kıtlık, küresel ısınma gibi birçok sebeple ortaya çıkan su sorunları sebebiyle su stratejik bir değer kazanmış ve güvenlik kapsamında yoğun olarak ele alınmaya başlanmıştır. Uzmanlar geçtiğimiz birkaç on yılda, güvenlik tanımlarının askerî riskler ve çatışmalara odaklanmanın ötesine geçtiğini, güvenliğin artık insan güvenliği ve kalkınma yoluyla başarısı anlamına geldiğini ifade etmektedirler. Su bu kapsamda artık tıpkı siyasal, sağlık, ekonomik, kişisel, gıda, enerji, çevre ve diğer konular gibi güvenlik tanımına girmekte ve bunlar arasında merkezi bir bağlantı görevi görmektedir (<http://inweh.unu.edu>).

Tıpkı değişen güvenlik tanımı gibi “su güvenliği” de bireysel ölçeklerden küresel ölçeğe uzanan geniş bir yelpazede değerlendirilebilmektedir. Bireysel ölçekte incelendiğinde su insan yaşamı için oksijenden sonra gelen en önemli ögedir ve beslenmemizin vazgeçilmez bir parçasıdır. İnsan, besin almadan haftalarca canlılığını sürdürmesine karşın, susuzluk durumunda ancak birkaç gün yaşayabilir. Vücut ağırlığının yüzdesi olarak su kaybının %1 oranında olması susuzluk hissine, ısı düzeninin bozulması, performansın azalmasına sebep olurken bu oranın %10’a ulaşması durumunda bilinç kaybına ve %11 oranında azalmasının ise ölüme neden olabileceği belirtilmektedir (<http://www.tgdf.org.tr>). Bu sebeple su, pek çok uluslararası belgede (1977 Mar Del Plata Konferansı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 1994 Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı, 1999 Genel Toplantı Kararı (53/175), Birleşmiş Milletlerin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi Genel Yorum 15 ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun, 28 Haziran 2010 tarihinde A/RES/64/292 sayılı kararı) bir “*insan hakkı*” olarak tanımlanmıştır. Diğer yandan Gleick (1996:88) insanların hayatta kalması için gereken içme suyu ihtiyacı, hijyen, sanitasyon servisleri ve yemek hazırlamak için gereken su ihtiyaçlarını hesaplanmıştır. Çalışmaya göre kişinin hayatını devam ettirebilmesi için günde 5 litre içme suyuna, 20 litre sanitasyon hizmetlerine, 15 litre banyo ihtiyacına ve 10 litre yemek hazırlamak için toplamda 50 litre suya ihtiyaç duyulmaktadır. Ortaya çıkan su ihtiyacının kişinin yaşamsal güvenliğine dair bireysel bir güvenlik gereksinimi olduğu söylenebilecektir.

Diğer yandan su, ulusların kalkınmasındaki temel bileşendir. Gıda, enerji, endüstri ve diğer pek çok sektörde su temel girdi durumundadır. Suyun bulunabilirliği ile kalkınma arasında doğrudan bir ilişki bulunmakta olup bu ilişki Dünya Bankası verilerinde açık olarak izlenebilmektedir. Düşük gelir seviyesindeki ülkelerin suya erişim düzeyleri ve kişi başına düşen su miktarının da düşük olduğu, yüksek gelir seviyesindeki ülkelerde ise hem suya erişim oranı hem

de kişi başına düşen yıllık su miktarının fazla olduğu günümüzde (World Development Indicator 2014: 50), uluslar kalkınmanın anahtarı olan su kaynaklarını korumanın yanında geliştirmeye de büyük önem vermektedirler.

Su, ulusların kendi içerisinde bir güvenlik unsuru özelliği kazanırken uluslararası platformda da stratejik bir paylaşım unsuru durumundadır. Özellikle sınır aşan sularda devletlerin kendi egemenlik alanlarında kalan kısımlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanma istekleri, aynı su kaynağını kullanan devlet veya devletleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Doğal olarak bu durum uluslararası uyuşmazlıklara sebep olmaktadır. Bu uyuşmazlıklar iş birliği ile çözümlenebildiği gibi, silahlı çatışmalara da neden olabilmektedir.

Su güvenliğinin uluslararası boyutu küresel şirketlerin konuya dahil olmasıyla daha karmaşık bir hal almaktadır. 1992 Dublin Su ve Çevre Konferansı Bildirgesinde, “su, yarışan tüm kullanımlarında “ekonomik bir değere” sahiptir ve ekonomik bir mal gibi kabul görmelidir” şeklinde yer aldığından bu yana, suyun bir piyasa malı olduğu anlayışı küresel olarak yerleştirilmiştir. Dünya Bankası'nın 1993 tarihli Su Kaynakları Raporu'nda, Dünya Ticaret Örgütü'nü (DTO) oluşturan anlaşmalardan Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS)'nda, Avrupa Birliği 2003 yılı “Evrensel Hizmetlere İlişkin Yeşil Kitap” çerçevesinde ve OECD dokümanlarında (OECD, 2000b) su ekonomik bir mal olarak kabul edilerek suyun küresel ölçekte ulusal ve uluslararası (küresel) şirketlerin en gözde yatırım ve kazanç alanlarından birisi haline gelmesine neden olmuştur. Bu sektörün aktörleri olan küresel su şirketleri sadece dünya su kaynaklarını ve su pazarlarını ele geçirme savaşı vermemekte, aynı zamanda ülkelerin su politikalarını da belirlemeye çalışmaktadırlar. Çok uluslu su şirketleri, tıpkı petrol ve altın gibi, suyu da kazanç kaynağı olarak görürlerken; su kaynaklarının denetimi giderek daha az sayıda şirketin elinde toplanmaktadır. Bu çerçevede, kamunun su kaynakları üzerindeki etkisi ve denetimi suların kullanım hakkının çeşitli sözleşmeler yoluyla devri ya da mülkiyet haklarının devirleri ile her geçen gün zayıflatılmaktadır. (Karakılıç ve Gökdemir, 2012: 82, 84).

Son yıllarda ortaya çıkan “sanal su (Virtual water)” kavramı ise su güvenliği kapsamında ele alınması gereken unsurlardan bir diğeridir. Sanal su, bir ürün veya hizmetin üretim sürecinde ihtiyaç duyulan temiz su olarak tanımlanmakta ve aynı zamanda "gömülü su" veya "dış kaynaklı su" olarak da adlandırılmaktadır (Hoekstra, 2003: 13). Bir ülke diğerine yoğun su harcayan bir ürün ihraç ettiğinde, suyu sanal şekilde ihraç etmiş olmaktadır. Sanal su kavramı ilk kez, J.A. Allan tarafından, Ortadoğu ülkelerinde yaşanan su kısıtlılığı sorununun kısmi çözümünde ortaya atılmıştır (Allan, 1994). Sanal su ticareti, bölgesel ve küresel ticari politikalar açısından ülkelere farklı bir pencere açmaktadır. Yerel, bölgesel ve küresel su akışlarını ifade eden sanal su ticareti ile bir bölge ya da ülke bir ürün

ithal/ihraç ederken dolaylı olarak suyu da ithal/ihraç etmektedir. Sanal su ticareti özellikle su kıtlığı yaşayan ülkeler açısından önem taşımaktadır. Su kıtlığı yaşayan ülkelerin su yoğun ürünleri ithal ederek kaynaklar üzerindeki baskıları azaltması ulusal güvenliğe destek olurken, sanal su miktarını hesaba katmaksızın su yoğun ürünlerin ihraç edilmesi bu ülkelerin çevresel güvenliğinde ve gıda güvenliğinde büyük bir tehdit unsuru haline gelebilmektedir.

1.2. Su Güvenliğinin Çatışma Boyutu

Çatışma (conflict) terimi iki veya daha fazla aktör arasındaki uyumsuz etkileşim olarak tanımlanabilmektedir. Su güvenliğinin çatışma boyutu ise su kullanıcıları ile suyu sunan aktörler arasında ya da farklı su kullanıcıları arasında yaşanan uyumsuz etkileşimler olarak tanımlanabilir. Buradaki önemli nokta, çatışmaların şiddete yol açıp açmadığı veya farklılıkların şiddet içermeyen bir şekilde (örn. diyalog, kurumsal ve yasal mekanizmalar aracılığıyla) yönetilip yönetilmediğidir. Türkçede çatışma terimine toplumsal açıdan “şiddet” kapsamında yaklaşıldığı için çalışmanın ilerleyen bölümlerinde su çatışmaları “su ihtilafı” olarak da ifade edilebilecektir.

Tarih içerisinde su, toplumların ve ulusların güvenlik politikalarında bir amaç ya da bir silah olarak değerlendirilmiştir. Su kaynaklarının geçmişten bu yana ordular tarafından kuşatma altında tutulması binlerce yıllık temel bir askerî savaş taktiğidir. Suyun doğrudan bir silah olarak kullanılması, zehirlenmesi ve kirletilmesi, sadece yüzeysel su kaynakları değil, yeraltı sularının da bir savaş aracı olarak kullanılması askerî tarihte öne çıkan taktiklerdendir (Kreamer, 2012:88-89).

Su konusundaki ihtilaf ve çatışmalarda su; bir neden, bir araç ya da bir hedef olabilmektedir. Pasifik Enstitüsü tarafından MÖ 3000 tarihinden bu yana su kaynakları ile ilgili 551 anlaşmazlığın yaşandığı yayınlanmıştır. Tespit edilen anlaşmazlıklar ise üç başlık altında incelenmiştir. Bunlardan ilki su kaynaklarının anlaşmazlıkları tetikleyici nedensel bir unsur olduğu durumlardır. 551 anlaşmazlığın 224’ü bu kategoridedir. İkinci kategori; su kaynaklarının ya da su sistemlerinin bir anlaşmazlıktaki araç ya da silah olarak kullanıldığı durumdur ve anlaşmazlıkların 136’sı bu kategoride değerlendirilmiştir. Üçüncü kategori ise su kaynaklarının ya da su sistemlerinin kasıtlı ya da tesadüfi kazalara konu oldukları durumlardır. Yaşanan olayların 245 adedi ise bu sınıflamaya girmektedir (<http://www.worldwater.org>).

Su konusundaki ihtilaf ve çatışmalar tek bir nedenden kaynaklanmamakla birlikte, kaynağın fiziksel kullanılabilirliği ile sosyal çatışma arasında kesin bir ilişki de bulunmamaktadır (<https://sswm.info>). Ancak bunlara sebep olan faktörlerin karmaşık yapısındaki etkenler alt başlıklar altında irdelenebilmektedir.

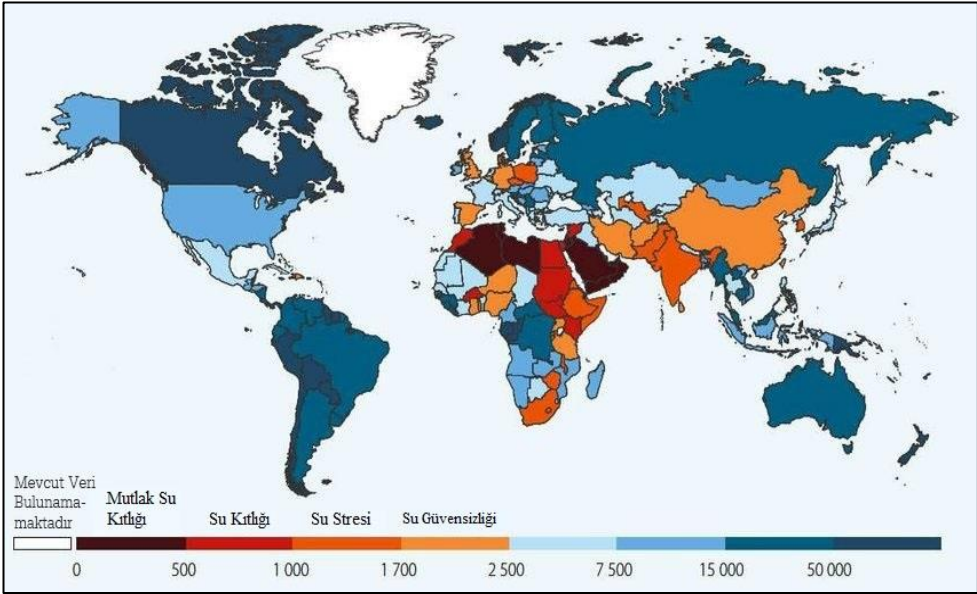
1.2.1. Su Çatışmalarındaki Temel Etkenler

Suyla ilgili çatışmaların temel nedeni su miktarının ve kalitesinin kullanım amacına yönelik niceliksel ve niteliksel yetersizlikleridir. Kullanıcı tarafların ihtiyaçlarını gidermesi kapsamında yetersiz miktardaki su kaynağı bir çatışma nedeni olabiliyorken, mevcut kaynakların “kullanılabilirliği” kapsamında uygun kalite bileşenlerine sahip olmaması diğer bir çatışma sebebi haline gelebilmektedir.

Su kaynaklarına miktar açısından bakıldığında dünyanın büyük kısmında kaynak yetersizliği sorununun olduğu görülür. Gezegenimizin dörtte üçlük kısmı sularla kaplı olsa da tatlı su miktarı toplam su kaynakları miktarının %2,5’ini oluşturmaktadır. Ekosistemin ve insanların kullanabileceği toplam tatlı su miktarı ise 200.000 km³ civarında olup dünyadaki tüm tatlı su kaynaklarının % 1’inden daha az bir orandadır. Bunun yanında nüfus artışı, kentleşme, endüstriyelleşme, değişen tüketim alışkanlıkları ve küresel ısınmaya bağlı faktörler sebebiyle kullanılabilir su varlığı gittikçe azalmaktadır. Dünya üzerinde doğal kaynak dağılımı açısından eşitsiz şekilde dağılmış olan su kaynaklarının kıtalardaki dağılımı nüfusun dağılımıyla da orantılı değildir. Örneğin Güney Amerika, dünya nüfusunun sadece %6’sını barındırırken su kaynakları açısından tatlı su kaynaklarının %26’sına sahiptir. Diğer yandan dünya nüfusunun yarısından fazlasını (% 60) barındıran Asya, dünya su kaynaklarının %36’sına sahiptir (UNESCO, 2003:9). Dolayısıyla dünyanın kimi bölümlerinde su kıtlığı yaşanabilirken kimi bölgeleri ise su zengini durumundadır.

Falkenmark (1989) bir ülkenin su durumunu açıklamada evsel kullanım, tarımsal, endüstriyel ve enerji sektörleri ile çevresel ihtiyaçlar için eşik olan kişi başına düşen yıllık yenilenebilir su kaynağı miktarının 1.700 m³ olduğunu ifade etmiştir. Falkenmark bu değer 1.700 m³’ün altına düşmesi halinde ülkenin su stresi oluşacağını, 1.000 m³’ün altına düşmesi ile su kıtlığının oluşacağı ve 500 m³’ün altına düştüğünde ise ülkenin mutlak su kıtlığı altında yaşamsal bir kısıtlılığa gireceğini savunmaktadır. Dünya üzerindeki mevcut duruma bakıldığında ise bazı ülkelerde kişi başına düşen su miktarının yıllık 50.000 m³ iken bazı ülkelerde bu miktar 500 m³’ün dahi altına düştüğü görülmektedir (Şekil 1).

Diğer yandan su kıtlığı ile ilgili yapılan projeksiyonlarda su kaynaklarındaki olumsuz durumunun ilerleyen dönemlerde düzelmekten öte daha da derinleşeceği ifade edilmektedir. Dünya Kaynakları Enstitüsü (World Resources Institute (WRI)) iklim modelleri ve sosyoekonomik senaryoların bir araya getirilmesiyle, 2040 yılına kadar 167 ülkede su stresi yaşanacağını, 33 ülkede çok yüksek su stresi yaşanacağını projekte etmektedir (Şekil 2).

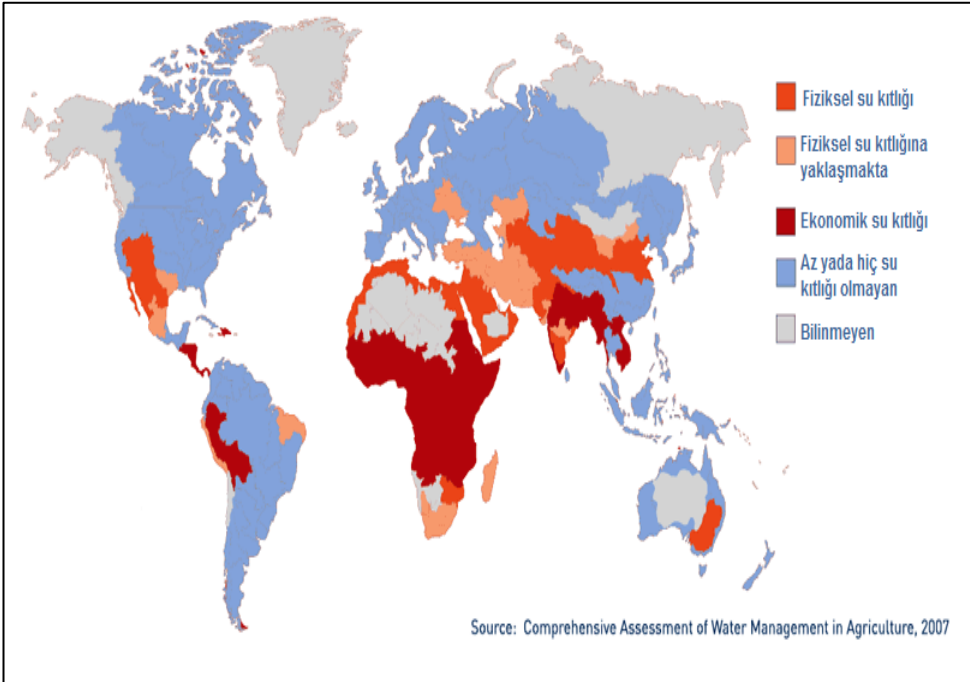

Şekil-1. Kişi Başına Düşen Yenilenebilir Su Miktarı (2013), (WWAP, 2015: 12)

Şekil-2. 2040 Yılında Ülkelerin Su Stresi, (<https://www.wri.org>)

Dünya Kaynakları Enstitüsü (World Resources Institute) iklim modellerinin yanında sosyo-ekonomik senaryoları da çalışmasına ilave etmesi su kıtlığının kaynak kıtlığının ötesinde sosyo-ekonomik nedenlerinin olduğunu da göstermektedir. Molle ve Mollinga (2003) yapmış oldukları çalışmada su kıtlığı ile ilgili fiziksel kıtlığın yanı sıra ekonomik, yönetsel, kurumsal ve politik su kıtlıklarından da bahsetmişlerdir. Uluslararası Su Yönetimi Enstitüsü (International Water Management Institute) (2007) tarafından yapılan çalışmada su kıtlığı, fiziksel su eksikliği, su servislerine erişimdeki kıtlık ve yeterli altyapı eksikliğine bağlı kıtlık olarak birkaç boyutta tanımlanmıştır. Çalışmada ortaya çıkan harita FAO tarafından da yayınlanmış olup (<http://www.fao.org>), haritada Şekil 1 ve Şekil 2'de su kıtlığı altında bulunmayan Güney Afrika ve Hindistan gibi bölgelerde ekonomik su kıtlığının yaşandığı görülebilmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Dünya Üzerinde Su Kıtlığı, (<http://www.fao.org>.)

Görüleceği üzere su kıtlığı sadece suyun fiziksel bulunabilirliği ile ilgili olmadığı gibi su çatışmalarının da aynı şekilde sadece suyun fiziksel kıtlığı sebebiyle ortaya çıkmayacağı söylenebilir. Bunun önemli bir sebebi yönetim faktörüdür. Su kaynakları fiziksel olarak kıt olsun ya da olmasın, bu kaynakların kullanımı, kullanımda sektörlerin dengelenmesi ve yönetilmesi için güçlü ve

yetenekli mekanizmalar ile kurumlar gerekmektedir. Bu mekanizma ve kurumların varlığı en az iklim, su kaynaklarının varlığı, kaynakları kullanan nüfus yoğunluğu ve ekonomik gelişme kadar önemli bir bileşendir. Dolayısıyla su güvenliğinin sağlanabilmesi için suyun miktar ve kalite açısından yeterli olmasının yanında başarılı politik bir yönetim mekanizması da temel bir gerekliliktir.

1.2.2. Su İhtilaflarının Yaşandığı Seviyeler

Tarih içerisinde yaşanan su ile ilgili ihtilaflar OECD tarafından dört seviyede değerlendirilmektedir: Bunlar; yerel, ulusal, uluslararası ve küresel seviyelerdir. Bu seviyeler birbirleriyle bağlantılı olup bir seviyeyi etkileyecek herhangi bir müdahalenin diğer seviyeler üzerine potansiyel etkileri olacaktır. Düzeylerdeki politik, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler ise bu gerilimlerin çatışmaya dönüşüp dönüşmeyeceğini belirlemektedir. (OECD, 2005:2).

-Yerel seviye: Bir su kaynağına erişimde topluluklar arasında ya da devlet ile toplum arasında yaşanan gerginliklerdir. Su ile ilgili şiddet genellikle uluslararası düzeyde değil, yerelde ortaya çıkar ve çatışma yoğunluğu genellikle coğrafi ölçekte ters ilişkilidir. Bunun yanında ortaya çıkan çatışmalar bölgesel ve ulusal istikrarı etkilemektedir (Carius vd., 2004:60-65). Bu düzeyde yaşanan gerginlikler altyapı, arazi kullanımı ve su hakları üzerine şekillenmektedir (<https://sswm.info>). Farklı bir ifadeyle yerel su yönetim politikaları sebebiyle gerçekleşmektedir.

-Ulusal Seviye: Su yönetimini etkileyen ulusal politikalar sonucunda farklı kullanıcı grupları (çiftçiler, sanayi, turizm, enerji sektörleri ve çevreciler gibi) ya da farklı yerleşimler arasında yaşanan gerginliklerdir (OECD, 2005:2). Sorun, şiddetli çatışmalardan ziyade sürdürülebilir kalkınmanın eksikliğinden ya da ulusal kalkınma politikaları ile yerel kalkınma politikalarının örtüşmemesi sonucunda çıkmaktadır. Bu tür ihtilaflar özellikle ekonomik açıdan su kıtlığı yaşayan ülkelerde görülmekle birlikte bunun nedeni su miktarından ziyade altyapı ve yönetim biçimine karşı gelişen ihtilaflar olmasıdır. Pasifik Enstitüsü suya dayalı ihtilaflarla ilgili yayınladığı verilere dayanarak bu anlaşmazlıkların özellikle Batı Asya, Güney Afrika ve Güney Asya’da yaşandığı söylenebilmektedir (<http://www.worldwater.org>) (Tablo 1). Bu bölgelerin dünyadaki fiziksel ve ekonomik su kıtlığı yaşayan bölgelerle (Şekil 3) paralellik göstermesi su ihtilaflarındaki temel nedeni gösterir niteliktedir.

Tablo 1. Suyla İlgili Yaşanan Anlaşmazlık Sayıları (MÖ 3000 - MS 2018)
(<http://www.worldwater.org>)

Bölge	Anlaşmazlık Sayısı
Avustralya ve Yeni Zellanda	2
Orta Asya	13
Doğu Asya	26
Güney Asya	69
Güneydoğu Asya	11
Batı Asya	135
Doğu Avrupa	19
Güney Avrupa	20
Batı Avrupa	15
Latin Amerika ve Karayipler	36
Kuzey Amerika	45
Malezya	1
Kuzey Afrika	39
Güney Afrika	118

-Uluslararası seviye: Ortak nehirlerin kullanımında aşağı ve yukarı havza devletleri arasında yaşanan gerginliklerdir (OECD 2005,2). Özellikle sınır aşan ya da sınır oluşturan su kaynaklarına sahip ülkeler arasında yaşanan bu gerilimler şiddetten öte diplomatik ve politik eğilimlidir. Bunun yanında bu tür ihtilaflar hiçbir zaman tek bir konuda olamayacağı gibi sadece su sebebiyle de gelişmemekte, Ortadoğu’da olduğu gibi diğer politik meselelerle birlikte değerlendirilmektedir (<https://sswm.info>).

Uluslararası düzeyde suyla ilgili çatışmalar birçok kaynakta irdelenmekle birlikte bu çatışmaların bir krize ya da savaşa dönüşme durumu konunun odak noktasını oluşturmaktadır. 1975’te başlatılarak proje kriz tetiklemesi, büyük tepki, kriz yönetimi teknikleri, arabuluculuk dahil üçüncü taraf müdahaleleri ve kriz sonuçları biçimleri gibi önemli konular üzerinde odaklanmış olan ve günümüzde ABD Savunma Bakanlığı Temel Araştırma Ofisi ve Politika Ofisi tarafından ortaklaşa yürütülen Kriz Davranışı Projesi (The International Crisis Behavior Project (ICB)) (<https://sites.duke.edu>, <https://www.start.umd.edu>) uluslararası bir krizi şu özelliklerle tanımlamaktadır; (1) temel ulusal değerlerin tehdit edildiği (örneğin, toprak, etki veya varoluş) herhangi bir anlaşmazlıktır; (2) karar verme zamanı sınırlıdır ve (3) askerî düşmanlık olasılığı yüksektir. Bu yönergeleri kullanarak 1918-2015 yıllarını kapsayan 476 kriz tespit edilmiştir (<https://sswm.info>). Bunlardan 1918 – 1994 yılları arasında tespit edilen 412 krizden sadece 7’si suyla ilişkili uluslararası kriz durumundadır.

Bu verilere karşın Wolf (1998) su ile ilgili iş birliğine yönelik çalışmaların çatışmalardan daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Wolf, Dünya Bankası ve ABD Barış Enstitüsü tarafından finanse edilen projelerle bağlantılı olarak Oregon Eyalet Üniversitesi'nde oluşturulan veri tabanında Sınırşan Tatlı Su Uyuşmazlıklarına yönelik 145 anlaşmanın tam metninin olduğundan bahsetmektedir. BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün kayıtlarına atıfta bulunan Wolf, 805 ve 1984 tarihleri arasındaki 3.600'den fazla anlaşma bulunduğunu, 1814'ten bu yana ise su yönetimi, taşkın kontrolü veya hidroelektrik projeleri ile ilgili olmayan seyrüsefersel konular veya uluslararası havzalarda tüketilen veya tüketilmeyen kullanımlar için tahsis edilen yaklaşık 300 anlaşmanın müzakere edildiğini ifade etmektedir. Birleşmiş Milletler kayıtlarına göre ise 1948'den bu yana, sadece su üzerinde 37 çatışmadan bahsedilirken, aynı dönemde yaklaşık 295 uluslararası su anlaşması müzakere edilmiş ve imzalanmıştır. Buradan açıkça görülmektedir ki su; kıyıdaş devletlerin daha büyük ortak çıkarlarını korumak zorunda olduklarını kabul ettikleri için sınır aşan sular üzerinde iş birliğini başlatmak ve anlaşmazlıkların önlenmesi için güçlü bir siyasi itici güçtür (UN Water, 2013:10).

-Küresel seviye: Küresel pazarlarda ithalat ve ihracat aktörleri arasında yaşanan gerilimlerdir (OECD, 2005: 2). Özellikle gıdaların içerdiği ya da gıda üretiminde kullanılan su (sanal su) küresel gıda ticaretini suyun varlığıyla birbirine bağlamaktadır. Chapagain ve Hoekstra (2004: 43)'nın yapmış olduğu çalışmaya göre 1997-2001 yılları arası küresel sanal su ticaretinin ortalama miktarları 1625 km³/yıl'dır. Fiziksel su kıtlığı yaşayan ülkeler bu durumdan çok daha fazla etkilenmektedir. Bu ülkelerin gıda ithal etmek için mali ve kurumsal kapasiteleri olsa da çoğunluğu ABD gibi ülkelerin pazar hakimiyetlerini kötüye kullanmalarından korkarak, küresel gıda pazarına bağımlılıktan kaçınmaya çalışmaktadırlar (<https://sswm.info>).

Ambalajlanmış su sektörü küresel şirketlerin odaklandığı diğer bir pazar alanıdır. Küresel su pazarı büyüklüğünün, toplamda yıllık 4 trilyon ABD doları düzeyinde olduğu tahmin edilirken Dünya Bankası ve IMF nin kendilerinden kredi isteyen veya daha önceden borçlanmış olan yönetimlerden kredi ve borç karşılığında su kaynaklarını özelleştirmelerini şart koşmaları küresel su şirketlerine yeni iş olanakları sağlayarak bu devletlerin su politikalarına müdahalede bulunmaktadır (Public Citizen, 2002).

Suyla ilgili ihtilaflar hangi ölçeklerde yaşanırsa yaşansın, bu ihtilafların tarihsel dağılımı günümüz açısından ürkütücü düzeydedir. Pasifik Enstitüsü'nün yayınladığı veriler incelendiğinde 551 olaydan 94'ünün 2000-2010 arasında, 263'ünün ise (551'in yarısına yakını) 2010-2018 yılları arasındaki yaşanması (Tablo 2), sorunun katlanarak arttığını göstermektedir. Türkiye'nin içinde

bulunduğu coğrafyanın fiziksel-ekonomik su kıtlığı yaşayan bölgelerin başında gelmesi ve komşu ulusların içerisinde buldukları askerî çatışma ortamları, Türkiye'nin gerek yerel gerekse uluslararası su güvenliği konusunda temkinli davranmasını zorunlu kılmaktadır.

Tablo 2. Suyla İlgili Anlaşmazlıkların Tarihsel Dağılımı, (<http://www.worldwater.org>)

Zaman Aralığı	Adet
Milattan Önce	27
Milattan Sonra 1789 tarihine kadar	12
1800-1900 yılları arası	14
1900-2000 yılları arası	134
2000-2010 yılları arası	94
2010-2018 yılları arası	263

2. TÜRKİYE'DE YEREL SU GÜVENLİĞİ

Türkiye sınırları içerisindeki ulusal ve yerel su güvenliği, su gerilimlerinin temel nedenleri olan suyun fiziksel özellikleri ve suyu yönetebilme kapasitesi açısından değerlendirilecektir.

2.1. Su Kaynaklarının Fiziksel Özelliklerine Bağlı Riskler

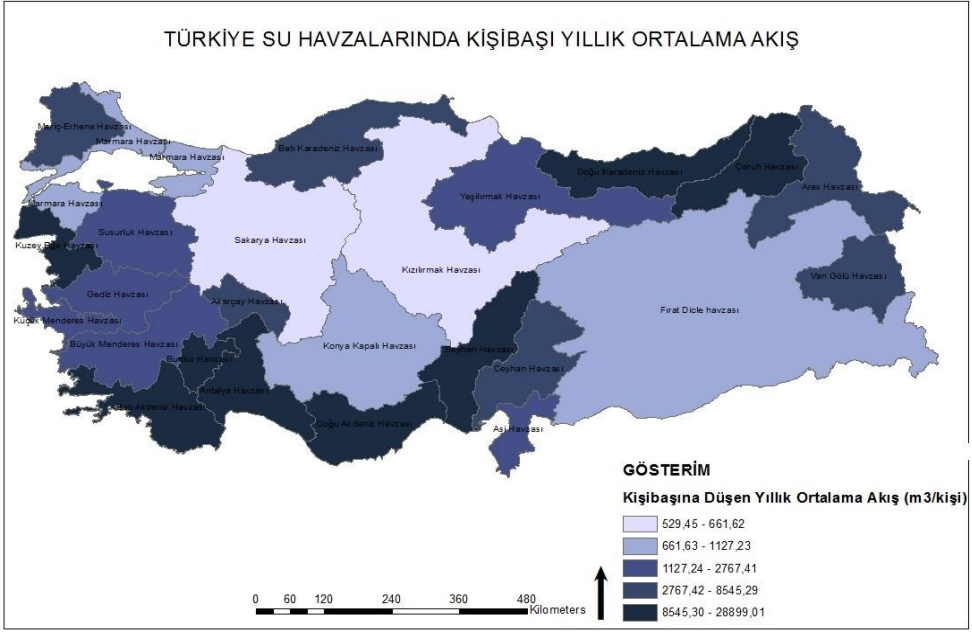
Su kaynaklarının fiziksel özelliklerine yönelik riskler su kaynaklarının miktarına, kalitesine ve erişilebilirliğine yönelik olarak üç başlık altında incelenecektir.

2.1.1. Su Miktarına Bağlı Riskler

Türkiye'nin tüketilebilir yerüstü ve yeraltı su potansiyeli yılda ortalama 112 milyar m³ olup bunun 44 milyar m³'ü kullanılmaktadır. Kişi başına düşen yıllık kullanılabilir su miktarı 1.519 m³ civarındadır. Bu miktar ise Falkenmark'ın (1989) çalışmasına göre Türkiye'nin su stresi yaşayan bir ülke olduğunu göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2030 yılı için nüfusun 100 milyon olacağını öngörmüştür. Bu durumda 2030 yılı için kişi başına düşen kullanılabilir su miktarının 1.120 m³/yıl civarında olacağı söylenebilecektir (<http://www.dsi.gov.tr>).

Türkiye su havzalarında kişi başına düşen yıllık akış miktarı Şekil 4’de verilmiştir. Buna göre kişi başına en az su kaynağı düşen havzalar sırasıyla Sakarya, Kızılırmak, Marmara, Fırat-Dicle, Konya Kapalı Havzası ve Küçük Menderes Havzaları olurken aslında nüfus yoğunluğunun ve endüstriyel taleplerin de en fazla bu havzalarda (İstanbul, Kocaeli, Ankara, İzmir, Konya vb. gibi illerle) olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum Türkiye’de kaynak ve talebin coğrafi olarak dengesiz bir şekilde dağıldığını göstermektedir. Yaşanan dengesizlik sonucu özellikle metropollerde yaşanan su sorunları, havzalar arası su transferleri ile çözülmeye çalışılmaktadır. Istranca Projesi, Büyük Melen Projesi, Anamur-Dragon Projesi, Manavgat Çayı Projesi, Konya Mavi Tünel Projesi, Gerede Projesi, Kızılırmak Projesi ve Gemboş Projesi su transfer projelerine birer örnektir. Havzalar arası su transferleri yerleşimleri susuz kalmaktan kurtarıyor olsa da çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan pek çok olumsuz durumu beraberinde getirmektedir. Nehirlerin doğal akış düzenindeki değişiklikler; tuzlanmaya, kıyı bölgelerinde su tabanının azalmasına ve istilacı türlerin transferine neden olarak, tehlike altındaki su canlılarına ve korunan alanlara yönelik çok büyük ekolojik maliyetler doğurabilmektedir (WWF, 2012:1). Çevre güvenliğini tehdit eden bu durum aynı zamanda kentsel ve kırsal alanlar arasında yön değiştiren su kaynaklarına bağımlı olarak yürütülen ekonomik faaliyetlerle yerli topluluklara yansımaktadır. Ürün veriminde azalma, balıkçılık faaliyetlerinin sona ermesi, turizm gelirlerinde azalma vb. nedenlerle ciddi ekonomik problemler yaşanabilmektedir. Bu bölgelerde su hakkı üzerine çıkan tartışmalar toplumsal ve kişisel güvenliği tehdit edebilmektedir. 2007-2008 yıllarında Ankara kentine su sağlamak üzere geliştirilen Kızılırmak Projesi toplumun her kesiminde en fazla tartışılan örnektir. Kızılırmak’tan transfer edilen su kaynaklarının insan sağlığına uygun olup olmadığı merkezi yönetimleri, yerel yönetimleri, sivil toplum kuruluşlarını ve halkı karşı karşıya getirirken Kırıkkale ilinin yöneticileri kendi tarımsal sulamalarının ihtiyacının karşılanamayacağından endişe etmiştir (Hürriyet (1)).

Şekil 4. Türkiye su havzalarında kişi başına düşen yıllık ortalama akış (Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2014) ve Havza Koruma Eylem Planları (2009-2012).)

Türkiye’de su kaynaklarına yönelik yapılan hesaplamalar ve planlamalar çoğunlukla yüzeysel sulara yönelik olarak yapılsa da aslında nüfusun büyük bir bölümü yeraltı sularına bağlıdır. İstatistiklere bakıldığında 2016 yılında içme ve kullanma suyu şebekesi ile dağıtılmak üzere çekilen su miktarı toplamda 5.838.561.000 m³ olup bu miktarın % 56,1’i yüzeysel su kaynaklarından, % 43,9’u ise yeraltı sularından karşılanmaktadır. Bu oran alt bölgelerde farklılaşmakta, hatta bazı illerde yeraltı suyu kullanım oranının % 100 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016). Bu durum ise bu illerin içme ve kullanma suyu açısından yeraltı sularına bağlı olduklarını göstermektedir. Özellikle Ardahan, Antalya, Bilecik, Bingöl, Burdur, Denizli, Erzincan, Manisa, Nevşehir, Niğde illeri içme ve kullanma suyu kaynağı olarak sadece yeraltı sularını kullanmaktadırlar. Su güvenliği açısından son derece riskli olan bu bağımlılık (yeraltı sularının sabotajlara konu edilmesi, yeraltı su seviyesindeki ani düşmelerle su kaynaklarının tükenmesi gibi) yerel halk için bekleyen bir tehdit durumundadır. Örnek vermek gerekirse Manisa ili Gediz Havzasında bulunmakta ve içme suyu ihtiyacı yeraltı suyu kaynaklarından sağlanmaktadır. Bunun en temel sebebi havzada yüzey sularının kirli ve çok kirlenmiş su kalitesinde olmasıdır. Öyle ki bu su, değil içme ve kullanma suyu, tarımsal sulama amaçlı dahi kullanılamayacak durumda olup tarım toprağına zarar verecek niteliktedir. Kimi kamu görevlileri, Gediz Nehri’ndeki kirliliğin devam

etmesi halinde havzada 10- 15 yıl içinde tarımın biteceğini ifade etmektedir (<https://www.haberler.com>). İldeki yeraltı suyu kapasitesi ise 21,5 hm³/yıl olup, bugün için 14,5 hm³/yıl su yeraltı sularından Manisa şehrine verilmektedir. Bölgede yer alan kuyu sularının bir kısmında arsenik problemi olduğu gözlenmektedir (OSİB, 2017:370). Yeraltı sularının tükenmesi ya da kalitesindeki bozulma sebebiyle kullanılmaz hale gelmesi durumunda yüzey suları kullanılmaz durumda olduğu için Manisa ili susuz kalarak su güvenliği ve buna bağlı olarak gıda güvenliği tehlike altına girmiş olacaktır.

Yeraltı sularının yoğun kullanımı dolaylı olarak çevresel güvenliği de tehdit etmektedir. Örneğin, Konya Kapalı Havzasında yeraltı suyu seviyesi son 40 yılda yaklaşık olarak 22-25 m civarında alçalmıştır. Bölgedeki kuyulardan elde edilen verilere göre bu gerilemenin önemli bir kısmı 2000 yılından sonra gerçekleşmiştir. Sadece Karapınar çevresinde 13’ü 2006-2009 yılları arasında olmak üzere 1977-2009 yılları arasında 19 çökme obruğu meydana gelmiştir. Ayrıca bölgede göl ve bataklıklarda çekilme, tarımsal topraklarda tuzlanma, çoraklaşma ve kirlenme gibi sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır (Yılmaz, 2010: 145-160).

2.1.2. Suyun Kalitesine Bağlı Riskler

Mevcut suyun kullanılabilmesi için suyun kalite özelliklerinin yeterli olması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de ne yüzey suları ne de yeraltı sularının kalitesi çok iyi değildir. Havza Koruma Eylem Planlarında yapılan incelemelerde Sakarya, Ergene, Kızılırmak, B.Menderes ve Konya Kapalı Havzalarında bulunan su kaynaklarının III. hatta bazen IV. sınıf derecesinde kirlenmiş olduğu, bazı bölgelerde ise (örn. Uzunköprü’de) V. Sınıf (kullanılmaz) sulama suyu niteliğine ulaştığı görülmüştür (OSİB, Havza Koruma Eylem Planları: 2010, 2013, 2017) TÜİK’in 2012 yılı verilerine göre yılda 4.072.563.000 m³ atıksu deşarjı yapılırken, bu deşarjların %45,25’i denize, %44, 62’si akarsulara, % 2,80’i barajlara, %1,84’ü göl ve göletlere, kalan kısım ise diğer ortamlara deşarj edilmektedir. Farklı bir söylemle, deşarj edilen atık suların yarısı içme ve kullanma suyu elde edilen temiz yüzeysel sulara deşarj edilmektedir.

Yeraltı sularının kirlenmesinin takibi zor olduğu için daha fazla risk teşkil etmektedir. Kütahya’da yeraltı sularında karşılaşılan bor ve arsenik kirliliği bazı bölgelerde acilen tedbir alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Ünlü vd, 2011: 758). İzmir’e su sağlayan kuyularda arsenik oranının Dünya Sağlık Örgütü, Çevre Koruma Ajansı ve Türkiye’de yayımlanan yönetmeliklerin belirlediği rakamların üzerinde çıkması sonucu 29 kuyu kapatılmıştır (Başkan ve Pala, 2009: 70,71). Kayseri kenti içme suyu havzasında yapılan çalışmada Kuyucak kuyuları, sanayi bölgesi başlangıcı hattı sınır sayılacak şekilde batı kesimde arsenik değerinin

standart değer olan 10 ppb'nin¹ üzerinde tespit edilmiştir (Yazıcı vd, 2015: 24). Bafra Ovası'nda yapılan bir çalışmada ise yeraltı sularına deniz suyu girişiminin artması ile yeraltı suyunun EC ve SAR değerlerinin aşırı miktarda artış gösterdiği ve sulama suyu olarak bitkilerin kullanamayacağı değerlerin üzerine çıktığı belirlenmiştir (Arslan, ve Demir, 2011:136). TÜBİTAK tarafından finanse edilen bir proje kapsamında Antalya Acısu Deresi özelinde yapılmış çalışmada bu bölgedeki yeraltı sularına deniz suyu karıştığı tespit edilerek sahil bölgelerinde deniz suyu girişimi ile arazilerin tuzlanacağı saptanmış, üç tarafı denizlerle çevrili olan ve sulanabilir arazilerin %20'sinde tuzluluk sorunu bulunan Türkiye'de bu sorunun gelecekte daha da artacağı öngörülmüştür (Kaman vd, 2011: 46). Yaşanan olumsuz örneklerin sayısını artırmak mümkündür. Suyun miktar ve kalitesine bağlı olarak bugün ülke çapında bir kriz ortamı henüz oluşmamış olabilir. Ancak bu durum ilerleyen günlerde bu sorunların artarak derinleşmeyeceği anlamına gelmemekte, su güvenliğinin yanında gıda ve çevre güvenliğinin de tehdit altına girebileceğini göstermektedir.

2.1.3. Suyun Erişilebilirliğine Bağlı Riskler

Su kaynakları miktar ve kalite açısından yeterli ve uygun olsa dahi bu su kullanıcılar tarafından kullanılmadığı sürece hiçbir anlam ifade etmemektedir. Türkiye'de içme ve kullanma suyu şebekesi ile hizmet verilen nüfusun belediye nüfusu içindeki oranı % 98'dir (TÜİK, 2018). Bu sebeple Türkiye'de su kaynaklarına erişim sorunu şebeke sistemine erişimin sağlanıyor olmasından öte su hizmetlerinin ücretlendirilmesi ve bu ücretleri ödeyememe sorunları etrafında şekillenmektedir.

TÜİK'den sağlanan 2014 yılı verileriyle belediyelerin mesken abonelerinden elde ettikleri su satış gelirleri belediyedeki mesken abone sayılarına oranlanarak iller itibarıyla ortalama aylık su faturası miktarları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun akabinde 2014 yılı asgari ücretiyle geçimini sağlayan bir hane halkının aylık kazancının ne kadarını su faturasına ayırdığı hesaplanmıştır (Tablo 3). Yapılan hesaplamalar İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli, Yalova, Bursa, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Hatay illerinde yaşayanların aylık gelirinden içme ve kullanma suyu için en fazla pay ayıranların olduğunu göstermiştir. Ardahan, Iğdır, Ağrı, Muş, Bitlis, Van, Hakkari ve Şırnak illerinde yaşayanların ise gelirlerinin sadece %1'lik kısımlarını içme ve kullanma suyuna ayırdıkları görülmektedir.

¹ ppb: part per thousand (binde bir) / ppb = µg çözünen / kg veya litre çözelti.

Tablo 3. Aylık Ortalama Su Bedeli ve Asgari Ücrete Oranı, (TÜİK, 2014 (2014 Yılı Asgari Ücret 1. Dönem 846 TL olarak kabul edilmiştir))

İl	Ödenen Aylık Ortalama Su Bedeli (TL)	Su Bedelinin Asgari Ücrete Oranı (%)
Ağrı	5.64	0.67
Iğdır	6.1	0.72
Van	6.22	0.74
Şırnak	6.38	0.75
Bitlis	6.52	0.77
Hakkari	6.95	0.82
Muş	7.57	0.89
Ardahan	7.91	0.93
Aydın	8.3	0.98
Batman	8.88	1.05
....
Uşak	24.27	2.87
Bursa	25.58	3.02
İzmir	26.95	3.19
Kilis	28.05	3.32
Kahramanmaraş	28.41	3.36
Hatay	28.89	3.41
Ankara	29.05	3.43
Kocaeli	32.31	3.82
İstanbul	38.74	4.58
Gaziantep	39.34	4.65

Fitch ve Price tarafından 2002’de suyun fiyatlandırılması ile ilgili hazırlanan bir çalışmada, bir hane halkının gelirinin %3’ünden daha fazlasını su ücretine harcaması “su yoksulluğu” olarak tanımlanmıştır (Fitch ve Price, 2002:35). Bu kapsamda Türkiye’de ortalama olarak asgari ücretin %3’ünden daha fazlasını su faturasına ödeyen Ankara, Bursa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kilis ve Kocaeli illerinin “su yoksulu” iller olduğu da söylenebilecektir. Bu illerin Türkiye’nin en büyük metropolleri ve büyükşehir belediye yönetimlerine sahip iller olduğu göz önünde bulundurularak 2014 yılı il nüfusları toplandığında 32.777.617 kişi sonucu çıkmaktadır. Bu sayı ise toplam

ülke nüfusunun yaklaşık olarak %42'sine denk gelmektedir. Bu bakış açısıyla, Türkiye nüfusunun yarısına yakını ekonomik açıdan “su yoksulu” olarak nitelenebilmektedir.

Su fiyatlandırmasındaki bu artışın toplumsal gerilime etkilerine bakıldığında çoğunlukla protesto ve basın açıklamaları şeklinde olduğu söylenebilir. 2016 yılında Muğla'da suya yüzde 33 zam yapılmasının ardından, bir grubun su fiyatlarını alkışlarla protesto etmesi bu protestolara örnektir (www.radikal.com.tr). Çanakkale Belediyesi'nin belirlediği kullanım suyu fiyatını yüksek bulan vatandaşların Belediyenin suyun tonunu 1.600 TL'den, 3 kişilik bir aileye 50 TL'den az su faturası gelmediğini, ortalama bir ailenin su gideri 50 ile 200 TL arasında değiştiğini ifade ederek imza kampanyası başlatmaları ve birkaç gün içinde bine yakın imza toplayarak basın açıklaması yapmaları diğer bir örnek olurken (<https://bianet.org>) Hatay'ın Samandağ ilçesinde (<https://www.olay.com.tr>), Bandırma'da (<http://www.gercekbandirma.com>), Ankara'da yaşanan (<http://www.milliyet.com.tr>) protestolar ve basın açıklamaları da aynı yöndedir.

Suyun miktar, kalite ve erişimine bağlı olarak ortaya çıkan bu tür gerilimlerin aslında su yönetim politikalarının sonucu olarak geliştiği söylenebilir. Çünkü bir ülkede bu unsurların tamamı mevcut olsa dahi, bu unsurları doğru şekilde yönetebilme becerisi olmadan toplumun her ölçeğinde, her kesim için su güvenliği sağlanamayacaktır.

2.2. Su Kaynaklarının Yönetiminden Kaynaklanan Riskler

Su yönetimi su kaynaklarının planlanması, geliştirilmesi, dağıtılması ve kaynakların optimum kullanımının yönetilmesi anlamına gelmektedir. Çalışmanın bu bölümünde su yönetiminin özelleştirme politikaları eksenindeki değişimi ve sonuçları ile su paylaşım politikaları incelenecektir.

2.2.1. Özelleştirme Politikaları

Devletlerin su hizmetlerini sunuş şeklindeki en önemli değişim su kaynaklarının kapitalist dünya düzenindeki bir metaya dönüşüm sürecidir. Suyun kamusal bir varlık olarak ele alındığı kapitalizm öncesi devletlerde su yönetimi ve suya yönelik gerçekleştirilen yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilirken 1980'li yıllardan sonra su piyasadaki herhangi bir ticari mal gibi işlem görmeye başlamıştır. Türkiye özelinde belediye su hizmetlerinin özelleştirilmesi, su kaynaklarında yap-işlet-devret modelleri, İller Bankası'nın ve DSİ Genel Müdürlüğü'nün kurumsal yapı ve görevlerindeki değişiklikler ile Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması su hizmetlerinin özelleştirilmesine yönelik atılan adımlardan birkaçıdır. Bugünkü mevzuat yapısına bakıldığında kentsel su hizmetleri, altyapı hizmetleri, baraj yapımları gibi işler Belediyeler, Büyükşehir

Belediyelerinin Su ve Kanalizasyon İdareleri ve DSİ tarafından üçüncü şahıslara gördürülebilmektedir. Bu durumun yarattığı en olumsuz sonuç ise su kullanıcılarına yansıyan yüksek faturalardır (Körbalta, 2015). Günümüzde yerel yönetimler suyu kullanılan metre-küp miktarı üzerinden ücretlendirdikleri gibi bunun yanında şebekeye katılım bedeli, şube yolu bakım ücreti, keşif ücreti, su açma ve kapatma ücreti, tesisat yapım bedeli (ASKİ, 2014) vb. gibi isimler altında su hizmetlerini bedellendirirken, merkezi yönetim tarafından tarımsal su kullanımları için sulama birliklerince işletilen sulama tesislerinde uygulanmak üzere hizmet bedelleri belirlenmektedir (2013/5626 Bakanlar Kurulu Kararı). Bunun yanında 2005 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren 5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun ile akarsu ve göletlerin kullanım hakkının 49 yılı geçmeyecek şekilde özel sektöre satılması gündeme gelmiştir. Son zamanlarda HES yatırımı yapmak amacıyla DSİ ile su kullanım anlaşması yapmış olan birçok ulusal şirketin payları yabancı şirketlere satılmıştır. Bu durum, mevcut tahkim yasası ile birlikte ulusal su kaynakları üzerindeki tasarruf hakları konusunu uluslararası bir boyuta taşımaktadır (Gökdemir vd, 2012: 26). Bu açıdan bakıldığında su politikalarının geçirdiği bu sürecin sadece kişisel ve yerel anlamdaki su güvenliğini etkilemekle kalmadığı, aynı zamanda ulusal su güvenliğini ve ekonomik güvenliğini de riske attığı söylenebilmektedir.

Su hizmetlerinin sunumunda yaşanan özelleştirme uygulamalarının diğer bir boyutu ambalajlı su sektöründeki büyümedir. Günümüzde Türkiye’de 250’den fazla yerli ve yabancı firma ambalajlı su sektöründe pazar payını arttırmak için rekabet halindedir. Pet şişe su sektöründe Coca Cola’nın Damla’yı, Pepsi’nin Aqua’yı, Nestle’nin Erikli’yi ve Danone’nin Hayat’ı satın almasıyla yabancı firmaların payı %50’ye ulaşırken, damacana su satışlarında yerli şirketlerin %70 hâkimiyeti bulunmaktadır. Evian, Contrex, Perrier, San Pellegrino, Gerolsteiner, Acqua Panna, Sirab, Sevan Oceans gibi çok sayıda marka da ithal su ile pazara girmeye çalışmaktadır (Yüce vd., 2012: 32). Hem su güvenliğini hem de ekonomik güvenliği etkileyen bu durum bireylerin kamu hizmetlerine olan güvenlerini sarsmakta, damacana su yada şişelenmiş su kullanımının ancak yeterli parası olanların kullanabildiği algısıyla toplumda ayrışmaya sebep olabilmektedir.

2.2.2. Tahsis Politikaları

Türkiye’de bireyler arası su ihtilaflarına neden olan bileşenler çoğunlukla su tahsisleri kapsamındadır. Yaşanan gerilimlerde su kullanıcıları kendi aralarında çatışırken bazen devlet ya da diğer sektör temsilcileriyle çatışmalar yaşanabilmektedir. Su kaynaklarının yerleşimlere ve kişilere olan tahsislerindeki zamanlama, sınırlama ve miktar unsurlarındaki yetersizlikler bu gerilimlerin nedenleri olabilmektedir. 2014 yılında İzmir’in Kınık İlçesi’ne bağlı Örtülü Köyü ile komşusu Manisa merkeze bağlı Recepli Köyü’nün 8 yıl önce ortaklaşa

yaptırılan kaynak suyu şebekesi nedeniyle karşı karşıya geldiği olaylarda gerginlik jandarma tarafından kontrol altına alınmıştır (<https://www.aksam.com.tr>). 2004 yılında Diyarbakır'ın Çermik İlçesi'nde Bulundu Köyü'nde 2 tarla arasından geçen su sebebiyle çıkan kavgada 7 kişi ölmüş, 11 kişi yaralanmıştır (<http://www.turkiyegazetesi.com.tr>). 2015 yılında Konya'nın Kulu ilçesinde hayvan sürülerini sulamak isteyen iki sürü sahibi arasında çıkan silahlı kavgada 1 kişi ölmüş 2 kişi yaralanmıştır (<https://www.haberturk.com/>). Şanlıurfa'da iki aile arasında tarla sulama yüzünden çıkan tartışma, taşlı, sopalı silahlı kavgaya dönüşmüş, olayda 3 kişi ölmüş 3 kişi yaralanmıştır (Hürriyet (2)). 2008 yılında Mudurnu İlçesi Dodurga Köyü ve Nallıhan'a bağlı Uzunöz köyü sakinleri, iki köy sınırında bulunan su kaynağı sebebiyle gerginlik yaşamış, çıkan olaylar jandarma tarafından kontrol altına alınmıştır (<http://www.bolugundem.com>). Örnekleri daha da artırmak mümkündür.

Su kullanıcılarının su hizmeti sağlayan devlet kurumlarıyla gerilimleri çoğunlukla protestolar şeklinde gelişmekte ve güvenlik güçlerinin müdahalelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin; Suruç'a bağlı 38 mahallede pamuk ekili tarlalarına DSİ'ye ait sulama kanaletlerinden yeterli su verilmediğini iddia eden bir grup çiftçi, DSİ 15'inci Bölge Müdürlüğü önünde dövizlerle protesto eylemi yapmış, DSİ yetkilileri ise Suruç'ta yaşanan su sorunun giderilmesi için bölgeye rotasyonlu 3'er günlük arayla su verildiğini kaydetmiştir (Hürriyet (3)). Denizli'nin Pamukkale ilçesindeki bir mahallede çıkan doğal kaynak suyunun, başka bir mahalleye taşınmasını istemeyen mahalle sakinleri ile belediye görevlileri arasındaki arbedede 1 kişi yaralanmış, olay yerine çok sayıda jandarma ekibi sevk edilmiştir. Sakinleşmeyen mahalleli daha sonra oturma eylemi gerçekleştirmiştir (<https://www.haberdemizli.com>). Eskişehirli çiftçiler, Porsuk Baraj kapaklarının açılarak Porsuk yatağına yapılan su salımının Polatlılı çiftçilere verilmesine tepki göstermiş, çiftçilere destek veren milletvekilleri aracılığı ile basın açıklaması yapılmıştır (<http://www.sonhaber.com.tr>). Karaman'ın Ayrancı ilçesine Musa Dağı'ndan içme suyu getirecek isale hattı inşaatını, kendi sularını azaltacağı gerekçesiyle engellemek isteyen köylüler eylem yapıp, şantiye araçlarını taşıyarak işçilerin çalışmasını engellemiştir (<https://www.birgun.net>).

Görüldüğü üzere gerek suyun fiziksel özellikleri gerekse su yönetim politikalarının sonucu olarak su kaynaklarının kullanılabilirliği açısından çeşitli engeller yaşanmaktadır. Bu engeller su kullanıcılarının kendi aralarında ya da suyu arz ve talep eden taraflar arasında gerilimlere neden olmaktadır. Bugün su stresi yaşayan bir ülke olarak Türkiye'de bu küçük ölçekli gerilimler hissedilebiliyorken, su kaynaklarının korunamadığı durumlarda yaşanabilecek gerilimlerin daha derin ve şiddet içerikli olabileceği de olasılıklar arasındadır. Dolayısıyla bugünden çeşitli senaryoları düşünmek ve gerekli önlemleri almak yerel su güvenliğinin sağlanabilmesi için son derece önemlidir.

SONUÇ

Başka herhangi bir madde ile idamesi mümkün olmayan “su”, gezegenimiz üzerindeki yaşamın temel kaynağıdır. Soğuk savaş dönemi sonrasında güvenlik algısındaki değişimle ortaya çıkan su güvenliği olgusu 21. yüzyılda önemini arttırmıştır. Çevresel güvenlik ve gıda güvenliğinin de temel bağlayıcı unsuru olan su güvenliği, günümüzde devletlerin ulusal güvenliklerini sağlayabilmek adına diğer devletlerle savaşma sebebi olurken, başka ülkelerin topraklarını işgal etme ya da ekonomilerini yönlendirme aracı haline gelmiştir.

Küresel iklim değişikliği sebebiyle yağış rejimlerinin değişmesi, kimi bölgelerin su kıtlığı ile kimi bölgelerin ise sellerle mücadele etmesine sebep olmaktadır. Su kaynaklarında yaşanan kıtlık beraberinde toplumlar ve bireyler arasında yaşanan ihtilaflara sebep olmaktadır. Bunun yanında bilimsel çalışmalar önümüzdeki 20-30 yıllık dönemde su kıtlığı yaşanan bölgelerin artacağı ve sorunun derinleşeceğini öngörmektedir.

Türkiye’de bugün su ile ilgili yaşanan ihtilaflar incelendiğinde bunların henüz ciddi ölçüde toplumsal bir çatışmaya dönüşmediği görülmektedir. Güvenlik güçlerinin müdahale etmek durumunda kaldığı ya da can kayıplarının yaşandığı olayların çoğunlukla yerel su yönetim politikaları ve suyun paylaşımına esas kriterlerin belirlendiği su tahsis politikalarındaki yetersizlikler sebebiyle yaşandığı söylenebilmektedir.

Ancak bu çatışmasız durumun gelecekte de yaşanmayacağı anlamına gelmemektedir. Hâlihazırda su kıtlığı yaşayan Orta Doğu ve Güneybatı Asya coğrafyası ile çevrelenmiş olan Türkiye, bugün su stresi yaşayan bir ülke olup projeksiyonlar ilerleyen zaman su stresinin su kıtlığına dönüşeceğini göstermektedir. Bu da ilerleyen günlerde suyla ilgili yaşanabilecek ihtilafların daha da artabileceğini düşündürmektedir. Günümüzde bazı havzalarda içme ve kullanma suyu olarak temiz yüzeysel su kaynakları tükenmiş ve yeraltı su havzalarının kullanılıyor olması yaklaşan tehlikenin sadece öncü göstergesi durumundadır. Kimi bölgelerde yüzeysel su kaynakları öylesine kirlenmiştir ki, bu su ile tarımsal faaliyetleri gerçekleştirmek şöyle dursun, tarım topraklarının kaybedilebileceği dahi söylenmeye başlanmıştır. Havzalar arasında gerçekleştirilen su transferleri ile yerel iklim farklılıkları yaratılmakta, yereldeki su kullanıcıları karşı karşıya gelmektedir. Alt ölçeklerde kişiler su kaynaklarını paylaşamadıkları için küçük çapta çatışmalar yaşanmakta, üst ölçeklerde ise yerleşimler ya da sivil toplum kuruluşları kimi zaman yöneticileri protesto etmektedirler. Su kaynaklarının miktar ve kalitesinde yaşanan sorunlar daha görünür halde olup çözümü için plan ve projeler geliştirilmekte ancak suyun ticari bir meta olarak görülmesi ve bunun sonuçları arka planda kalmaktadır. Su ve su hizmetlerinin özelleştirilmesine

yönelik politika değişimleri ile su kaynakları ve su altyapı hizmetlerinin ticari bir meta olarak görülerek maliyeti su kullanıcılarına yansıtılmakta, sonuç olarak bir “insan hakkı” olan su, kullanıcılara çok yüksek faturalar karşılığında sunulmaktadır.

Türkiye'nin ulusal güvenliği açısından gıda, çevre, ekonomik ve toplumsal güvenliği ilerleyen dönemlerde tehdit edebilecek bu sürecin durdurularak tersine çevrilebilmesi mümkündür. Su kaynaklarının kalite açısından daha kullanılabilir olmasını ve sürdürülebilir kılınmasını sağlamak başarılı bir çevre yönetimi ile mümkündür. Etkin denetim mekanizmaları ve yaptırımı yüksek cezai uygulamalar ile su kaynaklarının kalitesi artırılabilir. Miktar açısından ise; her bir arazi kullanımı kararının aynı zamanda bir su kullanım kararı olduğundan yola çıkarak planlı yerleşim desenleri oluşturmak, suyun daha verimli kullanılmasına yönelik sistemlerin geliştirilmesini sağlamak (yağmur sularını kullanabilmek, tarımsal sulamada vahşi sulama yerine damlama sistemleri gibi) ve suyu arz odaklı değil talep odaklı yönetmek su kaynaklarının miktar açısından korunumunu sağlayabilecektir. Miktar ve kalite açısından korunumu sağlanan su kaynaklarının kullanıcılara sunumu kapsamında suyun yaşam için temel bir gereksinim olduğu unutulmaksızın “bir insan hakkı” olarak sunulması gerekmektedir. Temel insani ihtiyaçların karşılanmasının ardından ise su hizmetlerinin maliyeti de düşünülerek gerekli fiyatlandırma politikaları uygulanabilecektir. Ancak bu noktada da su kaynaklarının milli kaynaklar olarak sahiplenilmesi ve küresel şirketlerin hegemonyasına girmeksizin hizmetlerin karşılanması gerekecektir.

Suyun miktar ve kalite açısından korunumunu sağladıktan sonra ise toplumsal güvenliğin sağlanabilmesi adına adil bir paylaşım sisteminin oluşturulması elzemdir. Tüm su kaynaklarının miktar ve kalite açısından izlenebileceği veri sistemlerinin oluşturulması kaynak akışındaki kayıpları azaltacağı gibi izinsiz kullanımların da önüne geçebilecektir. Mevzuatta “su hakkı”nın tanımlanması ve gerekli düzenlemelerin yapılmasıyla, zaman, mekân, miktar ve kalite bileşenleri ile birlikte tanınacak su hakları, kullanıcılara güven duygusu kazandırabilecektir. Normal şartlarda ve kurak dönemlerde ne kadar, hangi kalitede ve hangi bedelle su kullanabileceğini bilen kullanıcılar kendi geleceklerini planlayabileceklerdir. Oluşturulacak şeffaf yapı ile su hizmetlerinin sunumu kişiselleştirilemeyeceği gibi yaşanabilecek olumsuz durumlarda da sorumluluklar paylaşılacaktır.

KAYNAKÇA

- Allan, J.A., (1994). Overall perspectives on countries and regions. In: Rogers, P., Lydon, P. (Eds.), *Water in the Arab World: perspectives and prognoses*. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, ss: 65-100.
- Arslan, H. Demir, Y. (2011). Bafra Ovasında Deniz Suyu Girişiminin Yeraltı Suyu Kalitesi Üzerine Etkisi, *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 2011,26(2):136-144.
- ASKİ (Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi). (2014). ASKİ Yönetim Kurulu’nda kabul edilen 2015 yılı Su ve Kanal Hizmet Tarifeleri, Bağlantı Kalite Kontrol Ruhsat Bedelleri hakkında Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 11.12.2014 tarih ve 2270 sayılı kararı hakkında duyuru.
- Başkan, M. B. ve Pala, A.(2009). İçme Sularında Arsenik Kirliliği: Ülkemiz Açısından Bir Değerlendirme, *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 11(1), 69-79.
- Brauch, H.G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü, *Uluslararası İlişkiler*, 5(18) (ss: 1-47).
- Bozdoğan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50. ss:1011-1028.
- Buzan, B.(1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Security, *International Affairs* 67 (3), ss: 431-51.
- Carius, A., Dabelko, G.D., Wolf, A.T. (204). *Water, Conflict, and Cooperation, Environmental Change And Security Project Report, Issue 10, Washington, DC 20004-3027. ss:60-65.*
- Caşın, M. H. (2001). Ege Adalarında Çevresel Güvenlik (Environmental Security in the Aegean Islands), Ö. Bayram, V.Aysel (Ed), *Ulusal Ege Adaları 2001 Toplantısı Bildiriler Kitabı içinde,ss:282-299. TÜDAV. ISBN-975-97132 İstanbul.*
- Chapagain, A.K., Hoekstra, A.Y. (2004). *Water Footprints of Nations, Volume 1: Main Reports, Value of Water Research Report Series No: 16, UNESCO-IHE, Delft, The Netherland.*
- Çolakoğlu, E. (2012). NATO’nun Çevreye İlişkin Rolü, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 33,ss: 101-112.
- Dedeoğlu, Ç. (2010).Türkiye’de Çevre-Güvenlik İlişkisinin Ergene Havzası Örneği Üzerinden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü. İstanbul.

- Falkenmark, M. (1989). The massive water scarcity threatening Africa-why isn't it being addressed, *Ambio*, 2, 112-118.
- Fitch, M. ve Price, H.(2002). The Poverty in England and Wales, Chartered Institute of Environmental Health, 35.
- Gleick, P. H. (1996). Basic Water Requirements for Human Activities: Meeting Basic Needs, *Water International*, 21, 83-92.
- Gökdemir, M., Kömürcü, M. İ. ve Evcimen, T.U. (2012). Türkiye’de Hidroelektrik Enerji ve HES Uygulamalarına Genel Bakış, *Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi*, 471(57/2012-1), 18-26.
- Hoekstra, A.Y. (2003), *Virtual Water Trade Proceedings of the International Expert Meeting on Virtual Water Trade, Value of Water Research Report Series No:12*.
- Hürriyet (1). <http://www.hurriyet.com.tr/ankara-suyu-alirsa-sulama-krizi-yasariz-7505927> Son erişim:28.11.2018 (18.10.2007 tarihli “Ankara su alırsa sulama krizi yaşarız” başlıklı Erhan Gögem/DHA’ ya ait haber).
- Hürriyet (2). <http://www.hurriyet.com.tr/sanliurfada-tarla-sulama-kavgasi-3-olu-3-yar-40895813> Son erişim: 13.12.2018 (13.07.2018 tarihli “Şanlıurfa’da tarla sulama kavgası: 3 ölü, 3 yaralı” başlıklı DHA kaynaklı haber).
- Hürriyet (3). <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/suruclu-ciftcilerden-su-protestosu-40907210> Son erişim: 13.12.2018 (25.07.2018 tarihli “Suruçlu Çiftçilerden Su Protestosu” isimli DA kaynaklı haber).
- International Water Management Institute. (2007).*Water For Food Water For Life A Comprehensive Assesment of Water Management in Agriculture*, Edited by David Molden. ISBN: 978-1-84407-396-2. Earthscan.London.
- Kaman, H., Sönmez, N.M. Çetin, M., Kurunç, A., Aslan, G.E., Yetgin, B. (2011), *Denizle İrtibatlı Akarsularda Deniz Suyu Girişiminin İrdelenmesi: Antalya Acısu Deresi Örneği*, *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi* 4 (2): 43-47.
- Karakılçık, Y., Gökdemir, L. (2012). 21. Yüzyılda Suyun Ekonomi Politikası ve Küresel Su Şirketlerinin “Küresel Ekonomik Kriz”i Fırsata Dönüştürme Olanakları, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, ss: 81-96.
- Koçer, G. (2005). Soğuk savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye’nin Ulusal Güvenliği, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 3 (5), ss.287-304.

- Körbalta, H. (2015). Türkiye’de Bölgesel ve Kentsel Düzeyde Su Yoksulluğunun Ölçülebilmesi İçin Bir Yöntem Önerisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kreamer, D.K. (2012). The Past, Present and Future of Water Conflict and International Security, *Journal of Contemporary Water Research & Education*, Issue 149, pages 88-96.
- Molle, F., Mollinga, P.(2003). Water poverty indicators: conceptual problems and policy issues”, *Water Policy*, 5, 529–544.
- OECD (2000a). State-of-the-Art Review of Environment, Security and Development Co-operation, Working paper Conducted on behalf of the OECD DAC Working Party on Development Co-operation and Environment.
- OECD. (2000b). Global Trends in Urban Water Supply and Waste Water Financing and Management: Changing Roles for the Public and Private Sectors, Paris:43.
- OECD (2005). Water and Violent Conflict, Development Assistance Committee (DAC) Mainstreaming Conflict Prevention Issues Brief. (https://www.eda.admin.ch/dam/deza/en/documents/themen/fragile-kontexte/92767-water-violent-conflict_EN.pdf. Son erişim:12.12.2018)
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2017). Gediz Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2010). Marmara Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2010). B. Menderes Havza Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2010). Kızılırmak Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2010). Konya Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- OSİB (Orman ve Su İşleri Bakanlığı). (2013). Sakarya Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara: Orman ve Su İşleri Bakanlığı.
- Public Citizen (2002), “Dünya Bankasının Su Politikaları: Değişen Yaklaşımlar”, Profit Streams The World Bank & Greedy Global Water Companies, New York-USA.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2014). Belediye Su İstatistikleri Veritabanı, Ankara.

- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2016). Belediye Su İstatistikleri Veritabanı, Ankara.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2018). Belediye Su İstatistikleri Veritabanı, Ankara.
- UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (2003). Water for People, Water for Life, The United Nations World Water Development Report, World Water Assessment Programme, Executive Summary.
- UN Water (2013). Water Cooperation in Action: Approaches, Tools And Processes. UN-Water Decade Programme on Advocacy and Communication (UNW-DPAC).
- Ünlü, İ. M., Bilen, M. ve Gürü, M. (2011). Kütahya-Emet Bölgesi Yeraltı Sularında Bor ve Arsenik Kirliliğinin Araştırılması, Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 26 (4), 753-760.
- Yazıcı, M., Değirmenci, M., Sözüdoğru, O. Ekmekçi, M. Atmaca, E., Tezcan, L., Namkhai, O.B. (2015). Kayseri Kenti Yer Altı Sularının Arsenik Kirliliği Açısından Değerlendirilmesi, Karaelmas Science and Engineering Journal, 5(1), 16-25.
- Yılmaz, M. (2010). Karapınar Çevresinde Yeraltı Suyu Seviye Değişimlerinin Yaratmış Olduğu Çevre Sorunları, Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi 2(2), 145-160.
- Yorulmaz, M. (2014). Değişen” Uluslararası Güvenlik Algılamaları Bağlamında Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde “Değişmeyen” Güvenlik Paradoksu. Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, ss.103-135.
- Yüce, N., Hasenpusch, C. ve Erdoğan, E. (2012). Türkiye’de Suyun Özelleştirilmesi ve Su Hakkı, (Birinci Baskı). İstanbul: Sosyal Değişim Derneği, 33.
- Wolf, A.T. (1998). Conflict And Cooperation Along International Waterways, Water Policy. vol. 1 #2, pp. 251-265.
- World Bank. (1993). Water Resources Management Policy Paper, Washington DC:40-47.
- World Bank. (2014). World Development Indicators. Washington, D.C.:Green Press.
- WWAP (United Nations World Water Assessment Programme). (2015). The United Nations World Water Development Report 2015: Water for a Sustainable World. Paris, UNESCO.

- WWF (World Wild Foundation). (2012). Çılgın Rüyalar, Boş Umutlar Havzalar Arası Su Transferi Görüş Bildirisi, 1.
- <https://www.aksam.com.tr/guncel/iki-koyun-su-kavgasi/haber-187423>. Son erişim:13.12.2018. Son
- <https://bianet.org/bianet/toplum/6196-su-faturalarina-dilekceli-protesto> Son erişim:29.11.2018 (17.11.2001 tarihli “Su Faturalarına Dilekçeli Protesto” başlıklı haber). Son
- <https://www.birgun.net/haber-detay/pinarkaya-da-su-kavgasi-29175.html> Son erişim:29.11.2018 (23.09.2006 tarihli “Pınarkaya’da Su Kavgası” isimli haber). Son
- <http://www.bolugundem.com/mudurnuda-su-kavgasi-buyuyor-27988h.htm>. Son erişim:13.12.2018 (19.06.2008 tarihli “Mudurnu’da Su Kavgası Büyüyor” isimli haber). Son
- <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari> Son erişim:13.12.2018. Son
- http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/faowater/images/graphs_maps/maps_wa_terscarcity.gif, son erişim:26.10.2018. Son
- <http://www.gercekbandirma.com/bandirmalilar-baski-su-faturalarindan-dolayi-isyanda> (Erişim Tarihi: 13.12.2018 (13.11.2014 tarihli “Bandırmalılar BASKI Su Faturalarından Dolayı İsyanda...” isimli haber). Son
- <https://www.haberdemizli.com/guncel/su-tartismasina-cok-sayida-jandarma-sevk-edildi-h39791.html> (Erişim Tarihi: 13.12.2018). Son
- <https://www.haberler.com/gediz-kurtulmazsa-tarim-bitecek-6176711-haberi/> (Erişim Tarihi: 28.11.2018 (20.06.2014 tarihli Erdoğan Bektaş’a ait “Gediz Kurtulmazsa Tarım Bitecek” isimli haber). Son
- <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1133667-suru-sahiplerinin-su-kavgasi-1-olu-2-yarali>. Son
- <http://inweh.unu.edu/water-security-experts-propose-a-un-definition-on-which-much-depends/> (Erişim Tarihi: 08.11.2018). Son
- <http://www.milliyet.com.tr/ankara-da-su-fiyatları--kirli-çamaşır-ve-bulaşıkla--protesto-edilecek-gundem-1122475/> 29.11.2018 (28.07.2009 tarihli “Ankara’da su fiyatları "kirli çamaşır ve bulaşıkla" protesto edilecek” başlıklı haber). Son
- <https://www.olay.com.tr/samandagda-su-zammi-protesto-edildi-25747h.htm> 29.11.2018 (24.05.2015 tarihli “Samandağ’da Su Zammı Protesto Edildi” başlıklı İHA kaynaklı haber). Son

- <https://sites.duke.edu/icbdata/project-info/>. (Erişim Tarihi: 23.10.2018).
- <https://sswm.info/sswm-university-course/module-8-water-and-sanitation-future-challenges/further-resources-water-and/water-conflicts> (Erişim Tarihi: 15.11.2018).
- <http://www.radikal.com.tr/mugla-haber/muglada-esnaftan-su-fiyati-protestosu-2427009/> (Erişim Tarihi: 29.11.2018 (12.08.2016 tarihli “Muğla’da esnaftan su fiyatı protestosu” isimli haber).
- <http://www.sonhaber.com.tr/su-isyani-97958.html>. (Erişim Tarihi: 29.11.2018) (21.07.2018 tarihli “Su İsyanı” isimli haber).
- <https://www.start.umd.edu/careers/international-crisis-behavior-project-icb-spring-2019>, (Erişim Tarihi: 23.10.2018).
- <http://www.tgdf.org.tr/turkce/index.php?option=com-content&view=article &id=12&Itemid=65>. (Erişim Tarihi: 08.11.2012).
- <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/editorunsectikleri/63849.aspx> (Erişim Tarihi: 13.12.2018).
- <http://www.unwater.org/publications/water-security-infographic/> (Erişim Tarihi: 09.08.18).
- http://www.who.int/water_sanitation_health/water-quality/en/ (Erişim Tarihi: 09.08.18.)
- <http://www.worldwater.org/conflict/list/> (Erişim Tarihi: 26.10.2018).
- <https://www.wri.org/blog/2015/08/ranking-world-s-most-water-stressed-countries-2040> (Erişim Tarihi: 26.10.2018).

DOĞU AKDENİZ'DE DENİZ YETKİ ALANLARI VE ENERJİ KAYNAKLARI ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÜVENLİĞİ

Hasan Sencer PEKER* Kübra ÖZTÜRK OKTAY**
Yavuz ŞENSOY***

Öz

Dünyada artan enerji ihtiyacı ve bağımlılığı; tarihsel önemini yüzyıllardır koruyan Doğu Akdeniz'i günümüzde tekrar diplomasinin merkezine çekmeye başlamıştır. Doğu Akdeniz'de bulunan hidrokarbon rezervleri kıyıdaş devletlerin bu rezervler üzerinde arama ve yararlanma hakkı iddia etmeleri ve bu iddia edilmiş haklarını hukuki zemine oturtabilmek için ikili anlaşmalar yapmalarına sebep olmuştur. Ancak bu rezervlerden yararlanma hakkının hem Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin varlığını hem de Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki ikili anlaşmayı göz ardı etmesi sebebiyle bölgede bir takım gerilimler ortaya çıkmaktadır. Kıbrıs adasının hukuki durumu da göz önünde bulundurulduğunda, rezervlerden elde edilen ekonomik değerlerin hem ada halkının ortak çıkarına sunulmaması hem de Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile anlaşmasından doğan yetki alanlarının gasp edilmesi açısından önemi bulunmaktadır.

Bu çalışmada, Doğu Akdeniz'deki tarafların iddia ettiği yetki alanları ve bu alanlardan elde edilen çıktının paylaşımı uluslararası hukuk nezdinde bir zemine oturtulmaya çalışılacaktır. Bu sebeple önce Doğu Akdeniz'deki yetki alanlarının Uluslararası Deniz Hukuku'na uygun biçimde ayrımı yapılacak olup sonrasında Kıbrıs adasının ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki konumuna değinilmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adanın tek söz sahibi ve temsilcisi gibi davranmasının uluslararası hukuka aykırılığından bahsedilecek olup olası çözüm yollarına da değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Güvenliği, Doğu Akdeniz, Deniz Yetki Alanı

TURKEY'S ENERGY SECURITY IN THE FRAMEWORK OF THE EASTERN MEDITERRANEAN SEA JURISDICTION AND ENERGY RESOURCES

Abstract

The Eastern Mediterranean, which has preserved its historical significance for centuries, has once again become the center of diplomacy due to increasing energy needs and dependence in the

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi, hasansencer.peker@pa.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9420-3647

** Polis Akademisi Yüksek Lisans Öğrencisi, kkubraoktay@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1459-173X

*** Genel Kurmay Başkanlığı, Polis Akademisi Yüksek Lisans Öğrencisi, sensoyyavuz@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-3333-2293

world. The hydrocarbon reserves in the Eastern Mediterranean have led the riparian states to claim the right to seek and exploit these reserves and to make bilateral agreements to put these alleged rights on a legal basis. However, that the right to benefit from these reserves ignores both the existence of Northern Cyprus Turkish Republic and bilateral agreements between Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus has caused a series of tensions in the regions. Considering the legal situation of the island of Cyprus, economic values obtained from reserves have significance in terms of not presenting in the common interest of the people of the island and entrenching upon Turkey's jurisdiction arising from the agreement with the Turkish Republic of Northern Cyprus.

In this study, it will be tried to explain the fields of jurisdiction claimed by the parties in the Eastern Mediterranean and the sharing of the output from these fields on the basis of international law. Therefore, firstly the jurisdiction of the Eastern Mediterranean has been differentiated according to the International Maritime Law and then It has been referred to the location in the eastern Mediterranean island of Cyprus and Turkey. It has been mentioned that the Greek Cypriot Administration's acting as the sole spokesperson and representative of the island is contrary to international law, and then the possible solutions have been addressed.

Keywords: Energy Security, East Mediterranean, Maritime Jurisdiction Area

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, Doğu Akdeniz'deki zengin hidrokarbon rezervlerinin keşfedilmesinin ardından Türkiye için enerji güvenliğinin tanımlanması ve analiz edilmesidir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda; Amerika Birleşik Devletleri önderliğindeki bir askerî operasyondan, Türkiye ve Kıbrıs arasındaki meseleye, Türkiye-İsrail ilişkilerinin gelişiminden, münhasır ekonomik bölge anlaşmalarına kadar uzanan bir yelpazede bölge kaynaklarının ekonomiye kazandırılmasına yönelik çözümler aranmıştır.

Her bir çalışma Doğu Akdeniz'deki kıyı ülkeleri ile ilgili belirli bakış açılarından yapılmıştır. Türkiye açısından güvenlik odaklı bir çalışma ise bulunmamaktadır. Bölgedeki kıyı ülkelerinin güvenlik konusunda istikrar sorunları olduğundan, Türkiye hidrokarbon kaynaklarının bölge ekonomilerine kazandırılması ve hatta bütün taraflar için barışa hizmet etmesi açısından da istikrarlı ve gelecek vaat eden bir ülke olarak görülebilir.

Çalışmada öncelikle uluslararası deniz hukukunda bulunan ve Doğu Akdeniz'in doğal kaynaklarının işletilme haklarının belirlenmesinde referans olarak kullanılan kavramlar açıklanmıştır. Daha sonra Doğu Akdeniz'deki doğal gaz rezervlerine ilişkin bilgiler verilmiş ve yetki alanları incelenmiştir. Son olarak ise Türkiye'nin paylaşım planları hakkında bilgi verilerek hem ekonomik hem de güvenlik perspektiflerinden çözüm önerileri sunulmuştur.

1. DENİZ ALANLARININ HUKUKİ STATÜSÜ

Deniz alanlarının hukuki bir statüye kavuşturulmasına konusunda atılan ilk somut adım 28 Nisan 1958 tarihinde düzenlenen Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'dır. Cenevre'de gerçekleştirilen I. Deniz Hukuku Konferansı sonucunda, "Karasuları ve Bitişik Bölge Konvansiyonu", "Açık Deniz Konvansiyonu", "Kıta Sahanlığı Konvansiyonu" ve "Balıkçılık ve Açık Denizlerin Canlı Kaynaklarının Korunmasına Dair Konvansiyon" kabul edilmiştir (Acer ve Kaya, 2018: 148).

I. Deniz Hukuku Konferansı'nda "karasuları" ve "balıkçılık" özelinde pek çok konunun çözüme kavuşturulamaması sebebiyle 1960 yılında II. Deniz Hukuku Konferansı toplanmış ancak herhangi bir çözüm bulunamadan Konferans dağılmıştır (Pazarcı, 2015: 255).

1973 yılında görüşmeleri başlayan III. Deniz Hukuku Konferansı 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile sona ermiştir. Anlaşma, 1994 yılında kabul edilip 1996 yılında yürürlüğe girerek literatüre "Münhasır Ekonomik Bölge", "Arkeolojik Bitişik Bölge", 'Deniz Hukuku Mahkemesi' gibi kavramları getirmiştir (Pazarcı, 2015: 256).

1.1. Karasuları

Ortaya çıkışı itibarıyla yetki alanları içerisinde en eski geçmişe sahip alan karasularıdır. Gelgit zamanlarındaki en düşük su seviyesinden başlayarak esas hattan itibaren 6-12 mil arasından kabul edilen genişlikteki sular karasuları olup devletin ülkesel egemenliği altında bulunan alanlardır (Pazarcı, 2015: 262). Zaman içerisinde mesafe olarak değişikliğe uğramakla birlikte 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile kesinleştirilmiş olup Sözleşmenin "Karasuları ve Bitişik Bölge" başlıklı bölümünün 3. maddesinde; "Her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir; bu genişlik işbu Sözleşmeye göre tespit edilen esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez." şeklinde hükme bağlanmıştır. Birleşmiş Milletler sözleşme ile devletlere 12 mile kadar karasularına sahip olma ve bu karasuları üzerinde egemenlik yetkisini kullanabilme hakkını tanımıştır. Ancak Sözleşmenin 300. maddesine göre "Taraf Devletler işbu sözleşme hükümleri uyarınca üstlendikleri yükümlülükleri iyi niyetle yerine getirmeli ve işbu sözleşmede tanınan hakları, yetkileri ve serbestileri hakkın kötüye kullanılmasını oluşturmamaya biçimde kullanmalıdırlar." (Birleşmiş Milletler, 2001: ss.2-42). Yani karasularının 12 mil olarak belirlenmesi devletin mutlak ve kesin bir hakkı olmayıp yetki alanının bir başka devlet ile çakışması durumunda hakkaniyet ilkesi dâhilinde belirlenmesi gerektiği gerek sözleşme metninde gerekse Uluslararası Adalet Divanı'nın İngiltere ve Norveç arasındaki Balıkçılık Davası'na

ilişkin 1951 tarihli kararında ve İngiltere ve İzlanda arasındaki Balıkçılık Davası'na ilişkin 1974 yılındaki kararında belirtilmiştir. Söz konusu kararlar, deniz alanlarının sınırlandırılmasının sadece kıyı ülkesinin yalnızca kendi iradesine bağlı olmadığını ve 3. taraflar bakımından doğurduğu sonuçlar sebebiyle uluslararası hukuku da ilgilendirdiğini hükme bağlamıştır (Pazarcı, 2015: 262).

1.2. Bitişik Bölge

Karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren en fazla 24 mil genişliğinde bir alan olan bitişik bölge karasularının en çok 12 mil genişlikte olması durumunda en fazla 12 mil olarak hesaplanabilecektir. Bir devletin Bitişik Bölge'ye sahip olabilmesi ilana bağlı bir durumdur. Teamül olarak sadece su tabakası üzerinde yetkiler veren bitişik bölge ilanı gümrük, maliye, sağlık ve göç konularında kıyı devlete yetkiler verebilmektedir (Balcıoğlu, 2016: 5).

1.3. Kıta Sahanelığı

Özü itibarıyla jeolojik bir kavram olan kıta sahanlığı bir kara ülkesinin denizin altında uzanan doğal parçalarına verilen isimdir (Acer ve Kaya, 2011: s. 211). 1958 Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi'ne göre kıta sahanlığı deniz yüzeyi ile deniz tabanı arasındaki derinliğin 200 metre olduğu alandır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, kıta sahanlığının deniz derinliğinin 200 metre olduğu noktaya kadar esas alınmasıdır. Karasuları veya bitişik bölgedeki gibi esas hat değil deniz derinliği baz alınmaktadır.

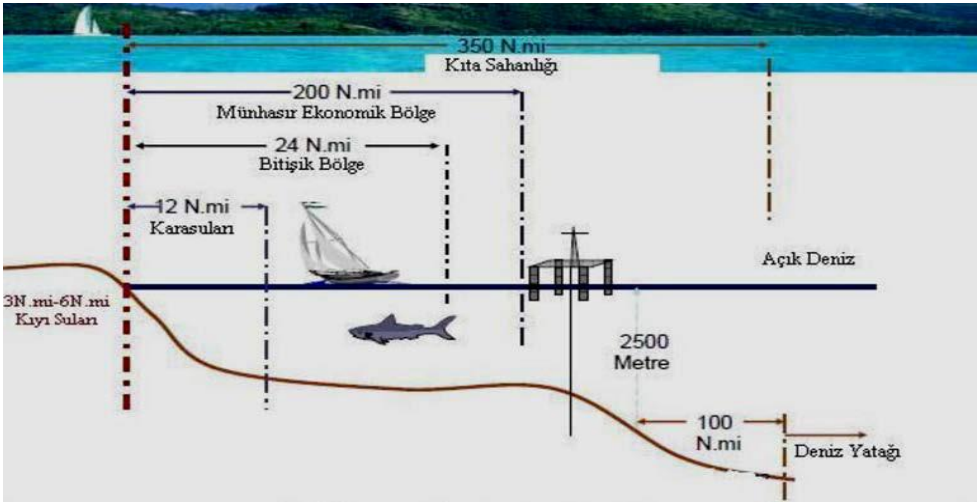
Cenevre Kıta Sahanelığı Sözleşmesi'ne göre, kıyı devletinin, derinliğin 200 metreden fazla olduğu alanlardaki doğal kaynakları işletebilmesi durumunda söz konusu derinliğin değil işletilebilme ölçütünün temel alınabileceği belirtilmiştir (Acer ve Kaya, 2018: s. 170). Ancak, hem doğal uzantının 200 mili geçtiği durumda hem de işletilebilme ölçütünün baz alındığı durumda kıta sahanlığı toplamda 350 milden ya da 2500 m eş derinlik çizgisinden itibaren 100 milden fazla olamayacaktır (Balcıoğlu, 2016: 10).

Kıta Sahanelığı kavramının sınırlarının belirlenmesine katkıda bulunan bir başka kaynak da Uluslararası Adalet Divanı kararlarıdır. Divan'ın 1696 yılında Hollanda, Danimarka ve Federal Almanya arasındaki Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davaları kararında, kıta sahanlığı kavramının temelinde, kıyı devletinin ülkesinin denizin altındaki doğal uzantısı olma koşulu yatmaktadır (Pazarcı, 2015: 283).

III. Deniz Hukuku Konferansı sonunda ortaya çıkan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 76. Maddesine göre, "Sahildar bir devletin kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıta kenarının dış eşğine kadar veya bu eşik daha az bir

mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içerir. “ tanımı yapılmıştır. Sözleşmenin 77 ve 82. maddesine göre ise, kıyı devleti kıta sahanlığı yetki alanındaki doğal kaynaklar üzerinde münhasıran egemenlik haklarını kullanabilir (Birleşmiş Milletler, 2011: ss.26-28). Sözleşmeye göre, kıta sahanlığı kıyı devletinin doğal olarak sahip olduğu yetki alanıdır; bu yetki alanında doğal kaynakları araştırma ve işletme ve bu amaçla yapay ada ve tesis kurma hakkına sahiptir (Balcıoğlu, 2016: 12). Kıyı devleti herhangi bir ilana gerek duyulmaksızın bu haklardan yararlanabilir. Bu durum, Uluslararası Adalet Divanı'nın 1969 tarihli Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları kararında da belirtilmiş olup, kıyı devletinin Kıta sahanlığı üzerindeki haklarının *ipso facto* (fiilen) ve *ab initio* (başlangıçtan beri) olduğu hükme bağlanmıştır (Pazarıcı, 2015: 284). Yani bir devletin kıta sahanlığı, onun bu yetki alanını ilanından bağımsız olarak en tabii hakkı ve ayrılmaz bir parçası konumundadır.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 83. Maddesinde sahilleri bitişik ve karşı karşıya bulunan devletlerin kıta sahanlığının belirlenmesinde hakkaniyete uygun olarak ve bir anlaşma ile sınırların belirlenmesi gerekliliğini belirtmiştir. Gerek mahkeme kararlarında gerekse fiili durumlarda da kıta sahanlığı sınırlarının *ex aequo et bono* (hakça ilkeler) gereğince saptanması gerektiği belirtilmiş olup bu hakça ilkeler genellikle jeolojik ögeler, coğrafi bölgeler, bölgede saptanmış başka sınırların varlığı, devletin yaşamsal çıkarları, bölgede ortak petrol yatağı varlığı ve tarihsel hakların varlığı olarak ifade edilmiştir (Pazarıcı, 2015: 286).

Şekil-1. Deniz Yetki Alanları (Balcıoğlu, 2016: 19).

1.4. Münhasır Ekonomik Bölge

Münhasır Ekonomik Bölge, bir kıyı devletinin karasuları esas çizgisinden başlayarak 200 mile kadar varan ve karasuları dışında kalan su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında bu kıyı devletine münhasır haklar ve yetkiler tanınan deniz alanıdır (Pazarıcı, 2015: 286). Buradaki tanımdan yola çıkarak, söz konusu yetki alanının esas çizgiden itibaren en fazla 200 mile kadar uzanabilen ve karasuları bittiği noktadan başlayan bir bölge olduğu yorumuna varılabilir. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi kapsamında kabul edilen münhasır ekonomik bölge alanı özel bir hukuki rejime tabi olup bölge üzerinde hem kıyı devletinin hem de diğer devletlerin hak ve yetkilerinin bulunduğu sözleşmenin V. bölümünde düzenlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Münhasır Ekonomik Bölgedeki kıyı devletinin hak ve yetkilerini 56. Madde kapsamında düzenleyerek kıyı devletine deniz yatağı üzerindeki sulara, deniz yatağında ve toprak altındaki canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerinde araştırma, işletim, muhafaza ve yönetim hakkı vermektedir. Ancak Sözleşme yine aynı maddede, bu hak ve yetki kullanımında, diğer devletlerin hak ve yükümlülüklerine gereken özenin gösterilmesine de dikkat çekmiştir. Ayrıca Sözleşme diğer devletlerin hak ve yetkilerini 58. Madde kapsamında düzenleyerek, kıyıdaş devletin ilan etmiş olduğu Münhasır Ekonomik Bölge üzerinde 3. taraflara seyrüsefer serbestisi ve uçuş serbestisi ile denizaltı kabloları ve petrol boruları döşeme yetkisi bırakmıştır (Birleşmiş Milletler, 2001: 18).

Hem kıta sahanlığının hem de Münhasır Ekonomik Bölge'nin esas hattan itibaren 200 mil mesafeye uzanması sebebiyle çakışan alanlar olabilmekte ve bu bölgeler kavramsal açıdan da karıştırılabilmektedirler. Ancak aralarında çok önemli bir fark vardır: Kıta sahanlığı, coğrafi olarak kıyı ülkesinin parçası olan ve dolayısıyla kıyı ülkesinin doğal ve ayrılmaz egemenlik alanı içerisinde yer alan ve gerektiğinde 350 mile kadar genişleyebilen bir bölgedir. Münhasır Ekonomik Bölge ise, hak ve yetkilerin ilana bağlı olduğu ve en fazla 200 mil genişliğinde bulunan, kıyı devletinin egemenliği altında olmayan ama sadece doğal kaynaklar Münhasır Ekonomik Bölge konusunda münhasır yetkilerin verildiği bir alandır. Sonuç olarak, kıta sahanlığında hak kendiliğinden var olup egemenlik ilkesinin ayrılmaz bir parçası iken Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ilana dayanan ve kıyı devletine belirli bir derinliğe kadar yetki tanıyan bir alandır.

1.5. Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları

Türkiye’nin karasuları genişliği Ege Denizi’nde 6 mil, Karadeniz ve Akdeniz’de 12 mildir. Karadeniz’de kıta sahanlığının belirlenmesine dair ilk anlaşma Türkiye ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında 23 Haziran 1978’de Moskova’da imzalanan Ukrayna, Rusya Federasyonu ve Gürcistan’ın sonrasında halef olduğu “Karadeniz’de Kıta Sahanlığı Sınırlandırması” anlaşmasıdır. Daha sonra bu anlaşmaya yapılan ekler ile kıta sahanlığı sınırının aynı zamanda Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi sınırı olarak da kabul edilmesine karar verilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2001: ss. 22-23). Ancak Türkiye, Ege ve de Akdeniz’de diğer kıyıdaş devletlerle kıta sahanlığı oluşturabilmiş değildir. Ayrıca Türkiye’nin ne 1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi’ne ne de 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’ne taraf olduğunu belirtmek gerekmektedir.

2. DOĞU AKDENİZ’DEKİ YETKİ ALANLARI VE TÜRKİYE

Türkiye açısından bakıldığında, Kıbrıs Adası tarih boyunca Türkiye’nin ulusal çıkarları arasında yer alan ve mutlak suretle kontrol altında tutulması gereken bir bölgedir (Kedikli ve Çalağan, 2017: 55). Doğu Akdeniz’deki yetki alanları uyuşmazlıkları büyük ölçüde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin bölge ülkelerle yapmış olduğu münhasır ekonomik bölge anlaşmalarından ve Türkiye’nin kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge haklarını çiğnemesinden ortaya çıkmıştır.

Şekil-2. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin İddia Ettiği Yetki Alanları (Ademides, Christou, 2015).

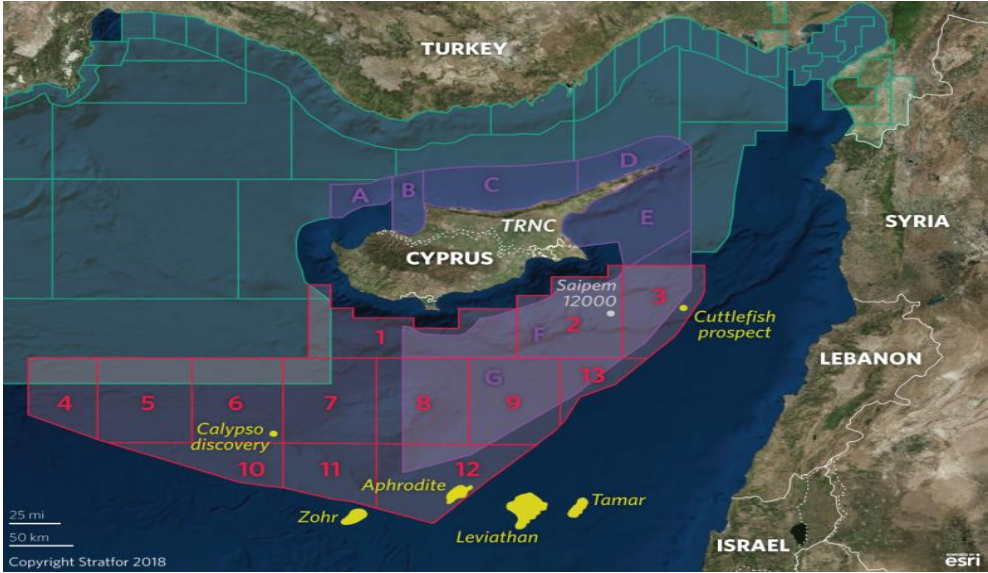
Şekil 2, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan'ın ilan etmiş olduğu deniz yetki alanlarını göstermektedir. Bu iddiaya göre Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs adasının tamamının temsilcisidir ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bölgedeki uluslararası hukuktan doğan hakları yok sayılmaktadır. Ayrıca yine Yunanistan tarafından, Türkiye'nin güneybatı kıyılarından kaynaklanan deniz yetki alanları da gasp edilmekte ve Türkiye güneybatıda karaya hapsedilmeye çalışılmaktadır. Tabii ki bu sorunun temelinde; özel anlaşmaların olmadığı normal şartlarda Türkiye'ye ait olması gereken adaların Yunanistan'a ait olmasının yarattığı tartışma bulunmaktadır.

Şekil-3. Türkiye'nin İddia Ettiği Münhasır Ekonomik Bölge (Başeren, 2013).

Türkiye Cumhuriyeti ise, Yunanistan'a ait adaların münhasır ekonomik bölgeye bir etkisi olmaması gerektiğinden, yani özel anlaşmalarla adaların Yunanistan'a bırakılmadığı varsayımı altında iddiasını ortaya koymaktadır. Şekil 3'e göre Türkiye Cumhuriyeti'nin münhasır ekonomik bölgesi Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Yunanistan ile değil, Mısır ile ortaktır sınıra sahiptir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Türkiye dışında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de münhasır ekonomik bölge ilan ederek yetki alanlarını belirlemiştir. Türkiye'nin de tanıdığı bu münhasır ekonomik bölge tanımı, Kıbrıs adasının her iki devlet tarafından temsil edilmesi gerektiği varsayımına dayalıdır.

Şekil-4. Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ortak Münhasır Ekonomik Bölge İddiası (Stratfor, 2018).

Şekil-4, hem Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Rum Yönetimi'nin hem de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin münhasır ekonomik bölge iddialarını göstermektedir. Buna göre Kıbrıs Adası'nın güneyindeki 1, 2, 3, 8, 9, 12 ve 13 numaralı parsellerde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 1, 4, 5, 6 ve 7 numaralı parsellerde ise Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi hak iddia etmektedir. Dolayısıyla bu bölgelerde keşfedilecek petrol veya doğal gaz rezervlerinin işletme hakları konusunda uluslararası tartışmalar yaşanması kaçınılmazdır.

Türkiye, yaklaşık 1.800 km uzunluğundaki kıyı şeridi ve uluslararası hukuka uygun olarak Doğu Akdeniz bölgesinde hem ekonomi hem de güvenlik açısından doğrudan çıkarları olan bir devlettir.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi yapmış olduğu münhasır ekonomik bölge anlaşmalarının Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği nezdindeki kodifikasyonu ile eylemlerini meşrulaştırdığını zannetmektedir. Ancak Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yapmış olduğu münhasır ekonomik bölge anlaşmaları ve vermiş olduğu arama ruhsatları iki sebepten uluslararası hukuka uygun değildir: Birincisi, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Kıbrıs adasının tamamını temsil etmemektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, yapmış olduğu münhasır ekonomik bölge ilanının adanın kendisine ait olan güney bölümünü ilgilendirdiğini savunsa da adanın diğer bölümünde egemenlik hakları bulunan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin

haklarını yok saymaktadır. Kıbrıs adasının yetki alanları içerisinde, ada üzerindeki her bir bireyin, enerji kaynağının adanın ne tarafında bulunduğu ve işlendiğine bakılmaksızın hakkı saklıdır. İkinci olarak da uluslararası hukuka göre, kapalı ya da yarı kapalı denizlere kıyısı olan devletler haklarını kullanıp yükümlülüklerini yerine getirirken birbirleri ile iş birliği yapmak mecburiyetindedirler. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, ilan ettiği münhasır ekonomik bölge alanında ne Türkiye'nin ne de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bilgi ve onayına başvurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yapmış olduğu her münhasır ekonomik bölge anlaşmasında, söz konusu anlaşmalarının uluslararası hukuka aykırılığı ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adanın bütününi temsil etmediğini defaten dile getirmiştir.

3. DOĞU AKDENİZ'DEKİ PETROL VE DOĞAL GAZ REZERVLERİ

Doğu Akdeniz havzası coğrafi olarak üç büyük kıtayı birleştiren, Doğu ve Batı arasındaki ticaret yollarının ana merkezi olan ve Karadeniz'e kıyısı bulunan devletlerin açık denizlere geçişine imkân veren tek bölgedir. Ortadoğu petrollerine yakınlığı ve Kıbrıs adasının tarihsel ve stratejik önemi, bölgeye kayıtsız kalmayı hâlihazırda imkânsız hale getirmektedir. Bölgenin tarihsel geçmişi hakkında;

- İngiltere'nin 93 Harbi'nden (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) bu yana Kıbrıs adasında varlığını devam ettirmesi ve gerektiğinde adayı üs olarak kullanması,
- ABD'nin İncirlik (Adana), Suda (Girit) ve Gaeta (İtalya)'da askeri üslerinin bulunması,
- Rusya'nın Suriye Savaşı'nı fırsata çevirerek Tartus'a kalıcı yerleşimi,

bölgenin gittikçe artan önemine sadece birer örnektir (Yaycı, 2012: 6). Bölgenin coğrafi ve tarihsel önemine ek olarak, dünya ticaretinin geçişkenliğini sağlaması, enerji taşımacılığı, Ortadoğu ve Afrika'nın Avrupa'ya açılan kapısı olması dolayısıyla hem savaş durumunun hem de barış düzeninin kontrol edilebileceği bir alan yaratması da bölge üzerindeki ilgiyi her daim canlı tutmaktadır. Ancak bölgeyi son zamanlarda daha da önemli hale getiren son gelişme Birleşik Devletler Jeolojik Araştırma Merkezinin doğal gaz ve petrol rezervleri ile ilgili 2010 yılındaki çalışmasıdır.

Birleşik Devletler Jeolojik Araştırmalar Merkezi'nin 2010 yılında yayınlandığı iki farklı rapor Doğu Akdeniz rezervleri konusunda bir literatür oluşturulmasında önemli veriler sunmaktadır. Levant Havzası'nda 3,46 trilyon metreküp doğalgaz ve 1,68 milyar varil petrol, Nil Deltası Havzası'nda yaklaşık 6,32 trilyon metreküp doğalgaz ve 1,76 milyar varil petrol rezervi olabileceği ifade edilmiştir. Rakamlar olasılık hesapları üzerinde yapıldığından net olmamakla birlikte, bölge ülkelerinden özellikle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail'in düşük nüfusları, sıcak iklimleri ve nispeten düşük doğal gaz talepleri dikkate alındığında, bu

rezervler ÷lke ekonomileri açısından oldukça önemlidir. Bununla beraber çok sayıda farklı rezerv iddiası da bulunmaktadır. Henüz ciddi miktarda gaz üretimi başlamadığından, bu rezervlerin tam olarak bilinmesi mümkün değildir. Ayrıca rezerv sahibi ÷lkelerin pazarlık güçlerini arttırmak amacıyla rezerv tahminlerini abartılı açıkladıklarının da bilinmesi gerekmektedir.¹

Tablo-1. ABD Jeoloji Derneği'nin Araştırması'na Göre Levant Havzası'nın Hidrokarbon Potansiyeli, (United States Geology Survey, 2010a).

	PETROL (Milyon Varil)				DOĞAL GAZ (Milyar m ³)			
	F95	F50	F5	Medyan	F95	F50	F5	Medyan
Kuzey	148	460	1.242	548	924,3	2.117,5	4.307,9	2.306,0
Güney	57	217	752	284	436,8	915,5	1.769,8	984,7
Kara/Kıyı	278	763	1.765	857	57,14	155,8	362,3	175,4
Toplam	483	1.440	3.759	1.689	1.418,3	3.188,8	6.440,1	3.465,6

Tablo-1, Lübnan, Filistin, İsrail, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti münhasır ekonomik bölgesine ait sulardaki hidrokarbon potansiyelini göstermektedir. Her ne kadar Levant Havzası'nın toplam potansiyeli bölge ÷lkeleri için kayda değer olsa da Kıbrıs adası ve dolayısıyla Türkiye'nin anlaşmalar sebebiyle sahip olduğu haklar bölgenin tamamını kapsamamaktadır.

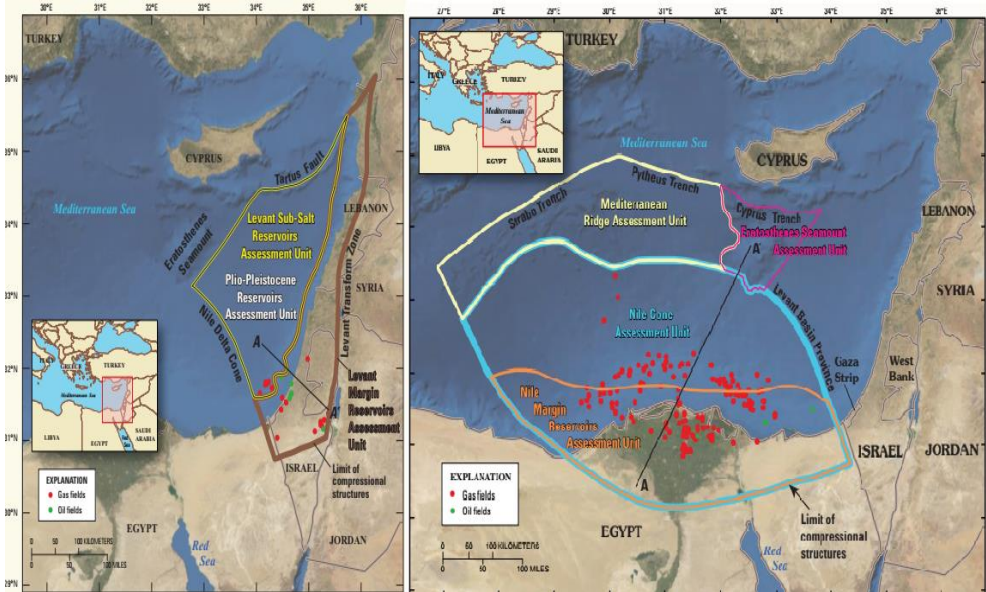
Şekil 5'te Levant Havzası dağılımını gösteren soldaki haritada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesi sınırlarında kalan potansiyel rezerv alanı yalnızca araştırılan sahanın kuzey alanıdır. Bu bölgedeki rezervin ise 548 milyon varil ham petrol ve 2,3 trilyon metreküp doğal gaz olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu rezervin ağırlıklı olarak hangi ÷lkelerin münhasır ekonomik bölgesinde kaldığı henüz belli değildir? Örneğin yine Şekil 4'te gör÷len Zohr, Aphrodite, Leviathan ve Tamar sahaları Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilan ettiği münhasır ekonomik bölge sınırlarının dışında kalmaktadır.

¹ Doğal kaynak rezerv tahminlerinde ters birikimli dağılım kullanılmaktadır. Yani F95, belirtilen miktardan daha fazla rezerv olma ihtimalinin % 95 olduğunu ifade ederken, F5 ise belirtilen rezerv miktarından daha fazla rezerv bulunma ihtimalinin %5 olduğunu anlamına gelmektedir. Yani herhangi bir kesinlik söz konusu değildir. Her iki durumda da daha fazla veya daha az rezerv olabilir.

Tablo-2. ABD Jeoloji Derneği'nin Araştırması'na Göre Nil Deltası Havzası'nın (Mısır) Hidrokarbon Potansiyeli, (United States Geology Survey, 2010b).

	PETROL (Milyon Varil)				DOĞAL GAZ (Milyar m ³)			
	F95	F50	F5	Medyan	F95	F50	F5	Medyan
Nil Sınırı	449	1.150	2.600	1.288	12,76	40,35	91,65	45,22
Nil Deltası	42	256	1.666	475	2.582,47	5.601,64	11.631,51	6.152,69
Toplam	491	1.406	4.266	1.763	2.622,14	5.730,41	12.059,31	6.320,55

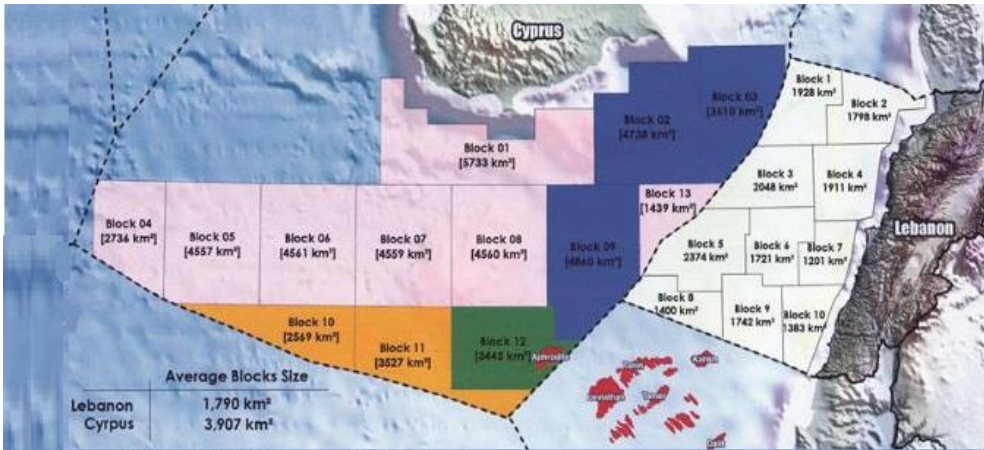
Tablo-2'de Nil Deltası ve çevresine ait rezerv tahminleri bulunmaktadır. Türkiye'nin ilan ettiği münhasır ekonomik bölgenin kapsadığı alan ile ilgili bir çalışma yoktur. Şekil 5'in sağdaki panelinde üst kısımda bulunan iki bölge ile ilgili bir değerlendirme bulunmamaktadır. Dolayısıyla tahminler yalnızca Mısır'a ait bölgeleri içermektedir.

Şekil-5. Levant Denizi Petrol ve Doğal Gaz Sahaları, (USGS, 2010a, 2010b)

Rakamlar net olmasa dahi, bu büyüklükte ve değerdeki rezervler üzerinde tartışmalı hak iddialarının olmaması mümkün değildir. Zira var olduğu düşünülen/iddia edilen rezervler bölgeye kıyıdaş ülkelerin (İsrail, Mısır, Lübnan, Suriye, Türkiye) ve Türkiye’nin hukuken tanımadığı Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin ve Türkiye dışında hukuken tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin uluslararası hukuka uygun olarak ortak bir çözümde buluşmasını gerektirmektedir. Ancak Doğu Akdeniz’de yetki alanlarının paylaşımında yaşanan anlaşmazlıklar hem olası çözüm senaryolarını daha da imkânsız kılmakta hem de yeni sorun alanları oluşturmaktadır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi; Mısır ile 17 Şubat 2003’te, Lübnan ile 17 Ocak 2007’de ve en son 17 Aralık 2010’da İsrail ile Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi anlaşması yapmıştır. Rum tarafı, 26 Ocak 2007 tarihinde çıkarmış olduğu bir yasa ile petrol ve doğal gaz arama amaçlı 13 adet ruhsat sahası ilan etmiştir.

Şekil-6. Kıbrıs’ın Güneyindeki Rezerv Sahaları (Ayoub, 2017)

Bu sahalarda petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerinde 2, 3 ve 9. alanlarda İtalyan ENI ve Güney Kore’den KOGAS’a, 10 ve 11. parselde Fransız TOTAL ve Rus NOVATEK’e, 12. Parsel ise ABD’li enerji şirketi NOBLE Energy’e ruhsat verilmiştir. Ancak 9. parsel İsrail ve Lübnan arasında yetki uyuşmazlığı konusunda ihtilafli bir bölgedir. Ayrıca 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 13. parseller hâlihazırda hem Türkiye ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında hem de İsrail ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında münhasır ekonomik bölge kapsamında anlaşmazlıkların yaşandığı alanlardır.

4. TÜRKİYE’NİN ENERJİ GÜVENLİĞİ VE ÇÖZÜM

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 17 Ocak 2007 tarihinde Lübnan ile imzalamış olduğu münhasır ekonomik bölge anlaşmasından sonra 26 Ocak 2007’de Mısır ve Lübnan ile yapmış olduğu anlaşmalarda ilan ettiği münhasır ekonomik bölge içinde 13 adet petrol arama ruhsat sahası ilan etmiştir. Konuya ilişkin olarak Türk Dışişleri Bakanlığı’na yapılan açıklamada, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin adada tek başına söz sahibi olmadığı, ada üzerinde Kıbrıs Türklerinin de hak ve yetkileri olduğunu, dolayısıyla ada üzerine atılacak adımlar konusunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin de söz sahibi olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu durumun adadaki çözümsüzlüğü daha da çıkmaza soktuğu vurgulanmıştır. Rum Yönetimince ilan edilen parsellerin Türk kıta sahanlığının ihlali olduğu ifade edilerek verilen arama ruhsatlarının Türkiye Cumhuriyetince bir hükmü olmadığı ve Türkiye’nin ihlal edilen yetki alanlarında hak ve çıkarlarını korumaktan geri durmayacağı bildirilmiştir. Türk Dışişleri bu açıklamada, vermiş olduğu koordinatlar ile Türk kıta sahanlığını da ilan etmiş bulunmaktadır (Başeren, 2018).

Burada dikkat edilmesi gereken, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin bu duruma herhangi bir itirazı olmadığı gibi Uluslararası Adalet Divanı nezdinde bir girişimi de olmamıştır. Dolayısıyla, aslında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin 1974 tarihli kıta sahanlığını ilanını Türkiye tarafından zımnî olarak kabul görmüş sayması kendisinin de bu durumda Türkiye’nin kıta sahanlığını zımnî kabul ettiğine işaret etmektedir. Görülüyor ki, Türkiye egemenlik haklarını korumakla birlikte konunun uluslararası hukuk düzleminde çözülmesini istemektedir. Ancak Türkiye’nin sorunları hukuk dâhilinde çözüme çabalarına rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi parsellediği bu alanların arama ruhsatları için ihaleler açmıştır.

Türkiye bu duruma, uluslararası hukuk sınırları içerisinde kalmaya çalışarak Doğu Akdeniz’deki hak ve menfaatlerini koruyacağını da göstermek açısından deniz tatbikatları yaparak tepki göstermiş ve 9 Ağustos 2007 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na arama izni ve ruhsat verdiğini Resmi Gazete’de ilan etmiştir (Başeren, 2018). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin 2011 yılında sondaj faaliyetlerine başlaması üzerine ise Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Anlaşması yapılmıştır.

Gerek Türkiye Cumhuriyeti gerekse Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından ortaya çıkarılan sorunu uluslararası hukuk ilkelerine uygun ve adada çözümü destekleyen bir temelde ele almaktadır. Türkiye konunun ortaya çıkışından beri bu konuda tarafını ve ne istemediğini defalarca dile getirmektedir. Yani Doğu Akdeniz’in Türkiye için önemi, başlangıç noktasında deniz yetki alanlarının uluslararası hukuka göre paylaşılması ve egemenlik alanlarının ihlal edilmemesi iken sonrasında çıkarılan bu enerjinin nasıl ve nereden taşınacağı da aynı ölçüde önem arz etmektedir.

Doğu Akdeniz enerji rezervleri, dünyanın enerji krizine çözüm bulacak miktarda olmamakla birlikte kıyı ülkelerinin (ülkelerin ekonomik durumları da dikkate alındığında) ihtiyacını karşılayabilecek ve sonrasında ihraç edilebilecek düzeydedir. Mevcut enerji miktarı, Doğu Akdeniz’deki düşük nüfuslu ülkeler açısından dengeleri değiştirmesinin yanında birlikte Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti üzerinde etkin bir güç olabilmesini sağlayabilir.

Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon kaynaklarının bir kısmı Türk kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge içerisinde bulunmaktadır. Buna ek olarak gelişmiş ülkelerin enerji şirketlerinin tartışmalı deniz sahalarındaki arama yapmaları da eklendiğinde Türkiye için güvenlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, uluslararası şirketler bu bölgelerde arama yaptıklarında arkalarında kendi devletlerinin gücü ile gelmektedirler. Bu da Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Doğu Akdeniz’de daha da yalnızlaşmasına sebep olabilir.

Türkiye’nin uluslararası hukuk ile sahip olduğu haklara rağmen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi deniz alanlarını Mısır, İsrail ve Lübnan ile anlaşmış oldukları çizgiye göre ve tek taraflı olarak tasarlamıştır. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin sahip olduğu haklar ve çıkarlar göz ardı edilmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin bu tek taraflı girişimi Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Rusya Federasyonu tarafından desteklenmiştir. Yunanistan ise Mısır, Libya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile anlaşmaları yapmaya çalışarak Doğu Akdeniz’i ağırlıklı olarak kendi kontrolünde tutmaya çalışmaktadır.

Bu gelişmelere istinaden, Türk Deniz Kuvvetleri 1 Nisan 2006 yılından itibaren Akdeniz Kalkanı Harekâtı’nı icra etmektedir. Akdeniz Kalkanı Harekâtı kapsamında;

- “Doğu Akdeniz’de Türkiye adına faaliyet icra eden Araştırma Gemilerine koruma ve destek sağlanmakta,
- Deniz yetki alanlarında diğer ülkeler adına izinsiz araştırma faaliyetlerinde bulunan araştırma gemileri ikaz edilmekte,
- Araştırma gemilerinin Türk makamlarından izin almaksızın araştırma faaliyetlerine devam etmeleri engellenmekte,
- Harekâta iştirak eden yüzer unsurlar ve bölgede bulunan Otomatik Tanımlama Sistemi (OTS) imkân ve kabiliyetine sahip mevcut sahil radarları tarafından ticari gemilerin tespit ve teşhisi yapılmakta,
- Teşhis edilen temaslardan “dikkat çeken gemi” ve “bilgi toplanması istenen gemi” kategorisinde olanların limanlarımıza girmeleri halinde, söz konusu gemilerin arama ve kontrollerinin yaptırılması sağlanmaktadır.

İcra edilmekte olan Akdeniz Kalkanı Harekâtı, özellikle Bakü-Tiflis-Ceyan (BTC) Petrol Boru Hattının 2006 Temmuz ayından itibaren faaliyete geçmesinden sonra dünya deniz ticaretinin önemli odak noktalarından biri haline gelen Doğu Akdeniz'deki deniz ulaştırma hatlarının korunması ve enerji güvenliğinin sağlanması, bölgedeki muhtemel risk ve tehdit unsurlarına ve yasa dışı faaliyetlere karşı caydırıcılık sağlanması açısından önem arz etmektedir.

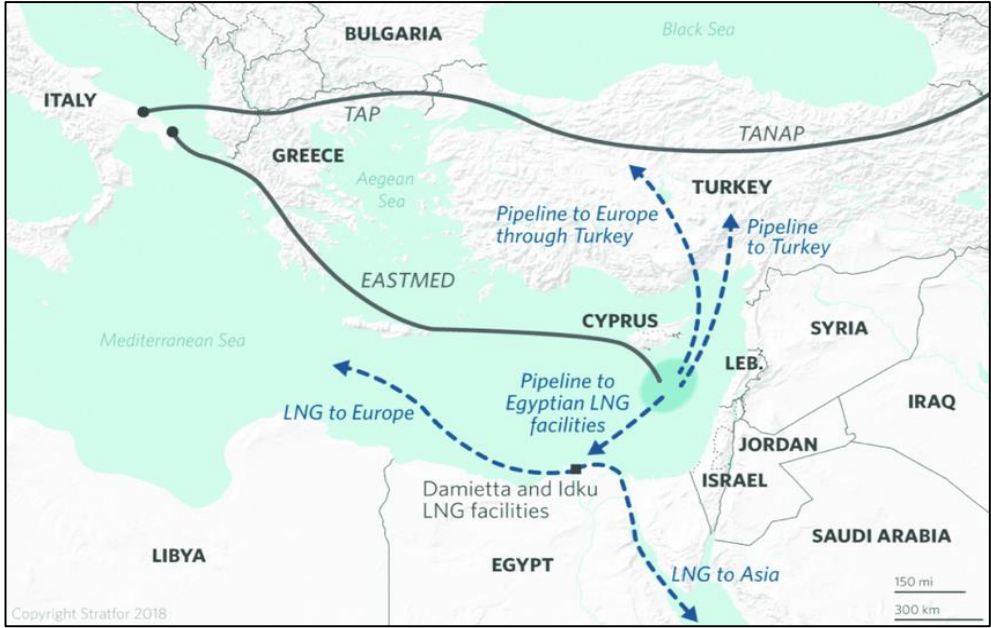
NATO'nun 2006 Ekim ayındaki RİGA Zirvesi sonunda yayımlanan bildiriye, "Enerji Güvenliğinin Sağlanmasının Önemi ve bu konudaki Milli ve Uluslararası Girişimlerin Desteklenmesini Vurgulayan" ifadenin yer alması, Türkiye'nin Akdeniz Kalkanı Harekâtını başlatarak "Enerji Hatlarının Güvenliğinin Sağlanması" konusundaki öngörüsünü teyit eder niteliktedir. 2011 yılında başlayan Arap Baharı sonrasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da ortaya çıkan gelişmeler Doğu Akdeniz'de deniz güvenliğinin önemini daha da artırmıştır. Türk Deniz Kuvvetleri Akdeniz Kalkanı Harekâtı ile deniz güvenliğine yönelik önemli bir katkı sağlamaktadır" (Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, 2016).

Akdeniz Kalkanı Harekâtı ile Türkiye kendisine ait bölgeyi koruma altına almış ve 21.09.2011 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile kıta sahanlığı anlaşması imzalamıştır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne ait bölgelerde petrol arama ruhsatı verilmiştir.

4.1. Türkiye ve Lojistik İmkânlar

Türkiye, sahip olduğu boru hatları ve bir enerji geçiş ülkesi konumunda olması sebebiyle, hem Orta Doğu petrolünün hem de kıyıdaş ülkeler tarafından çıkarılan gaz ve petrolün Avrupa'ya taşınması konusunda da potansiyele sahiptir. Kıta sahanlığının özü gereği devletin egemenlik hakları dâhilinde bulunduğundan, kıta sahanlığına sahip ülkenin onayı alınmadan deniz altında boru hattı geçirmek uluslararası hukuka aykırı olup sahildevletinin egemenlik haklarını çiğnemektir. LNG (*liquified natural gas*-sıvılaştırılmış doğal gaz) tesisi kurmanın da maliyeti göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin denklemde bulunmadığı bir enerji lojistiği taraf devletlere ciddi bir maliyet yükleyecektir. Şekil 7'deki haritada da görüleceği üzere, sarı çizgilerle belirtilen noktalar üzerinde inşa edilecek iletim hattının, denizin derinliği, deniz hareketleri, sahanın güvenliği ve fizibilite unsurları da dikkate alındığında taraflara yüklenmek istemeyecekleri bir maliyet doğurmaktadır. Bu sebeplerle, elde edilen enerjinin taşıma maliyetleri de eklenerek elde edilen fiyattan alıcı bulması da mümkün olmayacağı için Türkiye lojistik açısından bir nevi dile getirilmeyen ancak mahrumiyet unsuru barındıran bir konumdadır. Dolayısıyla, Türkiye bu bölgedeki varlığını ve egemenlik haklarını, uluslararası hukuk temelinde ve resmî organlar nezdinde kabul ettirebildiği ve taraftar topladığı ölçüde konunun öznesi olabilecektir. Aksi durumda,

mütemadiyen dışarda bırakılmaya çalışılan ve kendisine içeri girecek bir kapı aralayan bir pozisyondan öteye geçemeyecektir. Ancak tüm bunları yaparken de bölgedeki varlığını diplomatik ve askerî yollarla kabul ettirmeye çalışmalı ve kıyıdaş devletlerle ilişkilerini dostane seviyelerde sürdürmelidir.

Şekil-7. Levant Havzası’na Ait Doğal Gazın Alternatif Rotaları (Boutros, 2018)

EastMed Projesi, yılda 8-16 milyar metre küp doğal gazın, bazı noktalarda denizin 2000 metre altından geçen 2000 km uzunluğunda bir boru hattı ile Akdeniz’den Yunanistan üzerinden Avrupa’ya taşınmasını kapsamaktadır. 6 milyar Euro civarında bir maliyeti olduğu iddia edilmektedir. Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır liderleri EastMed projesine desteklerini çeşitli vesilelerle yinelemektedir. Ancak nihai fiyatın Rus gazının yaklaşık 2 katı olması bu projeye olan desteği azaltmaktadır (Zahr, 2017).

EastMed Boru Hattı Projesi, BM Deniz Hukuku Sözleşmesinin 300. maddesini ihlal etmektedir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin kıta sahanlığındaki kullanım özgürlüğüne ilişkin olarak 79 (1) maddesi, tüm devletlere kıta sahanlığında denizaltı kablolar ve boru hatları döşeme yetkisi verilse dahi bu tür boru hatlarının döşenmesi ile ilgili mutlaka kıyı devletlerinin iznine tabi tutulduğunu belirtmektedir. (Güney Ateşoğlu, 2018). Ancak Türkiye’den henüz böyle bir izin çıkması söz konusu değildir.

4.2. Enerji Güvenliği

Enerji güvenliği, bir ülkenin ihtiyacı olan enerjinin ucuz, temiz ve kesintisiz bir şekilde arz edilmesidir. Uluslararası enerji ajansı, kısa dönemde enerji güvenliğini ucuz ve kesintisiz nitelikleriyle tanımlarken, uzun dönemde ise yenilenebilir yatırımları ile birlikte temiz niteliğini de eklemektedir (IEA, 2019).

Türkiye, birincil enerji kaynakları yeterli olmaktan uzak bir ülkedir ve artan nüfusu ile birlikte ekonomik büyümesini ve kalkınmasını desteklemek için sürekli artan bir enerji talebi ile karşı karşıyadır. Bu sürekli artış ise diplomatik yollarla desteklenmektedir. Özellikle % 99'un üzerinde bir ithalat bağımlılığı oranı ile doğal gaz konusu oldukça hassastır. Türkiye doğal gaz ithalatını güvenlik altına alabilmek amacıyla uzun vadeli kontratlar ve kaynak ülke çeşitliliğine gitmeye çalışmaktadır. Özellikle Ukrayna ve Rusya arasında iki defa yaşanan doğal gaz krizi sebebiyle Avrupa Birliği ülkeleri de doğal gaz ithalat kaynaklarını çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin yetki alanlarında bulunabilecek bir doğal gaz rezervi hem kaynak çeşitliliğine hem de yıllardır Türkiye'nin cari işlemler hesabındaki açık kaynaklı sorunlara olumlu bir katkıda bulunabilir. Fakat yukarıda haritalar ve raporlardan elde edilen bilgilere bakıldığında, Kıbrıs adası ve Türkiye arasındaki sulardaki potansiyel ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bunun dışındaki sahalarda bulunan rezervler ise Türkiye'nin münhasır ekonomik bölgesinin dışında kalmaktadır.

SONUÇ

Hem dünyanın enerji üretim merkezlerine yakın olması, hem de sahip olduğu enerji kaynakları bakımından bölge devletlerinin enerji politikalarını ciddi düzeyde değiştirecek olan Doğu Akdeniz'in önemi uluslararası politikadaki yerini önümüzdeki birkaç on yılda da korumaya devam edecektir. Hâlihazırda siyasi, insani ve hukuki sorunların bulunduğu Ortadoğu coğrafyasının Avrupa'ya dönen yüzü olması açısından Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarının uluslararası hukuk temelinde paylaşılması mevcut sorun alanlarına yenilerinin de eklenmemesi açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple, Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilen ya da yeniden düzenlenmesi gereken deniz yetki alanlarının paylaşılmasında Türkiye'nin ve dahi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin içinde bulunmadığı bir senaryo bölgede en iyi ihtimalle mevcut sorunları daha da arttıracaktır.

Doğu Akdeniz'in hem kıta sahanlığı hem de münhasır ekonomik bölge ile ilgili henüz çözülmemiş ve giderek de büyüyen problemler bulunmaktadır. Üstelik bu problemler bölgedeki enerji kaynaklarının keşfi ve paylaşımı konuları öne çıktıkça daha da büyümektedir. Problemin çözüm portföyü ise yıkıcı bir savaş ve bölgesel işbirliği arasındaki bütün olasılıkları içermektedir.

Enerji kaynakları konusunda arama, çıkarma, işleme ve lojistik meselelerinde Türkiye'nin dâhil olmadığı veya dışarda bırakıldığı/bırakılmaya çalışıldığı tüm senaryolar hem Türkiye hem de bölge ülkeleri için uzun dönemli sosyal, siyasal ve ekonomik maliyetler içermektedir. Bu noktada, Türkiye'nin kendi adına yapabilecekleri; Doğu Akdeniz havzasında mevcut pozisyonunu güçlendirebilmek, enerji bağımlılığını azaltabilmek/çeşitlendirebilmek, enerji lojistiğinde bir *hub* olabilmek ve Kıbrıs adasındaki kalıcı barışın sağlanması için çok fonksiyonlu bir politika izlemek olacaktır. Bölge devletleri ile diplomatik ilişkilerin normalleşmesi, karşılıklı bağımlılığın oluşturacağı finansal fayda/maliyet analizin daha iyi yapılması ve taraf devletlere anlatılarak uluslararası alandaki olumsuz imajının demokratik bir hukuk devleti algısına dönüştürülmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti hem diplomasi yaparak hem Batı'da daha uygun finansman imkânları sağlayarak projeyi Türkiye'ye çevirebilir. Bunun için Batı'yla ilişkilerin niteliği önemlidir. Ayrıca, Doğu Akdeniz'de Türk Donanmasının bayrak göstermesi, aktif sondaj çalışmalarına başlanması (Fatih sondaj gemisi), diğer gayri resmi sondaj faaliyetlerinin engellenmesi ile taraf ülkeleri masaya oturmaya zorlamak, AB gibi taraflı olduğuna inanılan bir kuruluşu dengelemek için ASEAN ve BRICS gibi kuruluşlara üye veya gözlemci üye olmak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile İsrail arasında süregelen Afrodit bölgesindeki anlaşmazlığı istismar etmek ve anlaşmalarını önlemek, 1994 ve 2006'dan beri faal olan Marmara Ereğlisi ve Aliağa Terminallerinin vermiş olduğü avantajı kullanarak EastMed'e en iyi, hızlı ve ekonomik alternatif güzergâh seçeneği olduğünü taraflara anlatmak seçenekleri daha kararlı bir çözüm arayışı için en az diplomatik yöntemler kadar etkili olacaktır.

Sonuç olarak, Doğu Akdeniz'e kıyası olan ülkeler için güvenlik problemi yaratan unsur hidrokarbon kaynakları değil, çokuluslu iş birliği ve anlaşmaların olmamasıdır. Bu tür çözümlerin olmadığı bir senaryoda kıyı ülkelerinden yalnız Türkiye değil, bölgenin bütün ülkeler hidrokarbon rezervlerinin konu olduğü bir çatışmayla yüz yüzedir.

KAYNAKÇA

- Adamides, C., Christou, O. (2015). *Energy Security and the Transformation of Regional Securitization Relations in the Eastern Mediterranean*. In: Katsikides S., Koktsidis P. (eds) *Societies in Transition*. Springer, Cham.
- Ateşoğlu Güney, N. (2018). *EastMed Kardeşliği Doğu Akdeniz'in Sularını Neden Bulandırıyor?*. Star Gazetesi, Açık Görüş. Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2018, <http://www.star.com.tr/acik-gorus/eastmed-kardesligi--dogu-akdenizin-sularini-neden-bulandiriyor-haber-1371663/>.
- Ayoub, M. (2017). *Lebanon Finally Books Its Place on the EastMed O&G Map*. Erişim Tarihi: 10 Ekim 2018, <http://www.lebanongasandoil.com/index.php/news-details/155>.
- Balcıoğlu, H. (2016). *Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlıkları Kapsamında Doğu Akdeniz'de Durum Değerlendirmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Başeren, S. H. (2013). Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset (Ed. Sertaç Hami Başeren) *Doğu Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırması Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi*.(ss.253-305). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 608.
- Başeren, S.H., *Doğu Akdeniz'de Gerilim*. Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2018, <http://tudav.org/calismalar/deniz-alanlari/munhasir-ekonomik-bolge/dogu-akdeniz-serhat-h-baseren/>.
- Bayram, Ö. ve Başeren, S. H. (2008). *The Exclusive Economic Zone Debates in Eastern Mediterranean Sea and Fisheries.*, *Journal of Black Sea/Mediterranean Environment*, (ss.77-83). 14, (2).
- Birleşmiş Milletler (2001). *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2018, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/denizhukuku.pdf.
- Boutros, E. (2018). *Natural Gas in East-Mediterranean Basin – Changing the Energy Landscape*. Energy Paper – Situation Analysis. Doha, 2018.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (2006). *Akdeniz Kalkanı Harekati*. Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2018, https://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=28.

- Eran, O. (2018). *Could Natural Gas in the Mediterranean Spark the Third Lebanese War?*, Jerusalem Post. Erişim Tarihi: 09 Nisan 2018. <http://www.jpost.com/Opinion/Could-natural-gas-in-the-Mediterranean-spark-the-Third-Lebanese-War-542911>.
- Gorvett, J. (2016). *Cyprus in the Middle, Nicosia Holds the Keys to Syria, the Migrant Crisis, and Gas in the Eastern Mediterranean*. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2018, <https://www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2016-01-12/cyprus-middle>.
- IEA (2018). *Energy Security*. Erişim Tarihi: 18 Aralık 2018, <https://www.iea.org/topics/energysecurity>.
- Kedikli, U. ve Çalağan, Ö. (2017, Mart). *Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi*. S. Erdoğan, D. Ç. Yıldırım, A. Gedikli (Ed.) International Congress of Energy, Economy and Security Abstract Book, (ss. 36-55). İstanbul.
- Pazarcı, H. (2015). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Yayınevi.
- Stratfor (2018). *The Eastern Mediterranean's New Great Game Over Natural Gas*. Erişim Tarihi: 15.10.2018, https://worldview.stratfor.com/article/eastern-mediterraneans-new-great-game-over-natural-gas?utm_source=Twitter&utm_medium=social&utm_campaign=article.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2007), 30 Ocak 2007 Tarihli *Türk Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması*. Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2018, http://mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2007/Ocak/NO18_30Ocak2007.html.
- United States Geology Survey (2010). *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resouces of the Nile Delta Basin Province, Eastern Mediterranean*.
- United States Geology Survey (2010). *Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean*.
- Yaycı, C. (2012). *Doğu Akdeniz'de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye*, Bilge Strateji, 4, (6), (ss. 1-70).
- Yuri M. Z. (2016, Eylül). *More Trouble in the Eastern Mediterranean*. Erişim Tarihi: 10 Aralık 2018, <https://www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2013-09-03/more-trouble-eastern-mediterranean>.

- Yücel, A., Kaya, İ. (2018). *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zahr, A. (2017). *Challenges of and East Med Pipeline*. CyprusMail Online. Erişim Tarihi: 20 Aralık 2018, <https://cyprus-mail.com/2017/07/02/challenges-east-med-pipeline/>.

VEKİLLİKTEN ÇATIŞMAYA, ÇATIŞMADAN ORTAKLIĞA: PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNİN DEĞİŞEN KARAKTERİSTİĞİ

Buğra SARI*

Öz

PKK-Suriye ilişkileri 1980 yılında terör örgütü mensuplarının Suriye’de ağırlanmasıyla başlamıştır. 1980’den Ekim 1998’e kadar PKK-Suriye ilişkileri Suriye rejiminin izni ve denetimde sürmüştür. Bu dönemde terör örgütü rejimin Türkiye’ye karşı yürüttüğü vekâlet savaşı dâhilinde faaliyet göstermiştir. Bu doğrultuda Suriye sahası daha kuruluş yıllarından itibaren PKK’nın örgütsel yapılanma, eleman, lojistik ve finans temini ve operasyonel kabiliyeti açısından kilit bir role sahip olmuştur. Ekim 1998’de Türkiye’nin askerî müdahale tehdidinin ardından Suriye rejimi ülkesinde PKK’nın faaliyetlerini yasaklamış ve terör örgütüne karşı harekete geçmiştir. Takiben Suriye rejimi, ülkesinde PYD yapılanması adı altında faaliyetlerine devam eden PKK mensuplarına karşı tutuklamalar gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda terör örgütünün Suriye’deki liderleri Kuzey Irak’a kaçarak Kandil bölgesine sığınmışlardır. Böylece PKK-Suriye ilişkilerinde çatışma dönemi başlamıştır. Bu dönem 2011 Suriye iç savaşına kadar devam etmiştir. 2011 iç savaşıyla birlikte ise PKK-Suriye ilişkilerinde yeni bir aşamaya girilmiştir. Ülkede kontrolü kaybeden rejim PKK’yla bu kez ortaklık ilişkisi kurarak ülkenin kuzey bölgelerini terör örgütüne bırakmıştır. Böylece terör örgütü Suriye’de faaliyet gösteren kolu PYD marifetiyle önemli hâkimiyet alanlarına sahip olmuştur. Böyle bir ortamda PKK Suriye’de 1998 öncesi gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve direktifleriyle hareket eden vekil aktör konumundan, rejimin ortağı konumuna gelmiştir. Buradan hareketle, eldeki çalışma PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkiyi vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa bir süreç olarak tasvir ederek, ikili arasındaki ilişkilerin değişen karakteristiğini irdelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye, PKK, PYD, Vekâlet Savaşı, Suriye İç Savaşı

FROM PROXY TO CONFLICT, CONFLICT TO PARTNERSHIP: THE CHANGING CHARACTERISTICS OF THE PKK-SYRIA RELATIONS

Abstract

Hosting of PKK militants in 1980 by the Syrian regime marked the beginning of the relationship between the terrorist organization and Syria. The relationship between the two had continued from 1980 to October 1998 under the supervision of the Syrian regime, who used the PKK as a proxy against Turkey. In return, the Syrian connection provided the PKK with a safe haven in which it was able to establish its organizational structure, recruit militants and obtain financial and logistical support. However, the PKK’s safe haven within Syrian borders came to an end in October 1998 when Turkey militarily threatened the regime for its support for the terrorist organization. As a result, ceasing its support for the terrorist organization, the regime banned the PKK’s activities within Syrian region and arrested its militants. Hence, the conflict era which had lasted until 2011 emerged within the PKK-Syria relationship when the civil war broke out in Syria. Due to the Syrian civil war in 2011, the PKK-Syria relationship has embarked on a new phase. Losing control on the country, the regime got engaged in partnership with the terrorist organization and left vast areas in the northern part of Syria to the PKK. The terrorist organization is currently controlling a considerable part of Syrian territory and population. In such an environment, the PKK repositioned itself as a partner of the Syrian regime rather than its proxy which was under the command the regime officials as it was before 1998. In this respect, with the aim of portraying it as a process from proxy to conflict and conflict to partnership, this study aims to examine the changing characteristics of the relationship between the PKK and the Syrian regime.

Keywords: Syria, the PKK, the PYD, Proxy War, Syrian Civil War

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik ABD, bugrasari1988@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-6428-1292>

GİRİŞ

Kürdistan İşçi Partisi (PKK, *Partiya Karkerên Kurdistanê*)¹, Abdullah Öcalan ve işbirlikçileri tarafından 1978 yılında kurulmuş olsa da örgütün fikrî temelleri 1960'ların ikinci yarısında organize olmaya başlayan radikal devrimci sosyalist hareketlere kadar uzanmaktadır (Özcan, 2006: 76-85). Terör örgütü, kuruluşuyla birlikte gerilla savaşı yöntemini belirleyerek kendisine Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini içerisine alan bağımsız bir Kürt devleti kurma amacını edinmiştir. Kuruluşunun ardından Türk devletine yönelik ilk silahlı eylemine 1984 yılında girişen terör örgütü, sayısız terör eylemi gerçekleştirerek on binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Terör örgütü bunun yanında başta hedefe aldığı Doğu ve Güneydoğu bölgeleri olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin kalkınmasını ve gelişmesini sekteye uğratmaya çalışmaktadır.

Belirlediği yöntem ve edindiği amaca yönelik yeterli lojistik, insan ve finans kaynağına sahip olmadığı için PKK kuruluş döneminde öncelikle kuyumcu dükkânlarını soymak ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi yasadışı faaliyetlere girişmiştir (Criss, 1995: 18-19). Bir müddet sonra örgüt liderleri 12 Eylül 1980 askerî darbesinden hemen önce Suriye'ye kaçarak terör faaliyetlerine orada devam etmişlerdir (Criss, 1995: 19). Suriye rejimi Türkiye'yle arasındaki Hatay meselesi ve su sorunu doğrultusunda PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanışlı bir aktör olarak görmüş ve terör örgütüne destek sağlamıştır. Bunun karşılığında terör örgütü Suriye rejiminin vekilliğini² yaparak Türkiye'ye karşı saldırılarda bulunmuştur. Böylece Suriye sahası daha kuruluş yıllarından itibaren PKK'nın örgütsel yapılanma, eleman, lojistik ve finans temini ve operasyonel kabiliyeti açısından kilit bir role sahip olmuştur.

Suriye rejimi ve PKK arasındaki vekâlet ilişkisi 1998 yılına kadar devam etmiş ancak Türkiye'nin 1998 yılında Suriye rejimini savaşa tehdit etmesi sonucu

¹ PKK, birçok devlet ve uluslararası örgüt tarafından tanınan bir terör örgütüdür. PKK'yı terör örgütü olarak tanıyan ülkeler arasında Türkiye, ABD, Avustralya, Japonya, Kanada, Suriye, Irak, İran ve başka birçok ülke vardır. PKK ayrıca Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok uluslararası örgüt tarafından da terör örgütü olarak kabul edilmektedir.

² Vekillik, vekâlet ilişkisi ve vekâlet savaşı kavramları çalışmada aynı anlamda vekâlet savaşı kavramına uygun biçimde kullanılmaktadır. Vekâlet savaşı terim anlamı itibarıyla konvansiyonel güçlerin ya da devletlerin birbirilerine doğrudan saldırmak yerine genellikle devlet dışı aktörler vasıtasıyla mücadele yürüttükleri bir savaş türüdür. Bu noktada devlet dışı aktörler etnik ve dini temelli motivasyonlarla harekete geçirilerek karşı tarafı yıpratmak ve tahrip etmek için kullanılmaktadır. Devletler kendi meşruiyet argümanlarını ortaya koyarak açıktan vekâlet savaşlarını yürütebildikleri gibi; açıktan savaşın nedenini kabul etmedikleri örtülü vekâlet savaşları da yürütebilmektedir (Loveman, 2002: 30).

Öcalan Suriye'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye ve Suriye arasında imzalanan “Adana Protokolü” paralelinde Suriye rejimi topraklarında PKK faaliyetlerini baskılamaya ve engellemeye girişmiştir. Bu PKK-rejim ilişkilerinde çatışma döneminin başlangıcı olmuştur. Çatışma döneminde strateji ve isim değişikliğine giden PKK, 2003 yılında bölgesel yapılanma ağının Suriye kolunu teşkil eden “Demokratik Birlik Partisi (PYD, *Partiya Yekîtiya Demokrat*)”ni kurmuştur. PKK böylece, Suriye rejimince kollandığı yıllarda edinmiş olduğu toplumsal tabanı PYD adı altında elinde tutma yoluna gitmiştir. Ancak bu dönemde Suriye rejimi, PYD yapılanması adı altında faaliyet gösteren PKK terör örgütü üyelerine karşı tutuklamalar gerçekleştirmiş ve bunun sonucunda terör örgütünün Suriye'deki liderleri Kuzey Irak'a kaçarak Kandil bölgesine sığınmışlardır.

2011 yılında Suriye'de meydana gelen iç savaş hadisesi ise PKK'ya Suriye'de yeniden yükselmesi açısından önemli fırsatlar sunmuştur. Zira rejim iç savaş ortamında PKK'yla gizli bir ittifak ilişkisi içine girerek ülkenin kuzeyini deyim yerindeyse terör örgütüne bırakmıştır. Böylece PKK Suriye'de faaliyet gösteren kolu PYD marifetiyle önemli hâkimiyet alanlarına sahip olmuştur. Böyle bir ortamda PKK'nın Suriye'de 1998 öncesi gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve direktifleriyle hareket eden vekil aktör konumundan rejimin ortağı konumuna geldiğini iddia etmek mümkün hale gelmektedir.

Buradan hareketle, eldeki çalışma başlangıcından itibaren PKK-Suriye ilişkilerinin anatomisini irdelemektedir. Çalışmanın ilk bölümünde 1980-1998 yılları arasındaki dönem vekâlet ilişkisi dönemi olarak ele alınmaktadır. Bu bölümde Suriye devletinin Türkiye'ye karşı yürüttüğü vekâlet savaşı içerisinde PKK'yı nasıl ve ne amaçla kullandığı ortaya konmaktadır. Ardından, 1998-2011 yılları terör örgütünün Suriye rejimi tarafından baskılandığı dönem olduğundan çatışma dönemi olarak analiz edilmektedir. Nitekim bu dönemde PKK'nın faaliyetleri Suriye'de yasaklanmış ve terör örgütü, PYD adında siyasi parti görünümüne yeni bir terör yapısıyla faaliyetlerini sürdürme yoluna gitmiştir. Son bölüm ise 2011 yılından itibaren Suriye iç savaşındaki PKK-Suriye ilişkisini merkeze alarak bu dönemi ilişkilerde ortaklık evresi olarak mütalaa edilmektedir. Bu doğrultuda bölüm, rejim ve PKK'nın Suriye iç savaşındaki stratejileri ve bu stratejiler içerisinde aralarındaki ilişkileri irdelemektedir. Bu yönüyle çalışma betimsel bir karakter taşımakta olup PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkiyi vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa bir süreç olarak tasvir etmektedir. Çalışmada ortaya konan argümanlar mümkün mertebe PKK terör örgütünün yayın

organlarından sağlanan bilgilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bunun dışında, terör örgütünün yayın organlarından edinilebilecek bilgilerin güvenilirliği ve niceliksel sınırlılığı göz önünde bulundurularak Suriye sahasında faaliyet gösteren bağımsız gözlem evi kuruluşları ve Suriye'yle ilgili çalışmalar yapan araştırma merkezlerinin raporlarından yararlanılmıştır.

1. 1980-1998 DÖNEMİ PKK-SURİYE VEKÂLET İLİŞKİSİ

PKK ve Suriye rejimi arasındaki vekâlet ilişkisi Öcalan ve işbirlikçilerinin Türkiye'de gerçekleşen 1980 askerî darbesinden kısa bir süre öncesinde Suriye'ye geçiş yapımlarıyla başlamıştır. Zaman içerisinde ikili arasındaki ilişki karşılıklı fayda temelinde gelişerek güçlenmiştir. Nitekim Suriye rejimi PKK'dan Türkiye'yle yaşadığı uzun süredir süregelen stratejik sorunlar kapsamında ve Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun dikkatini ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirme noktasında yararlanmayı amaçlamıştır. PKK da Suriye rejiminden kendisine özgür hareket alanı sağlaması hususunda ve Suriye'deki Kürt kökenli gençlerin PKK'ya kanalize edilmesi noktasında faydalanmıştır.

Esasen Suriye rejiminin Türkiye'de faaliyet gösteren yasa dışı radikal sol örgütleri Türkiye'ye karşı kullanma tecrübesi PKK'yla ilişkisinden daha öncesine uzanmaktadır. Özellikle 1970'li yılların ikinci yarısında Fırat nehri üzerinde birbirlerine yakın zamanlarda Suriye'nin Tabka Barajı ve Türkiye'nin Keban Barajı'nı inşası iki ülke arasında su sorunlarının başlamasını beraberinde getirmiştir. Su sorununun temelinde Türkiye'nin yukarı kıyıdaş, Suriye'nin ise aşağı kıyıdaş ülke olması yatmaktadır. Zira Suriye, Türkiye'nin yukarı kıyıdaş ülke olmasından dolayı barajlar vasıtasıyla kendisine akan suyun üzerinde kontrol kabiliyeti elde edeceğini düşünerek konuyu ulusal güvenlik riski olarak görmüştür (Olson, 1997: 169; Hinnebusch, 2002: 160; Montgomery, 2007: 186). Suriye rejimi bu riske karşı Türkiye'de faaliyet gösteren yasa dışı radikal sol örgüt militanlarını ülkesine davet edip bunların Şam'da karargâhlar açmalarına izin vermiştir (Olson, 1997: 169; Montgomery, 2007: 186-187). Bu örgütler arasında "Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)", "Devrimci Sol (Dev-Sol)", "Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO)" ve daha küçük başka devrimci sol gruplar mevcuttur (Bullock and Darwish, 1993: 60; Tejel, 2009: 75-76). Yasa dışı faaliyet gösteren bu örgütlerin militanları Suriye'de gerilla savaşı eğitimi almalarının ardından Türkiye'ye dönmüş ve 1970'lerin ikinci yarısında şehirleri adeta savaş alanlarına dönüştüren eylemler gerçekleştirmişlerdir (Bullock and Darwish, 1993: 60; Tejel, 2009: 76).

Suriye rejiminin Türkiye'ye karşı yasa dışı örgütleri kullanma stratejisi PKK ile deyim yerindeyse doruğa ulaşmıştır. Rejim PKK'ya diğer yasa dışı örgütlere sağladığı gibi sadece barınma ve eğitim alma imkânı sağlamamış, bunun çok daha ötesinde Suriye'deki Kürt kökenli nüfus üzerinde etki alanı oluşturmasının önünü açarak terör örgütünün toplumsal taban edinmesine ve dolayısıyla çok daha güçlenmesine neden olmuştur. Nitekim Suriye'ye geçişlerinin hemen ardından PKK'lı teröristlerin Suriye'nin kontrolü altında bulunan Lübnan'ın Bekaa Vadisi'ndeki kamplara yerleşmelerine izin verilmiştir. PKK'lı teröristler burada ilk etapta Suriye rejimince desteklenen "Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)" bünyesinde ünlü Filistin liderlerinden Nayif Havatme'nin genel sekreterliğini yaptığı "Filistin'in Kurtuluşu için Demokratik Cephe (FKDC)" tarafından eğitilmiştir (Van Bruinessen, 1988: 44; Vanly, 1992: 132; Marcus, 2007: 55; Orton, 2017: 14). PKK'lı teröristler daha sonra Yaser Arafat'ın "El-Fetih'i, George Habaş'ın "Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC)", Samir Ghavşah'ın "Filistin Halk Mücadele Cephesi (FHMC)" ve Lübnan Komünist Partisi gibi diğer FKÖ gruplarının kontrolü altındaki kamplara da yerleşerek gerilla savaşı eğitimi almışlardır (Marcus, 2007: 57). PKK'lı teröristler bu kamplarda aldıkları eğitim karşılığında tahkimat inşalarında kullanılmış ve İsrail saldırıları hâsıl olduğunda cephe hattına gönderilmişlerdir (Marcus, 2007: 56; Tejel, 2009: 76).

Zaman içerisinde PKK ile rejim arasındaki ilişkiler derinleşerek güçlenmiştir. Suriye rejimi terör örgütleriyle olan iletişimini istihbarat elemanları ve yerli bağlantılar vasıtasıyla yürütürken, PKK ile olan ilişkileri bizzat Suriye devlet başkanı Hafız Esad'ın küçük kardeşi Cemil Esad idare etmiştir (Marcus, 2007: 99; Orton, 2017: 13). Güçlenen ilişkilerinin karşılığında rejim tarafından 1982 yılında PKK'ya Bekaa Vadisi'nde bulunan Helve eğitim kampı verilmiştir (Pipes, 1994; Marcus, 2007: 99; Orton, 2017: 14). Hatta PKK-rejim ilişkisinin eriştiği seviyeyi göstermesi açısından bu kamp bizzat Cemil Esad tarafından ziyaret dahi edilmiştir (Marcus, 2007: 99).

PKK, Helve eğitim kampını devraldıktan sonra kampa Mahsum Korkmaz Akademisi adını vermiştir. Bu sözde akademi 1992 yılına kadar PKK'lı teröristlere silahlı ve ideolojik eğitim verilen en büyük kamp olmuştur. PKK, bu ve diğer kamplarda 1994 yılına kadar yaklaşık 15,000 teröriste silahlı ve ideolojik eğitim vermiştir (Özcan, 2000: 248). PKK'nın bu denli kapasiteye ulaşan kamplarındaki lojistik ihtiyaçların bizzat Suriye rejimi tarafından sağlanan finans ve silah desteğiyle karşılandığı bilinmektedir. Doğrudan desteğinin yanında birçok yazar

Suriye rejiminin PKK'nın uyuşturucu ve silah kaçakçılığı faaliyetlerine göz yumarak terör örgütünün lojistik ihtiyaçlarının giderilmesine dolaylı katkıda da bulunduğunu söylemektedir (Tejel, 2009: 76; Philips, 2015: 74).

Daha da önemlisi, Suriye rejimi PKK'nın Şam başta olmak üzere Kamışlı, Rasulayn, Darbasiya, Ayn el Arap (Kobani), Afrin, Halep ve Haseke bölgelerinde ofisler açmasına izin vererek Suriye'deki Kürt kökenli nüfusla etkileşime girmesini sağlamıştır. Kürt kökenli nüfusla etkileşim imkânı PKK'nın gücünü artırmasındaki temel faktörlerden birisi olmuştur. Zira o zamana kadar Suriye'de bulunan Kürt partilerin siyasi ya da sosyal tüm aktiviteleri rejim tarafından yasaklanarak engellenirken, PKK'nın Kürt kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı kuzey bölgelerinde serbestçe faaliyetler yürütmesine izin verilmiştir (Vanly, 1992: 133). Örneğin, 1980'li yıllarda Suriye'de herhangi bir Kürt partisinin Nevruz kutlaması düzenlemesi mümkün değilken, PKK rejimin bilgisi dâhilinde Afrin, Ayn el Arap ve Haseke gibi bölgelerde Nevruz kutlamaları düzenleyebilmiş ve bu kutlamalarda rejim tarafından yasaklanan Kürt ulusal kimliğine dair sembolleri serbestçe kullanabilmiştir. (McDowall, 2007: 480; Montgomery, 2007: 191). Bu kapsamda on yıllar boyunca Suriye'de demokratikleşme ve Kürt ulusal bilincine yönelik siyaset yapan Kürt partiler süreç içerisinde hiçbir kazanım elde edememiştir. Ancak PKK'nın önünün rejim tarafından açılmasıyla bahsi geçen bölgelerde Kürt kökenli nüfus serbest biçimde Kürt ulusal bilincine ve kültürüne yönelik sembolleri kullanabilmiş ve Kürt kimliği ve siyasetiyle ilgili faaliyetlerde bulunabilmiştir. Bu durum Kürt kökenli nüfus içerisinde elde ettikleri kazanımların PKK vasıtasıyla elde edildiğini düşüncesini öne çıkarmıştır. Bu toplum içerisinde PKK'nın sözde davasına ve yöntemlerine sempati duyulmasını beraberinde getirmiştir (Vanly, 1992: 133; McDowall, 1998: 65; Montgomery, 2007: 191; Allsopp, 2014: 93, 103, 129-131, 137).

Buna ek olarak PKK'ya katılımı özendirmek amacıyla rejim, PKK'ya katılmaları hâlinde Kürt kökenli gençleri askerlik görevinden muaf tutmuştur (McDowall, 2007: 479; Montgomery, 2007: 192). Bu durum Suriye'de on yıllarca Suriye rejiminin baskısı altında yaşayan ve kendilerine neredeyse hiçbir hak tanınmayan Kürt nüfus arasında farkındalık yaratmış ve özellikle Suriye'de Kürt kökenli gençler arasında PKK'ya katılımı artırmıştır (McDowall, 2007: 479). Böylece Suriye rejiminin izni ve bilgisi dâhilinde Suriyeli Kürt kökenli gençler arasında PKK terör örgütüne yoğun bir şekilde katılım gerçekleşmiştir. Sonuç olarak 1990'lı yıllara geldiğinde PKK saflarındaki Suriye kökenli Kürtlerin oranı

%20'ye ulaşmıştır (Philips, 2015: 74). Bunun yanında McDowall (1998: 65; 2007: 479)'a göre 7000, Montgomery (2007: 192)'e göre 7000 ile 10.000 arasında Suriyeli Kürt Türkiye'ye karşı girişilen silahlı çatışmalarda hayatını kaybetmiş ya da kaybolmuştur.

Suriye rejiminin, ülkesindeki Kürt partilerin faaliyetlerini engellerken PKK'nın önünü açmasının nedeni sadece PKK'yı Türkiye'ye karşı kullanma politikasından ileri gelmemektedir. Bu başlı başına Suriye rejimi açısından yeterli bir neden olabileceği de rejim PKK'yı aynı zamanda Suriye'nin Kürt kökenli nüfusun dikkatini ülke içi meselelerden saptırmak içinde kullanmıştır. Bu hususta rejim PKK vasıtasıyla Kürt kökenli nüfus içerisinde rejime karşı birikmiş olan endişe ve öfkeyi Türkiye'ye yönlendirmeyi amaçlamıştır (Montgomery, 2007: 192). Zira Suriye'de on yıllardır Kürt partilerinin her türlü faaliyetleri yasaklanmış, Kürt kökenli nüfusun siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik talepleri görmezden gelinmiştir. Daha da ötesinde, Kürt kökenli nüfusun varlığı resmen yok sayılmıştır. Bunun en çarpıcı göstergesi 1962 yılında Suriye devletinin Arap karakterini koruma adına Kürt kökenli nüfusun vatandaşlık haklarını kontrol etmek amacıyla yapılan nüfus sayımıdır. Sayım sonucunda yaklaşık 120.000 Suriyeli Kürdün vatandaşlık hakları 1945'ten öncesinde Suriye'de yaşadıklarını kanıtlayamadıkları gerekçesiyle iptal edilmiştir (Vanly, 1992: 126; McDowall, 2007: 476; Tejel, 2009: 50-51; Gunter, 2014: 2, 19; Zisser, 2014: 200-201; Philips, 2015: 71). Bu kişilere “yabancı (ecnebi, *ajanib*)” statü verilerek bunlar birçok haktan mahrum bırakılmıştır.

Ecnebi statüsüne geçirilen Kürt kökenli nüfusun pasaport çıkarma, eğitim alma, sağlık hizmetlerinden yararlanma, birçok sektörde iş sahibi olma, mülk edinme, işyeri açma, otomobil veya başka bir araç sahibi olma gibi hakları rejim tarafından ellerinden alınmıştır. Hatta ecnebi statüsünde olan bir erkeğin Suriye vatandaşı bir kadınla evlenmesi dahi yasaklanmıştır. Böyle ya da ecnebi statüsündekiler arasındaki evlilik sonucu doğan çocuklar ise yasa dışı sayılmakta ve bu çocukların statüleri ecnebiden daha düşük bir statü olan “kayıtlı olmayan/resmen var olmayan (maktumiin)” statüsünde sayılmıştır (Vanly, 1992: 126; McDowall, 2007: 476; Tejel, 2009: 51; Gunter, 2014: 2, 20; Zisser, 2014: 201; Philips, 2015: 72). Maktumiin statüsü tıpkı ecnebi statüsü gibi Kürt kökenli nüfusa yönelik 1962 nüfus sayımının ardından ortaya çıkmış bir statüdür. Bu statü nüfus sayımına katılmamış olan Kürt kökenli Suriyelilere verilmiştir. Bu statüye göre 1962 nüfus sayımına katılmamış olanlar daha önce Suriye vatandaşı olsalar

dahi artık yok hükmündedir. Nüfus sayımı sonucunda bu statüye geçirilen Kürt kökenli Suriyelilerin sayısının ise 50.000 ile 80.000 arasında olduğu belirtilmektedir (McDowall, 2007: 476; Gunter, 2014: 2; Zisser, 2014: 201).

1962 nüfus sayımıyla ecebi ve maktumiin statüsüne geçirilen Kürt kökenli nüfusun Suriye'deki toplam Kürt kökenli nüfusun yaklaşık %40'ını oluşturduğu düşünülmektedir. Buna göre günümüzde bu statülere sahip Kürt kökenli nüfus sayısının 700.000 civarında olduğu hesaplanmaktadır (Zisser, 2014: 201). Bu durum, Suriye rejiminin Kürt kökenli nüfusa karşı uyguladığı baskı ve inkâr politikası ortaya koymaktadır.

Vatandaşlık hakları, hatta resmen var olduklarına dair herhangi bir statüleri dahi olmayan Kürt kökenli nüfusun, ister istemez Suriye rejimine yönelik birikmiş bir siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik öfkesinin olduğunu varsaymak yanlış olmayacaktır. Bahsedildiği üzere rejim bu öfkeyi Kürt kökenli nüfusu PKK'yla iletişime geçirerek Türkiye'ye yönlendirmeyi amaçlamıştır. PKK ve Suriye rejimi arasındaki bu amaca yönelik gizli işbirliğine dair en büyük emare Öcalan'ın 1996 yılında verdiği demeç ile vücut bulmaktadır. Öcalan, Suriye'nin esasında kendisine ait Kürt kökenli nüfusunun olmadığını, hâli hazırda Suriye'de bulunan Kürt kökenli nüfusun baskılar sonucu Türkiye'den Suriye'ye gelmiş olan mülteciler olduğunu söylemiştir. Öcalan ayrıca esasen Türkiye'den gelmeleri nedeniyle Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun PKK saflarına katılarak Türkiye'ye karşı mücadele etmeleri gerektiğini ve bu yolda Kürtlerin sahibi olduğu yerlere dönebilmelerinin tek yolunun PKK olduğunu belirtmiştir (McDowall, 2007: 479-480; Tejel, 2009: 78). PKK'nın bu yönde işbirliği karşılığında Suriye rejimi ise ülkenin kuzey bölgelerinde ve özellikle Afrin, Ayn el Arap ve Haseke'de elinde tuttuğu egemenliğin bir kısmını PKK'yla paylaşarak terör örgütünün bu bölgelerde hâkimiyet kurmasına göz yummuştur (Tejel, 2009: 77-78). Zira PKK güçlendikçe Türkiye'ye karşı daha etkili bir şekilde terör faaliyetleri yürütebilecektir.

Bu doğrultuda, Suriye'de Kürt kökenli nüfus arasında PKK'nın emelleri paralelinde mücadelenin Suriye rejiminden ziyade Türkiye'ye karşı yapılması düşüncesi hâkim hale gelmiştir. Düşüncenin özünde Türkiye'de kurulması arzu edilen bağımsız bir Kürt devletinin ardından Suriye'de demokratik hakların daha kolay elde edilebileceği inancının yatmakta olduğunu kestirmek mümkündür. Bu hususta Suriye'de sosyal harekete ve ekonomik gelire aç Kürt kökenli gençler Türkiye'ye karşı mücadele etmek amacıyla PKK saflarına katılmıştır. Silahlı mücadeleye katılımın yanı sıra Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde

halk, gerek parasının gerek hasadının bir kısmını vermek veyahut PKK'nın siyasal, sosyal ve ekonomik faaliyetlerine katılmak suretiyle terör örgütüne destek sağlamıştır (Montgomery, 2007: 191; Allsopp, 2014: 103, 129). Buradan hareketle, Suriye rejiminin Suriye'deki Kürt kökenli nüfusun dikkatini ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirme hususunda önemli ölçüde başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Bahsi geçen bu hususlar birlikte ele alındığında, 1980-1998 döneminde PKK ve Suriye rejimi arasındaki ilişkinin iki taraf açısından karşılıklı yararlar sağlayan bir karaktere sahip olduğu tespitini yapmak yanlış olmayacaktır. PKK, Türkiye'ye karşı terör faaliyetlerinin hazırlık aşamaları için güvenli bölgeler ve bunun yanında finans, silah ve insan kaynağı desteği sağlarken; rejim ise Türkiye'yle yaşadığı sorunlar bağlamında kullanabileceği kullanışlı bir maşa elde etmesinin yanında Suriye'deki Kürt kökenli gençlerin öfke ve enerjisini Türkiye'ye karşı yönlendirebilmiştir. Ancak, her iki tarafa karşılıklı yarar sağlasa da PKK ve Suriye rejimi arasındaki bu ilişki doğası itibarıyla rejimin kontrolünde hiyerarşik bir ilişki olmuştur. Zira PKK, temel olarak rejimin izniyle ve çizdiği sınırlar içerisinde Suriye'de alan bulabilmiştir. PKK rejimin Kürt kökenli nüfusa karşı iç meşruiyetini güçlendirmek amacıyla varlığını sürdürebilmekte, bir nevi bu konuda rejimin talimatlarını yerine getirmektedir. Bu bakımdan PKK militanları Suriye'ye girdikten itibaren rejim kontrolünde ve gözetimindedir. Örneğin o dönemde Kamışlı'da lise öğrencisi olan Kamuran Haco, Türkiye'den Suriye'ye gelen PKK'lı teröristlerin gizlenmeye çalışmaları dahi Suriye istihbaratı tarafından bilindiklerini, izlendiklerini ve hatta ziyaret edildiklerini söylemektedir (Marcus, 2007: 58). Ayrıca, yapılan bir röportajda PKK'nın Suriye'deki faaliyetlerinin limitleri üzerine sorulan bir soruyu PKK'lı terörist Selahattin Çelik, "Suriye'ye karşı herhangi bir eylem yapmayacağımız her zaman açıktı; bu konuda hepimiz aksi bir harekette bulunamayacağımızı bilirdik" şeklinde yanıtlamıştır (Marcus, 2007: 58). İlâveten, PKK ve Suriye rejimi arasındaki ilişkinin karakteristiğini bizzat Öcalan'ın kendisi de işaret etmiştir. Öcalan kendisi ile röportaj yapan gazeteci Mehmet Ali Birand'ın "Suriye isteseydi sizi durdurabilir miydi?" soruna, "Kesinlikle, özel bir emirle rejim faaliyetlerimizi durdurabilirdi" yanıtını vermiştir (Birand, 1992: 177).

Sonuç olarak, PKK ve Suriye rejimi arasında karşılıklı yarar ekseninde bir ilişki kurulmuş olsa da 1980-1998 döneminde bu ilişki Suriye rejimin izni ve denetiminde yürütülmüştür. Bu durum PKK'yı Suriye rejiminin vekili olarak

Türkiye'ye karşı kullandığı bir aktör olarak ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, 1980-1998 yılları arasında Suriye rejimi PKK vasıtasıyla Türkiye'ye karşı vekâlet savaşı yürütmüştür. Zaten bu durum 1998 yılında dönemin Türkiye Genelkurmay Başkanı Org. Hüseyin Kıvrıkoğlu tarafından "Suriye Türkiye'ye karşı yıllardır ilan edilmemiş bir savaş sürdürüyor" şeklinde dile getirilmiştir (Hürriyet, 1998). Bu kapsamda PKK, rejiminin müsaade ettiği alan ve ortaya koyduğu amaçlar paralelinde Suriye'de faaliyet göstermiştir. Aksi takdirde, terör örgütünün Suriye toprağında bulunma şansı olmadığı söylenebilir. Nitekim Suriye rejimi bu dönemde ülkesinde tam manasıyla egemen pozisyonda ve otoriteyi sağlama noktasında muktedir durumdadır. Bu Türkiye'nin 1998 yılının Ekim ayında kararlı duruşunu göstererek Suriye'yi savaşa tehdit etmesi üzerine rejimin Türkiye'yle işbirliği yolunu seçerek PKK'yla olan ilişkisini kesmesi ve PKK faaliyetlerini yasaklayabilmesiyle ortaya konmuş bir durumdur. Diğer taraftan, 1998 Adana Protokolü'yle somutlaşan bu durum PKK'nın Suriye serüveni içerisinde düşüş hikâyesini başlatmıştır. Sonuç olarak Suriye'deki PKK kadroları tutuklamalarla karşılaşarak Irak'ın kuzeyinde bulunan Kandil Dağları'na kaçmıştır. Böylece PKK-Suriye ilişkilerinde çatışma dönemi başlamıştır.

2. 1998-2011 DÖNEMİ PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNDE ÇATIŞMA

1998 Adana Protokolü gereği Suriye rejimi Türkiye'ye karşı faaliyet gösteren terör örgütlerinin topraklarında barınmasına karşı önlemler alacağını taahhüt etmiş ve Protokol imzalanmadan önce iyi niyet göstergesi olarak Öcalan'ı Suriye'den göndermiştir. Öcalan, Suriye'den ayrılmasının ardından önce Rusya, daha sonra İtalya ve en sonunda Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğine sığınmış ve burada 15 Şubat 1999 tarihinde Türk güvenlik birimlerinin yaptığı operasyon sonucu yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir.

Öcalan'ın yakalanmasının ardından Suriye rejiminin Adana Protokolü gereği attığı adımlar terör örgütünün bu ülkedeki varlığını bir hayli zayıflatmıştır. Protokol gereği Suriye makamları topraklarındaki PKK büroları ve kamplarını kapatmış, terör örgütünün Suriye'deki mal varlığına el koymuştur (White, 2000: 180-182). Bununla birlikte, rejim tarafından yakalanan PKK'lı teröristler Türkiye'ye iade edilmiş ve PKK'yla ilişkili kişiler 1 yıldan 10 yıla kadar hapis cezalarına çarptırılmıştır. Tejel (2009: 156)'in aktardığına göre 2007 yılı itibarıyla Suriye hapishanelerinde 170 PKK mensubu bulunmaktadır. Rejim tarafından

yakalanamayan terör mensupları ise Irak'ın kuzeyinde Kandil dağlarında bulunan PKK kamplarına kaçmıştır (Gunter, 2014: 41).

Sonuç olarak PKK, 1998 öncesinde serbestçe faaliyet gösterdiği topraklarda 1998 sonrasında rejim baskısı altında var olmaya mücadelesi vermiştir. Bu mücadele içerisinde PKK mensupları hem rejimin baskısından kurtulmak hem de 1998 öncesi faaliyetleri marifetiyle PKK'ya sempati duyan sosyal tabanı yeniden tesis edebilmek amacıyla yeni bir parti formatında örgütlenme yoluna gitmiştir. Bu taktiksel değişiklik PKK'nın 4-10 Nisan 2002 tarihlerinde yapılan 8. Kongresi'nde kararlaştırılmıştır.³ Alınan karar şöyledir:

Küçük Güney parçasına ve Suriye'ye yönelik siyasal örgütlenmemizin durumudur. Uzun süredir Önderlik çalışmaları temelinde Küçük Güney'de çok güçlü bir siyasal kitle gücümüzün ve ilişkilerimizin geliştiği bilinen bir gerçektir. Ancak bütün bunlar silahlı mücadeleye destek veren bir örgütlenme ve çalışma tarzı düzeyinde kalmıştır... Daha çok eski tarzı esas alan ve bu konuda kısmi değişiklikler yapabilen, köklü bir dönüşümü gerçekleştiremeyen, bu anlamda ağır bir tutuculuğu yaşayan bir konum kendini göstermiştir.

Parti Önderliğimizin Demokratik Uygarlık Manifestosu'nun bu alana yönelik somut belirlemeleri temelinde, bu durumun aşılması yönünde yeni bir tartışma ve kendini yeniden düzenleme faaliyeti gelişmiştir. Bu alan çalışmalarını İran'dakine benzer bir yaklaşımla ele almak⁴, fakat alanın somut özgünlüğünü de görmek ve gözetmek gereklidir. Suriye genelinde demokratikleşmeyi esas alan, Kürt halkının kimlik ve kültürel gelişim sorunlarını böyle bir demokratikleşme içerisinde çözmeyi programlayan bir demokratik birlik örgütlenmesi en doğru bir örgütlenme olabilir.⁵ Yasal mevzuat elverirse, böyle bir hareket kendini parti olarak da adlandırabilir.

³ PKK'nın 8. Kongresi aynı zamanda Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi/KADEK'in ilki olarak da bilinmektedir.

⁴ "İran'dakine benzer bir yaklaşımla ele almak"tan kasıt günümüzde PKK'nın İran kolu olarak faaliyet gösteren Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK)'ın kuruluşuna dair karardır. Bu karar yine Suriye'deki parti kurma kararı alınan PKK'nın 8. Kongresi'nde alınmıştır (karar için bk. Serxwebûn, Mayıs 2002: 8).

⁵ "Suriye genelinde demokratikleşmeyi esas alan, Kürt halkının kimlik ve kültürel gelişim sorunlarını böyle bir demokratikleşme içerisinde çözmeye" amacı PKK'nın taktiksel değişikliğinin en önemli göstergelerinden birisidir. Nitekim Öcalan'ın yakalanmasının ardından PKK, 6. Kongresi'nde Türkiye'ye karşı tek taraflı ateşkes ilan ederek, militanları Türkiye dışına çıkarmıştır. Bunu örgütün amaçlarında değişiklik ilanı izlemiştir. Buna göre PKK, bağımsız bir Kürt devleti talebini geri

...

Kongremiz hareketimizin yeni dönemde bu alana yönelik siyasal örgütlenmesini de bu temelde ele almalı, gerekli görevlendirmeleri yapmalı, bir Suriye Demokratik Birlik Hareketi'ni veya partisini ortaya çıkartarak, onu önümüzdeki dönemde hareketimizin örgütsel yapısı olarak görüp gerekli desteği vermelidir (Serxwebûn, Mayıs 2002: 8-9).

Alınan bu karar paralelinde 2003 yılında PYD kurulmuştur.⁶ Dikkat çeken bir ayrıntı olarak, partinin ismi dahi kongrede alınan kararda geçen isimle Demokratik Birlik Partisi olarak birebir aynı konulmuştur.

PYD her ne kadar kendisini Suriye'de Kürt kökenli nüfusun siyasi haklarını ilerletmek, korumak ve kollamak gayesiyle kurulmuş Suriye merkezli bir parti olarak lanse etse de parti esasen PKK'nın ideolojik ve organizasyonel yapısı içinde terör örgütünün Suriye'deki kolu olarak kurulmuştur (Tejel, 2009: 79; Allsopp, 2014: 40, 242). Nitekim PYD kuruluşuyla birlikte, 8. Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda PKK'nın Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ı içine alan bölgesel terör ağı içerisinde yerini almıştır. Bu kapsamda PYD önce 2005 yılında "Kürdistan Halklar Konfederasyonu (KKK)" daha sonra 2007 yılından itibaren "Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK)" yapılanmalarının Suriye kolu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. PYD parti tüzüğünde bu ilişki açıkça vurgulanmaktadır. Buna göre PYD, KCK yapılanmasının lideri Abdullah Öcalan'ı kendi lideri ve KCK yapılanmasının meclisi olan "Kürdistan Halk Kongresi (Kongra-Gel)"i "Kürdistan halkı için en yüksek yasama organı" olarak tanımlamaktadır (PYD Tüzüğü, 2. Madde).

çekerek, amacının artık Kürt kökenli nüfusun demokratik haklarının genişletilmesi olduğunu duyurmuştur. Bu değişiklik paralelinde PKK kongrelerinde, söylem olarak bağımsız Kürt devleti amacını kullanmak yerine Kürt kökenli nüfus barındıran devletlerin demokrasi seviyesini yükselterek, Kürt kökenli nüfusun yaşam standartlarının yükseltilmesi, sosyal, kültürel ve siyasi öz farkındalıklarının artırılması gibi söylemleri benimsemiştir.

⁶ PKK'nın ardılı olarak ayrıca 2004 yılında PYD'den ayrılarak kurulan Suriye Kürt Demokratik Uzlaşma Partisi (Wifaq ya da Rekeftin) adında bir parti daha kurulmuştur. Wifaq, PYD'nin liderliğini yaptıktan sonra partiden ayrılan Kemal Şahin tarafından kurulmuştur. Ancak, Kemal Şahin'in liderlik ettiği Wifaq PYD tarafından Suriye rejimiyle işbirliği yaptığı suçlamalarına maruz kalarak baskılanmıştır. Kemal Şahin 17 Şubat 2005 tarihinde PKK militanları tarafından düzenlenen bir suikast sonucu ölmüştür. Kemal Şahin suikastını düzenleyen PKK'lı teröristler daha sonra Irak'ın kuzeyinde Süleymaniye kentinde yakalanarak tutuklanmıştır. Ardından, Ağustos 2005'te Wifaq üyesi Kamuran Muhammed suikastı takip etmiştir. Wifaq üyelerinden Nedim Yusuf ise Eylül 2005'te kendisine düzenlenen suikast girişiminden kıl payı kurtulabilmiştir (Tejel, 2009: 156; Gunter, 2014: 107-108). Wifaq'a karşı uyguladığı baskı ve yıldırma faaliyetleri PYD'ye Suriye'de PKK'nın ardılı olma noktasında tek alternatif olarak kalmasını sağlamıştır. PYD böylece, PKK'nın Suriye'de bıraktığı demografik, sosyal ve siyasal olarak hazır zemin üzerinde hareket edebilmiştir.

Öte yandan, PYD'yi kuran kadro aynı zamanda bilinen PKK terör örgütü militanlarıdır. Bu durum PKK'nın 8. Kongresinde alınan kararların uygulamaya geçirildiğinin diğer bir göstergesidir. Zira yukarıda belirtildiği üzere, kurulmasına yönelik kararda PYD'nin PKK'nın örgütsel yapısı olarak görülüp gereken desteğin verilmesinin altı çizilmiştir. Bu doğrultuda PYD'yi kuran PKK'lı teröristler arasında Şilan Kobani kod adlı Meyisa Baki, Zekeriya Toros kod adlı Zekeriya İbrahim, Fuat kod adlı Hikmet Tokmak, Cemil Rodi kod adlı Nebo Ali ve Ciwan Kobani kod adlı Hacı Cuma Ali gibi isimler vardır. Bu kişilerin Suriye'ye ya da PKK'nın deyimiyle "Güneybatı Kürdistan"a PKK tarafından 1998 Adana Protokolü sonrası dönemde bu ülkedeki planların hayata geçirilmesi için gönderildiği bizzat PKK'nın yayın organı Serxwebûn'da (Kasım 2006: 20) belirtilmektedir.⁷

İlaveten, PYD'nin kuruluşunda rol alan ve yöneticilik yapan Şilan, Fuat, Zekeriya, Ciwan ve Cemil kod adlı bu şahıslar 29 Kasım 2004 tarihinde Musul'da öldürülmeleri üzerine isimleri PKK'nın silahlı kanadı Halk Savunma Güçleri (HPG)'nin sözde şehitler albümünde yer almıştır. Aynı albümde Rewşen Kobani kod adlı PKK'lı bir teröristin Şilan Kobani kod adlı Meysa Baki adlı teröriste ithafen açılan anı defterine yazdıkları Meysa Baki'nin Suriye'ye PYD'yi kurmak için PKK tarafından gönderildiğinin başka bir göstergesidir (https://www.hpg-sehit.com/sehitler_albumu/2004/89.html).⁸

⁷ Serxwebûn'un ilgili ifadesi şöyledir: "Bilindiği gibi 2003-04 yıllarında, Kürt özgürlük hareketinin tasfiyesi için Suriye-Türkiye rejimlerinin işbirliğiyle genel bir saldırı konsepti başlatıldı. O dönemde bir yandan Güney ve Güneybatı Kürdistan'daki örgütümüz Suriye rejimi tarafından hedeflenirken, diğer yarıyla da ihanetçi, işbirlikçi güçler devreye sokuldu. Bu saldırıları boşa çıkarmak, yeni dönem görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, Güneybatı Kürdistan'daki demokratik mücadelemizi yeniden yapılandırmak amacıyla bir grup arkadaş görevlendirilmiştir. Örgütümüz bu görev için o güne dek aldığı sorumlulukları eksiksiz yerine getirme çabası içinde olan Şilan ve Fuat, Zekeriya, Ciwan, Cemil arkadaşları uygun görmüştü. Bu grubun yeni dönem mücadelesini başlatmak için aldığı sorumluluk anlamlı, anlamlı olduğu kadar da ağırdı. Ve örgüt bu arkadaşların bu görevi başarıyla sonuçlandıracağına dair sonsuz bir güven duyuyordu."

⁸ İlgili metin şöyledir: "Bir yönetici olarak, öyle kendini farklı görme, ayrı tutma yoktu. Yapının içinde arkadaşlarla ilgilenme, tartışma, sorunları çözmeye de perspektif sunma çabaları yoğundu. PYD süreci zorluydu buna rağmen çalışmaktan kaçmıyordu. İlişkilenecek istemeyenlerle bile kendisi gidiyor tartışıyor, ilişki kuruyordu. Sorunlara cevap olmak yöneticilikten önce benim devrimci sorumluluğumdur diyor, öyle yaklaşıyordu. Genel açıklama yapıldığında duydum. Belki duygusal bir etkilenmede vardı. Ama mücadele açısından, kadın hareketi ve özellikle Suriye çalışmaları açısından büyük yük yüklenmişti. Şimdi o yük bizim omuzlarımızda."

PYD'nin kuruluşuyla Suriye'de yeni bir döneme giren PKK, PYD marifetiyle 1998 öncesi dönemde kazandığı toplumsal tabanı elinde tutma hedefinde belirli bir ölçüde başarı sağlayabilmiştir. Ancak bu başarı PYD'nin Suriye rejiminin baskısının artması pahasına mümkün olabilmiş, zira PKK, PYD adıyla birlikte Suriye'nin Kürt kökenli nüfusunun sempatisine ancak bu nüfusun rejim tarafından yok sayılan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarını dile getirerek ve bu yönde rejime karşı faaliyetlere girişerek mazhar olabilmiştir. Bu durum PKK-Suriye rejimi arasındaki ilişkilerde önemli bir değişimi simgelemektedir. Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere PKK, 1998 öncesi dönemde Türkiye'ye karşı Suriye rejiminin vekilliğini yürütmekte, rejime karşı faaliyetlerde bulunmamaya özen göstermekte ve elde ettiği toplumsal tabanın birikmiş siyasal ve sosyal öfkesini Türkiye'ye karşı yönlendirmekteydi. Ancak PYD'nin kuruluşuyla birlikte PKK, artık rejime karşı da söylem ve faaliyetlerde bulunmaya başlamıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde terör örgütünün bizzat Suriye devletine karşı faaliyetlere girişmesi nedeniyle ve Türkiye'yle imzalanan 1998 Adana Protokolü gereği Suriye rejimi, PKK'ya karşı uyguladığı baskıyı artırarak devam ettirmiştir. Bunun en çarpıcı örneği olarak 12 Mart 2004 tarihinde Kamışlı'da Arap ve Kürt takımlarının yaptığı futbol müsabakasıyla başlayan ve Suriye'nin dört bir yanına yayılan toplumsal olaylar sırasında ve sonrasında yaşananlar gösterilebilir. Arap kaynaklar olayların PKK/PYD ve başka bir Suriye Kürt partisi olan Yekîti tarafından önceden planlandığını ve bu partilere mensup kişilerin kamu binalarına saldırarak Hafız Esad'ın heykellerini yıktıklarını belirtmektedirler (Danish Refugee Council, 2007: 6; Human Rights Watch, 2009: 43; Tejel, 2009: 122). Buradan hareketle, rejim PKK/PYD'yi Kamışlı olaylarındaki rolü nedeniyle sert bir biçimde cezalandırma yoluna gitmiştir. Birçok PKK/PYD mensubu rejim tarafından tutuklanmış ve işkence görmüştür. Olayların yatışmasının ardından tutuklananlar için ilan edilen genel affın PKK/PYD mensupları muaf tutularak bu teröristlerin tutuklulukları devam ettirilmiştir. Bu doğrultuda, PKK/PYD mensuplarının çoğu Suriye'de olağanüstü hal çerçevesinde kurulmuş olan Devlet Güvenlik Yüksek Mahkemesi'nde gizli bir örgüte üye olma (Suriye Ceza Kanunu 288. madde) ve Suriye topraklarını başka bir devletin topraklarına katma faaliyetlerinde bulunma (Suriye Ceza Kanunu 267. Madde) gibi suçlamalarla yargılanmıştır (Human Rights Watch, 2009: 43). Ayrıca 1998 öncesi dönemde PKK'nın serbestçe gerçekleştirmesine izin verilen Nevruz kutlamaları PYD'ye yasaklanmıştır. Bu kapsamda özellikle 2008 ve 2010 yıllarında PKK/PYD'nin gerçekleştirdiği Nevruz kutlamaları rejim tarafından kanlı biçimde dağıtılmıştır (Allsopp, 2014: 132).

Sonuç olarak PKK, Adana Protokolü ile başlayan 1998 sonrası dönemde rejimin yoğun baskısıyla karşılaşmıştır. Böylece terör örgütünün Suriye’de hareket kabiliyeti azalmıştır. Faaliyetleri yasa dışı hale gelen terör örgütü, karşılaştığı duruma farklı bir isimle yeni bir parti kurarak karşılık vermeye çalışmıştır. Bu motivasyonla PKK’nın Suriye kolu PYD kurulmuş ancak rejim baskısı devam ettiğinden terör örgütü bu ülkede faaliyetlerine yasa dışı olarak devam etmiştir. Ancak üzerindeki baskıya rağmen örgüt, 1998 öncesi dönemde elde ettiği toplumsal tabanı Suriye’deki Kürt nüfusun siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik haklarına yönelik faaliyetleri marifetiyle bir ölçüde elinde tutmayı başarabilmiştir.

3. 2011 SONRASI DÖNEM PKK-SURİYE İLİŞKİLERİNDE ORTAKLIK

2011’de patlak veren Suriye iç savaşı 1998 Adana Protokolü’nün ardından rejim tarafından baskılanan PKK/PYD için muazzam fırsatlar doğurmuştur. Bu fırsatları değerlendiren PKK, yeniden yükselişe geçerek Suriye sahasında önemli kazanımlar elde etmiştir. Hali hazırda PKK’nın Suriye kolu PYD’nin güdümünde faaliyet gösteren Suriye Demokratik Güçleri (SDF, *Syrian Democratic Forces*) adlı koalisyon Fırat nehrinin doğusunda kalan tüm alanı ve buna ek olarak nehrin batısında kalan Tel Rıfat, Menbiç ve Tabka şehirlerini elinde tutmaktadır. Suriye’nin su ve enerji deposu olan Tışrin ve Tabka barajlarının Menbiç ve Tabka şehirleri içerisinde bulunması ve aynı zamanda ülkenin en zengin petrol kuyularına sahip bölge olan Deir ez Zor’un doğusunun PKK/PYD denetiminde olması terör örgütünün elinde tuttuğu toprakların önemini açıkça ortaya koymaktadır. Bu alanlarda idari hâkimiyetini kuran PKK/PYD, açtığı okullar vasıtasıyla geniş çaplı ideolojik endoktrinasyon faaliyetleri yürütme ve zorla militan eğitimi verme uygulamasıyla militan sayısını artırmaktadır (Sarı ve Tınas, 2018: 19-23). Bununla birlikte PKK/PYD, hâkimiyeti altında bulunan bölgelerden ekonomik gelir elde etmekte ve elde ettiği jeostratejik pozisyon sayesinde başta ABD olmak üzere birçok dış güçten para ve silah desteği almaktadır.

PKK/PYD’nin Suriye’de önünün bu denli açılmasında Suriye rejiminin iç savaşın başlangıç safhasındaki politikalarının etkili olduğunu söylemek mümkündür.⁹ Bu doğrultuda rejim, PKK/PYD’yle ittifak ilişkileri içerisine girerek

⁹ Rejim PKK/PYD’nin önünü açmanın yanında Suriye’deki Kürt kökenli nüfusa yönelik politikalar da geliştirmiştir. Bu noktada rejim, gösterilerin Suriye’nin kuzey bölgelerine sıçramasını önlemek amacıyla öncelikle Kürt kökenli nüfusun on yıllardan beridir var olan siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik taleplerini karşılama yoluna gitmiştir. Bunun ilk adımı 26 Mart tarihinde çıkarılan 43 numaralı kararname olmuştur. Kararnameyle Kürt kökenli nüfusun sınır hattındaki arazilerini el değiştiren rejimin izni ve onayını alma zorunluluğunun kaldırılması olmuştur. (KurdWatch,

kendisine karşı silahlı muhalefetin etkisinin Suriye'nin kuzey bölgelerine sirayet etmesini engelleme arayışı içerisinde girmiştir. Savelsberg (2014: 98) ve Savelsberg ve Tejel (2014: 208-209)'in aktardığına göre bu ittifak, Suriye rejimi, PKK/PYD ve İran arasında dönemin Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani¹⁰ aracılığıyla yapılan bir anlaşma vasıtasıyla mümkün olabilmıştır.¹¹ Eylül 2011'de yapıldığı öne sürülen bu anlaşmaya göre PKK'nın bölgesel terör ağı yapılanmasının İran kolu "Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK)" silahlı faaliyetlerini durduracaktır. Bunu takiben, Türkiye ve Irak'tan gelen PKK'lı teröristler İran menşeli silahlarıyla rejimin bilgisi dâhilinde PYD adı altında Suriye'ye giriş yapacaktır. Bunun karşılığında PKK/PYD, Suriye'de Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelere rejim karşıtı silahlı grupların girişini ve bu bölgelerde rejim karşıtı gösterileri engelleyecektir.

Rejim, PKK/PYD ve İran arasında bahsedilen bu anlaşmanın beraberinde kısa ve orta vadede her üç taraf için kazançlar getirdiğini gözlemlemek mümkündür. Suriye rejimi Kürt kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgeleri PKK/PYD'ye bırakarak hem bu bölgelere silahlı muhalefetin sirayet etmesini engelleyebilmiş hem de bu bölgelerin güvenliği için ayırması gerek insan ve malzeme kaynağını ülkenin diğer bölgelerine sevk edebilmiştir. Bununla birlikte, rejim Suriye'nin kuzey bölgelerini PKK/PYD'ye bırakarak iç savaşta silahlı muhalefeti destekleyen Türkiye'ye karşı da bir hamle yapmıştır. Böylece rejim, Türkiye'nin dikkatini kendi üzerinden çekip sınır boyuna yerleşen PKK/PYD unsurlarına yönelmeyi amaçlamıştır (International Crisis Group, 2013: 8, 12-13; Savelsberg ve Tejel: 2014: 209). Anlaşma İran açısından ise Suriye rejiminin iktidarda kalması bakımından önemli olmuştur. Zira Suriye rejimi 1980-1988 İran-Irak savaşından bu yana İran İslam Cumhuriyeti'nin Orta Doğu'daki en yakın müttefikidir. Rejimin devrilmesi ve Suriye'de Sünni Arap bir iktidarın başa geçmesi İran'ın bölgesel

2011a). Bunu takiben Haseke vilayetinde Nisan 2011'de neredeyse elli yıllık bir süredir ajanib statüsünde vatansız olarak varlıklarını sürdüren Kürt kökenli nüfusa vatandaşlık verilmesi olmuştur (Haaretz, 2011, BBC, 2011; KurdWatch, 2011b). Bununla 300.000 civarında vatansız Kürt kökenli kişinin Suriye vatandaşlığına geçirilerek rejime karşı öfkelerinin dindirilmesi amaçlanmıştır (International Crisis Group, 2013: 8).

¹⁰ Talabani'nin Suriye rejimi ile geçmişten gelen özel bir ilişkisi vardır. 1975 yılında Bağdat hükümeti Irak'taki Kürt isyanını bastırıldığında Talabani, Şam'a sığınmış ve uzun yıllar burada kalmıştır. Bu ilişki Talabani'nin ağzından şöyle dile getirilmektedir: "Suriye ve Suriyeli kardeşlerimle özel bir ilişkim vardır. Birçok kez söylediğim gibi saygıdeğer Esad ailesine ulusal, kişisel ve etik açıdan borçluyum" (Wilgenburg, 2013). Bunun yanında Talabani'nin Irak'ta Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi (KDP)'ne karşı İran ve PKK ile de yakın ilişkileri mevcuttur.

¹¹ Savelsberg (2014) ve Savelsberg ve Tejel (2014), Suriye rejimi, PKK ve İran arasındaki anlaşmanın varlığını KYB'nin Berlin'de ikamet eden bir temsilciyle Aralık 2012'de yaptıkları görüşmeye dayandırmaktadır.

planlarıyla çelişmektedir. Böyle bir senaryo dâhilinde İran Lübnan'daki vekili Hizbullah'la olan direkt temasını kaybetmiş olacaktır. PKK/PYD penceresinden bakıldığında anlaşılan terör örgütüne Fırat nehrinin doğusunda kendi denetiminde bir alan bırakarak bölgesel terör ağı yapılanması içinde daha önce hiç sahip olmadığı bir fırsatı doğurmuştur.

Rejim-PKK/PYD arasındaki anlaşmanın emaresi olarak, 2010 yılında ömür boyu hapis cezasına çarptırıldıktan sonra Irak'ın kuzeyindeki PKK karargâhı Kandil dağlarına kaçan PYD eş başkanı Salih Müslim Suriye dönmüştür (International Crisis Group, 2013: 2; T.C. İçişleri Bakanlığı, 2017: 12). Ardından Ekim 2011'de Suriye hapishanelerinde bulunan PYD'li tutuklular serbest bırakılmıştır (International Crisis Group, 2013: 8). Bunun yanı sıra, sayıları 1000-2000 kadar olan PKK'lı teröristin Suriye'ye geçmesine izin verilerek PYD'nin silahlı kanadı Halk Savunma Birlikleri (YPG)'nin temeli atılmıştır (International Crisis Group, 2013: 2, 8; Allsopp, 2014: 208). Böylece PKK terör örgütü militanları 1998 Adana Protokolü'nün ardından ilk defa Suriye topraklarında yeniden serbestçe faaliyet gösterme imkânı bulmuştur.

Temmuz 2012'de silahlı muhalefetin Şam'a saldırı düzenleyerek rejimin üst düzey yetkililerini öldürmesiyle (The Telegraph, 18.07.2012) PKK/PYD'nin ülkedeki varlığı yeni bir aşamaya geçmiştir. Muhalefetin saldırısının ardından rejim güçleri Suriye'nin kuzey bölgelerinden çekilmiştir. Kuzeyde oluşan güç boşluğunu sahip olduğu silahlı güçle derhal dolduran PKK/PYD, rejimin çekildiği şehirleri çatışmaya girmeden ele geçirmiştir. Başka bir deyişle Suriye rejimi bu şehirleri PKK/PYD'ye bırakmıştır. Bu tarihten itibaren PKK/PYD, Ayn el Arap ve Afrin'i tamamen kendi kontrolüne alarak Suriye iç savaşında önemli bir kazanım elde etmiştir (International Crisis Group, 2014: 1, 8-9; Barfi, 2016: 5). Böylece PKK/PYD'nin önüne Suriye sahasında kendi yönetimi altında bir toprak parçası ve nüfus sahibi olma fırsatı doğmuştur.

PKK/PYD daha sonra kontrolü altına aldığı bölgeleri Afrin¹², Cezire, Kobani olarak kantonlara ayırmıştır. Bu kantonlarda Öcalan'ın devletsiz demokrasi anlayışıyla gerçek bir demokratik toplum kurulması olarak tabir edilen “demokratik konfederalizm” fikri pratiğe geçirilerek sözde demokratik öz yönetimler ilan edilmiştir. Devletsiz demokrasi anlayışından yola çıkılarak oluşturulduğu iddia edilen bu kantonlar “Demokratik Toplum Hareketi (TEV

¹² Afrin kantonu Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu tarafından teröre karşı düzenlenen Zeytin Dalı Operasyonu ile 2018 yılında özgürleştirilmiştir (Türk Silahlı Kuvvetleri, 2018).

DEM)” adında bir yapı tarafından bir nevi anayasa işlevi gören toplumsal sözleşmeye göre yönetilmektedir. Esasında TEV DEM’in sözde demokratik ve çoğulcu bir yapı olduğunu söylemek mümkündür. Zira TEV DEM, PKK/PYD’nin ana omurgasını oluşturduğu ve yanında onun güdümünde toplumsal tabanı olmayan küçük Kürt grupların yer aldığı bir yapıdır. Nitekim TEV DEM yapısı altında kantonlardan sorumlu yerel yöneticilerin tamamen PKK/PYD tarafından atandığı bildirilmektedir. Aynı doğrultuda Kamışlı’da yerel kaynaklara dayandırılan bilgilere göre yerel yönetim üyeleri ve başkanlarının PKK/PYD tarafından belirlendiği ve bu kişilerin PYD’nin yerleşim yerlerinde polis vazifesi gören “Asayiş” adlı yapılanmaya rapor verdiği öne sürülmektedir (International Crisis Group, 2014: 13).

Diğer taraftan, PKK/PYD sözde demokratik ve çoğulcu yönetimi altındaki bölgelerde kendisine alternatif oluşturabilecek diğer Kürt parti ve grupları baskı altına alarak yok etme politikası izlediğine dair raporlar mevcuttur. Nitekim PKK/PYD dışındaki Kürt parti ve grupların düzenlediği gösterilerin taş ve sopalarla saldırıya uğraması, göstericilerin üzerine ateş açılması ve bunun dışında bu parti ve gruplara mensup kişilerin kaçırılmaları, tutuklanmaları, işkenceye maruz kalmaları ve suikasta uğramaları birçok uluslararası bağımsız insan hakları kuruluşu tarafından PKK/PYD’nin gerçekleştirdiği insan hakları ihlalleri olarak rapor edilmiştir (KurdWatch, 2013a; KurdWatch, 2013b; KurdWatch, 2013c; KurdWatch, 2013d; KurdWatch, 2013e; KurdWatch, 2013f; KurdWatch, 2013g; KurdWatch, 2013h; KurdWatch, 2014a; Human Rights Watch, 2014b). Sonuç olarak, PKK/PYD kendisine muhalif kesimlere uyguladığı zulme varan baskı nedeniyle Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelerde “Kürtlerin Şebbihası”¹³ olarak adlandırılmaya başlamıştır.

Bunlarla birlikte, PKK/PYD’nin daha da ileri giderek etnik temizlik ve zorla yer değiştirme gibi insanlığa karşı suçlar da işlediği rapor edilmektedir. Bunun en bilinen örneği, Tel Hamis kırsalında Arap kökenli nüfusun yaşadığı Hüseyiniye köyünün yıkılarak köy sakinlerinin bölgeden çıkarılması olmuştur (Amnesty International, 2015). Terör örgütünün buna benzer çok sayıda etnik temizlik ve zorla yer değiştirme vakası Haseke, Tel Abyad, Rasulayn, Tel Tamr ve Rakka’daki

¹³ Şebbiha köken itibarıyla Arapça ‘hortlak’ ya da ‘hayalet’ anlamına gelmektedir. Suriye özelinde ise rejime bağlı ancak gayri resmi bir milis grubudur. Şebbihalar 1980’lerden beri rejime karşı muhalefeti acımasız biçimde basturmalarıyla ünlenmiş ve halka korku salmıştır (Chabkoun, 2014).

Arap ve Türkmen köylerinde sıklıkla yaşanmıştır ve yaşanmaya devam etmektedir (bkz. The Syrian Network for Human Rights, 2015; The Syrian Network for Human Rights, 2017).

Öte yandan, International Crisis Group (2014: 7-9) raporuna göre Suriye iç savaşında PKK-rejim ortaklığının gerek Kürt gerekse de Arap muhaliflere karşı nasıl kullanıldığını göstermektedir. PKK'lı teröristlerin Suriye'ye yerleşmesiyle birlikte PYD askerî bakımdan Suriye'nin kuzeyinde muktedir bir hale gelerek rejime karşı gösterileri rejimle anlaşması gereği engellemiş, hatta kanlı biçimde bastırmıştır. Bununla birlikte PKK/PYD silahlı muhalif unsurların Suriye'nin kuzeyinde Kürt kökenli nüfusun yoğun yaşadığı bölgelere girişini engellemiştir ve hali hazırda silahlı muhalefetin elindeki bölgeleri ele geçirmiştir. PKK/PYD'nin silahlı muhalif unsurlarını bertaraf etmesi PKK'lı teröristlerin Suriye'ye gelmesinin yanında rejimin sağladığı silah ve lojistik desteği ile mümkün olabilmiştir. Örneğin, Rasulayn silahlı muhaliflerce kuşatıldığında rejim tarafından YPG'ye 12 adet doçka ağır makineli tüfeği ve tank verildiği rapor edilmiştir. Buna ek olarak, rejim PKK/PYD'ye ortak idare ettikleri Kamışlı havaalanı vasıtasıyla düzenli olarak ağır silah, para ve dizel yakıt göndermeye devam etmiştir.

PKK/PYD Suriye'nin kuzeyinde şehirleri yönetimine almasının yanında Kamışlı ve Haseke'de rejimle birlikte ortak yönetim oluşturmuştur. Rejim bu iki şehirde genel kontrolü PKK/PYD'de devretse de buralarda sınırlı miktarda güvenlik gücü bırakmış ve kamu kuruluşlarında çalışan personelin maaşlarını ödeyerek kamu hizmetleri sağlamaya devam etmiştir (International Crisis Group, 2014: 9-10). Bu durum PKK-rejim ilişkilerinde yeni bir döneme girildiğini göstermektedir. Nitekim 1998'e kadar rejimle vekâlet ilişkisi içerisinde ve 1998 sonrası baskı altında çatışmacı bir şekilde Suriye'de varlığını sürdüren PKK, iç savaş sürecinde ülkede idaresi altında toprak parçası ve belirli bir nüfusa sahip olarak adeta rejimin ortağı konumuna gelmiştir. Bu noktada PKK, artık 1998 öncesinde olduğu gibi rejimin çizdiği sınırlar içerisinde ve belirlediği amaçlara yönelik hareket eden bir aktör olarak değil Suriye'de adeta kendi denetim alanı olan ve bu alan içerisinde serbestçe hareket ederek rejimle müzakere edebilen bir aktör konumuna gelmiştir. Bu PKK-rejim ilişkisi içerisinde vekillikten çatışmaya, çatışmadan ortaklığa giden sürecin hâli hazırdaki son halkasını simgelemektedir.

Sonuç olarak, iç savaşın seyrinde PKK/PYD rejimle ortaklık ilişkisi sayesinde Suriye'de önemli kazanımlar elde ederek ülkenin kuzey bölgelerinde geniş alanlar elde etmiştir. Böylece kendisine ait kanton yapılanması oluşturan terör örgütü

denetimi altında bulunan bölgelerde vergi toplayan, zorla askere alma işlemleri uygulayan, maaş ödeyen ve bunun gibi devlet yetkileri kullanan bir yapıya dönüşmüştür. Bu haliyle terör örgütü, rejimle ilişkisinde vekillikten çatışmaya, çatışmadan da ortaklığa geçiş yapmıştır. Nitekim PKK artık rejimde direktif alarak ülkede varlığını sürdüren ya da rejim baskısı altında hayatta kalmaya çalışan aktör değil rejimle müzakere ederek anlaşma yapan, rejimden bağımsız hareket eden ve ülkede de facto yetki alanına sahip bir aktör haline gelmiştir.

SONUÇ: REJİM İLE İLİŞKİLERİN GELECEĞİ

Suriye’de de facto denetimi altında bir toprak parçası elde eden PKK/PYD’nin bu ülkedeki serüveni 13 Eylül 2014 tarihinden itibaren yeni bir safhaya girmiştir. Belirtilen tarihte Irak ve Şam İslam Devleti (DEAŞ), PKK/PYD’nin kontrolündeki Ayn el Arap’a saldırıya başlamış ve Aralık ayına doğru yaklaşık 350 civarında köy DEAŞ’ın eline geçerek ve sayıları 300.000’i bulan Kürt kökenli Ayn el Arap sakini mülteci konumuna düşmüştür. Böyle bir ortamda Türkiye mültecileri kabul etmiş ve yaralıların ülkesi içerisinde tedavi edilmesine müsaade etmiştir. Ayn el Arap şehir merkezinin DEAŞ’ın eline düşme tehlikesi baş gösterdiğinde Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ve Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi peşmergeleri karadan harekete geçmiştir Bununla birlikte ABD önderliğindeki uluslararası koalisyon havadan DEAŞ’a karşı müdahalede bulunmuştur. Bunun sonucunda DEAŞ Ayn el Arap’ta tutunamamış ve geri çekilmiştir.

Ancak özellikle ABD’nin PKK/PYD’ye yönelik diplomatik, lojistik ve askerî desteği DEAŞ tehlikesi geçmesine rağmen devam etmiş ve etmektedir. ABD’nin sağladığı lojistik ve askerî destek ile PKK/PYD DEAŞ’ı Ayn el Arap’tan çıkartmanın yanında Abbülaziz dağları ve çevresini, Tel Abyad’ı ve stratejik açıdan önemli olan Tışrin Barajı’nı ele geçirmiştir. Ardından Menbiç, Tabka, Deir ez Zor kırsalı ve Fırat nehrinin doğusunda kalan bütün bölge, şehir ve kasabalar terör örgütünün kontrolüne geçmiştir. PKK/PYD bu bölgeleri ele geçirmesinin ardından rejimle ilişkisini asgariye indirerek ABD’yle ortaklık yoluna gitmiştir. Bunun karşılığında terör örgütü ABD’den yüz milyonlarca dolar para yardımı ve bunun yanında önemli miktarda malzeme desteği almıştır ve almaya devam etmektedir.

Buradan hareketle, PKK/PYD iç savaşta artık rejimden ziyade ABD’nin ortağı pozisyonuna geçiş yapmıştır. Bu rejim açısından riskli bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Zira PKK/PYD hâli hazırda ülkenin su ve enerji deposu olan Tışrin ve Tabka barajlarını, en verimli tarım arazilerini ve en zengin petrol kuyularını

kontrol etmektedir. Bu alanlar rejim açısından Suriye devletinin ekonomi güvenliği ve bekası açısından elzem arazilerdir. Zira rejim Suriye’de egemen devlet aktörü olarak kalmak arzusunda ise devlet mekanizmasını besleyecek tarım arazilerine, su kaynaklarına ve petrol alanlarına ihtiyaç duyacaktır. Ancak ABD desteği arkasında olan PKK/PYD’nin bu arazileri rejime kolayca bırakmayacağı aşikârdır. PKK/PYD’nin bu hususta tavizkr davranması arkasındaki ABD güvencesinin mevcudiyetine bağlı durumdadır. Bu sebeple Suriye sahasında ABD varlığı devam ettiği sürece, PKK-rejim arasındaki ilişki seyrinin ortaklıktan yeniden çatışmaya evrilmesi güçlü bir olasılık olarak görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Afrin: Azadî member shot and killed following torture. (2013a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2942&z=en&cure=109>.
- Afrin: YPG kidnaps leading Azadî member. (2013b). *KurdWatch*, Erişim Tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2938&z=en&cure=1009>.
- Allsopp, H. (2014). *The Kurds of Syria: Political Parties and Identity in the Middle East*, Londra ve New York: I. B. Tauris.
- Al-Qamishli: PYD attacks civic institutions and el-Partî offices. (2013c). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2875&z=en&cure=1009>.
- Al-Qamishli: PYD is accused of brutal torture. (2013d). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2992&z=en&cure=109>.
- Amudah: Hunger strike against PYD attacks. (2013e). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2866&z=en&cure=1009>.
- Amudah: PYD kidnaps activist. (2014a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.com/?aid=3019&z=en&>.
- Amudah: Sitation escalates following YPG attack on demonstration. (2013f). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://kurdwatch.org/index.php?aid=2873&z=en&cure=1009>.
- Amudah: YPG kidnaps activists. (2013g). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=2859&z=en>.
- Assad's brother-in-law and top Syrian officials killed in Damascus suicide bomb. (2012). *The Telegraph*, Erişim Tarihi: 23.03.2019, <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9408321/Assads-brother-in-law-and-top-Syrian-officials-killed-in-Damascus-suicide-bomb.html>.
- Ayn al-Arab: Activist arrested by PYD. (2013h). *KurdWatch*, Erişim Tarihi: 15.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/index.php?aid=2979&z=en&cure=109>.

- Barfi, B. (2016). Ascent of the PYD and the SDF. *The Washington Institute for Near East Policy Research Notes* 32, 1-22.
- Birand, M. A. (1992). *Apo ve PKK*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Bullock, J. ve Darwish, A. (1993). *Water Wars*. London: Rowland.
- Chabkoun, M. (2014). Pro-Regime Militias in Syria: SAA Unit or Ad-Hoc Apparatus?. *Aljazeera Center For Studies Report*, Erişim tarihi: 22.03.2019, [http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2014/8/4/20148472120878734 Syria's%20Pro-Regime%20Militias%20Legitimate%20Army%20Unit%20or%20Ad-Hoc%20Apparatus.pdf](http://studies.aljazeera.net/mritems/Documents/2014/8/4/20148472120878734%20Syria%20Pro-Regime%20Militias%20Legitimate%20Army%20Unit%20or%20Ad-Hoc%20Apparatus.pdf).
- Criss, N. B. (1995). The Nature of PKK Terrorism in Turkey. *Studies in Conflict and Terrorism*, 18, 17-37.
- Damascus: Decree 43 makes it easier to transfer land in border regions. (2011a). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 13.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=1475&z=en>.
- Damascus: Registered stateless Kurds to be naturalized. (2011b). *KurdWatch*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <http://www.kurdwatch.org/?aid=1401&z=en>.
- Flight of Icarus? The PYD's Precarious Rise in Syria*. (2014). International Crisis Group, Middle East Report No 151, Erişim tarihi: 05.08.2018, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/flight-of-icarus-the-pyd-s-precarious-rise-in-syria.pdf>.
- Gunter, M. M. (2014). *Out of Nowhere: The Kurds of Syria in Peace and War*. Londra: Hurst & Company.
- Group Denial: Repression of Kurdish Political and Cultural Rights in Syria*. (2009). Human Rights Watch, Erişim tarihi: 09.09.2018, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria1109webwcover_0.pdf.
- Hinnebusch, R. (2002). The Foreign Policy of Syria. R. Hinnebusch ve A. Ehteshami (Ed.), *The Foreign Policies of Middle East States*, Boulder: Westview Press.
- HPG Online*, Erişim tarihi: 03.09.2018, https://www.hpg-sehit.com/sehitler_albumu/2004/89.html

- Kıvrıkoğlu Sert. (1998). *Hürriyet*, Erişim tarihi 23.03.2009, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kivrikoglu-sert-39042708>.
- Loveman, C. (2002). Assessing the Phenomenon of Proxy Intervention. *Conflict, Security and Development*, 2(3), 29-48.
- Marcus, A. (2007). *Blood and Belief*. New York ve Londra: New York University Press.
- McDowall, D. (1998). *The Kurds of Syria*. Londra: Kurdish Human Rights Project.
- McDowall, D. (2007). *A Modern History of the Kurds*. Londra ve New York: I. B. Tauris.
- Montgomery, H. (2007). *Suriye Kürtleri: İnkâr Edilen Halk*. çev. Ümit Aydoğmuş. İstanbul: Avesta.
- No Alternative to Return Home: Violations Committed by Kurdish-Self-Management Forces in Al Hassaka Governorate*. (2015). The Syrian Network for Human Rights, Erişim tarihi: 03.09.2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/Violations_of_Kurdish_forces_in_Hasaka_en.pdf.
- Olson R. (1997). Turkey-Syria Relations Since the Gulf War: Kurds and Water. *Middle East Policy*. 5(2), 168-193.
- Orton, K. (2017). *The Forgotten Foreign Fighters: The PKK in Syria*. Londra: The Henry Jackson Society.
- Özcan, A. K. (2006). *Turkey's Kurds: A Theoretical Analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*. Oxon: Routledge.
- Özcan, N. A. (2000). *PKK Tarihi, İdeolojisi ve Yöntemi*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Philips, D. L. (2015). *The Kurdish Spring: A New Map of the Middle East*. Oxon: Routledge.
- Pipes, D. (1994) Hafız al-Asad Should Be Careful. *Turkish Times*, Erişim tarihi: 29.08.2018, <http://www.danielpipes.org/262/hafiz-al-asad-should-be-careful>.
- PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD-YPG*. (2017). T.C. İçişleri Bakanlığı, Erişim tarihi: 21.03.2019, https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/haber%2F2017%2F05%2FPKK_KCK_Terrorist_Organisation_s_Extensi.pdf.

PYD Tüzüğü.

- Sarı, B. Ve Tinas, M. (2018). *İnsanlığa ve Demokrasiye Terör Tehdidi: PKK Örneği*. Polis Akademisi, Rapor No 16, Erişim tarihi: 22.03.2019, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/PKK_Ornegi_Raporu_TR.pdf
- Savelsberg, E. (2014). The Syrian-Kurdish Movements: Obstacles Rather than Driving Forces for Democratization. D. Romano ve M. Gürses. (Ed.), *Conflict, Democratization, and the Kurds in the Middle East: Turkey, Iran, Iraq, and Syria*. New York: Palgrave Macmillan.
- Savelsberg, Eva ve Tejel, J. (2013) The Syrian Kurds in “Transition to Somewhere. M. M. A. Ahmed ve M. Gunter. (Ed.), *The Kurdish Spring: Geopolitical Changes and the Kurds*. Kaliforniya: Mazda Publishers.
- Serxwebûn* (Mayıs 2002).
- Serxwebûn* (Kasım 2006).
- Suriye Ceza Kanunu.
- Syria’s Assad grants nationality to Hasaka Kurds. (2011). *BBC*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-12995174>.
- Syria’s Assad Provides Citizenship to Kurds Amid Persisting Protests. (2011). *Haaretz*, Erişim tarihi: 06.09.2018, <https://www.haaretz.com/1.5148543>.
- Syria’s Kurds: A Struggle Within a Struggle*. (2013). International Crisis Group, Middle East Report No 136, Erişim tarihi: 04.08.2018, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/syrias-kurds-a-struggle-within-a-struggle.pdf>.
- Syria: Kurds, Honour-Killings and Illegal Departure: Report from a Fact Finding Mission to Damascus*. (2007). Danish Refugee Council, Erişim tarihi: 13.08.2018, https://www.ecoi.net/en/file/local/1014680/1064_1176888293_rapportsyria2007.pdf.
- Tejel, J. (2009). *Syria’s Kurds: History, Politics and Society*. Oxon: Routledge.
- Under Kurdish Rule: Abuses in PYD-run Enclaves of Syria*. (2014). Human Rights Watch, Erişim tarihi: 09.09.2018, https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/syria0614_kurds_ForUpload.pdf.
- Van Bruinessen, M. (1988). Between Guerrilla War and Political Murder: the PKK. *MERIP*, 153, 40-46.

Vanly, I. C. (1992). The Kurds in Syria and Lebanon. P. G. Kreyenbroek. (Ed.), *The Kurds: A Contemporary Overview*. Londra ve New York: Routledge.

We Had Nowhere Else to Go: Forced Displacement and Demolitions in Northern Syria. (2015). Amnesty International, Erişim tarihi: 22.08.2018, <https://www.amnesty.org/download/Documents/MDE2425032015ENGLISH.PDF>.

White, P. (2000). *Primitive Rebels or Revolutionary Modernisers? The Kurdish National Movement in Turkey*. Londra: Zed Books.

Wilgenburg, W. V. (2013). The Kurdish PUK's Syria Policy. *Carnegie Middle East Center*, Erişim tarihi: 19.08.2018, <http://carnegie-mec.org/diwan/53884>.

Zeytin Dalı Harekâtı. (2018). *Türk Silahlı Kuvvetleri*, Erişim tarihi: 23.03.2019, <https://www.tsk.tr/Home/Detay/596>.

Zisser, E. (2014). The Kurds in Syria: Caught between the Struggle for Civil Equality and the Search for National Identity. O. Bengio. (Ed.), *Kurdish Awakening: Nation Building in a Fragmented Homeland*. Austin: University of Texas Press.

4,000 Residents from al Salhabiya al Sharqiya Village in Western Suburbs of Raqqa have been Forcibly Displaced: Syrian Democratic Forces Bar Residents from Going Back Home. (2017). The Syrian Network for Human Rights, Erişim tarihi: 10.08.2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/4000_Residents_from_alSalhabiya_Village_Forcibly_Displaced_en.pdf.

ANALYSIS OF MANIPULATION OF THE RUSSIAN FEDERATION IN THE 2016 PRESIDENTIAL ELECTIONS OF THE UNITED STATES OF AMERICA WITHIN THE SCOPE OF INTELLIGENCE TECHNIQUES

Ali Burak DARICILI*

Abstract

In this study, the manipulations of the Russian Federation (RF) in the presidential election process held in the United States of America (the US) in 2016 November are examined within the scope of RF's cyber espionage and US' counter-espionage capacities. RF has managed to manipulate the election process with the cyber espionage capabilities of the military intelligence service GRU (Glavnoye Razvedyvatel'noye Upravleniye/Main Intelligence Directorate), which has become increasingly sophisticated in recent years. FBI (Federal Bureau of Investigation), which is the USA's counter/espionage capacity and the main intelligence service establishing this capacity, could not uncover this intervention process and within this framework failed to resist against the intelligence activities of a hostile country aimed at its own country. The manipulation of GRU in the US presidential elections has been constantly brought into question by the opponents of Donald Trump in order to create political oppression against him following his election as the President of the US. In this context, the intelligence activities of GRU have been revealed in detail by the relevant official intelligence services of the US. The analysis of these details has become important in terms of understanding the weaknesses in the counter-espionage system of the US coordinated under the leadership of the FBI, as well as the RF's cyber espionage capabilities dominated by the GRU.

Keywords: RF, The US, Presidential Elections, GRU, FBI

RUSYA FEDERASYONU'NUN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ 2016 BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE YÖNELİK MANİPÜLASYONUNUN İSTİHBARAT TEKNİKLERİ KAPSAMINDA ANALİZİ

Öz

Bu çalışmada, Rusya Federasyonu (RF)'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde 2016 Kasım ayında yapılan başkanlık seçim sürecine yönelik manipülasyonları, RF'nin siber espionaj, ABD'nin ise kontr/espionaj kapasiteleri kapsamında incelenmektedir. RF, söz konusu seçim sürecine askerî istihbarat servisi olan GRU (Glavnoye Razvedyvatel'noye Upravleniye / Ana Askerî İstihbarat Servisi)'nin son yıllarda giderek sofistike hale gelen siber espionaj imkân ve kabiliyetleri dâhilinde manipüle etmeyi bir ölçüde de olsa başarmıştır. Bu müdahale sürecini ABD kontr/espionaj kapasitesi ve bu kapasiteyi oluşturan temel istihbarat servisi olan FBI (Federal Bureau of Investigation / Federal Araştırma Bürosu) zamanında deşifre edememiş ve bu çerçevede hasım bir devletin ülkesine yönelik istihbari faaliyetine karşı koymada başarısız olmuştur. GRU'nun ABD Başkanlık seçimlerine yönelik manipülasyonları Donald Trump'ın ABD Başkanı olması akabinde ise anılanı siyasi açıdan baskı altına almak amacıyla Trump'a muhalif çevrelerce sürekli olarak gündemde tutulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda da GRU'nun söz konusu istihbari faaliyetleri ABD'nin ilgili resmî istihbarat yapılanmaları tarafından detaylarıyla ortaya konulmuştur. Bu detayların analizi ise ABD'nin FBI önderliğinde koordine edilen kontr/espionaj sistematiğindeki zafiyetlerin anlaşılmasının yanı sıra RF'nin GRU tarafından domine edilen siber espionaj kabiliyetlerini ortaya koymak bakımından önemli hale gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: RF, ABD, Başkanlık Seçimleri, GRU, FBI

* Dr. Faculty Member, Bursa Technical University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of International Relations, Bursa / Turkey, E-mail: ali.daricili@btu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3499-1645>.

INTRODUCTION

The foundations of competition between the RF and the US today are based on the competition between the KGB (the Comitet Gosudarst Bezopasnosti / Committee for State Security) and the CIA (Central Intelligence Service) during the Cold War. The Soviet Union and the US, which have been struggling in the fields of military and technology as well as intelligence activities in the Cold War period, have laid the foundations of the internet technologies that form the so-called cyber space today with the planning they introduced in this period.

The US founded ARPA (Advanced Research Projects Agency) in February 1958 to compete with the Soviet Union in the scientific field during the Cold War period. The content of the projects in ARPA were designed to cover ballistic missile defense as well as space research (Bıçakçı, 2014: 103). This project was the beginning of internet technologies along with the development of a planning that could enable scientists working within ARPA to operate within a single communication systematic based on network technologies. ARPA project, together with this communication system, is named as ARPANET (Darıcılı, 2017a: 4).

The necessity to develop various measures in order to prevent ARPANET from being affected by the attacks in the event of a possible nuclear war with the Cuban Crisis is better understood. With studies in this direction, it was ensured to create a network structure where communication could be maintained with the largest group which could remain functional after the nuclear attack by providing electrical connection. Thus, the interconnected ARPANET components are first connected with the commercial network in the National Physical Laboratory in the UK and the Cyclades which is a research network in France. Thus, the first core infrastructure of the Internet with global dimension was created (Bıçakçı, 2013: 6).

In response to these steps taken by the US, KGB has begun to develop some countermeasures. KGB established new and strong institutional structures In this context, when the space competition accelerated as well as the military competition in the between the two blocks was in progress in the 1960s, significant part of the KGB's foreign operations focused on procuring the technologies developed in the US through espionage methods (Darıcılı, 2017b: 139). With the 1980s, the Soviet Union brought forward a very important planning which has theoretical and practical impacts on the current development of cyber space technologies with the proposal of RMA (Revolution in Military Affairs) designed by Marshal Nikolai Ogarkov (See at more; Mowthorpe, 2015: 137-153).

The main objective of this new approach, which was put forward by Ogarkov, was to make the Soviet Army, which had been more cumbersome in nature than the US armed force, equipped with a more effective structure that is reinforced and managed by network technologies. This project of Ogarkov has never been realized because of the competition between the elements that constitute the Politburo (Politicheskoye Byuro) of the period. The US side has planned to respond to the RMA approach, which was put forward by Ogarkov, with the Star Wars Project (Strategic Defense Initiative). "Strategic Defense Initiative" announced to the public with the speech of Ronald Reagan in 1983 was planned as a project aiming at destruction of enemy missiles by means of space-based equipment. (Başbaşoğlu, 2011: 75) Although this project has never been realized like RMA, it is important that it is the first concrete planning in terms of the possibility of use of internet technologies for reforming the classical conventional power structures of the armed forces. With these intellectual developments, which started to develop in the 1980s, states, that started to become aware of the successful results of the commercialization of the internet since the 1990s, began to see the potential provided by cyber space as a new opportunity to develop their military capabilities.

As summarized above, the competition between the US and the Soviet Union in the military and technology spheres during the Cold War period has evolved into a new dimension today along with the claims that the presidential election processes in the US in November 2016 were manipulated by the GRU. These claims can be stated in the most basic form as that the e-mails of some politicians and consultants which are active within the body of DNC (Democratic National Committee) particularly Hillary Clinton's have been procured by the RF through cyber-attack methods and that some of these e-mails are leaked to the press and thus the US election process have been manipulated in favour of the other presidential candidate Donald Trump in accordance with the national interests of the RF. On the other hand, the mentioned claims were constantly brought into question by the opponent parties after Trump has won the presidential elections. In this context, official intelligence and security organizations of the US have prepared various reports revealing the processes in question with details.

1. CLAIMS THAT RF MANIPULATED THE US PRESIDENTIAL ELECTIONS IN THE OFFICIAL DISTRICTS

Global powers' involvement in election manipulations and their interventions in the internal affairs of states are frequently seen cases in the history of international relations. In this context, it has been claimed that the United States has sabotaged the electoral processes many times in Latin American countries in order to intervene politically since the beginning of the 20th century (See more at; Parag, 2008). These interventions in the elections are generally preferred because they are a less costly

method and they often include elements such as bribery, assistance to political parties, destabilization campaigns and media manipulations (Williams, 2012: 40).

At this point, several examples can be mentioned about the intervention of the US in the electoral processes. For example, the US which helped assassination Rafael Trujillo in 1961 in the Dominican Republic, provided budget and propaganda support for the victory of Juan Bosch in the presidential elections (See at more; Skidmore and Smith, 2005: 422-423). Eduardo Montealegre was supported in Nicaragua, another Latin America country, for his victory in the elections in 2006 and any kind of media, budget and campaign support was provided to unite the voters voting for the liberal parties under a single candidate (Keskin, 2016: 81).

In addition, the effort of the US to shape the political system in Afghanistan, which it considers as a buffer country between itself and the RF, was reflected in the presidential elections in 2009. Robert Gates, the US Secretary of Defense at that time, clearly admitted in an interview that the US manipulated the 2009 Afghan elections. Gates stated that "*the elections were postponed in defiance of the constitution and efforts were made in order to prevent re-election of the President of the period Hamid Karzai*". It is revealed that a great number of "suspicious" cases occurred in the presidential elections held under the shadow of the United States in 2014 and the discussions regarding the results of the elections kept for months. Similarly, one of the countries which the US intervened in the elections and political order under the motto of "*fighting communism*" was Italy in the heart of Europe. The CIA, which provided millions of dollars of support to their collaborators in Italy for election of the Christian Democracy instead of the Communist Party in the elections held in 1948, has determined the faith of the elections in this country by this means. In this process, the CIA played an active role and transferred millions of US Dollars to the Christian Democracy for campaign support (See more at; Pero, 2001).

Nowadays, social media opportunities with the technological changes in the field of information have caused significant changes in the manipulation and provocation activities that the secret services such as GRU tried to carry out with the classical techniques. Social media has begun to be accepted as a convenient medium by secret services in the planning and development of such activities. The reason of this preference is that the manipulation activities carried out on social media shall be assessed within the framework that they are interesting, more understandable and cheaper, have a flexible structure according to the needs and can be revised continuously, can be directed to the target group easily, rapidly and simultaneously and in a very short time, provide opportunities of a structure without geographical boundaries and that the cryptographic software characteristics of the social media applications enable the users to hide their identity easily (See more at; NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2016).

In this context, It was brought forward that Russian Intelligence Services (RIS) was engaged in manipulation activities for the 2016 Presidential elections for the first time by the DNC. Later, these claims were tried to be elaborated by the reports prepared by the FBI, CIA, DHS (The Department of Homeland Security) and NSA (National Security Agency). Finally, an indictment was filed regarding the mentioned claims by the Washington DC District Court (The US District Court for The District of Columbia) on July 13, 2018 as a result of the investigation carried out by the Specially Authorized Prosecutor Robert Mueller and 12 GRU members were accused directly in this indictment (See more at; The Department of Justice, 2018).

On the other hand, prior to the indictment in question, RF was openly charged as the planner of these cyber-attacks in a report jointly prepared by the FBI and DHS regarding these cyber-attacks. In addition, it was brought forward in the media statement published with the report in question on December 29, 2016 that Russian intelligence elements were planning cyber-attacks targeting the US government agencies, non-governmental organizations, universities, US critical infrastructures, think tanks, technology producing companies beyond the cyber-attacks noticed in the mentioned report (Department of Homeland Security, 2016a).

Furthermore, it has been mentioned in another media statement made on December 30, 2016 by the DHS that civil and military intelligence structures of the RF carried out sophisticated and aggressive operations targeting the US government and the citizens in recent periods, the RF launched cyber espionage operations through target oriented and phishing methods, which are called as "spread phishing", against the government institutions, universities, civil society and think tank organizations, political parties and revealed the procured confidential information to the public through third partners and several technical details regarding software and application procedures of the mentioned "spread phishing" operations were shared with the public (See at more; Department of Homeland Security, 2016b)

Moreover, it has been stated in a joint report on the subject by the FBI, CIA and the NSA on 7 January 2017 that Putin gave the order to manipulate the US Presidential election process in 2016, that the main purpose of this manipulation was to undermine the public confidence in the Democratic Party, that the Democratic Party candidate Clinton clearly suffered damage and that the other presidential candidate Donald Trump also benefited from this case (See at more; Office of the Director of National Intelligence, 2017).

In the aftermath of the open accusations made by the US government agencies to the RF government, it was decided that 35 Russian diplomats, who were claimed as members of the GRU by the Barack Obama administration of the period, are deported on charges of working in the cyber-attacks targeting the US presidential

elections and that the Russian diplomatic missions in Maryland and New York are closed (Sputniknews Portal: December 12, 2016)

In the face of the deportation decision, the RF party stated that it does not accept the charges. It was expressed in the statement made by Putin regarding the subject that *"the developments are considered as new hostile steps taken by Washington government and as provocation, that they will not depart anyone and they will determine the response against the US according to the attitude of the Trump administration."* (Sputniknews Portal: December 30, 2016). On the other hand, the *"Patriotic Russian Hackers"* statement made by Putin on June 1, 2017 in the context of the issue has found a wide resonance in the world public opinion. In response to a question regarding Democratic Party Hack Scandal Putin state that; *"RF has never involved in such a thing, perhaps patriotic Russian hackers may have organized a cyber-attack, and that if hackers are patriotic, they can begin to make their own contributions to waging a good war against those casting aspersions on Russia, that this is possible theoretically and they did not involve in any hacking operations at state level and they are not planning to involve."* (CNN International: June 2, 2017).

The details of the reports put forward by the US official security and intelligence agencies regarding these allegations are included in the indictment prepared after the Muller Investigation. It is claimed with details and documents in this indictment (See more at; The Department of Justice, 2018) :

- That Units 26164 and Unit 74455, which are within the body of GRU, are the units which plan the manipulations against the 2016 Presidential Elections of the US and that the 12 GRU officers, whose full names and ranks are stated, are the planners and practitioners of these operations in person.

- That the earliest date determined regarding the beginning of the operations in question is March 2016 and thousands of e-mail communications are disclosed through the social media and internet accounts opened on behalf of fake persons named "DCLeaks" and "Guccifer 2.0" and via other mass media organs.

- That the domain addresses of these accounts and internet addresses are obtained by using fake methods from the US to avoid any association with the RF government,

- That the GRU is identified as "X-Agent" in the e-mail communications obtained within the scope of the manipulation activities and e-mail communications were leaked by means of these malwares and the budget used in these operations are supplied to the GRU staff in question through "Bitcoin" mining.

On the other hand, it can be argued that the election propaganda process of the US Democratic Party was partially affected by these disclosures. Debbie Wasserman Schultz (The chairwoman of DNC) and some senior officials resigned, the position of the Democratic Party's other presidential candidate, Senator Bernie Sanders, was strengthened and his nomination was continued for an additional period, the hand of Republican Party was strengthened to be used against the Democratic Party and the name of Clinton has become disputable and worn out (Turk Internet News Website, October 11, 2016). However, it can be argued that the negative effect of the e-mails disclosed as a result of these cyber-attacks is the most important factor that brought Trump's victory against Clinton is an assertive consideration. At this point, it must be taken into consideration that some of the circles in the United States have been bringing the cyber-attacks into question constantly in order to wearing out and oppressing Trump after his victory in elections and using them against Trump.

2. THE RUSSIAN INTELLIGENCE ORGANIZATION AND ASSESSMENT OF GRU'S PERFORMANCE IN MANIPULATION OF US PRESIDENTIAL ELECTIONS 2016

GRU, FSB (Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti / Russian Federal Security Service), SVR (Sluzhba Vneshney Razvedki / Russian Intelligence Service) and FSO (Federalnaya Sluzhba Okhrany / Federal Protection Service) are in the organization of the Russian Intelligence Services (RIS). The SVR is responsible for the external intelligence activities of these services and the FSO, which is responsible for managing the secure and secure communication of the FSB, high-level and confidential communications responsible for internal intelligence activities, is directly affiliated to the RF President. GRU is a part of the Ministry of Defense and serves under the control of RF Armed Forces (See at more; Darıcı, Autumn 2017: 128-130).

A concrete example to elaborate the issue is that it is the FSB's duty to monitor, track and gather intelligence on the activities of the separatist Circassian / Chechen groups, jihadist terrorist organizations or organized crime syndicates in the RF. Another task of the FSB is to counter the espionage activities targeting the RF. This counteraction is called the counter / espionage work and involves the aim of preventing operations against RF from foreign intelligence services. In this context, it is FSB's duty to counter cyber-attacks against RF and to ensure the cyber security of the country (See more at; The Centre for Counterintelligence and Security Studies, 2018).

SVR is the foreign intelligence service that RF established as a continuation of the KGB in order to carry out the espionage activities abroad. SVR is a key actor in the fulfilment of foreign intelligence needs of RF, together with GRU. SVR gathers

intelligence on military, political, biographical, economic, social, transport, communication, science and technology for the government it targets. For example, RF's operations aiming at detecting the military capacity of the US in a region of the world or predicting the outcome of elections in Hungary or in Turkey is managed by the SVR. In terms of cyber security strategy, it is among the tasks of SRV to plan cyber espionage operations targeting a country's science and technology capacity on behalf of the RF (See more at; Staar, 2006: 39-57).

As stated, while the FSB fulfils the task of meeting the internal intelligence needs of the RF, the GRU is the main actor in cooperation with the SVR in meeting the foreign intelligence needs of RF. GRU is a military intelligence agency operating under the Russian General Staff. The GRU, which is affiliated to the Red Army in the time of the USSR, is the intelligence service of the RF with the largest number and capacity under the Russian Armed Forces. In addition to military and foreign intelligence issues, GRU has the power to gather intelligence in all areas related to national security. In terms of cyber security, the main tasks of GRU are to conduct counter-espionage activities against foreign service-based cyber operations targeting Russian military capacity and to plan cyber operations against the military capacity of the target country (See more at; The Centre for Counterintelligence and Security Studies, 2018).

At this point, GRU's successful performance during the Ukrainian intervention of the Russian Armed Forces in 2014 was demonstrated. GRU's contribution to this multi-faceted hot conflict performance, called the Gerasimov Doctrine or Hybrid War Concept, should be further examined in the context of the purpose of demonstrating the success of GRU in manipulating the US Presidential Elections. The failure of GRU during the Georgian Intervention in 2008 seriously undermined the reputation of this intelligence organization compared to other RISs. This deterioration ended in 2011 when Igor Sergun was appointed as the director of GRU. GRU has been highly successful under the direction of Sergun, especially in the planning of cyber operations before and during the Ukrainian intervention, as well as in the coordination of the special forces and the activities of pro-Russian separatists. GRU's superiority after the Intervention of Ukraine compared to other RISs has made GRU the main intelligence service that dominates the foreign operations of RF. With increasing successes and thus developing personnel, budget and technology investments, GRU has evolved into a highly sophisticated service that can organize global cyber operations (See more at; Galeotti, 2016).

As we have mentioned, it was aimed to have a broad systematic structure based on espionage operations arranged as cyber-attacks in terms of intelligence gathering intelligence as part of the plans supported by Putin with the influence of the prestige, which was achieved after the GRU 2014 Ukraine Intervention, besides HUMINT

(Human Intelligence), SIGINT (Signal Intelligence), and other intelligence total techniques. The RF aimed at meeting the economic, financial and technological intelligence needs which are vital in terms of economic development of the Russian society and energy security, ensuring the security of the country, carrying out manipulative cyber operations against hostile countries as provided in the example of US Presidential Elections whenever needed with this organization (See more at; Hagestad, 2013).

The success of the GRU in manipulative cyber operations against the 2016 US Presidential Elections can be analysed in terms of intelligence techniques with regards to the determinations stated in the following;

- GRU has regained its shaken prestige in the Intervention Against Georgia with its multi-faceted warfare performance which is called as Gerasimov Doctrine according to some and Hybrid War Concept according to others which it performed during the Intervention Against Ukraine with the successful directorate of the Igor Sergun. With the positive atmosphere created by this successful contribution, GRU, which has been consistently supported by the RF Presidency in terms of budget, personnel and technology, has reached the ability to manipulate the 2016 US Presidential Elections.

- As clearly demonstrated in the Muller Investigation, GRU has commissioned staff with highly professional level intelligence planning and sophisticated software development capabilities to intervene in the US Presidential Elections in special units named Units 26164 and Unit 74455. Thus, an operational activity that requires software development and clandestine operation planning competence has been successfully planned.

- As uncovered in the Muller Investigation, the GRU has made the most of the anonymous structure of the cyber space in order to prevent the manipulative activities from being associated with RF. Fake internet and social media accounts were purchased from outside of RF, and the budget required for these operations was provided by "Bitcoin Mining" which is a crypto method again. At this point, the US counter / espionage systematic, which is responsible for uncovering the RF-based intelligence operations, was misled and the uncovering of the operation was prevented.

- All e-mails procured to manipulate the US Presidential Elections were carried out using a target-oriented phishing method known as "spread phishing". As an operational hacking method, phishing concept is a password stealing method which is derived from the phrase of "Password Fishing". In this type of attack, copies of generally known web pages are made and the hosts file on your computer is changed

so that you can enter your username and password manually. After this stage, the user name and password combination that you enter to log in to the fake page will be sent to the address specified by the attacker. Phishing attacks can be done via the web page or via e-mail. In order to implement this method, it is necessary to know the hundreds of DNC managers and members' e-mail addresses, to determine who has a more important position among many targets and to plan a target-oriented "spread phishing" after this detection. It is clear that GRU has made a serious preparation much earlier than 2016 March, when GRU has started operation, and made planning by narrowing target. In such a planning, it is understood that GRU has already created a serious archive information using HUMINT methods on subjects such as status, habit, and position of the target persons in DNC.

On the other hand, in addition to the GRU's achievements, it can be argued that the deficiencies of the US counter/espionage systematics created under the leadership of the FBI paved the way for the intervention of the US Presidential Elections.

3. US COUNTER / ESPIONAGE ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE PERFORMANCE OF THE FBI IN MANIPULATION PROCESS OF 2016 PRESIDENTIAL ELECTIONS

Counter-espionage activities have played an important role in the US national security system since the foundation of the US. The establishment of espionage and counter / espionage units of the US was ensured during the independence war against English Empire with George Washington's personal initiatives and within the US armed elements. The activities of the FBI's counter / espionage department officially started in 1917. The US counter / espionage systematic, which experienced a rapid development within the framework of resisting against the German and Japanese intelligence activities during the World War II, laid the foundations of today's institutional structure after the effective resistance against the espionage activities of the Soviet Block during the Cold War (See more at; Reagan, 2005).

In the US intelligence structure, the concept of counter-espionage has a number of definitions that are parallel to each other and which is prepared by the US intelligence services within the scope of their area of responsibility. The approach in Executive Order 12333 published in 1981 is important as an official definition. Counter/intelligence means "*Information gathered and activities conducted to identify, deceive, exploit, disrupt, or protect against espionage, other intelligence activities, sabotage, or assassinations conducted for or on behalf of foreign powers, organizations, or persons, or their agents, or international terrorist organizations or activities*" (See more at; The Office of The Director National Intelligence, 1981).

There are a dual resistance strategy in the US counter/espionage system as in the national system of other states. This strategy, which we can call active resistance and passive resistance, is the basis not only for the US but also for all national counter/intelligence strategies. In this respect; *"all of the countering activities performed by official institutions"* are called active resistance. The main active resistance factor in the US counter / espionage systematic is any activities carried out by the FBI to protect national interest of the US against foreign intelligence services. Passive resistance can be defined as *"intelligence notion (awareness) which stems from the traditions and social characteristics in the society or which is raised through educational activities"*. The mechanisms of denunciation, the development of a sense of responsibility stemming from education and social traditions, the educational activities carried out by the intelligence services, can be counted as passive resistance elements.

The FBI is the federal agency of the US in the field of counter-espionage, which manages judicial control processes. The FBI is the intelligence organization that meets the US's internal intelligence needs and which counters other states' spying operations against the United States (Darıçılı, 2017b: 96). The FBI's official site has some important determinations and assessments regarding the FBI's counter / espionage activities. According to this, the FBI defines the current counter-espionage activities as a structure aiming at stealing the most valuable secrets of the US society which is a more complicated definition than the Cold War period. As it is understood from this definition, the US intelligence system followed a strategy based on the security of the state in the post-Cold War period, as in the Cold War period. On the other hand, it is stated that the activities of the FBI's counter / espionage department officially started in 1917 and the activities of this department, which is mainly active against the espionage activities of the Soviet Bloc during the Cold War period, have evolved into a much more complicated structure due to the changing threat sources (See more at; FBI, 2018).

Some additional organizations have been established in the US counter / espionage system on sectoral and specialization to protect the strong position of the US as a global technology and commercial power in the international system. For example, a unit named OICI (The Office of Intelligence and Counterintelligence) has been established within the DOE (The Department of Energy) in order to prevent the activities of foreign intelligence services against the national energy sector of the US. The United States aimed to counter the espionage activities against energy projects and facilities, which are large-scale, widespread and therefore very difficult to control, by the cooperation of the specialized organization OICI and the FBI, which is authorized at federal level. As a result, OICI, which was established within the strategy of decentralization of specialization and authorities in the intelligence system, has an important role in countering intelligence activities of the hostile

intelligence services against the US energy sector (See more at; Congressional Research Service, 2005).

Similarly, for instance, another counterintelligence structure based on a decentralized understanding is TFI (The Office of Terrorism and Financial Intelligence). This service is subject to USDT (The Department of the Treasury). The TFI was established in 2004 being responsible for monitoring the financial activities of terrorists, groups, drugs and organized crime organizations (See more at; U.S. Department of Treasury, 2018).

In this framework, it can be stated that FBI, which holds the planning of the federal counter / espionage activities and the legal control authority regarding this process, is the main actor in US counter / espionage systematic, while organizations such as OICI or TFI are secondary actors operating in their area of responsibility. There is close coordination between these services and the FBI. The FBI's coordination function regarding counter / espionage is similarly in question with the US Department of Defense and DHS (See more at; FBI, 2018).

The fact that the US security and intelligence services have revealed the manipulative activities of the GRU in detail by revealing the full names of the units and officers involved in this activity and the fact that an indictment has been prepared in this regard is not very meaningful in terms of the counter / espionage technique. Since this type of work took place after the completion of the process, it should no longer be considered as a counter / espionage activity but as a judicial process. However, as revealed in the Muller Investigation, that the US intelligence and security services could uncover all of the GRU's activities in detail is the indicator that the CIA, which is responsible for US foreign intelligence operations, took position against the Russian intelligence and security services in a short period and could create a HUMINT and SIGINT gathering systematics.

CONCLUSION

The manipulation processes of the elections, which were generally carried out through budget, media support and pressures until today, has reached a new dimension with the RF's manipulation of the US 2016 Presidential Elections through disclosing the e-mails of the members of the Democratic Party, which it procured within cyber espionage activity, through internet and social media. The reason for the RF's planning a process of an election manipulation with such a cyber operation is directly related to the rapid civilization, commercialization and globalization of the Internet in the 2000s and penetration of the it into all areas of our lives.

The GRU quickly recovered from the negative impact of the failure in the Intervention Against Georgia in 2008 with the successful directorate of the Igor

Sergun, who has become the director of the GRU in 2011. In this framework, the GRU has been highly successful in planning cyber operations before and during the 2014 Intervention against Ukraine. The GRU's superiority after the Intervention of Ukraine compared to other RISs has made GRU the main intelligence service that dominates the foreign operations of RF. The GRU has evolved into a highly sophisticated service that can organize global cyber operations with increasing successes.

The GRU directorate has begun to closely monitor the manipulation and provocation opportunities provided by the social media in parallel with its developing budget, personnel and technology investments. The GRU has established special units, where employees have the competence to make intelligence planning and software development in order to intervene in the US Presidential Elections. Within the scope of the activities of these units has accomplished the confidentiality of the intelligence activities in question through fake internet and social media accounts opened outside of the RF and with the budget they procured by doing "Bitcoin Mining". At this point, the US counter / espionage systematic, which is responsible for uncovering the RF-based intelligence operations, was misled and the uncovering of the operation was prevented. E-mails of many DNC directors and members were procured using a target-oriented phishing method known as "spread phishing". In addition, prior to March 2016, which was reported as the earliest start date for this operation, the GRU also planned a serious preparatory process in order to obtain the e-mails of persons with the most striking information about the Democratic Party campaign process by narrowing the target.

On the other hand, the US counter / espionage systematic, dominated under the leadership of the FBI, failed to uncover the operational activities of the RF in time. The main reason for this failure is that the US counter / espionage systematic, which has wide range of responsibilities and which includes different institutional structures within its body, was not able to achieve the coordination between these institutions successfully. It can be evaluated that the US intelligence and security units did not adequately analyse the steps taken by GRU to increase its cyber capacity after 2014. It can be argued that the US intelligence and security units have considered that the SVR can design such a cyber operation rather than the GRU, which is weak in terms of power before 2014, and that it did not monitor the activities of the GRU adequately. - Another reason of the failure is related to unfavourableness of the close monitoring of the election campaigns of the Democrat or Republican Party by the FBI during the election process for the US democratic traditions. At this point, it can be argued that the FBI avoided taking initiative to protect the contact information of the people involved in the Democratic Party election process in order not to cause any complications during the election campaign and in this respect, laid the foundations for the operation of the GRU.

Accordingly, the failure of the FBI in uncovering and preventing the cyber operations against the 2016 US Presidential Elections can be analysed in terms of intelligence techniques with regards to the assessments stated in the following;

-As it is seen, the US counter / espionage systematic has a large area of responsibility. This is associated with the US being a major economic, political and technological power at the global level. For this reason, the US cannot only be the target of the RF or the People's Republic of China (PRC), but also the intelligence activities of many allied states. In this context, it can be claimed that the FBI is not able to make a proportional activity focalization and narrowing down of the target priorities and thus it left the persons within the Democratic Party campaign systematics unprotected against the intelligence activities of the GRU.

-The US counter-espionage strategy has made a choice of narrowing down the area of responsibility of the FBI, by establishing structures that carry out their own counter-espionage activities based on sectoral and specialized areas such as TFI or OICI, depending on the diversified threat foci over time. Although this seems to be a successful strategy in the first stage, it is clear that this strategy causes complications if the coordination between institutions is not achieved effectively.

-It can be argued that the US did not adequately analyse the steps taken by GRU to increase its cyber capacity after 2014. It is natural for SVR to be effective in the foreign operations of the RF instead of GRU, which is weak in pre-2014 period. At this point, it can be claimed that the FBI is not able to adequately monitor the activities of the GRU, considering that the organization which can plan such a cyber operation would be SVR based instead of GRU.

-The close monitoring of the election campaigns of the Democrat or Republican Party by the FBI during the election process can be considered as unfavourable for the US democratic traditions in the first place. Based on this evaluation, it can be argued that the FBI avoided taking initiative to protect the contact information of the people involved in the Democratic Party election process in order not to cause any complications.”

As it is tried to be analysed with details in our study, it is obvious that the RF tried to intervene in the 2016 Presidential Elections by means of the GRU, which has become the main intelligence structure in the post 2014 period. It is clear from the above-mentioned evaluations that the US could not uncover these operations in a timely manner by means of the FBI, which is the main intelligence service responsible for the counter / espionage activities. In this sense, it can be argued that there is the success of the GRU in terms of intelligence and the failure of the FBI. However, it is quite assertive to say that this operation fully affected the results of the

2016 US Presidential Elections in terms of the results, even if it is considered as a success for GRU in terms of planning within the scope of intelligence techniques.

Some senior officials of the DNC resigned as a result of the disclosures, the position of the Democratic Party's other presidential candidate for nomination, Senator Bernie Sanders, was strengthened and the hand of Republican Party was strengthened to be used against the Democratic Party and the name of Clinton has become disputable. However, it is an incorrect conclusion to think that the negative effect of the e-mails disclosed as a result of these cyber-attacks is the main factor that brought Trump's victory against Clinton. At this point, it is obvious that some of the circles opponent to Trump have been bringing these claims into question constantly in order to wearing out and oppressing him during his presidency.

Another important result of the RF intervention in the 2016 US Presidential elections is the fact that social media has become a new generation and the most effective information warfare instrument. The Internet and the use of social media developed in this context have become indispensable elements of our lives and security approaches. The sphere of influence has expanded to all areas of social, economic, commercial, scientific, cultural and daily life with the increasing use of social media in the daily life. The nature of the social media, which allows the global circulation of unique and different contents at low cost, is considered as a new means of manipulation by the intelligence services.

On the other hand, the opportunities and facilities created by social media have led to radical changes in political, military, security and economic life beyond our daily life with the potabilization of computer and proliferation of smartphones. The digital domain called cyber space has become a new generation information battlefield for the intelligence services as a result of the emergence of the Internet, developments in network technologies and new opportunities created by social media. The most recent and concrete example of this battlefield was observed between the US and the RF intelligence services in the context of intervention processes against the US 2016 Presidential Elections.

REFERENCES:

- Başbaşoğlu, A.rif (2011). “Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, *Orta Doğu Analiz*, 3 (34), pp. 74-79.
- Bıçakcı, Salih (Winter 2014). “NATO’nun Gelişen Tehdit Algısı: 21. Yüzyılda Siber Güvenlik”, *Uluslararası İlişkiler*, 10 (40), pp. 101-130.
- Bıçakcı, Salih. (2013). “21. Yüzyılda Siber Güvenlik”, *Bilgi Üniversitesi Yayınları*, İstanbul.
- CNN International (June 2, 2017). “Putin: 'Patriotic' Russian hackers may have targeted US election”, <https://edition.cnn.com/2017/06/01/politics/russia-putin-hackers-election/index.html>, (accessed; October 10, 2018).
- Congressional Research Service/The Library of Congress (2005). “Counterintelligence Reform at the Department of Energy: Policy Issues and Organizational Alternatives”, Washington, DC, <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL31883.pdf>, (accessed; October 10, 2018).
- Darıcı, A. Burak (2017a). “Demokrat Parti Hack Skandalı Bağlamında Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Stratejilerinin Analizi”, *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası Çalışmalar Dergisi (ULİSA)*, 1 (1), pp. 1-24.
- Darıcı, A. Burak (2017b). “Siber Uzay ve Siber Güvenlik; ABD ve Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Stratejilerinin Karşılaştırmalı Analizi”, *Dora Yayıncılık*, Bursa.
- Darıcı, A. Burak (Autumn 2017). “Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Kapasitesini Oluşturan Enstrümanların Analizi”, *Journal of Social Sciences of the Turkic World (BİLİG)*, 83, pp.121-146.
- Department of Homeland Security (2016a). “Joint DHS, ODNI, FBI Statement on Russian Malicious Cyber Activity”, Washington, DC, <https://www.dhs.gov/news/2016/12/29/joint-dhs-odni-fbi-statement-russian-malicious-cyber-activity>, (accessed; October 5, 2018).
- Department of Homeland Security (2016b). “Executive Summary of Grizzly Steppe Findings from Homeland Security Assistant Secretary for Public Affairs Todd Bresseale”, Washington, DC, <https://www.dhs.gov/news/2016/12/30/executive-summary-grizzly-steppe-findings-homeland-security-assistant-secretary>, (accessed; October 5, 2018).
- FBI (2018). “Counterintelligence”, <https://www.fbi.gov/investigate/counterintelligence>, (accessed; October 9, 2018).

- Galeotti, Mark (2016). “Putin’s Hydra: Inside Russia’s Intelligence Services”, European Council on Foreign Relations (ECFR), pp. 1-19, https://www.ecfr.eu/publications/summary/putins_hydra_inside_russias_intelligence_services, (accessed; September 26, 2018).
- Keskin, Mustafa (2016). “ABD’nin Müdahaleci Dış Politikası; Latin Amerika Örneği”, Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 4 (1), pp.70-88.
- Khanna, Parag (2008). “Yeni Dünya Düzeni”, Trans; Akbaş, Elif, Nihan; Pegasus Yayınları, İstanbul.
- Mowthorpe, Matthew (2005). “The Revolution in Military Affairs (RMA): The United States, Russian and Chinese Views”, Journal of Social, Political and Economic Studies, 10 (2), pp. 137-153.
- NATO Strategic Communications Centre of Excellence (2016). “Social Media as A Tool of Hybrid Warfare”, Tallinn, <http://www.stratcomcoe.org/download/file/fid/5314>, (accessed; October 14, 2018).
- Office of the Director of National Intelligence (2017). “Background to “Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections: The Analytic Process and Cyber Incident Attribution”, Washington, DC, https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf, (accessed; October 7, 2018).
- Pero Del, Mario (2001) “The United States Activities on Psychological Warfare 1948-1955”, 87(44), pp.1-31
- Reagan L, Mark (2005). “Introduction to the USA Counterintelligence”, USA, <https://www.hsdl.org/?view&did=460369>, (accessed; September 28, 2018).
- Skidmore E. Thomas and Smith H. Peter (2005). “Modern Latin America”, Oxford University Press, 6. Edition, New York.
- Sputniknews Portal (December 29, 2016). “Beyaz Saray ABD, 35 Rus diplomatı 72 saat içerisinde sınır dışı edecek”, <https://tr.sputniknews.com/abd/201612291026553306-abd-rusya-yaptirim-diplomat-sinir-disi/>, (accessed; September 23, 2018).
- Sputniknews Portal (December 30, 2016). “Putin’den ABD’ye yanıt: Biz hiç kimseyi sınır dışı etmeyeceğiz.”, <https://tr.sputniknews.com/rusya/201612301026565257-putin-abdye-yanit-biz-hic-kimseyi-sinir-disi-etmeyecegiz/>, (accessed; September 23, 2018).
- Staar, F. Richard and Tacosa, A. Carliss (2014). “Russia’s Security Services”, Mediterranean Quarterly, 15 (1), pp.39-57.

- The Centre for Counterintelligence and Security Studies (2018). “Russia's SVR/FSB/GRU Intelligence Services”, <https://cicentre.site-ym.com/page/191>, (accessed; October 20, 2018).
- The Office of The Director National Intelligence (1981). “United States Intelligence Activities (Federal Register Vol. 40, No. 235 / December 8, 1981, amended by EO 13284 / 2003, EO 13355 / 2004, and EO 13470 / 2008)”, <https://www.dni.gov/index.php/ic-legal-reference-book/executive-order-12333>, (accessed; October 17, 2018).
- The Department of Justice (2018). “Case 1:18-cr-00032-DLF Document 1 Filed 02/16/18 Page 1 of 37 (The Report of Muller Investigation)”, Washington, DC <https://www.justice.gov/file/1035477/download>, (accessed; October 17, 2018).
- Turk Internet News Website (October 11, 2016). “Beyaz Saray, Rusya'nın Hackleme Operasyonuna Cevap Verileceğini Açıkladı”, <http://www.turk-internet.com/portal/yazigoster.php?yaziid=54247>, (accessed; October 14, 2018).
- U.S. Department of Treasury (2018). “About Terrorism and Financial Intelligence, Washington,DC,<https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/offices/Pages/Office-of-Terrorism-and-Financial-Intelligence.aspx>, (accessed; October 10, 2018).
- Williams, M.Eric (2012). “Understanding U.S.-Latin American Relations: Theory and History”, Routledge.

SOĞUK SAVAŞ SONRASI RUSYA FEDERASYONU İÇ GÜVENLİK BİRİMLERİ

Ahmet Burak İÇEN*

Öz

Bu makalede Soğuk Savaş sonrası modern Rusya'nın iç güvenlik aktörleri ayrı ayrı incelenmiş, yapısal ve kurumsal özellikleri haricinde daha anlaşılabilir olması adına ülkemiz muadil kurumlarıyla karşılaştırmaları yapılmıştır. Rusya Federasyonu kapladığı milyonlarca kilometrekare toprağı ve bu topraklar içerisinde yaşayan çok çeşitli halkları ile zor ve büyük bir coğrafyada iç güvenlik ve iç asayışı sağlamaya çalışmaktadır. Böylesine farklı halkları bir arada geniş bir coğrafyada barındırmak örgütsel ve mali olarak zor bir iş haline gelmiş, soğuk savaş sonrası Sovyetler Birliğinin yıkılması üzerine temelinden sarsılan düzen, yeni bir devlet anlayışı içerisinde yapılanma zorunluluğu getirmiştir. İç karışıklıklar ve ekonomik buhranlar yapılanmanın yavaşlamasına neden olmuş, iç güvenlik sorunu uzun yıllar boyunca Rusya'nın en önemli sorunu olmuştur. Putin dönemine kadar yeniden yapılanma ile rol model kapsamında yetersiz kalmış ve Sovyetler geleneği hissedilmeye devam etmiştir. Ancak Putin dönemi ile Çarlık Rusya'sı devlet düzeni incelenmiş ve Çarlık Rusyası-Sovyetler sentezi ile kendine özgü bir iç güvenlik anlayışı ve bu anlayış üzerine yapılan kurumlar ortaya çıkmıştır. Makalede, yeniden yapılanan iç güvenlik organlarının yapısal, işlevsel yönleri ele alınmış, Türkiye'deki muadilleri ile karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Putin, iç güvenlik, MVD, FSB, ROSGWARDİYA.

INTERNAL SECURITY UNITS THE RUSSIAN FEDERATION AFTER THE COLD WAR

Abstract

In this article, the internal security actors of modern Russia after the Cold War were examined separately and compared with our country's counterparts besides their structural and institutional characteristics in order to be more understandable. The Russian Federation seeks to ensure internal security and internal order in a difficult and large geography with millions of square kilometers of land covered by it and a wide range of people living within it. Having such a diverse geography together in a wide geography has become very difficult both organizationally and financially and After the collapse of the Soviet Union in the aftermath of the Cold War, the system, which was undermined by the collapse of the Soviet Union, brought about the necessity of structuring within a new state domestic disturbances and economic crisis have slowed down the structure, and the problem of internal security has been Russia's most important problem for many years. Until the Putin period, the restructuring process was insufficient within the context of role model and the Soviet tradition continued to be felt. However, the Putin period and the state system of the Tsarist Russia were examined and a distinctive understanding of domestic security and institutions built on this understanding have emerged with the synthesis of the Tsarist Russia-Soviet. In this article, structural and functional aspects of the restructured internal security organs have been addressed and are intended to be compared with their counterparts in Turkey.

Keywords: Russian Federation, Putin, Internal Security, MVD, FSB, ROSGWARDİYA.

* Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü İstihbarat Araştırmaları Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, ahmetburakicen@yahoo.com.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4283-1438>

GİRİŞ

Rusya Federasyonu, özerk cumhuriyetlerden ve bölgesel yönetim parçalarından oluşmaktadır. Sayısal olarak 8 federal ana bölge, 22 özerk cumhuriyet, 9 eyalet, 46 bölge, 4 özerk bölge, 1 özerk alan ve 3 ana şehirden oluşmaktadır (Rusya Federasyonu Anayasası, 1993). Yönetimsel olarak küçük bölgeler aşağıdan başlayarak statüleri bağlamında birer zincir halinde Moskova'daki merkeze bağlıdırlar. Özerk cumhuriyetlerde, federal meclis ve bakanlıklar dışında, devlet başkanları ve meclisler seçim sistemiyle belirlenmektedir. 2010 yılı sonunda, özerk cumhuriyet liderlerinin “devlet başkanı” unvanı Dimitry Medvedev'in talimatıyla hazırlanan kanun değişikliği ile “devlet başı” olarak değiştirilmiştir (Zakon ot 06.10.1999 N 184-F3, 2016). Rusya, anayasal olarak federal yönetimi benimsemiş olup birçok özerk cumhuriyeti ve farklı halkı barındırmaktadır. Soğuk Savaş dönemi Sovyetlerinden miras kalan, pek çok özerk yönetimi bünyesinde bulunduran Rusya'nın federal yönetimle ilgili bu kabulü, geniş bir coğrafyada egemen olan Çarlık Rusyası politikalarına doğru bir eksen kaymasının adımları olarak yorumlanmıştır.

8 federal ana bölgeye ayrılan Rusya Federasyonu, ülkemizdeki gibi coğrafi vb. amaçlı olarak böyle bir sınıflandırmaya gitmemiştir, bunun başka sebepleri de bulunmaktadır. Yönetim amaçlı olarak ayrılan federal bölgelere birer lider atanmış ve konumlarına göre cumhuriyet, eyalet, bölge ya da özerk bölgeler federal bölgelere bağlanmıştır. Bu bağlanma hiyerarşik bir düzene göre yapılmıştır. Yerel bölgeler federal bölgelere, son noktasında ise Moskova'da bulunan federal yönetim merkezlerine bağlanmıştır. Örneğin, özerk cumhuriyet başkanını atadığı bir içişleri bakanı (MVD), federal içişleri generaline, general ise doğrudan içişleri bakanına bağlıdır. Söz konusu yönetimsel işleyiş diğer birçok devlet dairelerinde de bu şekildedir.

Soğuk Savaş zamanı ABD ile girişilen silahlanma ve hegemonya yarışı Sovyet ekonomisine ağır darbeler vurmuştur. Bu yarışın sonunda Sovyetlerin yıkılması derin ekonomik ve toplumsal sorunların doğmasına sebep olmuştur. Demir Perde'nin yıkılması ile Sovyet vatandaşları dünya ile tanışmıştır. Ancak bu tanışma bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Rus para birimi olan “ruble”nin dünya üzerinde hiçbir geçerliliği ve değerinin olmaması, yabancı ülke mallarının içeri girişi ve halkın hiç alışkın olmadığı serbest piyasa anlayışı rüşvet ve yolsuzluk gibi günümüze kadar devam eden sorunlar sarmalına dönüşmüştür. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak yolsuzluk ve rüşvetle mücadele kanunu (Zakon ot 25.12.2008 N273-F3, 2008) çıkarılmış, memurların maaş ve sosyal imkânlarının

sürekli iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Ancak devletin yüksek mertebedeki memurlarının adının karıştığı rüşvet olayları, alınan önlemlerin ve diğer iyileştirme çalışmalarının rüşvetle mücadelede yetersiz kaldığının göstergesidir¹.

1. RUSYA FEDERASYONU İÇİŞLERİ BAKANLIĞI (MVD)

Rusya Federasyonu İçişleri Bakanlığı (MVD) federal yürütme organıdır. İçişleri ve diğer ilgili organlar MVD başlığı altında toplanmaktadır (Andreva, 2011: 299). Kurum ülke içerisindeki tüm asayiş ve adli vakalarından sorumludur. Türkiye Cumhuriyeti Emniyet Genel Müdürlüğü yapısı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlıdır, ancak kendine özgü bir kurumsal yapıya sahiptir. Rusya Federasyonu Polis Teşkilatı, Türkiye Cumhuriyeti Emniyet Genel Müdürlüğü yapısından farklı olarak, İçişleri Bakanlığı bünyesinde ayrı bir kurumsal yapıya sahip değildir. Rus polis teşkilatında içişleri bakanı, en alt kademedeki personelden en üstte yer alan bakana kadar, bir polis teşkilatı yapısıyla düzenlenmiş, ayrı bir kurumsal kimlik arayışı içinde bulunulmamıştır. Yönetim kadrolarında istisnai olarak sivil görevlendirmeler bulunsa da geçmiş görevlendirmeler de göz önünde bulundurulduğunda, büyük ölçüde askerî bir yapıya sahip olduğu görülür². Teşkilatın rütbeleri askerî sisteme göre olup “uzman onbaşı”dan başlanarak sırası ile “general”e kadar devam etmektedir. Sivil bir bakan yerine, devlet geleneğine uygun olarak, polis teşkilatından bir general, devlet başkanı tarafından “bakan” olarak atanmaktadır. Federal yapısı itibarıyla 22 özerk cumhuriyeti bulunan Rusya Federasyonu’nun 22 özerk içişleri bakanı bulunmakta, bu bakanlar daha önce de belirtildiği gibi sırası ile federal bölge içişleri generaline ve federasyon içişleri bakanına bağlıdırlar. Yeniden Yapılanma (Perestrojka)³ hareketi ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’ne karşı başlayan halk ayaklanması Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti’nin ilanı ile nihayete ermiş ve günümüz Rusya Federasyonu’nun temelleri atılmıştır. Yeniden Yapılanma hareketine kadar, Soğuk Savaş yıllarında ‘Sovyet Polisi’ adı altında çalışan polis teşkilatı, SSCB’nin rejim güvenliği ve muhaliflerin susturulmasına

¹ MVD Tümgenerali Aleksandr Bokov’un rüşvet suçu işleyerek tutuklanmasıyla ilgili haber için bk.: <http://www.ntv.ru/novosti/217591/>, (Erişim Tarihi:19.03.2017). Büyük rüşvet ya da yolsuzluk olaylarının haricinde yerel bölgelerde, taşrada rüşvet alıp vermenin günlük doğal bir olay haline geldiği tarafımızca da gözlemlenmiştir.

² Askerî kaynaklı görevlendirmelere örnek olarak bk.: <https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/Rukovodstvo/item/670535/>, (Erişim Tarihi:18.03.2017)

³ 1980 yılının ikinci yarısında başlayan ve 1991 yılında Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti(RSFSC)’nin ilanına kadar 4 etap halinde devam eden, Sovyet rejimine karşı başlayan halk hareketidir.

ağırlık vermiş, asli görevlerinden uzaklaşmıştır. 18 Nisan 1991 yılında RFSC Yüksek Konseyi'nin "Polisler Hakkında Kanun" kapsamında Sovyet Polisliği kaldırılmış (İstoriya MVD Rossii, 2000), kesin tanımlar ile kişisel, kamusal hak ve özgürlüklere değinilmiş ve bunların korunması yönünde maddeler eklenmiştir (Zakon ot 18.04.1991 N1026-1, 2010).

Polis teşkilatı daha önce "militiya" olarak anılırken polisin etkin olarak faaliyetlerinin kalitesinin artırılması amacı ile 1 Mart 2011'de yürürlüğe giren "Polisler Hakkında Federal Kanun" ile tanım "polititsya" olarak değiştirilmiştir (Zakon ot 07.02.2011 N3-F3, 2011). Polis memurlarına verilen "militisioner" tanımı Latincedeki "militia" köküne dayanmakla birlikte, Rus dilinde "militiya" aynı zamanda "Gönüllü Asker Takımı" ya da "Milli Milis Kuvveti" anlamına da gelmektedir (RİA NOVOSTİ, 2011). Rusya Polis Teşkilatı kendisine atfedilen "Sovyet-Komünist" tanımlamasından 2011'de sıyrılmış, 23 Mart 1917 yılında lağvedilip kendisinden alınan "polis" tanımlamasını geri almıştır. Söz konusu kanun sadece isim değişikliği değil, kurumun hantallaşan yapısının değiştirilmesi amacı da güdülmüştür. Yapısında %20 oranında küçülmeye gidilmiş, daha aktif ve işlevsel yapıya erişmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Zakon ot 07.02.2011 № 3-F3, 2011).

1.1 Dâhilî Ordu (Vnutrennie Voyska)

MVD bünyesindeki Dâhilî Ordu, polis kuvvetlerinin yanı sıra özel operasyonları ve yurtiçi diğer askerî operasyonları gerçekleştirmek gibi görevleri bulunan bir bölümdür. Personel kaynağı, zorunlu askerlik hizmeti yapan erler ya da sözleşmeli olarak bulunan profesyonel personeldir (Andreva, 2011: 313). Yapısal olarak ülkemizdeki Jandarma Genel Komutanlığı'na benzerlikleri bulunmakla birlikte kırsal alanda asayiş faaliyetleri yürütmeyip, genel veya özel operasyonlar çerçevesinde faaliyet göstermektedir (Andreva, 2011: 304). Mobil Özel Görev Birimleri (OMON) ve Vostok (Doğu) ya da Zapad (Batı) gibi özel ekiplerin bağlı olduğu gizli operasyonların yürütüldüğü bir birimdir.

Dâhilî Ordu, iç operasyonların yanı sıra Ukrayna Donbas'taki ayrılıkçıların eğitimi ve desteklenmesinde, Rusya'nın savaşa müdâhil olması ile Osetya-Gürcistan savaşında direkt sıcak çatışmalarda görev almıştır. Söz konusu ordu, 5 Nisan 2016'da Rusya Federasyonu Başkanı'nın emriyle içişleri bakanlığından alınarak "Rusya Federasyonu Milli Muhafız Ordusu Federal Hizmetleri'ne dönüştürülmüş, bünyesindeki özel amaçlı ekip ya da birlikler içişleri bakanlığından alınarak Milli Muhafız Ordusu altında toplanmıştır (Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 157 ot 5 aprelya 2016, 2016).

1.2. Kazaklar (Rus Kazakları)

Orta Asya'daki Türk kökenli Kazaklardan tamamen farklı olarak, Rus ve Osmanlı kaynaklarında Rus Kazakları olarak adlandırılmışlardır. Hristiyan olup Rus-Slav kökeninden gelmektedirler. Rus Kazakları, Osmanlı-Rus savaşlarında ve Çarlık Rusya'sının Kuzey Kafkasya'yı işgali sırasında aktif olarak Rus ordusunun içinde yer almışlardır (Tavkul, 2005: 71-96).

Çarlık Rusyası'nda ve sosyalist devrim sonrası Sovyetlerde Kazak Birliği olarak teşkilatlanan Rus Kazakları, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti (RSFSR)'nin kurulmasının ardından, Rus devleti içerisinde varlıklarını devam ettirmiştir. Ocak 1995'te Rusya Federasyonu Başkanının emri ile "Rusya Federasyonu'na Kayıtlı Kazaklar İçin Geçici Düzenlemeler" adı altında çıkarılan kanun ile doğrudan Rusya Federasyonu Başkanına bağlı Kazak birliği kurulmuştur (Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 09.08.1995 N835, 1995). 27 Ağustos 1996'da Kazak Koordinasyon Birliği kurulmuştur. 1998'de içişleri bakanının çıkardığı bir kararname ile genel olarak bakanlığın bir kolu olmaktan çıkarılan birlik, yerel yönetimlerin kanunlarına bırakılmış, yerel kanunlar izin verdiği ölçüde Kazak Birliklerinin kullanılmasının önü açılmıştır. Kazak Birlikleri tüm iç güvenlik birimlerinde kullanılmamakla birlikte, yerel kanunlarının izin verdiği bölgelerde (Kaliningrad, Stavrapol, Chelyabinsk vd.) iç güvenliği sağlamak amacıyla polis kuvvetleriyle birlikte asayiş hizmeti vermektedir (Bykovskiy, 2002: 3-4). Ülkemiz koruculuk sistemine benzer bir tarzda çalışan sistem, taşra yerine şehir içi asayiş faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Çok uluslu yapısından dolayı milletlerarası ilişkileri, politikaları ve gerekli iyileştirmeleri uluslararası hukuka göre gerçekleştirmek amacı ile kurulmuş olan icra organı "Milletler Federal Ajansı", görev tanımlarında sık sık Kazakların rehabilitasyonu ve haklarına yer vermektedir (Milletler Federal Ajansı, 2015). Söz konusu görev tanımları dahi Rusya'nın bakış açısını yansıtmaktadır.

Kuzey Kafkas halklarının geleneksel kıyafetlerine benzer kıyafetleri ile günlük yaşamlarını sürdürüp, "Ataman" olarak adlandırdıkları yerel şeflerinin yönlendirmesi ve talimatları ile hareket etmektedirler. Zaman zaman gerek Rus basınında gerek Kazak Atamanlarının federal ya da yerel devlet görevlileri ile yaptığı görüşmelerde, Kuzey Kafkasya özerk cumhuriyetlerinin asayiş hizmetlerinde Rus Kazaklarının asayiş hizmetlerine katılması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bölgede yaşayanların tarihsel hatıraları ve tecrübeleri, gerek Kuzey Kafkasya asıllı devlet görevlileri gerek halk arasında rahatsızlığa neden

olmaktadır⁴. Söz konusu rahatsızlıklar bugüne kadar bir iç çatışmaya neden olmamakla beraber, konunun ciddileşmesi ya da resmîleşmesi gibi bir durumda Kuzey Kafkasya cumhuriyetlerinde ırksal bir çatışmaya dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

1.3 MVD'nin Bölümleri

MVD'nin merkezini Polis kuvvetleri oluşturmaktadır. Birimler; genel müdürlükler, daireler, müdürlükler ve merkezler olarak 4 ayrı bölümden oluşmaktadır (MVD "Struktura Ministerstva", 2000).

1.3.1. Genel Müdürlükler

- Karayolları Trafik Güvenliği Genel Müdürlüğü
- Toplumsal Güvenlik ve Rusya Federasyonu İcra Makamları Karşılıklı Koordinasyon Genel Müdürlüğü
- Aşırılıkla Mücadele Genel Müdürlüğü
- Öz Güvenlik Genel Müdürlüğü
- Ulaşım Genel Müdürlüğü
- Kriminal Genel Müdürlüğü
- Ticari Güvenlik ve Rüşvetle Mücadele Genel Müdürlüğü
- Göçmen Sorunları Genel Müdürlüğü
- Uyuşturucu Kontrol Genel Müdürlüğü

1.3.2. Daireler

- Sorğu Dairesi
- Kamu hizmeti ve personel dairesi
- Vatandaş ve Organizasyon İş ve Yönetimi Müracaat Dairesi
- Bilgi Teknolojisi, İletişim ve Bilgi Koruma Dairesi
- Finansal-Ekonomik Politika ve Sosyal Güvence Dairesi
- Kontrat ve Hukuk Dairesi
- Organizasyon-Analiz Dairesi

1.3.3. Müdürlükler

- Rusya MVD, "K" Müdürlüğü (Siber suçlarla mücadele)
- Devlet Korumasına Tabi Kişilerin Emniyeti Müdürlüğü
- Sivil Toplum Kuruluşları ve Medya ile İşbirliği Müdürlüğü
- Uluslararası ve Büyük Spor Faaliyetleri Emniyeti Müdürlüğü
- Örgütsel-Personel Müdürlüğü
- Kontrol-Denetim Müdürlüğü

⁴ Konuyla ilgili örnek bir haber için bk.: http://kavpolit.com/articles/kazachij_patrul_dlja_adygei-19027/, (Erişim Tarihi: 19.03.2017)

- İlk Soruşturma Organizasyonu Müdürlüğü
- Operasyon Müdürlüğü
- İnterpol Milli Merkez Bürosu
- Özel Amaçlı Birlik Faaliyetleri ve Havacılık Müdürlüğü

1.3.4. Merkezler

- MVD Rusya Akademisi
- Tüm Rusya MVD Personel Geliştirme Enstitüsü
- Tüm Rusya Bilim-Araştırma Enstitüsü
- Ana Bilgi-Analiz Merkezi
- Yönetimsel-İktisadi ve Ulaşım Temini Ana Merkezi
- İletişim ve Bilgi Güvenliği Ana Merkezi
- MVD Rusya Özel Yükler Nakliyesi Ana Merkezi
- ‘Özel Teknikler ve İletişim’ Bilimsel-Üretim Birliği
- MVD Rusya Yayınlar Birliği
- MVD Rusya Köpek Eğitim Merkezi
- MVD Rusya Meteoroloji Merkezi
- MVD Rusya Yol Emniyetinin Sağlanması Alanında Özel Görev Merkezi
- Bilirkişi-Kriminal Merkezi
- MVD Rusya Sosyal Çalışmalar Merkezi
- MVD Rusya Yol Emniyeti Sorunu Bilim-Araştırma Merkezi

1.4. MVD’de Eğitim ve Personel Alımı

Polis alımlarımda kişinin cinsiyeti, milliyeti, dini vs. bakılmaksızın Rus diline kişisel ve mesleki yeterlilik seviyesinde hâkim, 18 yaşını dolduran her vatandaş işçileri hizmetinde çalışabilir, işçileri hizmeti için üst sınır 35 yaşır (MVD “Priem na sluzhbu“, 2000).

MVD profesyonel kadrolar yetiştirmek adına 5 akademi, 15 enstitü, 19 üniversite şubesi ve 6 Suvorov askerî lisesi ile eğitim ve yükseköğretim vermektedir. Hâlihazırda 80 bin personele aynı anda eğitim verilirken, 10 bin kişi de akademik eğitim almaktadır. Personelden 3039 kişi yüksek lisans, 629 kişi doktora eğitimi almakta, 1249 kişi doçentlik, 444 kişi ise profesörlük unvanı için çalışma yapmaktadır (MVD Obrazovatel'naya sistema”, 2000).

2. FEDERAL EMNİYET HİZMETLERİ (FSB)

Soğuk savaş yıllarında isminden sürekli bahsettiren ve rüştnü ispatlamış bir istihbarat örgütü olan Devlet Emniyet Komitesi (KGB) ,Soğuk Savaşın akabinde, tüm devlet dairelerinin yaşadığı gibi, değişimden etkilenmiştir. 1991 – 1995 yılları arasında 4 kez yapısal ve ismen/şeklen değişime uğrayan kurum, Boris Yeltsin’in 3

Nisan 1995'te imzaladığı “Rusya Federasyonu Federal Emniyet Hizmetleri Hakkında” kanun ile Federal Emniyet Hizmetleri’ne (FSB) dönüştürülmüştür (Zakon ot 03.04.1995 N40-F3, 1995) (FSB “İstoriya sozdaniya“, 1998)

“Rusya Federasyonu Devlet Sırları Hakkında Kanun”un 2. Maddesinde devlet sırrı; “açığa çıkması ile devlet güvenliğini zarara uğratabilecek askerî, dış politika, ekonomik, istihbarat, karşı istihbarat, operasyonel-asayiş faaliyetleri” olarak tanımlanmıştır (Zakon Rossiyskoy Federatsii O Gosudarstvennoy Tayne Statya 2, 1997). Söz konusu kanun Rusya Federasyonu istihbarat kurumlarının temel görevlerini belirlediği bir özet gibidir ve kanunun ana uygulayıcısı da FSB’dir. Kurumun görev tanımlamaları bu kanun üzerinden gidilerek oluşturulmuştur. Kurum, söz konusu devlet sırlarını korumak amacı ile sadece yurt içinde değil, yurt dışında da operasyon yapma, istihbarat toplama haklarını federal yasalarca elinde tutmaktadır.

İçişleri bakanlığı gibi militer bir yapıya sahip olan FSB’de hiyerarşi, askerî rütbe sistemine benzer bir şekilde devam etmektedir. Diğer devlet daireleri ve memurlarının öncelikle yerel-özerk yöneticilerine ve silsile olarak Moskova’daki merkeze bağlı olduğu federal düzen dikkate alındığında, FSB’nin federal yapının aksine, aracı bir yönetici olmaksızın Devlet Başkanına bağlı olduğu görülür (Andreva, 2011: 322).Özerk cumhuriyetlerde dahi kurumun yönetim ve yönlendirmesi, yerel yöneticilerden bağımsız olarak, merkezden yapılmaktadır. Söz konusu sistem, yerel düzeyde adam kayırma ya da kavmiyetçilik gibi bazı sorunların önüne geçerek birtakım avantajlar sağlanmıştır. Fakat bunun yanında özerk cumhuriyetlerdeki yerel güvenlik organlarından MVD ya da Dâhilî Ordu gibi emniyet organları ile güç mücadeleleri yaşanmaktadır. Dâhili Ordunun, Rusya Federasyonu Milli Muhafız Ordusu Federal Hizmetleri adıyla dönüştürülmesi ve merkeze bağlanması, Özerk Cumhuriyet liderleri ile FSB generallerinin sürekli güç mücadelelerinin bir sonucudur. Sürekli askerî yığınak ve operasyonların yapıldığı Kuzey Kafkasya’da, daha önce yerel yöneticilere bağlı olan Dâhilî Ordu elemanlarının (OMON, Vostok ve Zapad Taburları) sayılarının büyük ölçüde artması ve üyelerinin yerel halklardan, yerel bir yöneticiye sadakat ile bağlı bir güç oluşturması, FSB generallerinin rahatsızlığının temelini oluşturmaktadır.

Rusya Devlet başkanı Vladimir Putin’in KGB kökenli olması, FSB yönetici ve personelinin arasında, kurumun istihbarat kurumları arasında en geniş yetkilerle donatılacağı yönünde bir düşünceye neden olmuştur. Ancak Putin’in KGB geçmişi onu, istihbarat örgütleri arasında ayırım yapmaya itmemiş, bilakis Putin kurumlar arasında denge politikası gütmeyi benimsemiştir. Kadirov ve FSB arasındaki güç mücadelesini bir iç güvenlik yetki sorununun sancıları olarak algılamak yanlış olmaz. Ancak Rusya Askerî İstihbarat Örgütü (GRU) ile girilen

mücadele, Kırım'ın işgali, Donbas ve Lugansk ayrılıkçılarının desteklenmesi bağlamında güç savaşına dönmüştür. ABD istihbarat ve analiz ajansı Stratfor'un raporunda, FSB ve GRU arasında var olan güç mücadelesinin Ukrayna sorunu ile şiddetlendiği ve karşılıklı algı operasyonları ile rakip kurumu hükümet önünde itibarsızlaştırmaya çalıştığı iddia edilmektedir. Yine rapora göre GRU lideri İgor Sergun'un Ocak 2016'da şüpheli ölümünün arkasında iki kurum arasındaki güç savaşının olduğu belirtilmektedir (NEWSRU, 2016).

"Rusya Federasyonu Federal Emniyet Hizmetleri Hakkında Kanunu"nun 2 numaralı ana başlığı altında FSB'nin görev tanımı ve faaliyet alanları "karşı istihbarat, terörizmle mücadele, suçla mücadele, istihbarat, sınır güvenliği ile enformasyon güvenliğinin sağlanması" olarak 6 başlık altında belirtilmiştir (Zakon ot 03.04.1995 N 40-F3 Glava 2, 1995).

FSB ve Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ile bir kıyaslama yapıldığında, FSB'nin organizasyon yapısında sadece bilgi toplama olmadığı, kurumun ayrıca operasyonel bir kuvvete de sahip olduğu görülmektedir. Özellikle terörle mücadele ve suçla mücadele faaliyetleri kapsamında FSB kendi istihbarat kaynaklarına dayanarak operasyon yapma ve suçlu gördüğü kişileri polis kuvvetlerinden destek almadan tutuklama yetki ve olanaklarına sahiptir. FSB'nin ülkemiz iç güvenlik yapılanmalarından farklı bir diğer yanı ise ülkemizde sınır kapılarında emniyet teşkilatı tarafından gerçekleştirilen sınır güvenliği ve kontrol işlemlerini, bu kurumun yapmasıdır. Özellikle havaalanı ve karayolları pasaport kontrol noktalarında kontroller FSB teğmenleri tarafından yapılmakta, giriş ve çıkışlar FSB sisteminde kayıt altında tutulmaktadır.

FSB, içerisinde 4 ana bölüm ve 6 alt bölüm bulundurmaktadır. Ana bölümler;

- Ana gövde olan, barındırdığı bölüm ve dairelerin gizli tutulduğu FSB Rusya bölümü
- Federasyon içerisindeki özerk cumhuriyetlere ve diğer bölgelere ait bölgesel emniyet organları bölümü
- Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri ve ona bağlı kuvvetleri de bünyesinde bulunduran silahlı kuvvetler güvenlik organı
- Rusya Federasyonu sınır güvenlik ve hizmetlerinin verildiği sınır bölümü

şeklinde. Alt bölümler ise; havacılık, bilimsel-araştırma, eğitim kurumları ve merkezleri, bilirkişi ve mahkeme bilirkişileri, özel amaçlar ve askerî tıp ile ilgilidir (FSB "Struktura", 1998).

3. FEDERAL GÜVENLİK HİZMETLERİ(FSO)

Federal Güvenlik Hizmetleri, Rusya Federasyonu devlet büyüklerinin, onların yerleşkelerinin ve geçtikleri yolların güvenliğinin sağlanması üzerine kurulu bir iç güvenlik organıdır. Daha ziyade Kremlin Sarayı girişlerinde tarihi üniformaları ile görülebilecek FSO görevlileri, diğer iç güvenlik organlarının gönderdikleri bilgiler ve istihbaratlar ile güvenlik önlemleri almaktadır. Oldukça eski bir geçmişi olan FSO'nun kökleri, IV. Çirkin İvan'ın Kremlin Sarayını korumak üzere oluşturduğu 2000 kişilik saray muhafızı birliğine dayandırılmaktadır (FSO “Ob İstorii Sozdaniya Organov Gosudarstvennoy Ohrany v Rossii“, 2016). İsmi çok göz önünde olmayan bu kurum, Rusya Federasyonu Devlet başkanını, üst düzey devlet yöneticilerini, yabancı devlet başkanlarını, ailelerini ve onların heyetlerini korumak, güvenlik önlemlerini almak şeklinde önemli birtakım görevler üstlenmektedir (Zakon ot 27 maya 1996 N 57-F3, 1996).

Devlet başkanına doğrudan bağlı olan FSO, federasyon genel seçimlerinin sonunda oy sonuçlarının kamuoyu ile paylaşılmasından itibaren başkanın güvenliğinden sorumludur ve devlet başkanı görevi boyunca güvenlik hizmetini reddetme hakkına sahip değildir (Zakon ot 27.05.1996 N 57-F3, 1996). Kurumda, diğer iç güvenlik organlarında olduğu gibi rütbelere askerî sisteme ve hiyerarşiye göre sıralanır. Kurumun başında bir general bulunmaktadır. Ülkemiz iç güvenlik kurumları arasında doğrudan bağımsız kurumsal bir muadili bulunmamakla birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü Devlet Büyüklerini Koruma Şubesi örnek olarak verilebilir. Personellerinin eğitimlerinin bitiminden emekli olana dek koruma hizmetleri üzerine çalışmalarını tecrübe açısından sürekli gelişmelerine olanak sağlamaktadır.

Kurumun personel ve yönetici ihtiyacı, Voronezh ve Orel şehirlerinde bulunan kuruma bağlı Rusya Federasyonu Federal Güvenlik Hizmetleri Akademisi tarafından sağlanmaktadır. Akademi lisans düzeyinde eğitim vermekte, mezunlarına akademik kariyer imkânı da sunmaktadır (Akademiya Federalnoy sluzhbu ohrany Rossiyskoy Federatsii, 2005).

4. RUSYA FEDERASYONU GÜVENLİK KURULU

Rusya Federasyonu Güvenlik Kurulu, güvenliğin temini alanında Rusya Federasyonu başkanının kararlarının hazırlanması için kurulmuş anayasal bir organdır. Kurul devlet başkanı başkanlığında sekreter, üyeler ve daimi üyelerden oluşmaktadır, sekreter daimi üyeler arasından seçilmektedir. Üye ve daimi üyelerin kurula seçilmesi ya da kuruldan çıkarılması sekreterin önerisi ve başkanın onayı ile olmaktadır (Zakon ot 5 marta 1992 N2446-I razdel III, 1992). Görev ve sorumlulukları açısından ülkemiz Milli Güvenlik Kuruluna benzer bir yapıya olmakla birlikte üye sayısı ve görevleri açısından farklı bir yapıya sahiptir.

Genelkurmay başkanı dışında asker üyesi bulunmayan kurul, ağırlıklı olarak sivillerden oluşmaktadır. Kurul üyeleri aşağıdaki gibidir:

4.1. Kurul Başkanı:

- Rusya Federasyonu Devlet Başkanı

4.2. Daimi Üyeler:

- Federal Emniyet Hizmetleri Direktörü (FSB)
- Başkanlık İdari Başkanı
- Devlet Duma Federal Meclis Başkanı
- Devlet Başkanı Çevre Koruma Faaliyetleri, Ekoloji ve Ulaştırma Özel

Temsilcisi

- İçişleri Bakanı (MVD)
- Dışişleri Bakanı
- Federal Meclis Federasyon Konseyi Başkanı
- Başbakan
- Dış İstihbarat Hizmetleri Direktörü (SBR)
- Güvenlik Kurulu Sekreteri
- Savunma Bakanı

4.3. Üyeler:

- Volga Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan Temsilcisi
- Merkez Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan

Temsilcisi

- Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan
- Temsilcisi
- Federal Gümrük Hizmetleri Yöneticisi
 - Rusya Federasyonu Genelkurmay Başkanı (Savunma Bakanı 1.Yardımcısı)
 - Federal Milli Muhafız Ordusu Hizmetleri Direktörü (Milli Muhafız Ordusu

Başkumandanı)

- Adalet Bakanı
- Sibiry Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan Temsilcisi
- Güvenlik Kurulu Sekreter yardımcısı
- Petersburg Valisi
- Rusya Federasyonu Sivil Savunma, Olağanüstü Hal Ve Afet Yardım

Bakanı (MÇS)

- Maliye Bakanı
- Moskova Belediye Başkanı
- Uzakdoğu Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan

Temsilcisi

- Güney Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan Temsilcisi
- Uralsk Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan Temsilcisi

- Kuzeybatı Federal Bölgesi Tam Yetkili Rusya Federasyonu Başkan Temsilcisi
- Rusya Federasyonu Başsavcısı

Kurulun ana faaliyet alanları aşağıdaki gibidir (Sovet Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii. “ İstoriya sozdaniya, pravovoy status, struktura i osnovnye napravleniya deyatelnosti”, 2000) :

- İç, dış ve askerî politikalar, bireylerin hayati çıkarlarının korunması için yasal araçların geliştirilmesi, toplum ve devlete gelecek iç ve dış tehdit sorunlarına göre Rusya'nın güvenliğinin sağlanması adına icra organlarının temel program evrakları hakkında Rusya Federasyonu Başkanlığı yüksek konseyine yıllık dosyanın hazırlanması,
- Rusya Federasyonu devlet başkanının karar projelerinin gelişimi için temel araç olarak, işlevsel ve bölgesel bazda, güvenlik konseyi tarafından oluşturulan bakanlıklar arası kalıcı ya da geçici organizasyon işler komisyonunun oluşturulması,
- Belirlenmiş anayasanın, Rusya Federasyonu anlaşma ve kanunları sınırları içerisinde Rusya Federasyonu'nun toprak bütünlüğü, devlet egemenliği ve anayasal düzenin korunması için önerilerin geliştirilmesi.

5 Mayıs 2011 yılı 590 numaralı Rusya Federasyonu Başkanının kararnamesine göre kurulun görevleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Ukaz Prezidenta RF ot 06.05.2011 N590, 2014) :

- Milli güvenliğin sağlanması alanında, başkanın yetkileri için koşulların sağlanması,
- Milli güvenliğin sağlanması ve gerçekleştirilmesi için devlet politikalarının oluşturulması,
- Milli güvenlik tehlikelerine dair öngörüde bulunma, tehlikeleri açığa çıkarma, analiz ve değerlendirilmesini yapma, askerî tehlike ve askerî tehditleri değerlendirme, bunların etkisiz hale getirilmesi için önlemler üretme,
 - Devlet başkanına teklif hazırlanması,
 - Olağan üstü halleri bertaraf ve önceden ikaz etme önlemleri ve sonuçlarının üstesinden gelme,
 - Milli güvenliğin temini amacıyla özel ekonomik tedbirlerin alınması,
 - Olağanüstü hallere giriş, olağanüstü halin uzatılması ya da kaldırması, savaş haline giriş ya da savaş kararının kaldırılması,
 - Milli güvenliğin sağlanması alanında devam eden ya da yeni kurulacak devlet organları ve organizasyonlarının ıslahı, bunların daha işlevsel bir hale getirilmesi,

- Milli güvenlik ve savunma alanında bazı konsept ve doktrinlerin, Rusya Federasyonu milli güvenlik stratejisi adına belirlenmesi ya da onaylanması,
- Devlet dış ve askerî politikalarının ana istikametinin biçimlendirilmesi.
- Milli güvenliğin sağlanması alanında federal icra organlarının faaliyet koordinasyonu ve icra makamı olan organların, başkanın emrini uygulanmasının hayata geçirilmesi,
- Milli güvenliğin sağlanması alanında federal icra makamlarının göstergelerinin, etkinlik değerlendirmesi, kriterlerin belirlenmesi.

Güvenlik kurulunun yukarıdaki görevleri incelendiğinde ‘*Milli güvenliğin temini amacıyla özel ekonomik tedbirlerin alınması*’ maddesi ülkemizin 2015 ve 2016 yıllarında gündeminden düşmemiş hatta iki ülkeyi savaşın eşiğine getiren önemli maddelerden biri haline gelmiştir. Ülkemiz hava sahasını ihlal ettiği gerekçesi ile 24 Kasım 2015’de düşürülen Rus Su-24 savaş uçağının düşmesinin akabinde, Rusya Federasyonu Güvenlik Kurulu acil olarak toplanmış ve söz konusu görev tanımı itibarıyla gerekli yaptırım için teklif ve öneriler kurulda sunulmuştur. (Ntv Haber, 2015). 28 Kasım 2015’te, “Canice ve bazı haksız faaliyetlerden dolayı Rusya’nın milli güvenliğinin temini ve Rusya vatandaşlarının korunmasına yönelik önlemler ve Türkiye ile ilişkilerde özel ekonomik önlemlerin alınması hakkında” (Rusya Başkanlık Resmî Ağ Kaynakları, 2015) adlı 583 numaralı kararname, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından onaylanmış, Türkiye’ye ekonomik yaptırımda bulunulması ve iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin askıya alınması kararlaştırılmıştır (Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 28.11.2015 №583, 2015).

5. DEVLET ALT MECLİSİ GÜVENLİK VE RÜŞVETLE MÜCADELE KOMİTESİ

Devlet Alt Meclisi Güvenlik ve Rüşvetle Mücadele Komitesi, 17 Ocak 2017 tarihli, 15/8 sayılı protokoldeki görev tanımına göre, güvenlik alanında yapılacak yasama oylaması öncesi gerekli kanun tasarılarının hazırlık ve incelenmesi faaliyetini yürütmek amacı ile milletvekillerinden kurulmuş daimi bir komitedir. Rusya Federasyonu içerisinde iç ve dış güvenlik ayırt edilmemekle birlikte, tüm iç güvenlik, devlet organları ile ilgili yasa ya da kanun tasarıları ve incelenmesi söz konusu komite tarafından gerçekleştirilir (Protokol №15/8 ot 17 yanvarya 2017, 2017) (Komitet Gosudarsvennoy Dumy Po Bezopasnosti i Protivodeystviyu Korruptsii ”Polozhenie i voprosy vedeniya“, 2017),

Partilerin oy sayısına göre üye sayılarının belirlendiği komitede iktidar ve muhalefet partilerinden milletvekilleri bulunmaktadır. İktidar partisi olan Birleşik Rusya Partisi’nden 15 milletvekili, muhalefet partisi Liberal Demokrat Parti’den 2 milletvekili, Komünist Parti ve Adil Rusya Partisinden 1’er milletvekilinden oluşur

(Komitet Gosudarsvennoy Dumy Po Bezopasnosti i Protivodeystviyu Korrupszii "Sostav komiteta", 2010).

6. FEDERASYON KURULU EMNİYET VE SAVUNMA KOMİTESİ

Rusya Federasyonu içerisinde bulunan özerk cumhuriyetler ve diğer tüm bölgeler Moskova'da birer temsilci bulundurmaktadır. Söz konusu temsilciler, federasyon içerisindeki anayasal düzenlemelerden bilimsel çalışmaların denetlenmesine kadar tüm federal sorunların görüşüldüğü, yasaların incelendiği Rusya Federasyonu Federal Meclisi Federasyon Konseyini oluşturmaktadır. Federasyon Kurulu Emniyet ve Savunma Komitesi de diğer 22 alt kuruldan biridir (Postanovlenie Ot 30 Yanvarya 2002 N33-Sf, 2002).

Kurul 1 başkan, 3 1.derece yardımcı, 2 yardımcı ve 11 üyeden oluşmaktadır. Kurulun kuruluş ve çalışma amacı, ülke güvenliği adına federal düzeyde kanun ya da kararnamelerin ön incelemesini yapmaktır. Kurulun inceleme yaptığı evrak türleri aşağıda sıralanmıştır (Komitet Soveta Fedaratsii Po Oborone i Bezopasnosti "Voprosy vedeniya", 2014) :

- Savaş durumuna geçiş hakkında devlet başkanının kararnamesi
- Olağanüstü hâl durumuna geçiş hakkında devlet başkanının kararnamesi
- Rusya Federasyonu topraklarında Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin kullanması imkânı hakkındaki kararlar
 - Rusya Federasyonu iç ve dış güvenlik sorunlarıyla ilgili kararlar
 - Askerî inşaatlar hakkındaki kararlar
 - Devlet askerî kurum ve kuruluşlarına, ülke savunması ve ülke güvenliği finansmanına dair kararlar
 - Uluslararası askerî ve askerî-teknik işbirliğine dair kararlar
 - Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü Teşkilatı ile işbirliğinin sağlanmasına yönelik kararlar
 - Ordu mensuplarının, kolluk kuvvetleri ve diğer özel hizmet çalışanlarının, savunma-sanayi kompleksleri işçilerinin, gümrük organı çalışanlarının ve tüm bu çalışanların ailelerinin statülerine dair kararlar
 - Ordu mensuplarının sosyal imkânlarıyla ilgili kararlar
 - Askerî-vatansever ve askerî-gönüllü işleriyle ilgili kararlar
 - Rusya Federasyonu devlet sınırlarındaki, hava sahalarındaki, karasularındaki ulusal çıkarlarının korunmasına, kıta sahanlığının, münhasır ekonomik bölgelerinin ve uluslararası okyanusların korunması ve statü konularına dair kararlar
 - Suç, terör, yasadışı silah kaçakçılığı ve narkotik örgütler ile mücadele konularına dair kararlar
 - Trafik ve ulaşım güvenliğiyle ilgili kararlar

- Yangın güvenliğiyle ilgili kararlar
- Sivil ve yerel savunma konuları, olağanüstü hal uyarıları ve bunların sonuçlarının ortadan kaldırılmasına dair kararlar
- Askerî hizmet, kolluk kuvvetlerinin hizmetleri ve gümrük organlarının hizmetlerine dair kararlar.

7. MİLLİ ANTI-TERÖR KOMİTESİ (NAK)

15 Şubat 2006 yılında Rusya Federasyonu Başkanının emriyle kurulan Milli Antiterör Komitesi (NAK), yurtiçi ve yurtdışı terör tehditlerinin önlenmesi, anti-terör faaliyetlerinin organize ve koordine edilmesi, yurtiçi ve yurtdışı terörle mücadele kapsamında istihbarat raporlarının değerlendirilmesi amacı ile kurulmuş bir komitedir. Kurul, üyeleri, yapısı ve kuruluş amacı itibarıyla Rusya Federasyonu terörle mücadele faaliyetlerinde çok önemli bir yere sahiptir. Zira kurulun başkanlığını FSB direktörü yürütmektedir. İçişleri bakanı, FSB direktör yardımcısı, Rusya Federasyonu Hükümeti adına bir temsilci, Rusya Federasyonu Başkanlık İdaresi Başkanı, Rusya Federasyonu Federal Meclisi Federasyon Konseyi temsilcisi, Rusya Federasyonu Federal Meclisi Devlet Duma'sı temsilcisi, Rusya Federasyonu Sivil Savunma, Olağanüstü Hal ve Afet Yardım bakanı, dışişleri bakanı ve savunma bakanı komitenin üyelerini oluşturmaktadır. Üyelerin görevleri dikkate alındığında komite, terörle mücadele konusunda aktif rol alan bir üst organizasyon niteliğindedir. Komitenin inceleme ve değerlendirmeleri üzerine operasyon ve mücadele imkânlarının kullanılması adına karar verildiğinde, yine üyesi olan kolluk kuvveti liderlerinin imkân ve olanaklarına göre operasyon faaliyetleri daha hızlı ve başarı oranı daha yüksek sonuçlar vermektedir. Dışişleri bakanı ve savunma bakanının üyesi olduğu dikkate alındığında, komite hedef ve devlet çıkarları doğrultusunda yurtdışı terörle mücadele faaliyetleri yine bu komitede kararlaştırılmaktadır. Beşar Esad yönetimi ile Suriye topraklarında yapılan terörle mücadele operasyonları, askerî ve sosyal istihbarat raporları, çalışmaları komite değerlendirme ve yönlendirmelerine tabi tutulmaktadır (Natsionalnoy Antiterroricheskiy Komitet “Tseli i Zadachi, 2013) (Ria Novosti, 2016).”

Terörizm, ülkemiz ve diğer tüm büyük devletler için, ulusal güvenlik açısından bir iç sorun olmaktan çıkmış; uluslararası düzeyde faaliyet gösteren, saldırılarının çoğunlukla yabancı uyruklu teröristler tarafından gerçekleştirildiği bir yapıya evrilmiştir. Terörle mücadelede, orduların ya da kolluk kuvvetlerinin tek başına çalışmalarının yeterli olmadığı ve tüm devlet dairelerinin ortaklaşa mücadele etmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca günümüz terör örgütlerinin siber güce sahip olduğu ve diğer elektronik imkânları usta bir istihbarat örgütü seviyesinde kullandığı düşünüldüğünde, alınan en ufak bir bilginin bile önem düzeyi dakikalar ile ölçülmektedir. Bu sebeple, günümüz şartlarında terörle

mücadele kapsamında her bilginin hızlı ve doğru bir yöntemle analiz edilmesi gerekliliği hissedilerek 2010 yılında ülkemizde Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı (KDGM) kurulmuştur. Müsteşarlığın amacı, “*terörle mücadeleye ilişkin politika ve stratejileri geliştirmek ve bu konuda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak*” olarak ifade edilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı “Tarihçe”, 2011). Ancak müsteşarlık, kuruluş amacını, kuruluşundan günümüze kadar istenilen ve planlanan misyonunu gerçekleştirememiştir. KDGM, hedef ve misyon olarak NAK ile aynıdır. Misyon ve hedeflerinin hayata geçirilebilmesi adına, yönetsel ve yapısal olarak NAK, işleyen bir örnek niteliğindedir. NAK’ın komite üyelerinin aynı zamanda kolluk kuvvetlerinin lider ve yöneticileri olması durumunun, ülkemizin en büyük sorunlarından biri olan istihbarat paylaşım sorununu ortadan kaldıracak bir model olarak dikkate alınması gerekmektedir.

8. RUSYA FEDERASYONU ULUSAL MUHAFAZ HİZMETLERİ (ROSGVARDİYA)

Dâhilî Ordu’nun bölgesel yapılardan etkilenmesi ve geçmiş büyük terör operasyonlarındaki başarısızlıkları, yenilenmeyi ihtiyaç haline getirmiştir. Rusya Federasyonu Anayasasının 80. Maddesine⁵ atfen, 5 Nisan 2016 tarih ve 157 sayılı kararname ile daha önce içişleri bakanlığının bir ana kolu olan Dâhilî Ordu, Rusya Federasyonu Ulusal Muhafızları Hizmetleri’ne (ROSGVARDİYA) dönüştürülmüştür. Söz konusu kurum yapı itibarıyla FSB ile benzerdir, doğrudan devlet başkanına bağlanmıştır. 2000-2013 yılları arasında Vladimir Putin’in koruma müdürlüğünü yapan Zolotov Viktor Vasilevich, kurumun fikir babası olarak anılmaktadır. Zolotov, ROSGVARDİYA’nın kurulmasının akabinde kurum direktörü ve başkomutanı sıfatı ile kurumun başına getirilmiştir (Rosgvardiya “Rukovodstvo”, 2016). Özel kuvvetler kökeninden gelen Zolotov bordo bere⁶ sahibidir. Zolotov, Vladimir Putin’in en yakın adamlarından biri olması, kurumun her zaman hükümet tarafından desteklenmesini ve en gözde kurum olmasını sağlamaktadır.

⁵ 80.Madde: Rusya Federasyonu Başkanı Rusya Federasyonu anayasası, kişi ve vatandaşların hak ve özgürlüklerinin garantörüdür. Rusya Federasyonu Anayasası temel alınarak, Rusya Federasyonu egemenliğinin korunması, devletin bağımsızlığı, bütünlüğü, icra organlarının koordineli çalışması ve aralarında etkileşim sağlamak adına önlemler alır. <http://www.constitution.ru/10003000/10003000-6.htm>, (Erişim Tarihi:23.03.2017)

⁶ Özel kuvvetler birlikleri içerisinde gönüllü olan askerlerin zor sınav ve testler sonrası almaya hak kazandıkları beredir. Bordo bere sahibi özel kuvvetler personelleri Rusya Silahlı kuvvetleri ve kolluk kuvvetleri içerisinde elit bir yere sahiptir.

ROSGVARDİYA'nın kuruluşunda, anayasanın 80. Maddesine atfı yapılması, devlet egemenliği, bağımsızlığı, bütünlüğü, kurumlar arası koordinasyon vb. konularda bir şeylerin ters gittiği ve düzeltilmesinin toprak bütünlüğü ve egemenliği adına bir adım olduğu yönünde görüş bildirmek, çok da yanlış olmaz. Makalenin FSB bölümünde bahsedildiği gibi ROSGVARDİYA'nın kuruluşunda, FSB generallerinin rahatsızlıklarının büyük payı vardır. Sayıları 20 bini bulan, Kadirov'a bağlı Çeçen ve İnguşlardan oluşan özel kuvvetler personeli sadece Çeçenistan'da görev yapmaktadır. Sayının büyük miktarda oluşu ve personelin eğitilmiş olması, FSB generalleri ve Kadirov'un güç mücadelesinin ana sebebinin oluşturmaktadır. Andrey Piontkovskiy gibi Rus siyaset bilimciler, bu hamlenin ve akabinde Kadirov'un görevden alınması gibi bir gelişme olması halinde III. Çeçen-Rus Savaşına sebebiyet vereceği öngörüsünde bulunmaktadır (Kurilenko A., 2016).

Stavropol MVD kuvvetleri, ROSGVARDİYA'nın kuruluşundan 1 yıl önce, 19 Nisan 2015'te, Çeçenistan'da bir silahlı çatışmaya dahil olmuştur. Başkent Grozni'de büyük bir futbol maçı sırasında, stadyum yanında yaşanan silahlı çatışma sonrası, Canbulat Dadaev adındaki şahıs yakalanmıştır⁷. Yapılan operasyon, Çeçen özerk yönetimi tarafından bir hakaret olarak algılanmış ve 23 Nisan 2015'te Kadirov, şahsi Instagram hesabından daha önce kendisine bağlı olan generallere atfen "*Resmî emrimdir, bölgenizden bilginiz olmadan Moskova ya da Stavrapollü kuvvet görürseniz, öldürme amaçlı ateş açın*" şeklinde, ciddi sonuçlar doğurabilecek bir emir yazısı paylaşmıştır (Raybman, 2015). Bu olaylar zinciri ROSGVARDİYA'nın kuruluş sebeplerinin ana nedenlerindedir ve iç güvenlik adına ciddi sonuçlar doğurabilecek bu tarz eylemlerin önüne geçmek ve merkezi yönetimi güçlendirmek amacı ile kurulmuştur. Ülke yönetiminde federal düzenin bazı iç güvenlik sorunlarını beraberinde getirdiği düşüncesinin sonucu ortaya çıkan kurumun, federal yapının iç güvenliği sağlamak adına By-Pass edilmesi amacı ile kurulduğu düşünüldüğünde Ülkemiz iç güvenlik kurumları arasından bir muadili söz konusu değildir.

Kuruluş amacı itibarıyla iç güvenlik özel birliklerini tek bünyede merkeze bağlı bir halde toplamak olan ROSGVARDİYA, daha önce MVD'ye bağlı özel birlikleri bünyesinde toplamıştır. Kurumun, idari personeli ve bina güvenlikleri hariç olmak üzere Moskova merkez binası bünyesinde maksimum 2100 personeli bulundurmaktadır (Ukaz Prezidenta RF ot 20 sentyabrya 2016 N482, 2016). İnterfaks Haber Ajansının haberine göre eski Dâhilî Ordu generali Anatoliy Kulikov, personel sayısının ROSGVARDİYA'ya devri sırasında 170 bin olduğunu

⁷ İlgili haber için bk.: <https://www.novayagazeta.ru/articles/2015/04/25/63982-kak-stavropolskaya-politsiya-vozvraschala-chechnyu-v-rossiyu>, (Erişim Tarihi:24.03.2017)

ve yeni birimlerin kurulması ile sayısının 300 bine çıkacağını tahmin edildiğini belirtmiştir (İnterfaks Haber Ajansı, 2016). Personel sayısı ve kullandığı araçlar itibarıyla birçok ülkenin toplam asker sayısının üzerinde olan bu iç güvenlik kuruluşu, böylesine geniş bir coğrafyada iç güvenlik faaliyetlerinin ne kadar zor ve maliyetli olduğunun bir kanıtı niteliğindedir.

ROSGVARDİYA'nın bünyesinde çeşitli özel birlikler bulunur. Bunlar COBR ve OMON olarak iki ana birlik altında toplanmış olup çatı niteliğinde bir yapıdadırlar. COBR ve OMON'u birbirinden ayıran en önemli özellik, COBR' un sadece subayların alındığı bir birim olmasıdır. Özel personel ise ZUBR, RIYS ve YASTREB adları altında 3 alt özel birime ayrılmakta, niteliklerine göre görev almaktadırlar (Rosgvardiya "Obshie dannye", 2016). Rusçada "bizon" anlamına gelen ZUBR, Mobil Özel Birimi'nin kısa adıdır. Genel özel harekât birimi olup, özel operasyon gerektiren faaliyetlere katılmaktadırlar. Rusçada "vaşak" anlamına gelen RIYS, Özel Acil Müdahale Birimlerinin kısa adıdır. Terör olayları ve diğer toplumsal olaylar ile asayiş olaylarında stratejik ve taktik operasyonlar gerçekleştiren birim, acil müdahale gerektiren operasyonlara katılmaktadır. Rusçada "atmaca" anlamına gelen YASTREB, Özel Acil Müdahale, Havacılık Gücü ve Havacılık Birimleri'nin kısa adıdır. Genellikle helikopter ile olay yerine müdahale eden birim, bina ve tesislere havadan indirme ya da çatışma sahasının gerisine indirme gerekliliğinde devreye girmektedir. Diğer özel kuvvetler ya da iç güvenlik birimlerinin çatışmalarında insansız hava araçları ile istihbarat konusunda da destek vermektedir.

ROSGVARDİYA'nın personel sayısı ve kullandığı araç adetleri, tarafımızca tablolaştırılarak aşağıda verilmiştir (Kommersant, 2016) :

Tablo-1. Personel Sayısı

	OMON	SOBR	ZUBR	RIYS	YASTREB
Personel Sayısı	40000	5200	421	200	100

Tablo-2. Kullanılan Araç Adedi

	Tank	Zırhlı Taşıyıcı	Top Tertibatı	Uçak	Helikopter	Araç
Adet	9	1650	35	29	70	-

Yukarıda bahsi geçen ROSGVARDİYA birimleri özel amaçlı operasyonlar için kurulmuştur ve kuruluş amacı olarak ülkemiz Özel Hareket Başkanlığına benzer bir yapı oluşturmaktadırlar. Kurumun görevleri arasında; terör ve aşırıcılık ile mücadele, diğer MVD organlarıyla birlikte kamu düzeni, kamu güvenliği ve olağanüstü halleri ilgilendiren konulara katılım, Rusya Federasyonu toprak savunmasıyla ilgili operasyonlara katılım, FSB ile birlikte sınır güvenliklerinin sağlanması, stratejik notların emniyeti, boru hatları ve enerji hatlarının emniyeti, devlet koruması altında olan kişilerin güvenliğine dair görevler ve devlet başkanının vereceği diğer görevler bulunmaktadır (Zakon ot 3 iyulya 2016 N226-F3 Statya 2, 2016).

9. FEDERAL ÖZEL İNŞAATLAR AJANSI

31 Mart 1951 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği İçişleri Bakanlığı'na (MVD SSCB) bağlı olarak özel askerî, nükleer, kimyasal ve diğer bilimsel tesislerin kurulması, fabrika, bina, yerleşke, tesis ve yolların inşasını üstlenmesi amacı ile kurulmuştur. Görev alanının içerisine uzayla ilgili proje binaları da giren kurum, bu projeler kapsamında Apollo uydu ve uzay üssü programlarının tesislerini de inşa etmiştir. Günümüz şekline, 16 Ağustos 2004 tarihli 1084 sayılı devlet başkanı kararnamesi ile ulaşan Federal Özel İnşaatlar Ajansı, dünyaca bilinen birçok bina ve tesisin yapılmasına imza atmıştır (Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 16.08.2004 №1084, 2004).

Rusya Federasyonu iç güvenlik anlayış ve uygulamalarına bağlı olarak, Sovyet sisteminin bir parçası olan şehir ve kasabaların tüm giriş ve çıkışlarına inşa edilen “post”lar, 2009 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Dönemin Devlet Başkanı Dimitry Medvedev'in liberal bir kararı ile sayılarında ciddi bir azaltmaya gidilmiştir⁸. Postlar betonarme binalar halinde kurulup, Post DPS (karayolu kontrol hizmetleri noktası) olarak anılan birimler tarafından araç ve yolcu kontrollerinin sıkı bir şekilde yapıldığı noktalar. Söz konusu noktalar Federal Özel İnşaatlar Ajanslar Tarafından inşa edilip, yine bakım ve onarım işleri ajans tarafından yapılmaktadır (Bbc Haber Ajansı, 2010).

⁸ Söz konusu Liberal karar Kuzey Kafkasya Federal Bölgesi için geçerli olmamıştır. Rusya Federasyonu'nun nerdeyse tüm bölgelerinde sayıları ciddi bir oranda azaltılan kontrol noktaları olan “post”lar, Kuzey Kafkasya federal bölgesinde azalmak bir yana, yeni noktaların inşası ile devam etmektedir. Prensip olarak kaçakçılık, adli suçlarla mücadele, terörle mücadele, vb. faaliyetler açısından faydalı olabileceği düşünülse de yapılan keyfi ve gayriciddi uygulamalar ile insanlar saatlerce noktalarda bekletilmekte ya da memurlar tarafından uydurma bahaneler ile rüşvet talep edilmektedir.

SONUÇ

Rusya Federasyonu iç güvenlik organlarının birçoğu, Soğuk Savaş sonrasında, Putin yönetimi tarafından günümüz şartlarına uygun hale getirilmiştir ya da getirilmeye devam edilmektedir. ROSGVARDİYA örneğinde olduğu gibi, devletin federal yapısı ve yerel özerk yönetimlerinin kanunları, büyük ve zor bir coğrafyada iç güvenliğin sağlanması hususunda kendine has çözümler bulma zorunluluğu getirmiştir. Milli Anti-terör Komitesi (NAK) gibi üst kurullar ise sürekli terör saldırılarının gündeme geldiği ülkede, terör saldırılarına karşı acil eylem planı oluşturulmasında ve müdahalede ciddi yararlar sağlamaktadır. Nerdeyse tüm iç güvenlik organlarının eleman ve personel teminlerinin akademik olarak kendi bünyelerinde bulunan üniversite ve enstitüler vasıtası ile yetiştirmesi, donanımlı ve işinin ehli bir yapının oluşmasında en büyük faktördür. Tarihsel olarak ülkemiz ile birçok ortak noktası bulunan Rusya, Sovyetler sonrası iç güvenlik organlarındaki büyük yapılanması ve daha fazlası ile ülkemiz iç güvenlik organlarına örnek oluşturabilecek niteliktedir.

Yerel halk ve yapılar açısından, iç güvenlik faaliyetlerinde devlet organlarının azami dikkat göstermeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Özellikle Kuzey Kafkasya bölgesindeki özerk cumhuriyetlerde birtakım keyfi uygulamalar bazen önünün alınamadığı toplumsal olaylara dönüşebilmektedir. Rus Kazakları örneğinde olduğu gibi iç güvenlik politikalarında yapılan bazı yanlış ya da kısmen taraflı uygulamalar, özerk cumhuriyetler açısından domino etkisi yaratabilecek potansiyele sahiptir.

Rusya Federasyonu'nun iç güvenlik yapıları, diğer sosyal ve siyasal yapıları sosyal istihbarat doğrultusunda incelenmesi büyük bir önem arz etmektedir. FSB ve Kadirov arasında oluşan güç mücadelesi sosyal istihbarat temelinde incelenmediğinde mümkün gözükmemekte, ancak gelişen olaylar yerel hassasiyetler bağlamında birçok çatışmayı mümkün kılabilir.

Askerî gücünün büyük bir bölümü, uluslararası camia ve ülkemiz açısından büyük bir sorun teşkil eden Suriye'de bulunan, deniz kuvvetlerinin önemli bir kısmı Karadeniz'de konuşlu Rusya Federasyonu, sahip olduğu nükleer güç açısından dünyada ikinci sıradadır. Bu sınır komşumuzun, ülkemiz güvenliği ve uluslararası politikalar açısından daha derinlemesine incelenmesi ve analizlere tabi tutulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akademiya Federalnoy sluzhbu ohrany Rossiyskoy Federatsii, (2005), <http://academ.msk.rsnnet.ru/index.html>, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- Andreva O.İ vd, (2011). Pravoohranitelnye Organy. Tomsk: İzdatelstvo Nauchno-Tekhnicheskoy Literaturi.
- BBC HABER AJANSI, (2010). "Chem zamenit dorozhnye posty GİBDD?", http://www.bbc.com/russian/russia/2010/04/100401_gibdd_checkpoints_closure.shtml, (Erişim Tarihi:23.03.2017).
- Bykovskiy V.İ, (2002)."Kazaki v sisteme MVD", Jurnal Pravo i Bezopasnost, Sayı: 2, 2-4.
- FSB "İstoriya sozdaniya", (1998). <http://www.fsb.ru/fsb/history.htm>, (Erişim Tarihi:20.03.2017).
- FSB "Struktura", (1998). <http://www.fsb.ru/fsb/structure.htm>, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- FSO "Ob İstorii Sozdaniya Organov Gosudarstvennoy Ohrany v Rossii", (1998). <http://www.fso.gov.ru/histori/p1.html>, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- İnterfaks Haber Ajansı, (2016). "Veroyatnuyu chislennost Natsgvardii v Rossii otsenili v 300 tys. Chelovek", <http://www.interfax.ru/russia/502568>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).
- İstoriya MVD Rossii, (2000). https://xn--b1aew.xn--p1ai/history/1966_2010, (Erişim Tarihi:18.03.2017).
- Komitet Gosudarsvennoy Dumy Po Bezopasnosti i Protivodeystviyu Korruptsii "Polozhenie i voprosy vedeniya", (2017). <http://www.komitet2-16.km.duma.gov.ru/Polozhenie-i-voprosy-vedeniya>, (Erişim Tarihi:23.03.2017).
- Komitet Gosudarsvennoy Dumy Po Bezopasnosti i Protivodeystviyu Korruptsii. "Sostav komiteta", (2010), <http://www.komitet2-16.km.duma.gov.ru/Sostav-Komiteta>, (Erişim Tarihi:23.03.2017).
- Komitet Soveta Fedaratsii Po Oborone i Bezopasnosti "Voprosy vedeniya",(2014). http://defence.council.gov.ru/structure/maintenance_issues/, (Erişim Tarihi:23.03.2017).
- Kommersant, (2016). "Chto nuzhno znat pro natsionalnuyu gvardiyu", <http://kommersant.ru/doc/2956897>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).

- Kurilenko, A, (2016). "Putin vydvynul ultimatum Ukrainie, a v Kremle idet "shvatka buldogov", <https://m.online.ua/news/745311/>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- Milletler Federal Ajansı, (2015). "Polozhenie o Federalnom agentstve po delam natsionalnostey", <http://fadn.gov.ru/agency/polozhenie-ob-agentstve>, (Erişim tarihi:23.03.2017).
- MVD "Priem na sluzhbu, (2000). <https://xn--b1aew.xn--p1ai/Deljatelnost/work/recruitment>, (Erişim Tarihi:18.03.2017).
- MVD "Struktura Ministerstva", (2000). <https://xn--b1aew.xn--p1ai/mvd/structure1>, (Erişim Tarihi:18.03.2017).
- MVD "Obrazovatel'naya sistema", (2000). <https://xn--b1aew.xn--p1ai/Deljatelnost/work/education>, (Erişim Tarihi:18.03.2017).
- Natsionalnoy Antiterroricheskiy Komitet "Tseli i Zadachi, (2013). <http://nac.gov.ru/nak/ce/i-i-zadachi.html>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- NEWSRU, (2016). "Amerikanskie razvedchiki rasskazali o borbe GRU i FSB za vliyanie i ukrainskom unizhenie rossiyskih spetssluzhb", <http://www.newsru.com/world/07jan2016/serg.html#>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- NTV Haber, (2015). "Rus savaş uçağı sınırı ihlal etti, Türk F-16'lar düşürdü", http://www.ntv.com.tr/turkiye/rus-savas-ucagi-siniri-ihlal-etti-turk-f-16lar-dusurdu,_mP74HrTmEe3cc8qXBIqrA, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- Postanovlenie Ot 30 Yanvarya 2002 N33-Sf, (2002). <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102074679&rdk=&backlink=1>, (Erişim tarihi: 23.03.2017).
- Protokol №15/8 ot 17 yanvarya 2017, (2017). <http://www.komitet2-16.km.duma.gov.ru/Polozhenie-i-voprosy-vedeniya>, (Erişim tarihi: 23.03.2017).
- RAYBMAN, Nataliy (2015). "V Kremle izuchat zayavleniya Kadirova o nesoglasovannyh operatsiyah silovikov iz chuzhih regionov", <http://www.vedomosti.ru/politics/articles/2015/04/23/v-kremle-izuchat-zayavleniya-kadirova-o-nesoglasovannyh-operatsiyah-silovikov-iz-chuzhih-regionov> (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- RIA Novosti, (2011) "Proishozhdenie nazvaniy "politsya" i "militiya". Spravka", <https://ria.ru/spravka/20110301/340146365.html>, (Erişim Tarihi: 18.03.2017).

- RİA Novosti, (2016). “NAK: pik vyezda rossiiyan v Sيريyu dlya uchastiya v İG proyden”, <https://ria.ru/incidents/20160129/1366967341.html>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- Rosgvardiya “Obshie dannye”, (2016). <http://rosgvard.ru/o-vojskah/obshhie-dannye/>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).
- Rosgvardiya “Rukovodstvo”, (2016). <http://rosgvard.ru/o-vojskah/rukovodstvo/>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- Rusya Başkanlık Resmi Ağ Kaynakları, (2015). ”Ukaz o merah po obespecheniyu natsionalnoy bezopasnosti Rossii i zashite grazhdan Rossii ot prestupnyh i inyh protivopravnyh deystviy i o primeneniі spetsialnyh ekonomicheskikh mer v otnosheniі Turtsii”, <http://kremlin.ru/events/president/news/50805>, (Erişim Tarihi: 21.03.2017).
- Rusya Federasyonu Anayasası 3.bölüm-Federal Yapı. 65.madde, (1995). <http://constitution.kremlin.ru/>, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Sovet Bezopasnosti Rossiyskoy Federatsii.“ İstoriya sozdaniya, pravovoy status, struktura i osnovnye napravleniya deyatelnosti”, (2000). <http://www.scrf.gov.ru/about/history/>, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- T.C İçişleri Bakanlığı Kamu Düzeni Ve Güvenliği Müsteşarlığı, Tarihçe, (2011). <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgmHakkimizda>, (Erişim Tarihi:24.03.2017).
- Tavkul, Ufuk, (2005). Kafkasya'nın Hassas Etnik Dengelerinde Yeni Bir Tehdit UNSURLU “Kazaklar”. Değişen Dünya Düzeninde Kafkasya. İstanbul: Kitabevi.
- Ukaz Prezidenta RF ot 06.05.2011 N590, (2014). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_113807/, (Erişim Tarihi: 21.03.2017).
- Ukaz Prezidenta RF ot 20 sentyabrya 2016 N482, (2016). <http://www.kremlin.ru/acts/bank/41260>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).
- Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 157 ot 5 aprelya 2016, (2016). <http://kremlin.ru/events/president/news/51648>, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 09.08.1995 N835, (2013). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10330/4d34b7cd2c64f4fec131f53c6e83f94ae1113226/, (Erişim Tarihi: 21.03.2017).
- Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 16.08.2004 №1084, (2004). <http://kremlin.ru/acts/bank/21313>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).

- Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii ot 28.11.2015 №583, (2015). <http://kremlin.ru/acts/bank/40248>, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- Zakon ot 27.05.1996 N 57-F3, (1996). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10511/e75e619c65c1ce9cf81ceb4c76865bf106b4d4f3/, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- Zakon ot 03.04.1995 N 40-F3 Glava 2, (1995). <http://www.fsb.ru/fsb/npd/more.htm%21id%3D10340801%40fsbNpa.html>, (Erişim Tarihi: 21.03.2017).
- Zakon ot 03.04.1995 N40-F3, (1995). <http://kremlin.ru/acts/bank/7696>, (Erişim Tarihi:20.03.2017).
- Zakon ot 06.10.1999 N184-F3, (2016). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_14058/#utm_campaign=rss_curprof&utm_source=rss_reader&utm_medium=rss, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Zakon ot 07.02.2011 N3-F3, (2011). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_110165/, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Zakon ot 07.02.2011 № 3-F3, (2011). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_110165/, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Zakon ot 18.04.1991 N1026-1, (2010). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_59/, (19.03.2017).
- Zakon ot 25.12.2008 N273-F3, (2008), <http://kremlin.ru/acts/bank/28623>, (Erişim Tarihi: 19.03.2017).
- Zakon ot 27 maya 1996 N57-F3, (1996). <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102041552&rdk=&backlink=1>, (Erişim Tarihi: 21.03.2017).
- Zakon ot 3 iyulya 2016 N226-F3 Statya 2, (2016). <http://kremlin.ru/acts/bank/40960>, (Erişim Tarihi:26.03.2017).
- Zakon ot 5 marta 1992 N2446-I razdel III, (1992), http://svr.gov.ru/svr_today/doc04.htm, (Erişim Tarihi:21.03.2017).
- Zakon Rossiyskoy Federatsii O Gosudarstvennoy Tayne Statya 2, (1997). <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102025035>, (Erişim Tarihi: 20.03.2017).

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ YAYIN İLKELERİ VE YAZIM KURALLARI

1. YAYIN İLKELERİ

1.1. Genel İlkeler

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi tarafından 2012 yılında yayımlanmaya başlayan Güvenlik Bilimleri Dergisi, “güvenlik” alanındaki kuramsal ve uygulamalı özgün araştırma, inceleme, derleme türündeki yazılar ile kitap incelemelerinin yayımlandığı ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranan ulusal hakemli ve basılı olarak yayımlanan bilimsel bir dergidir. Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere yılda 2 (iki) kez basılı ve online olarak yayımlanmaktadır.

Derginin yayın dili Türkçe olmakla birlikte, Yayın Kurulunun kararına bağlı olarak yabancı dilde yazılan makaleler de derginin genel ilkeleri çerçevesinde yayımlanabilir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı, bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide “**güvenlik**” konusuna odaklı olmak şartı ile siyasal bilgiler, hukuk, kamu yönetimi, işletme, coğrafya, tarih, iletişim, ekonomi, bilişim, psikoloji ve sosyoloji vb. sosyal, beşeri, idari bilimler alanında özgün eserler ve daha önce yayınlanmamış veya herhangi bir yayın sürecine girmemiş araştırma, inceleme ve derleme türünde yazılar ile kitap incelemeleri yayımlanır. Ancak, bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olan bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun güncel dilbilgisi kurallarına (imla, noktalama, açıklık, anlaşılabilirlik vs.) uygun olmalıdır. Bu nedenle oluşabilecek sorunlardan ve eleştirilerden tamamen yazar sorumludur. Yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu Yayın Kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir.

Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Yayın Kurulu yazıyı bilimsel yönden değerlendirmek üzere hakeme veya düzeltilmek üzere yazarına geri göndermek, yazının şekil ve formatıyla sınırlı kalmak kaydıyla düzeltme ve kısaltma yapmak, yayın ve etik kurallara uymayanları yayımlamamak yetkisine sahiptir.

Kör hakem sisteminin uygulandığı Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler, hakem değerlendirmesinden ve kitap incelemeleri de editör değerlendirmesinden geçtikten sonra yayınlanır. Dergiye gönderilecek yazıların en az iki hakemden kabul alması gerekmektedir. Hakem değerlendirmeleri olumlu bulunduğu halde, makale sayısının fazla olması nedeniyle yayımlanmayan makaleler bir sonraki sayıda yayımlanmak üzere editör tarafından değerlendirilir. Bu şekilde 1 (bir) yıldan fazla bekleyen makale güncelliğini yitirdiği için yayımlanmaz.

Yayımlanan makalelerin ve kitap incelemelerinin bütün yayın hakları dergiye, yayımlanan yazıların içerik sorumluluğu ise yazara aittir. Makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmi görüşü niteliğini taşımaz.

Yayın Kurulu ile hakem ve yazarlardan gelen bilgi, belge ve değerlendirme sonuçları 5 (beş) yıl süreyle saklanmaktadır.

Güvenlik Bilimleri dergisi ücretsiz bir dergi olup, yazarlara telif ücreti ödenmemektedir.

1.2. Etik İlkeler

Güvenlik Bilimleri Dergisi, bilimsel bilginin gelişimi açısından yayın etiğine büyük önem atfetmektedir. Bu açıdan, Yayın Etiği Komitesi (COPE) (<https://publicationethics.org/>) ve Açık Erişim Dergiler Dizini (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve Örnek Uygulama İlkeleri'ne bağlı kalınmaktadır.

Bu dergi açık ve ücretsiz akademik yayıncılık ilkesine bağlı olduğundan, yazarlardan makale işleme ve gönderme ücretleri talep edilmez. Tüm içeriğe internet sayfası üzerinden herhangi bir kısıtlama ve gecikme olmaksızın yayın tarihinden itibaren tam metin olarak erişilebilir.

2. HAK VE SORUMLULUKLAR

2.1. Yayın Kurulunun Hak ve Sorumlulukları

Güvenlik Bilimleri Dergisi Yayın Kurulu, dergiye gönderilen makalelerden hangilerinin yayımlanacağına karar vermekten kolektif olarak sorumludur. Yayın Kurulu, COPE tarafından tanımlanmış İyi Yayın Uygulaması Kılavuzu'nun (<https://publicationethics.org/>) uygulanmasını önererek akademik dürüstlüğü teşvik etmektedir.

Yayın Kurulu, etik kuralları ihlal ettiğini değerlendirdiği ve intihal önleme yazılımı taramasında benzerlik oranı yüksek çıkan makaleleri geri çekme hakkını

kendinde saklı tutar. Yayın Kurulu, yayınlanmış makalelere ilişkin intihal ve suistimal iddialarını her zaman incelemeye alma hakkına sahiptir.

Yayın Kurulu, dergimize gönderilen bir makalenin bir başka derginin hakem sürecine de sokulmamış olmasını zorunlu bir başvuru koşulu olarak değerlendirir. Makalenin yayın kurulunca hakem sürecine alınması bir yayın taahhüdü anlamına gelmez. Yayın için hakem süreci olumlu sonuçlansa bile mutlaka yayın kurulunun kararı gerekir.

2.2. Yazarın Hak ve Sorumlulukları

Yazarlar hazırladıkları özgün çalışmalarla dergimize başvurmalıdırlar. Yazarlar, aynı çalışmayı aynı zamanda birden çok derginin hakem sürecine göndermemelidirler. Yazarlar kaynakların orijinalliğinden ve teyidinden de sorumludurlar. İntihal hangi şekilde yapılırsa yapılsın etik dışı bir davranış oluşturur ve kabul edilemez.

Yazarın makalesini, yayın kararı alınıncaya kadar, dergi yayın kuruluna bildirmek koşuluyla geri çekme hakkı saklıdır.

Çeviri olsa dahi yayımlanan tüm yazıların dil, üslup, içerik, etik gibi konularda fikrî, ilmî ve hukukî sorumluluğu eseri yazan ve çevirisini yapan yazarlara aittir.

Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç 2 ay içerisinde yapılarak Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

Yazarın hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştirisi, değerlendirme ve düzeltmelerinden katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

2.3. Hakemlerin Sorumlulukları

Dergide kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır. Hakemler kendilerine ulaşan makaleleri gizli tutmak ve hakemlik sürecinden elde ettikleri bilgileri kişisel menfaatleri için kullanmamakla yükümlüdürler. Hakemlerin değerlendirmelerini 20 gün içinde yapmaları beklenmektedir.

Hakemler raporlarını veya makale hakkındaki bilgileri başkalarıyla paylaşmamalı ve editörün izni olmadan yazarlarla doğrudan iletişim kurmamalıdırlar.

Hakem makaledeki potansiyel etik meseleler konusunda özenli olmalı ve bunları editörün dikkatine sunmalıdır. Hakemlik nesnel bir şekilde yapılmalıdır. Yazar(lar)a dair kişisel eleştiriler uygunsuz olarak kabul edilir.

3. YAZIM KURALLARI

3.1. Genel Esasları

- Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını, e-posta adreslerini ve ORCID (Open Researcher ve Contributor ID) numarasını bildirmelidir (<http://orcid.org>).

- Bilimsel yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

- Dergiye gönderilen makaleler, dipnotlar dâhil en az 4000 en fazla 7000 kelime olmalıdır. Kitap incelemeleri 1000-1500 kelime olmalıdır.

- Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150-250 kelimelik Türkçe “öz” ile İngilizce “abstract” ve makale başlığı içermelidir. İngilizce çalışmalarda önce İngilizce “abstract”, Türkçe çalışmalarda ise önce Türkçe “öz” yazılmalıdır. “Öz” ve “abstract” tek aralık, 9 punto ve italik olarak yazılmalıdır. Ayrıca her iki dilde de üç-yedi adet “anahtar kelime” eklenmelidir.

- Yazarın akademik unvanı, görevi ve bağlı bulunduğu kuruluş e-posta adresi ile ORCID numarası ilk sayfanın altına dipnotta (footnote) (*) işareti ile 9 punto ile yazılmalıdır. (Örnek; Dr. Öğr. Üyesi, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:...)

- Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli; başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ise altında yer almalıdır.

- Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayraç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

- Yazılarda dipnotlara yer vermektten olabildiğince kaçınılmalı ve burada söylenecekler metin içinde ifade edilmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlar ise numaralandırılarak sayfa sonunda verilmelidir.

- Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır.

3.2. Sayfa Düzenine İlişkin Esaslar

• Yazılar, Microsoft Word’de, tek satır aralığı, Times New Roman ve 11’lik punto; marjlar üst 4,6; sol 4; alt 4,6; sağ 4; cilt payı 0, üst bilgi 4,6, alt bilgi 5, kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır.

• Yazı “GİRİŞ” bölümüyle sayfa başından başlamalı ve uygun bölümlere ayrılmalıdır. Son bölüm, “SONUÇ” bölümü olmalı ve bu bölümü takiben “KAYNAKÇA” ile varsa “EKLER” yer almalıdır. Ekler başlıklandırılırken; “EK-A”, “EK-B” şeklinde sıralanmalı ve ek içinde “Başlıklar” bölümünde ifade edilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır.

• Giriş, sonuç ve kaynakçaya numara vermeden; bölümler, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. 3’üncü seviye başlıktan sonra (*, - vb) imleçler kullanılmalıdır. Bölüm başlıkları;

1. BİRİNCİ SEVİYE (Sola yaslanmış, kalın, büyük harflerle)

1.1. İkinci Seviye (Sola yaslanmış, kalın, ilk harflerleri büyük)

1.1.1. Üçüncü Seviye (Sola yaslanmış, italik, ilk harflerleri büyük)

• Her tablo ve şekil için sıra numarası verilmeli (Tablo-1., Şekil-2. gibi); tabloların başlığı üstte, şekillerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

• Tablo ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır (Sayfa durumuna göre 9 veya 11 punto da kullanılabilir). İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

• İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

3.3. Atıf ve Göndermelere İlişkin Esaslar

• Metin içinde yapılacak atıflar ayrıç içinde gösterilecektir. Kaynakça da bu atıf sistemine uygun olarak hazırlanacaktır. Aşağıda farklı nitelikteki kaynaklara yapılan atıf örnekleri gösterilmiştir:

- Walsh (1998) aile yılmazlığını, ailenin başa çıkma ve fonksiyonel bir birlik olarak aktarmaktadır (s. 108).

- İlişki içerisinde özgünlük, dürüstlük, kişinin tam olarak kendisini açmasıdır (Lopez ve Rice, 2006, ss. 13-14).

- Kessler'in 2003'te yaptığı çalışmaya göre ise ruh sağlığını güvence altına alan en önemli etken sıcak bir aile ortamıdır (s. 146).

- Örgütsel nitelikteki öncüller, örgütsel adalet algısı (Brewer ve Kramer, 1986; 45; Cremer, 2005a, ss.33-45; Lipponen, 2001, s. 24) gibi faktörlerden...

- Mael ve Ashforth (1992: 88) tarafından geliştirilen...

• Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında "a", "b" şeklinde harfler, çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır.

• Üç, dört ve beş yazarı olan çalışmalarda ilk atıfta tüm yazarların isimleri verilmeli, müteakip atıflarda "vd." şeklinde kısaltılarak verilmelidir. Beşten fazla yazar varsa ilk yazarın soyadından sonra "vd." şeklinde ifade edilebilir.

• Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003, s. 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

• Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi, yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999).

• Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999).

• İkincil kaynaklar, (Blau, 1964'ten akt. Tamer, 2003). Tamer'in (2003), Blau'dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

• Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. (Örneğin: UNICEF web sitesi dünya

çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>).

• Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

3.4. Kaynakça Yazımında Uygulanacak Esaslar

• Kaynakça 11 punto olarak düzenlenecek ve soyad alfabetik sırasına göre tasniflenerek verilecektir. Ayrıca bir kategori yapılmayacaktır.

• Kitaplarda sayfa numaraları belirtilmeyecek, makalelerde derginin ilgili sayfa aralığı belirtilecektir.

• İnternet kaynaklarında erişim tarihi belirtilecektir.

• Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için APA'nın (American Psychology Association) bilimsel yazı kriterlerine, Publication Manual of American Psychological Association (<https://www.apastyle.org/manual>) veya Dergi Park Yazım Kuralları'na (<http://dergipark.gov.tr/busad/page/2914>) bakınız.

• Kaynakçada yazar soyadının baş harfi büyük, adının ise ilk harfi olacak şekilde aşağıda verilen örneklerde olduğu şekilde yazılacaktır. DOI numarası mevcutsa referansın en son kısmına eklenecektir.

Kitaplar

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Yayınevi.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2.Basım). (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (ss. 287-314). Ankara: Jandarma Basımevi.

Makaleler

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Ansiklopedi

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (c. 21, ss.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yayımlanmamış Çalışmalar

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kongre Bildirileri

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* içinde (ss. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Elektronik Kaynaklar

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Erişim tarihi: 18 Ağustos 2011, <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

New child vaccine gets funding boost. (2001). Erişim tarihi: 21 Şubat 2012, http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, 10 Ekim). Information literacy in work place contexts. Erişim tarihi: 22 Ekim 2008, <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Kitap İncelemelerinde Uygulanacak Esaslar

Kitap incelemesi bir kitapta yer alan temel iddialar ve konular çerçevesinde yapılan kapsamlı ve detaylı bir araştırmadır. İnceleme akademik bir yazı kurgusu içerisinde giriş, tartışma (yöntem, kapsam ve içerik) ve sonuç gibi hususları içermelidir. Giriş kısmında kitaptaki tezler ve ana hususlar ile kısa bir özete yer verilmelidir. Tartışma kısmında kitabın ilgili sayfalarına ve gerekiyor ise başka eserlere de atıf vermek suretiyle yöntem, kapsam ve içerikte yer alan konular bir bütünlük içerisinde irdelenmelidir. Sonuç kısmında ise kitaba ilişkin temel düşünceler ve yazarın alana yaptığı katkılar değerlendirilmeli ve eleştirel bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Kitap incelemelerinde başlık bilgilerinde inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı kent ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Sayfa altında özel işarete karşılık olarak inceleme yapan yazarın akademik unvanı, mensup olduğu kurum ve e-posta adresi yazılır.

GUIDELINES

1. PUBLISHING PRINCIPLES

1.1. General Principles

The Journal of Security Sciences (JSS) is a biannual journal indexed in both national and international indexes which offers theoretical and applied research, analysis and articles on “Security” and published by Gendarmerie and Coast Guard Academy since 2012. The JSS is published twice in a year, May and November, as in print and online accessible journal.

The main publishing languages of the journal are Turkish and English. The title, keywords and the abstract of the articles submitted to the journal must be both in Turkish and English.

The JSS publishes original articles and book reviews focused on security aspect from different fields including but not limited to politics, law, public administration, geography, history, communication, economy, management, informatics, psychology, sociology, human sciences and public sciences. Submitted articles must not be published nor submitted to any other publications before. Conference/congress/ seminar papers are accepted only if they are not previously published as full text and certain info such as presentation date and place provided.

Submitted manuscripts must follow the grammar rules. The authors are responsible of problems arising from the breaches of grammar rules of their articles.

Articles which fail to follow the Journal principles and guidelines may not be accepted for reviewing process. Editorial Board has the authority to send articles to reviewers, to send back articles to authors after reviews, to change articles formats, to abbreviate it or to decide not to accept articles which fail to follow the academic integrity and publishing standarts.

The submitted manuscripts undergo a double-blind reviewing process; articles are reviewed by referees whreas book reviews are reviewed by editorial board. To be accepted for publication in the JSS, articles need to be positively peer reviewed at least by two referees. After articles are accepted for publishing, if there are more articles than the quota for the immediate volume, the articles are automatically shifted for the next volume. If an article is not published this way within a year, it is withdrawn from publishing list.

The copyright for the published articles and book reviews belongs the JSS however authors remain responsible for the contents of publications. The JSS is

under no circumstances responsible for the contents of the articles/book reviews. Feedbacks and all relevant information about the articles/book reviews are stored by the JSS for 5 years.

Journal of Security Sciences is free of charge, hence no money is paid to the authors for the copyrights.

1.2. Ethical Principles

Journal of Security Sciences, puts great importance on academic integrity therefore it is strictly committed to follow the publishing principles stated at COPE (<https://publicationethics.org/>) and DOAJ (<https://doaj.org/publishers#licensing>)

2. RIGHTS AND RESPONSIBILITIES

2.1. Rights and Responsibilities of the Editorial Board

The Editorial Board of Journal of Security Sciences has the right and responsibility to decide the publication of articles and book reviews by taken into accounts feedbacks received from referees. The Editorial Board recommends publishing guides on (<https://publicationethics.org/>) and promotes academic integrity.

Editorial Board has the right to decline articles and book reviews which contain plagiarised materials or breach principles on academic integrity.

Submitted manuscripts must not be published or scheduled to appear in any other publications. Accepting a manuscript for peer reviewing process does necessarily mean a confirmation for publication.

2.2. Rights and Responsibilities of Authors

Articles and book reviews submitted to the JSS have to be original works of the authors. Submitted manuscripts should not be in any kind of submitting process in any other publishing platforms. The authors are responsible for the validity and confirmation of the bibliography. Plagiarism is not tolerated.

Authors have the right to withdraw submitted manuscripts at any time before Editorial Board approves publication. In such cases, authors must inform the Editorial Board as early as possible.

In case of translated manuscripts, authors who write the original work and translators are both responsible for the contents and any breaches of academic integrity principles.

In cases where the manuscripts are sent back to authors for corrections after peer reviewed, the corrected manuscripts need to be submitted within 2 months.

In cases where the authors disagree with the feedbacks given by referees and Editorial Board they have a right to object. In such cases, authors need to submit their own thoughts and critics regarding the feedbacks given by referees and Editorial Board in written for re-consideration..

2.3. Responsibilities of Referees

The Journal ensures that manuscripts are reviewed by using a double-blind peer-review method. Referees are responsible for keeping the manuscripts confidential and not using the knowledge and information they encounter via manuscripts for personal gain.

All reviews and information on manuscripts are strictly confidential and must not be shared with others. Referees are not allowed to contact with the authors unless allowed otherwise by the Editorial Board.

Referees are expected to inform the JSS immediately in case of breaches arising from academic integrity during the review process if they determine any. Referees are expected to be objective and personal criticism towards authors are not allowed.

3. GUIDELINE ON WRITING STYLE

3.1. General Principles

- Authors are required to submit the workplace info, contact addresses/numbers/email addresses and ORCID (Open Researcher and Contributor ID) number.
- Manuscripts can be Turkish or English. Submitted manuscripts should be clear and understandable.
- Articles should be between 4000 and 7000 words including the footnotes. Book reviews are required to be between 1000-1500 words.
- Article manuscripts should include abstracts both in Turkish and English between 150 and 250 words in the beginning of the manuscripts. Turkish abstracts are titled as “Öz” and English abstracts are titled as “Abstract”. “Öz” and “Abstract” are written with single line spacing, 9 points font size and italic.
- Author’s academic title, position, institutional email address and ORCID number should be stated in a footnote in the first page starting with a “ * ” 9 points font size. (Assoc. Prof., Gendarmerie and Coast Guard Academy Security Sciences Institute, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:... i.e.)

- Tables, figures and illustrations should be numbered consecutively, captioned and cited in the text in sequential order. Captions should be before the table and after the figures/illustrations.

- Equations should be numbered consecutively. That number should be in parenthesis on the right side of the page.

- Authors need to refrain using footnotes and incorporate them with the main body.

- Technical terms need to be used with quotation marks and authors need to refrain from using abbreviations without providing the full form of them at first appearance in the text.

3.2. Principles Regarding Page Layout

- Manuscripts should have single line spacing, Times New Roman font, 11 font size, (Top 4.6 mm, bottom 4.6 mm, left and right indent 4 mm, gutter 0, header 4.6 mm, footnote 5 mm, paper size A4).

- Manuscripts should start with an introduction section, be separated into proper sections afterwards and following with a conclusion section. Bibliography needs to continue with the conclusion section and the last section should be the attachments section.

- Without numbered to introduction, conclusion and bibliography; sections should be numbered consecutively. Symbols such as (*, -) can be used after the 3rd level segment. Section headings;

1. FIRST LEVEL SEGMENT (ALIGN LEFT, BOLD, CAPITAL LETTERS)

1.1. Second Level Segment (Align Left, Bold, First Letters are Capital)

2.1.1. Third Level (Align Left, Italic, First Letters are Capital)

- Tables, figures and illustrations should be numbered (Table-1., Chart-2. ie.). Tables names should be on top of the tables and centered; names of the figures should be under the figures and centered as well.

- Contents of the tables and figures should be Times New Roman and 9 points font size (can be used as 9 or 11 according to the page layout). Statistical numbers are expected to have no more than 3 digits after decimal point. Tables, figures and illustrations should be cited if needed.

- After the first page, authors name should be in the header in even number pages and name of the manuscript should be on the odd page headers in 9 points font size.

3.3. Guideline for Citations

- References in the body of your manuscripts should be in (Author, Date) format. When directly quoting from a text, you must include a page number in the citation as well.

- If you are using more than one reference by the same author/authors, the earlier dated publications should be listed first in the bibliography. If it is published in the same year, authors need to assign letter suffixes after the year i.e.: "Pala (1981a) makes similar claims...".

- Citations for the publications with 3 and more authors should have their full names written for the first citing and then use "(The first authors surname) et al. for subsequent entries. If there are more than 5 authors, first author's name should be followed with "et al."

- If author is directly quoting from a work, then it will need to include the author, year of publication, and page number for the reference (preceded by "p."). Introduce the quotation with a signal phrase that includes the author's last name followed by the date of publication in parentheses.

- If the author is quoting more than 40 words, it is required to start the quotation on a new line, indented two tabs from the left margin, i.e., in the same place one would begin a new paragraph.

- In case of citing a periodic publication without a specific author name, the name of the publication can be used instead of author name. (Wall Street Journal, 2009 i.e).

- In case of parenthetical citation including two or more authors, it is required to order them alphabetically, separated by a semi-colon. (Abrams, 2000; Sullivan and Hellman, 1999).

- In case the source quotes or refers to another source, indirect sources should be cited as (Blau, 1964 cited in Tamer, 2013)

- Online articles follow the same guidelines for printed articles. Citations should include all information the online host makes available.

- Authors may add an acknowledgement section at the end of the manuscripts to express thanks and pay their tribute.

3.4. Guideline for Reference List

- Reference list should be 12 points font size and written alphabetically. There should not be any other kind of categorization in the reference list.

- Book references won't be having page numbers but the articles will show the pages of the article in where it is published.

- Online sources should show the access date.
- This Journal utilizes APA 6th Reference Style with some minor differences. Please advise the manual for further info and details. (<https://www.apastyle.org/manual>)
- Authors surnames first letter should be capitalized and include only the first letter of the name. If there is any DOI number of the reference, it should be included in the reference as well. Please find the below examples of common references.

Books

- Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Publishing.
- Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2nd Edition). (Ü. Şensoy, Trans.) İstanbul: İş Bankası Publishing.
- Avcı, E. (2017). Türkiye’de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (pp. 287-314). Ankara: Jandarma Publishing.

Articles

- Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Encyclopedia

- Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (Vol. 21, pp.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Unpublished Papers

- Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Unpublished Doctoral Thesis). Gazi University, Ankara.

Conference Proceedings

- Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. In H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* (pp. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Electronic Sources

- Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Retrieved August 18, 2011, from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Unknown Authored Online Articles

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved February 21, 2012, from http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, October 10th). Information literacy in work place contexts. Retrieved October 22, 2018, from <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Guideline for Book Reviews

Book reviews are detailed reviews of claims and subjects of the books. The review should include an introduction, discussion (method, scope and contents) and conclusion. Introduction section is a summary of the claims and main arguments in the book. In the discussion sections, book reviewers are expected to discuss the method, scope and contents of the book in a whole. The conclusion section talks critically about the general impressions of the reviewer on the book and the contribution the book makes.

Book Review titles should include the name of the book, author, in which city it is published, publication year and ISBN. At the bottom of the first page the book reviewers need to include their title, the institution they work and email address corresponding to an asterisk.

Gendarmerie and
Coast Guard
Academy

Security Sciences
Institute

G

Journal of Security
Sciences

B

Cilt/Vol.: 8

Sayı/Num.: 1

Mayıs/May 2019

D

ISSN: 2147-2912

www.jsga.edu.tr

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

- *Realizm ve Neorealizm Bağlamında Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi*
Mücahit ÖZDOĞAN
- *Güvenlik İhracı Bağlamında Türkiye'nin Özel Askerî-Güvenlik Sistemi*
Menderes ALPKUTLU
- *Türkiye'de Yerel Su Güvenliği*
Hasibe KÖRBALTA
- *Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği*
Hasan Sencer PEKER, Kübra ÖZTÜRK OKTAY, Yavuz ŞENSOY
- *Vekillikten Çatışmaya, Çatışmadan Ortaklığa: PKK-Suriye İlişkilerinin Değişen Karakteristiği*
Buğra SARI
- *Analysis of Manipulation of The Russian Federation in The 2016 Presidential Elections of The United States of America Within The Scope of Intelligence Techniques*
Ali Burak DARICILI
- *Soğuk Savaş Sonrası Rusya Federasyonu İç Güvenlik Aktörleri*
Ahmet Burak İÇEN

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığı Beytepe/ANKARA

Telefon/Telephone: 0312 464 74 74 /Dahili/Ext.: 6910 / 6970

www.jsga.edu.tr/guvenlik_bilimleri_dergisi/index.html

E-posta/Email: editorgbd@jandarma.gov.tr